

De S O C I N O
ET
SOCINIANISMO
DISSERTATIO.

Authore GEO: ASHWELLO, S. S.
Th: Bacc: & Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.

- 2 Tim. 1. 14. Bonum Deposuum custodi, per Spiritum Sanctum qui habitat in nobis.
2 Pet. 2. 1. Etiam inter vos erunt falsi Doctores, qui Hereses exitiales subintroducunt, Domitium, qui ipsos emit, abnegantes, celeremque Perditionem sibiipsis accersentes.

Pacianus Epist: ad Sympron:
Christianus mihi nomen est; Catholicus vero,
Cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit.

Julii 9. 1679.

Imprimatur.

JO: NICHOLAS. Vic. Can. Oxon.

OXONIÆ,

Excudebat H: HALL Academiæ Typographus,
Impensis RIC: DAVIS. 1680.

D. 2001

SOCIETY

1850

Author: G. A. ...
The ... & ...

1. The ...
2. The ...
3. The ...

Conclusion: ...
The ...

Appendix ...

Index ...

Reverendo in Christo Patri
ac Domino , *D. Thomæ*
Episcopo Lincolnienſi.

Reverende Antiſtes,

D iſſertatio hæc de Socino & Socinianismo, quæ tui nominis Patrocinium petit, non uno nomine illud à Te poſtulat. Nam ſive ipſam Compoſitionem, ſive Argumentum hujus libelli, ſive Authoritatem tuam in Eccleſia, ſive præſentem hujus Eccleſiæ noſtræ Statum, in qua præſides, conſidero, Dignitati tuæ inprimis debita videtur. Erenim primo, non poſſum non lubens, gratusque fateri, me in hoc Opusculo conſiciendo, haud mediocriter inſtructum, adjutumque fuiſſe, Suppellectile iſta libraria, qua Bibliotheca tua eximie locupletata eſt. Deinde Dignitas iſta Episcopalis, qua ſuperemines in Eccleſia, ut Facultatem dat, ſic & obligat, præ cæteris è clero Anglicano, ad ſuſcipiendum ve-

* 2

teris

teris Fidei Catholicæ Patrociniū contra
 cujuscunque generis novatores; istos præser-
 tim, qui ipsius Christianismi fundamenta
 convellunt. Hujusmodi vero Patrociniū
 eo magis necessarium est, magisque tempe-
 stive poscitur quo novatorum Dogmata per-
 niciosiora sunt, & numero plura; quo peri-
 culosius se ingerunt, latiusque se spargunt.
 Socinianismus autem, ut bene notum est,
 quædam Hydra multiceps est, sive Compendiū
 Hæresium, earumque pessimarum, quas
 proinde Ecclesia Catholica jampridem Sy-
 nodis frequentibus damnavit earumque Pa-
 tronos gravissimo Anathemate percussit.
 Porro, cum Anabaptismus ut plurimum
 inde vulgus infecerit, cui Dogmata de Bo-
 norum Communitate, & Immunitate à Jure
 atque Dominio magistratuum, valde allube-
 scunt, Socinianismus è contra eo periculo-
 sior est, quia non tam crassos Politici cor-
 poris humores corrumpere gessit atque con-
 turbare, quam Spiritus tenuiores atque
 subtiliores, (cujusmodi sunt animales in
 cerebro versantes) nimirum Ingenia politi-
 ora, & generosiora, quæ cum hujusmodi
 virus penitus imbibierint, multo validiora
 sunt ad malum istud, quo sic tincta sunt &
 penitus imbuta, undiquaque dispergendum,
 Hæresisque istius Pestem etiam his afflare
 satagunt,

fatagunt, qui & Ingenio pollent; & Dignitate præstant. Huc accedit valde speciosus rectæ Rationis Prætextus, qui cunctis blandissime arridet, & quasi fascino quodam Homines dementat. Plerique enim innata quadam Philautia laborant, qua sibi præ cæteris sapere videntur; & obstinatione Animi, quæ præfractos reddit, & alieni Arbitrii impatientes, eo quod judicandi libertatem intra certos limites coerceat, Rationem quasi captivam in Triumpho ducat, & Opiniones cujusque privas Authoritati publicæ vel invitas subdat. Sed quod adhuc propius attingit, & validius urget germanos Ecclesiæ Anglicanæ Filios, unicuique Horum, hodie præsertim, ex Officio intumbet, Matrem suam, tot nominibus sibi venerabilem, ut contra omne genus Adversarios pro viribus defendere, sic & Ipsi famam vindicare à malignantium Calumniis; Romanensium præcipue, qui, præter vim apertam, fraudibus rem agunt, eo periculosius, quo occultius: partim dum sectas nesciæ quot contra Iosam & excitant, & foveant, quibus ex omni Parte oppugnetur; partim, dum atrocissimis Calumnijs eandem defamare nituntur, cunctisque invisam reddere. Præsertim, cum affirmant Ipsam in hoc Socinianismo patrocinari, dum uniuscujusque

Privati

Privati Rationem S. Scripturæ Interpretem statuit, omniumque Controversiarum in Religionis negotio Judicem, seposita Ecclesiæ Authoritate, aliisque mediis ad rite judicandum requisitis. Quasi non aliter Ecclesiæ nostræ Reformationem, Doctrinamque in ipsa stabilitam, tueri possemus, quam ex Socinianorum Principiis; quia sc. infallibili isti Authoritati, quam Ecclesia Romana sibi perperam arrogat, Rationis nostræ Judicium in universum subicere recusamus. Enimvero, plus satis notum est, quam aversa sit Ecclesia nostra à Socinianismo, seu potius, quam ei adversa; idque non solum ex Seren: Regis nostri Jacobi (veteris Fidei Catholicæ, dum in vivis erat, acerrimi Defensoris) Protestatione Anti-vorstia; sed multo luculentius ex publica Fidei nostræ Confessione Articulis 39. comprehensa; & nuperius in Canone 4°. Synodi Anglicanæ, quæ celebrata est A. D. 1640. quo hæc Hæresum colluvies diserte impugnatur, & gravissima censura damnata est. Tantumque abest, ut Rationem cujusque privatam in Tribunali-juridico collocemus, in Ecclesiasticæ Authoritatis opprobriū, ut ex adverso, omnes Concionatores apud nos, legitime ad munus istud exequendum admissi, ex Decreto Ecclesiæ nostræ teneantur — Ne quid unquam doceant

doceant pro Concione, quod à Populo religiose teneri & credi velint, nisi quod consentaneum sit Doctrinæ Veteris aut Novi Testamenti; quodque ex illa ipsa Doctrina Catholici Patres, & veteres Episcopi collegerint. lib. Can. 1571. Tit de Concionatoribus. His tamen non obstantibus, Socinianorum libros apud nos passim dispersos habuimus, & à junioribus quoque Scholasticis avide perlectos in contemptum Canonis supra memorati, 1640. Et quod multo pejus est, quosdam ex his Anglice versos habuimus ut plures etiam è vulgo corrumpere, qui Imperitia juxta, & Inconstantia laborantes, facilius perverti solent, & Catholica Fide deserta, quam nunquam probe didicerunt, in errorum Devia se abduci patiuntur. Imo, neque defuerunt aliqui inter nos Theologi, qui tum in concionibus, tum scriptis in publicum editis, nimis ostenderunt, quantum faverint quibusdam Socinianorum Dogmatibus. His causis permiorus hujusmodi Dissertationes neutiquam intempestivas putavi, adeoque fiduciam mihi tandem sumpsi, Humanitate tua toties & tamdiu experta confisus, Tractatum huic in manus tuas dare, & Patrocinio iam venerabili munitum, in publicum edere, valde scelicem me existimaturus, si quo modo huic Hæresi perniciosissimæ viam aliquatenus obstruere

obstruere valeam, errantem aliquem reducere, vacillantem confirmare, rudem & imperitum in Fide melius instruere, Dogmatis Sociniani feditatem demonstrare, & speciosum rectæ Rationis Prætextum, de quo tantopere gloriantur hujus Sectæ Homines, & cujus fallaci ostentatione se plerisque commendant, deregere atque è medio tollere. Sed ne ratio ultra sum, sola jam vota supersunt, ut Deus Opt. Max. Fidem istam Catholicam, quam hic aut alibi plantavit, vindicet ac defendat, Ecclesiam suam inter tot Hostes inviolatam conservet, Veritatem & Pacem in ipsa stabiliat, Hæreses eradicet, schismata resarciat, Sectarios cujusque generis ad bonam mentem revocet; & (ut hæc omnia melius fiant, sibi que consent) Hierarchiam Ecclesiasticam incolumem servet, Authoritatem vigentem reddat, & sanctitatem venerandam; nominatim vero, Reverentiam tuam in omnibus istis copiose beet, quæ ad munus tuum Episcopale, ut oportet, complendum conducunt, & ad laudabilem amplissimæ istius Dioceseos Gubernationem, cui jam præfectus es. Sic orat

Venerande Antistes,

Reverentiæ vestræ Servus multis
nominibus devotissimus,

GEO: ASHVELLUS.

LECTORI CHRISTIANO, & Catholico.

Scire Te velim, Christiane & Catholice lector,
hanc Dissertationem de Socino & Socinia-
nismo, esse Partem Operis multo majoris; cui
Titulum dedi, De Judice Controversiarum,
& Catholicae Veritatis Regula. Et in hoc Ar-
gumento tractando, singula ista, qua potui De-
ligentia, examinavi, quae Theologi ad alteru-
trum Caput referre solent, viz. S. Scripturam,
Traditionem Catholicam; Ecclesiae Catholicae
Authoritatem, hujus seculi praesertim; Conci-
lia, praecipue Oecumenica; Ecclesiae Romanae
Prerogativam, quam sibi in judicando vendi-
cat; Spiritum privatum; Judicium Ecclesiae
primitivae, siue Consensum Patrum; denique
rectam siue sanam Rationem. In quorum or-
dine, S. Scriptura ante Omnia pro Funda-
mento jacta (quae tamen, ut in quibusdam si-
let, sic & in Aliis dubia est, atque obscura,
variisque Interpretationibus obnoxia,) Reliqua
ad Aedificium superstruendum spectant, & si-
bi vendicant, vel Interpretum munus in Scrip-
tura explicanda; vel Judicium, in Controver-
siis

ADLECTOREM

sis determinandis; vel potius, utrumque simul. Horum Singulis, pro modulo Tenuitatis meae, quod equum atque debitum est attribui; & quousque conferant ad Veritatem elucidandam, ad Regulam Fidei firmandam, litesque Theologicas definiendas, pro virili mea demonstravi; quam necessaria item sint qualemve usum habeant, in alterutro munere peragendo. Argumentum sane ex sua natura nobilissimum, Nobisque simul explicatu necessarium, maximi Momenti in se, nec minus Omnibus utile cognitum. Controversiarum omnium Theologicarum, veluti Clavis, quae januam aperit ad divinae veritatis Adytum, quae semel conspecta, sententiamque suam ferente, illico lites conticescunt. Ita ut ex hujus Argumenti explicatione legitima, Istarum omnium Determinatio quam maxime pendeat. Quid autem in eo tractando praestiterim, Aliorum erit judicare, qui me multo melius judicare norunt. Hoc tantum mihi dicere fas sit, quod, in isto opere conscribendo, veritatem sincere quaesiverim, Diligentiam haud mediocrem adhibuerim, & quod Plura de hoc Argumento conatus fuerim in unum & idem volumen compingere, quam usquam alibi me vidisse memini. At utrum integrum hoc Opus unquam in publicum proditum sit, plane nescio, cum expensa Praeli certa sint eaque sat graviora, Tempora vero

AD LECTOREM.

vera incerta, & Periculo plena; qualia nec Bibliopola favent, nec lectori; neque Illi Animum addunt ad Sumptus in Prælium erogandos, neque huic ad libros, ampliores præsertim, coemendos. Interim, hic libellus periculum sui facit, dum Oculis eruditissimi seculi; nec minus Opinionum varietate distractissimi, se visendum exponit; cujus tamen Censuram subire paratus est, quam iniquam fore haud veretur in Ple-risque, cum Socinianismus iste; quam detegit simul & impugnât, ab omnibus per orbem Christianum Ecclesiis communi suffragio damnetur, quæ tamen in Aliis non paucis inter se differunt, ita ut hic communis Christianismi Causam agere videar, quæ cunctis vere Fidelibus non potest non esse chara. Cur vero hanc Operis mei Partem præ Cateris elegerim, quam in lucem primum emitterem, cum revera omnium ultima sit, ita se Res habet. Dissertationem hanc annexui isti Operis Parti, quæ tractat de recta sive sana Ratione, & Reliquas simul sumptas Magnitudine fere adæquat; ea vero de Causa annexui, quia Sociniani præ omnibus Sæctariis, de Istius Patrocinio se maxime jactant, & ad eam semper appellant. Atque hoc est (ut Istud obiter moneam) quod occasionem præbuit excusoris errori, cui in singulis hujus libelli Paginis hic Titulus cernatur, De recta sive sana Ratione

AD LECTOREM.

tione; cum potius ita se haberet, De Socino
 & Socinianismo. Quem errorem, ut spero,
 facile condonabo, cum parum aut nihil ad Rem
 ipsam spectet. Eandem vero ante Ceteras in
 lucem emisi, tum quia in & ex se completa
 est, & ab antecedentibus minime dependens;
 tum, quia Hæresis ista, quam patefacere co-
 natum, & patefactam pessumdare, ut in se
 perniciosissima est, sic & periculosissime se Ho-
 minum mentibus insinuat sub recta Rationis
 obtentu, præsertim, in hoc Seculo, ubi tot Ho-
 mines ubique occurrunt, vago & instabili
 Ingenio præditi, Principiorum Fidei Christia-
 nae vel omnino nescii, vel Eisdem leviter in-
 fracti; Authoritatis Ecclesiasticae superbi Con-
 temptores, Opinionibus malefaxis præoccupati,
 præfracti & indociles, alieni Consilii impa-
 zientes, propriae Rationis admirabundi Cultores,
 & sibi soli in omnibus placentes. Quantum
 vero spectat ad Catalogum Dogmatum Soci-
 nianorum (quæ ut particulatim recensero, ita
 fusius prosequor) & hoc ultra Tibi notum
 velim, quod multa majorem locorum citatorum
 partem, vel Ipse propria Manu exscripserim,
 vel diligenter exscribendam curaverim. Paucæ
 solum restant, quarum singula fere citavi ex
 Fide Josue Stegmanni, in Photinianismo suo;
 & petita sunt ut plurimum à libro Smalcii con-
 tra Flantzum; quem licet sollicite quesitum,
adhuc

AD LECTOREM.

adhuc tamen comparare non potui, adeoque
nec consulere. Interim spero, Siegmannum ista
Smalcii loca mala Fide non citasse, cum in
aliis Citationibus ipsum satis æquum ac dili-
gentem repererim. Hoc autem idcirco monui,
Ne quis me iniquiorem existimet in Opinioni-
bus Illorum recensendis, Eisque videar errores
aliquos imputasse, qui in ipsorum Scriptis non
extant visendi. Quod certe neutiquam facerem
sciens lubensque, in Illorum, vel Aliorum quo-
rumcunque, præjudicium. Hoc unum habeo
quod adjiciam; quod si Dissertatio hac Doctis,
Bonisque fuerit accepta, Animum Mibi fortasse
dabit reliquum Opus Prælo mandare, si minus si-
mul & integre, saltem divisim & per par-
tes. Interea, libellum hunc, pro Can-
dore tuo, æqui bonique consule, & Conatibus
Illius esto propitius, qui nihil magis in votis
habet, quam Fidæi Catholicæ Veritatem, &
Ecclesiæ Catholicæ Pacem. Vale, Meique, in-
ter precandum, ne sis Immemor.

AD ECTOPE

The first of the two volumes of the
 work is a history of the
 country from the earliest times
 to the present day. It is a
 very interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.
 The second volume is a
 history of the country from
 the present day to the
 future. It is a very
 interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.

The first of the two volumes of the
 work is a history of the
 country from the earliest times
 to the present day. It is a
 very interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.
 The second volume is a
 history of the country from
 the present day to the
 future. It is a very
 interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.

The first of the two volumes of the
 work is a history of the
 country from the earliest times
 to the present day. It is a
 very interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.
 The second volume is a
 history of the country from
 the present day to the
 future. It is a very
 interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.

The first of the two volumes of the
 work is a history of the
 country from the earliest times
 to the present day. It is a
 very interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.
 The second volume is a
 history of the country from
 the present day to the
 future. It is a very
 interesting and valuable
 work, and is well worth
 the attention of every
 student of the subject.

DE
S O C I N O
ET
S O C I N I A N I S M O

Dissertatio.

ARGUMENTUM.

Rigo Secta Sociniana, à Lelio Socino; & Fausto illius ex fratre nepote; quorum Historia brevi percurritur. Utriusque ingenium, eruditio, & mores, praesertim Fausti. Quomodo, & unde hic Faustus Haesum & Haeticorum farraginem in unum compegerit, novamque sectam de suo instituerit. Artes quibus usus est, in Dogmatibus suis uniuscujusque Genio commendandis, Discipulisque sibi colligendis. Opportunitates item, quas sedulo Idem arripuit, ad Haeses suas disseminandas, praesertim in Polonia. Ejusdem superbia summa, & arrogantia, dum suo ipsius ingenio in omnibus fidit; & Amicorum Judicia vilipendit; neque hoc contentus, Catholicam Ecclesiam contemnit; eamque non sua solius atatis, sed & seculi Primitivi, cum Patribus, Conciliis, & unanimi
A
consensu

consensu Doctorum illius, totaque corpore Ecclesia suis Pastoribus adherentis. Adversarii Socini, iique non solum à Pontificiis, sed & ex Ecclesiis Reformatis, imo, & ex Anti-Trinitariis, qui ipsius Principiis imitantes. Invocationem & Adorationem Christi prorsus abnegabant. Inter Hos precipui, Franciscus Davidis in Transylvania, & Christianus Franken in Polonia; quorum Disputationes de hoc Argumento cum Socino exstant inter Illius opera, ac & alia Disputatio ejusdem Socini, cum Erasmo Johannis, Ariano. Postulata Socinianorum paulo æquiora, allata à Joachimo Stegmanno, Postulata eorundem plane iniqua & absurda; de Judice Controversiarum, Interpretatione S. Scriptura, viribus Rationis naturalis in Religionis negotio, Hæreticis non excedendis, Ecclesia, Aliisque quibusdam. Catalogus Hæresium à Socinianis assertarum, cum perniciosis illarum effectibus. Socini, & Socinianorum Concessa. Postulata Sociniani proposita qua vel in istis Concessis Postulata Sociniani proposita qua vel in istis Concessis fundantur, vel alias sana Rationi & Aequitati consona sunt.

S. 1. **S**ocinianorum Secta à duobus Socinis nomen & originem accepit, Lælio sc. & Fausto ipsius ex fratre nepote; utroque ex nobill familia Senis in Italia oriundo, Jurisprudentiæ studio imprimis dedita, cuiusque peritia quamplures ex ea celebres evaserunt: Marrianus Socinus, tantopere ab Ænea Sylvio (Ejus concive & postea Papa Romano, nomine Pii 2.) laudatus, fuit hujus Fausti Abavus. Pater autem Fausti, ob summum Ingenii acumen, dictus est *Pater subtilitatum*. Neque sane filium habuit ex hac parte ullatenus degenerem. Mortuus autem dicitur, cum nondum exccederat Annum 37. Memorantur hæc ab ipso Fausto in Epistola sua ad Virum

virum Excellentissimum, N. N. paulo ante mortem conscripta. Faustus vero natus est, ut ibidem ipse narrat, quinto die Decembris, juxta vetus Calendarium. A. C. 1539. diebus Floris & tribus fere quatuordecim, ante ortum Solis.

§. 2. Sed ut ad Lethum revertamur. Is dicitur ab Equite Polono, qui vitam Fausti conscripsit, Juri Civili, sicut & Antecessores ejus, operam primo dedisse. Postea vero, dissidiis circa Religionem exortis, per Lutherum & Alios, qui varias corruptelas in Ecclesia Romana palam arguebant, & Reformationem acriter urgebant, sese ad Theologiae studium applicuisse, ut hujus ope errores receptos detegeret atque adeo Ecclesiae morbos, quibus tunc Temporis laboravit, sanaret. Hoc autem ut melius praeferet, Scripturam imprimis consultasse fertur, ad cujus sensus facilius eruendos praeter excellentis ingenii altitudinem, & Judicii acrimoniam, dicitur attulisse scientiam haud mediocrem linguae Graecae & Hebraicae & aliquantulum Arabicae. Quibus instructus, ut studia sua promoveret, & se in veritatis perquisitione securius dirigere, Patriam suam reliquit; & cum primariis illius aetatis Theologis, qui opus reformandae Ecclesiae aggressi sunt, familiariter conversabatur; sc. Bullingero, Brentio, Munstero, Musculo, Petro Martyre, Zanchio, Beza, praecipue autem, cum Melancthone & Calvino, ut ex eorum Epistolis liquet. His solitus est identidem nova sua Dogmata inter colloquendum proponere; non tamen audacter ea asserendo & propugnando, sed fere Dubitantis more veritatemque sincere querentis. Quia sua in speciem modestia hoc saltem effecit, ut ab eorum colloquio atque consortio non in totum re-

jiceretur. Tandem tamen, eo usque urgebat Calvinum istiusmodi quæstionibus, ut eum serio monere cogeretur, ne sibi posthac ista portentosa Quæstionum proponeret, sed quærendi pruritum mature corrigeret, *Si Tibi inquit, per æreas illas Speculationes volitare lubet, sine me, quæso, humilem Christi Discipulum ea meditari, quæ ad fidei meæ adificationem faciunt. Ac ego quidem silentio meo id, quod cupio, consequar, ne Tu mihi postea sis molestus.* Cum vero ultra pergendo, Serveti Blasphemias, aliaque insana Dogmata, apertius in se tuenda suscepisset, una & altera Epistola, ab eodem Calvino gravius increpitus est. Non longe post, Servetus ob Hæresin Genevæ combustus est. Lælius vero ex-emisse dicitur à supplicio, incredibilis modestia, morumque Dexteritas, quæ Adversarios Illius ita exarmant, ut cujus libertatem ferre non poterant; Personam tamen odisse non sustinerent.

§. 3. Quod vero ad Peregrinationes ejus attinet; dicitur Patriam suam reliquisse, cum natus esset Annos 21. A. C. 1547 Proximo quadriennio peragravit Galliam, Britanniam, Eelgium, Germaniam totam, & Poloniam, quam primum ingressus est, A. C. 1551. quo tempore conversatus est cum plerisque nobilitate Polonica. Persuasit Franc: Lissimano Patria Corcyrao, & Bonæ Sfortiæ Reginæ, à Confessionibus, cucullum suum monachalem abjicere, & Papismo deserto, in suas partes transire. In Poloniam rediit post mortem Patris Mariani, qui Poloniae obiit, A. C. 1556. Quando impetravit literas Regum Poloniae atque Bohemiae, quibus munitus, securius in urbe Veneta, cum Amicis de Patrimonio suo agere posset. Tunc maxime apparuit, quantum potuerit apud Nobilitatem Polonicam

Ioniam atque Germanicam; summis enim studiis tunc certatum est in ejus causa apud Lud. Priulam Venetiarum, & Cosmum Etruriæ Ducem, sc. Annis 1558. & 1559. Non longe post, obiit Tiguri, ubi sedem per aliquot Annos fixerat, sc. mense Maio, A. C. 1562. Anno autem ætatis suæ 37°. Cum autem adhuc in vivis esset, absens, & per litteras, in Sententiam suam traxerat fratres suos, & familiares, eorumque uxores; ex quo factum est, ut Socinorum familia huc illuc dispersa fuerit, atque dissipata. Tunc Faustus quoque Italia derelicta, Lugdunū in Gallia se contulit; ex his liquet, quantum ingenio suo fideret Lælius in Rebus Theologicis, qui veteris Ecclesiæ Doctoribus aut neglectis aut contemptis, & præcipuis ætatis suæ Theologis, qui Ecclesiæ reformandæ operam navarunt, posthabitis, ex suo ipsius sensu scripturas interpretabatur, & nova Dogmata condebat; quæ tamen, ut sibi divinitus revelata, quibus visum est, clam impertivit. Justo sane Dei judicio, ut qui spreverat Duces à Deo sibi datos ad veritatem investigandam, & sibi soli saperet, à Deo desertus, & Diaboli sub Angelica specie, Delitescentis Illusionibus expositus, in gravissimos errores abduceretur. Hic præ cæteris, fuit viæ Dux, & Auctor novi Dogmatis, Fausto nepoti, per avia & abrupta Hæresium vaganti. Hic ista errorum semina sparsit, quæ, sub lilius cultura, non longe post in amplissimam messem excreverunt. Hic demum lapides istos sedulo collegit, quibus, aliquanto post Tempore, fundamenti loco jactis à Fausto, insana illa Socinianismi moles, ab eodem paulatim superstructa est.

§. 5. Cum autem Lælius supremum Diem obiit, Faustus erat Lugduni in Gallia, ubi per Triennium

commoratus fuerat, post fugam suam ex Italia. Tunc temporis erat Juvenis 23. circiter Annorum. Audita vero Patruī morte, accelerato itinere Tigrum Pervenit ut Chartas sibi legatas arriperet, & in tuto poneret; qua festinatione sua, structas iis Patruī lucubracionibus insidias egre antevertisse fertur. Lælius enim moriens, scripta sua huic suo nepoti legaverat, opportuno tempore propalam odenda. Quippe perhibetur, eum, dum in vivis esset, inter Amicos gloriari solitum, Faustum post se omnia feliciter explicaturum, atque perfecturum. Iam, post obitum Patruī, Faustus hac literaria supellectile instructus, in Italiam discessit, & in Aula Magni Ducis Hetruriæ per duodecim Annos commoratus est. Hæc tandem relictæ, Basileam venit, A. C. 1574. ætatis suæ 35. Illic Theologiæ operam navavit, per tres Annos, & amplius, sacris præcipue voluminibus intentus, Ibi quoque primum suum librum edidit, De Christo Servatore. Postea, à celebri Medico Georgio Blandrata in Transylvaniam evocatus fuit, ut Franciscum Davidis à suis erroribus liberaret, quocum frustra disputavit. Non longe post in Poloniam secessit, jam quadragenarius, A. C. 1579. & Anti-Trinitariis se statim adjunxit. Cum autem accusatus esset, apud Stephanum Bathorem Poloniæ Regem, de seditioso quodam scripto contra Magistratum civilem (sc. de libello contra Palæologum) Cracovia discedens, ubi quartum jam Annum degebat, confugit ad Christophori Morstinii Domum, Paulikonii Domini, paucis passuum millibus à Cracovia distantem; ubi non tam latebris & obscuritate istius secessus, quam nobilitatis in Gentē Polonica, Privilegiis, sese totatus est. Illud Rus suburbanum, per Triennium & ultra, fovit hunc Hospitem

pitam ubi non longe post, Filia ejusdem Morstinii in uxorem ducta, nomine Elizabetha, Patroni sui Gener factus est, unde securitatem suam in illis locis, affinitatibus & amicitiiis stabilivisse visus est. Ibi librum suum conscripsit contra Gabr: Eutropium Canonicum Posnapiensis Collegii. Ibidem quoque Filiam suscepit, ex modo nominata uxore, Agnetem dictam, circa Pentecosten Anni 1587. Eodem Anno, mense Septembri, uxor decessit; & Ipse non longe post tum mo. ho diutino confectatus est, tum Patrimonium in Italia amisit post obitum Ducis Francisci. Filia Socini, post mortem sui Patris, nupta fuit Stanislao Wiszowakio equiti Polono, ex quo Filiorum, Filiarumque mater facta est.

§. 6. Quod vero ad Socinum ipsum; Omnium fere odia in se concitavit, post librum de Christo Servatore Typis evulgatum; propter quem, aliaque Scripta blasphemica, quæ in vulgi Aures simul, manusque venerant, cum jam Cracoviam redisset (ubi ut plurimum degebat) commoto per Scholasticos Tumultu, æger tunc, et forte curandæ valetudini intentus, e cubiculo extrahitur seminudus et per forum ac celeberrimas plateas, deposcentibus ad Supplicium plerisque, contumeliose raptatur; tandem vero, cum pessime mulctatus fuisset, a Martino Vadovita Professo. e Cracoviensi, ægre fuienti multitudini eripitur. Cum autem adhuc ei minas intenderent, inde discessit, non multis ante Obitum Annis, et sese Lucavicias contulit, Pagum novem circiter miliaribus Cracovia distitum; usus mensa & Aedibus viri nobilis Abrahami Blonscii. Ibi post aliquot Annos supremum diem obiit, sc. A. C. 1604. incunte; ætatis item suæ 65°. pariter in-
eunte.

§. 7. Ita vixit, ita mortuus est Faustus Socinus, præcipuus hujus Sectæ Auctor; qui dum in vivis erat, huic uni operam sedulo dedisse visus est, ut Patruī sui Lælii Dictata, quæ Chartis mandata sibi legaverat, penitus digereret, & perfectius excoleret. Huic studio cum satis, ut putavit, incubuisset, illico libros conscribere coepit & ubique Gentium evulgare, in Germania, Transylvania, Polonia, ipsaque Italia. Fertur scripsisse ab Anno 1570. nec à scribendo cessavit, donec vivere desiit. Enimvero in hisce libris suis novum plane Religionis Systema molitus est. Siquidem haud satis habuit, hunc aut illum Fidei Christianæ Articulum convellere, sensum orthodoxum & à majoribus receptum pervertere, aut Fundamento antiquitus jacto, cum plerisque antehac Hæreticis, malefana Dogmata superstruere, nisi & ab ipsis Fundamentis, quæ loco antiquæ Fidei Ipse de novo jecerat, integrum & ex suo Ipsius ingenio efformatum, e igeret Edificium. Hic enim, ut arbitror, primus omnium, inter cunctos hucusque Sectarios, ex proprio ingenio, Patruī sui Chartis quadantenus adjuto, per singula Theologiæ Capita, aliam novamque formam Religionis introduxit; nimirum in Fidei Dogmatibus, in Politia atque Disciplina Ecclesiæ, in Sacramentis item & Sacramentalibus, inq; Forma cultus Divini, sacrisque Ritibus ad eum spectantibus, quos Ecclesia Catholica, à majoribus olim acceptos, adhuc retinet & solenniter observat. Etenim his omnibus, aut in totum abolitis, aut sædissime depravatis, practicam solum Theologiæ partem excoluisse videtur, quæ de moribus & officiis tractat. Huc Socinus refert totam fere de Deo notitiam, viz. ad Promissâ, & præcepta Evangelica, quæ sunt objecta

objecta fidei practicæ, & Obedientiæ Deo præstandæ ex fide promissorum; parum sollicitus de cognitione Naturæ Divinæ, & Attributorum illuc pertinentium, modo observantia mandatorum divinarum integre exhibeatur. Quasi Christiani parum aut nihil intersit, scire quid Deus sit, modo constet, quid velit. Propter hanc quoque Crellius illius Discipulus, non parum celebratur in Ethicis suis. Adeo ut Philosophiæ moralis Professores potius censendi sint, quam fidei Christianæ. Imo, ne hanc quoque in quibusdam, nobis integram & inviolatam tradiderunt, cum aliqua lege Christi vetita permiserint, & multo plura eadem lege permissima vetuerint. Quid? quod multo pejus est; duo ista Socinianorum Dogmata de Anima humana omnis sensus experte, post egressum e corpore donec ad Christi Adventum e Somno expergeant; & totalis Interitus, sive Abolitio Impiorum, post Judicium à Christo peractum, omnem plane virtutem e mundo tollunt & omnimodæ morum licentiæ latam portam aperiant. Cum enim multo major Pars Hominum, à malo absterneat, & in officio contineatur, supplicii metu potius quam amore virtutis; quid non audebunt ambitiosi, avari, luxuriosi, omnique nequitie dediti quotiescunq; ne fraudibus & dolis, aut aperta vi, cupiditates suas explere datum est, si modo persuadere sibi possint, nullas omnino restare penas post hanc vitam à se subeundas, quotcunque aut qualiacunque flagitia sua in hac vita fuerint? Idcirco, ne jactent sese Sociniani de morum præceptis, & honestioris vitæ Regulis. Nam & Epicurus has tradidit; qui etiam libros conscripsit de Sanctitate & Pietate adversus Deos, ut Cicero memorat lib. 1. de nat. Deorum; cum tamen satis
notum

notum sit, quomodo illius placita omnem Religio-
nem funditus è mundo sustulerint, & cum Religio-
ne virtutem; dum Providentiam divinam negavit,
& statum futuri seculi.

S. 8. Sed redeamus ad ipsum Socinum. Cum Illius
Dogmata in variis Tractatibus ab eo scriptis spar-
sim extarent, & paulo fusius atque liberius ibi tra-
derentur, visum est nonnullis ejus Discipulis, eadem
in summam redigere, & systematice componere.
Quod tentarunt Moscorovius in Catechismo Raco-
viensi, Ostorodus in Institutionibus suis, Smalcius
contra Frantzius, & Volkelius imprimis, in libro,
cui Titulum dedit De vera Religione; eodem pla-
nè Jure, quo Lucianus monstruosissimæ Fabulæ nomen
tribuit, veræ Historiæ. Alii autem, parum aut ni-
hil Illius Doctrinæ addiderunt, sed cum, vel Argu-
mentis ulterius confirmarunt, vel Commentariis
suis in aliquot S. Scripturæ partes verius illustrarunt.
Eniedinus enim, Aliique quidam in hoc operam
posuerunt, ut loca quædam S. Scripturæ in sensum
alienum perverterent, dum vel sua Dogmata astru-
ere, vel sensus orthodoxos, à nostris Theologis al-
latos, destruere conati sunt. Alii vero Polemice
scripserunt in defensionem Doctrinæ Socinianæ. At
si Aliqui fortassis ei quidpiam superstruxerint, nemo
tamen, quantum videre mihi contigit, Principia ab
Illo, posita mutavit, vel iisdem nova quædam & ali-
ena adjecit. Itaque Eques ille Polonus, qui Socini
vitam conscripsit, cum hoc præcipue nomine lau-
dat, quod in animo semper habuerit nobilioris Fi-
dei Doctrinam tradere. Unde in fine istius Histo-
riæ, cum non ineptè comparare videtur cum
Ignatio Loyola, Jesuitici ordinis fundatore. Ignatius
quoque, ait, ut alios tacam, majorum nostrarum memo-
ria,

ria Patriam, Agnatos, Opes, Honores, aliasque Allect-
bras contempserat; multos quoque labores, multa Dis-
crimina, ultro subiecit, zelum Gloria Dei & Fidei mi-
litiarum professus. Non despicio Animi magnitudinem,
que in Eo aut similibus Nonnullis apparuit. Neque enim
prorsus molli Itinere ad Gloriam contenderunt. Sed non-
dum hic video illud magis arduum, quod querimus, nobili-
oris Fidei Specimen. Sic Ille. Non impar sane, aut incom-
moda Collatio Ignatii & Socini. Uterque genere no-
bilis. Uterque mundum & mundana, saltem in speciem,
deseruit. Uterque duros labores tulit. Uterque Dei ze-
lum, & Fidei militiam professus est. Uterque novæ Se-
ctæ Author, & diametro quidem alterutrumque oppo-
sitæ, sed æque perniciosæ. Utrumque demum Animi
magnitudo (ut Illi loqui lubet) revera, malefana
Ambitio, & Superbia, & inanis Gloriæ Cupiditas,
egit et impulit, ad novam Religionis fabricam, Sec-
tamque formandam. Socini autem eo major Gloria
ex huius Scriptoris sententia, quod Hic novæ quo-
que Fidei Typum, seu nobilioris Fidei Specimen (ut
loqui amat) excogitaverit, & orbi Christiano sa-
sciendum exhibuerit. Par sane Gloria utriusque,
par merces utrique debita est.

§. 9. Hic novum Theologiæ Systema tandem conse-
cit Socinus novæ Sectæ Magister & hoc suis Dis-
cipulis ubique evulgandum tradidit; qui certe mini-
me segnes erant in huiusce Magistri Dogmatibus
quacunque licuit & ubicunque opportunum visum
est tum voce tum scripto apud Omnes disseminan-
dis. Et vix credi potest quantum brevi creverit hæc
Secta præsertim in Transylvania & Polonia, Partibus-
que vicinis & quanta audacia, insigniores quidam So-
cini Discipuli non solum libros suos in vulgus edideri-
nt, sed & Regum aliorumque Principum Vicorum pa-
troci-

trocinium sollicitaverint; Inter quos Moscorovius, non longe post mortem Socini, Catechismum suum Racoviensem qui Socinianismi Summam continet ausus est ad Serenissimum nostrum Regem Jacobum mittere cum epistola dedicatoria in qua hæc occurrunt. *Ecclesia nostra Catechesin hanc latinitate donatam, Augusto nomini S. R. M. T. inscribendam & dedicandam per me dixerunt; prout etiam Ego, Earum nomine S. R. M. T. inscribo, & submitte dedico* Anno proximo sequente viz. 1610. Conradus Vorstius Socini Discipulus suum Tractatum Theologicum de Deo inscripsit D. Mauritio Hassiæ Lantgravio. Idem Exegesis Apologeticam in eundem librum federatis Belgii Ordinibus inscripsit, A. C. 1614. qui ambo libri Eiusdem Regis nostri Jussu, in Cæmeterio Paulino, & utraque Academia, publice cremati sunt. Nequis autem miretur aut scandalum ex eo patiatur, quod hujus sectæ Dogmata in tantum apud quamplures invaluerint, mecum advertat si lubet, quasdam huius Incrementi Causas. Nam præter Novitatis studium, qua Omnium fere mentes gratissime affici solent & a consuetis facile abripi alia non parva, tum in persona Socini, tum in Doctrina ab Ipsq. proposita tum in Modo Proponendi, tum in Homi-nibus, quibus Eandem proposuit tum in Statu Ætatis simul illius, atque Gentis apud quam potissimum prævaluit, infeliciter una concurrerunt, quæ plurimos nec Ignobiles, nec Insulsos, nec literarum imperitos, ad favorem sibi, suoque Dogmati conciliandum, valide sollicitarunt. Siquidem,

§. 10. Primo, Multa in ipsius Socini persona spectanda occurrebant, quibus & venerationem Sibi conciliauit apud Omnes quibus innotuit, et Amorem. Ingenium ei sublimè, & acutum et ad omnia idoneum quibuscunque

buscunque Illud intendere voluit, & applicare. Memoria tenax nec minus prompta ad reddendum quæcunque exceperat. Eloquentia quoque in promptu ad Animi sui Sensum expedite efferendum. Ratiocinandi facultas ad dissertandum parata, siue Aliena impugnare vellet, siue Sua defendere. Hæc omnia apparuerunt in Disputationibus istis, quas crebro cum Dogmatum suorum Aduersariis habuit. In Tractatibus, quos composuit; imo, & in quotidianis Colloquiis, quæ Occasione data, cum suis familiaribus iniit. Inprimis, Memoriz felicissimæ insignis Specimen edidit; in Disputatione quadam cum Christiano Franken quam cum eo habuisse narratur, in Confessu Synodi Chmelnicensis; ubi (sine ope alicuius Scripti quo Sibi tunc uti non dabatur, ad Capita Argumentorum brevi consignanda) ordine repetiisse dicitur 50 Illius Argumenta contra Invocationem Christi, quæ præmeditata secum adduxerat, & continenter efferebat; & Unicuique Responsum suum sigillatim aptasse, ita ut Aduersarius abierit confusus. Neque solis Naturæ Dotibus excelluit; quin & has adauxit & expolivit & ad summam perfectionis Gradum perduxit partim frequentibus Exercitiis, partim Artium liberalium Auxiliis. Cum enim inter Illius Opera extet Tractatus de Sophisticis Elenchis, certum est Eum logicæ technis atque fallaciis probe instructum fuisse, & Earum omnium bene gnarum quascunque Ars illa suppeditat. Nec minus constat vel Historiam Illius vel Epistolas perlegenti, quam cunctis persuadendi Artibus longe multumque Præstaret. Itaque cum hæ duæ Artes insuper accessere naturali isti facundiz & ratiocinandi facultati quibus antea pollebat, necesse est ut Eas, quamplurimum adiuverint. si-
mul

mul, & adornaverint. At simul notum est logicam ut & Rhetoricam, instar Gladii anticipis sese habere & in malum & que ac bonum adhiberi nec minus ad falsi quam ad Veri partes tuendas usurpanti & posse & solere. Unde est quod logicam Terentianus non inepte appellet, *Artem fruendi ac destruendi verispelem*. Quomodo autem & quanto studio his Artibus usus fuerit Socinus cum Discipulis illius in sequentibus apparebit.

§. 11. His Animi Dotibus accessit iusta Corporis Statura, proceræ vicinior & planæ virilis; congrua & elegans membrorum proportio; in Corpore aliquanto graciliori, intra modum tamen; sirois lata & porrecta, & Oculorum masculus vigor; vultus placidus ac decorus, ita tamen ut Oris gratia ac venustas de illius vigore atque maiestate nihil imminueret; Habitus demum Gestusque totius Corporis ad summam Elegantiam compositus. Hæc item omnia decorabat & multo gratiora reddebat, Educatio ingenua, & conuersatio vitæ sermonisque cum Viris primarii Ordinis, quibuscum Conuersari solebat. Nam ut erat vir genere Nobilis, ita & aulicis moribus insigniter excultus; comis erga Omnes & humanus; accessu & alloquio facilis, officiosus in Amicos, erga cunctos affabilis. Imo, Honorem Cuique ultra modum exhibuisse dicitur, adeo ut Illi crimini daretur ab Amicis, tantus Sui Contemptus, & Aliorum Cultus. His accessit modestus Corporis Cultus comptus tamen, ac decorus, nam etsi à fastu, luxuque longe aberat, faciles tamen, & in promptu habendas, non aspernabatur Munditias.

§. 12. Indolem quoque dicitur habere ad omne Genus Honesti promam atque peratam, quam et variis Virtutibus excoluisse fertur. Dili-

gentia

gentia, Modestia et Humilitate, Mansuetudine atque Patientia, Liberalitate in Amicos, et Misericordia in Pauperes, simplicitate et Integritate Morum, et ardentissimo Veritatis divine promovendæ Zelo. Neminem unquam contempsisse visus est. Neque unquam otiosus apparuit, sed vel legendo, vel scribendo, vel differendo occupatus est. Nullam rem, nisi consulto et circumspecte, aggressus est; Nihilque scribere auspicatus est, nisi longa et matura Meditatione concoctum. Cum primum ingressus est Poloniam, et Anti-Trinitariis Se adjunxisset, in Multos incidit, quorum Dogmata cum suis minime congruebant. Cum autem Dissensum suum haudquaquam reticeret, satis asperere atque diu Repulsam passus est. Qua tamen Ignominia Se minime affectum ostendit, cum neque in Iram prorumperet aut hostile odium foveret, aut Ullum alienati Animi Indicium proderet. Candor, et inaffectedata Simplicitas in Moribus Illius apparuit, quibus ita Gravitas inerat, ut omnino Fastus atque Supercilium abesset; et Hominem facilius revereri velles, quam posses timere. Cum autem natura ad Bilem p. onus fuerit, seu potius præcept, ita tamen fregit hanc vesanam Animi Rabiem, ut Mansuetudo illa, quæ in Eo post eluxit et Plerisque admirationi fuit, visa fuerit potius Naturæ Dos, quam fructus Virtutis. Patientiæ quoque, in Malis omne genus tolerandis, eximia Documenta dedit. Cum enim natura, ut modo diximus, irritabilis Ingenii esset, et Sensus valde delicati, Nihil mali Ei accidere potuit, quod Eam non penitus afficeret, et acerrimo Dolore Cor Illius transfigeret. Attamen, et in his quoque Certaminibus, quæ multa et gravia pertulit, Naturæ suæ

Victor

victor & Triumphator apparuit, fertur enim calamitates ab Alienis, Injurias à suis, Pericula ab Hostibus, Ingratitudinem ab Amicis, Invidiam à Doctis, odium ab imperitis, Infamiam ab omnibus, Pauperiem à fortuna, denique ab ipsis Anti Trinitariorum cætibus, quibus instruendis, & in unum coagmentandis tantum operæ impendisset, jugem nec sine ignominia Repulsam, summa Animi magnitudine, perpeßum fuisse. Ad hæc, de eo narratur quam alienus fuerit ab avaritia, quam promptus ad opera, Charitatis, & omnia Humanitatis officia. Nam quamdiu, post Patrimonium sibi in Italia obreptum, vel tenuissimo sumptu conditionem suam tolerare potuit, adduci nequirit, ut mune a ultro sibi oblata caperet. Quinetiam, ultro in egenos facultates suas erogabat. Neque elemosynis tantum erogandis studium adhibuit, sed & omne liberalitatis Genus lubenter exercuit. Præterea, zelum ardentissimum Divinæ veritatis promovendæ præ se tulit. Siquidem, non solum suis Ipsius sumptibus nonnullos libros in lucem edidisse fertur, sed & Doctrinam suam (quam ut verbo Divino per omnia consentaneam, cunctis persuasissimam esse voluit) omnibus, qua potuit, modis propagare nunquam destitit, scriptis integris sive Tractatibus, epistolis huc illuc missis, privatis publicique Disputationibus, Informationibus eorum quos mentis suæ habuit Interpretes; longis item Itineribus, quorum pleraque ab extrema Silesiæ ora, in intimam usque Lituaniam suscepta sunt; valetudinis, famæ, fortunarum dispendio; sui denique capitis Periculo. Tam acrem, tam indefessum zelum in Dogmate isto passim evulgando demonstravit, quod pro veritate Divina, aut revera habuit, aut saltem haberi voluit. Postremo,

modestiam

§. 13. Postremo modestiam insignem atque Humilitatem, ut in cætera conversatione ostendit, ita præcipue in eo, quod Delicta sua reprehendi facile passus sit, & severiora quædam Amicorum monita, ad redargutionem criminum spectantia, non solum patienti ac tranquillo, sed & grato Animo exceperit. Documento sit, inter alia, Responsum illud ad Epistolam Marcelli Squarcialupi, concivis (ut puto) sui, & in exilio socii; qui cum Socinum, inter Alia quædam, redarguisset de nimio calore inter disputandum, quod etiam ait non raro in clamores inconditos erupisse; ita reponit Socinus, ut culpam suam ingenue fateatur, & Gratiâ ei reddat pro amica atque tempestiva monitione; ut & aliis quibusdam Amicis, qui se de eadem culpa antea monuissent, Illi autem, præ cæteris. Sic enim pergit, --- *Quânquam plus Tibi, quam illis, me debere agnosco; quod ipsi, nec tam aperte istud meum vitium mihi significarunt; neque id quod Tu deinde addis, addiderunt; sed illud prorsus me celarunt. Nec enim unquam me inter disputandum fuisse mihi ne leviter quidem indicarunt, qui vix me aliquando irasci, ausi sunt dicere. At Tu me ab Ira ad furorem devenire, idque de levi causa asseveras. Hoc profecto non leve est vitium; & me summa ope niti decet, ut eo prorsus liberer. Illud, quicquid Tibi visum fuerit, constanter affirmare possum, me inter disputandum, commoveri quidem sæpissime aliqua ratione; id tamen dolore fieri, quod Adversarius veritatem, ut mihi videtur, agnoscere & amplecti nolit. Aliter autem, animo me turbari, aut irasci; vel perraro, vel fortasse nunquam contingere. Vicunque sit; Tibi immortales pro Admonitione tua Gratiâ ago. Namque ea, ut spero, fiet, ut posthac Nemo me in disputando moderatum*

non esse merito affirmare possit. Sic ille, Epist. ad Marc: Squarc: dat: Cracoviæ. Nov: 20. 1581. extat autem, Tomo 1. pag. 367. col. 1.

§. 14. Tantus ac talis erat hujus Sectæ Auctor ac Patronus in quo omnia, quibus Homines eximie affici, & quasi extra se rapi solent, ita concurrerunt, ut omnes, quibuscum conversabatur, quasi fascino quodam dementaverit, & non exiguam Admirationem sui, cum Amore conjunctam, cuncto, um animis imprimeret. Cum autem Ingenio excelso, bonaq; indole ita excelluerit; cum ratiocinatione simul & eloquio admodum polleret; cum insignia virtutum specimina apud omnes ostenderet, quas vel egregias habuit, vel egregie simulavit; cum natura simul & moribus ita comparatus esset, ut ad omne Genus humanum demerendum quasi factus videretur; minimè mirum est, si quamplurimos fesselle it, & in suas Partes attraxerit. Ita, quod Augustinus olim de Fausto Manichæo, nec incommode, nec immerito dici potest de Fausto Socino, Eum. *magnum Diaboli laqueum* fuisse.

§. 15. *Secundo*, ut patientissime tulit quosvis Oppugnantes, eorumque studium laudavit in veritate perquirenda; & gratulatus est iidem, quod secum in quibusdam saltem convenirent; ita nova sua Dogmata non imperiose ac minaciter Discipulis suis imposuit, sed ea leniter ac modeste proposuit amplectenda. Cum enim mos fuisset, non solum Pontificiis, sed & aliis quarumcunque fere partium Doctoribus, sub terribili Damnationis interminatione, & æternæ salutis jactura, Placita sua cunctis obtrudere, Ille nihil credendum injunxit, ut absolute necessarium, nisi quod verbis disertis in Scriptura extaret, aut saltem ex ea clare deduci possit. Imo, nihil ad salutem absolute necessarium esse voluit, nisi

Scientiam

Scientiam promissorum atque Præceptorum, à Christo traditorum; & quæ istam scientiam consequuntur, exque ea dependent, fidem illis Christi Promissis, & Obedientiam ejus Præceptis, constantem atque sincera præstandam. Alia, quæ minoris momenti putabat; aut obscurius in S. literis tradita, ac proinde disceptationibus obnoxia, licet ipse de iis sententiam suam in hanc, illamve partem tulerit, haud tamen suam istam sententiam cunctis obtrudit, ut omnino necessariam ad salutem assequendam. Quod ad me attinet nullum mihi, inquit, est Dubium, quin omnes Illi, sive Calviniani, sive Lutherani, sive Anabaptistæ, sive Ariani, qui se ad Præscriptum Christi gesserint; (nec enim dubito ex singulis istorum Ordinibus Tales esse non Paucos, aut saltem esse posse) celestis vitæ Hereditatem adituri sint. Papistas solos excipit, quos omnes hodie Idololatrias esse statuit. Deinde addit—Quantum ad Res Saluti non necessarias idem in S. literarum, quod in Aliorum cujuscunque generis librorum explicatione, usu veniet, in quo nihil, argui potest inconueniens. Ut enim suo quisque modo illos interpretatur, absque eo ut vel Aliorum se subjiciat Judicio, vel de vero illorum sensu ita quicquam habeat exploratum, ut error subesse nequeat: Sic etiam, in Rebus Saluti nostræ non necessariis, S. literæ explicabuntur. Quamquam Hæ quidem id insuper habent præ Aliis eximium, quod cum Res sint Divina, ac proinde sibiipsis contraria, aut inter se dissentanea esse nequeant, ubique per se ipsas tuto explicari possint. Hæc Ille, Epist. 3^a ad Andr: Dudithium. pag. 502. col. 2. in fine Tom. 1. Idem alibi—Ad salutem per Christum consequendam, ea tantum sunt necessaria, sine quibus Fides in ipsum Christum, seu in Deum per Christum (sc. Fides in promissis, ut non semel se explicat) ejusque Præceptorum Obedi-

entia consistere nequit. Epist. 4. ad Jo: Volkelium. pag. 454. Col. 1. Ita laxus ac lenis est Socinus, sive Res, sive Personas spectes, quoties necessaria ad salutem definit. Quinetiam, in omnibus suis Dogmatibus, quæ palam asseruit, & ab omnibus recipi voluit, ut in o aculis Divinis fundata, non tamen ea, ut Doctoris irrefragabilis Dictata Discipulis suis tenenda injungit, & sine mora aut mansitatione deglutienda; sed molliter ac sobrie, verbisque tam Affectu plenis, quam sanam Rationem præ se ferentibus, ea commendat Animis cunctorum. Amice monet; Pathetice hortatur, orat, obsecrat, & obtestatur, ut suos errores agnoscant & abjiciant; solam veritatem à se quæri religiose profitetur; pro convitiis, sana consilia, & Supplicationes refert, humilitate simul, & Amore pio, in speciem refertas; errantium miseretur; obstinatos emoluit; Repugnantes non rejicit & à se longe pellit, sed ad se leniter attrahit; ratiocinatur, & persuadet, & ad Illorum Rationem appellat, ita ut ipsos totidem Judices statuere videatur ad sententiam de cunctis suis Dogmatibus, prout sibi æquum visum fuerit, ferendam. Denique quod ipse conferre non potuit, à Deo petit, ut ille spiritum Illuminationis impertiret Doctrinæ suæ oppugnatoribus qui veritatem demonstraret, eosque dirigeret in via quæ recta ducit ad vitam æternam.

§. 16. Has persuasorias Artes, variasque Affectuum Illecebras, quibus tot Discipulos sibi conciliavit, passim videre est in Epistolis illius. Non abs Re erit, ex iis unam & alteram Pericopam in exemplum adhibere. Matthæus Radecius, Secretarius Gedanensis, multum dubitavit de Invocatione & Adoratione Christo præstanda, qui secundum Socini Dogma, nudus Homo erat. Socinus in sua ad eum Epistola, post

post Ratiocinationem satis prolixam, quasi ei per se sumptæ diffideret, ad veteris Ecclesiæ Authoritatem confugit; qua in medium allata, ad preces se convertit — *Noli igitur, rogo atque obsecro Te Veritati manifestissima quidquam repugnare, & summum ac præstantissimum Christiana Pietatis mysterium, ac Fundamentum agnosce; supremam sc. in nos omnes Jesu Nazareno datam à Deo in perpetuum præsentem Potestatem & Gubernationem.* Niemoievius, vir magnæ Authoritatis apud Polonos, ei multum restiterat. Quid autem Socinus refert? *Vincat, inquit, ut Tu in ipso tuo Scripto concludis, veritas. Quod ut in nobis, potissimum eveniat, id caveamus diligentissime, quod Tu me mones, nè præjudicata opiniones, nobis noceant; neve nos pudeat, ut ais, à minori aliquando admoneri, ab eoque discere.* Sic ille Resp: ad Epist. secundam Jo: Niemoievii. pag. 423. Tom. 1. *Jacobus Covetus Parisiensis, minister Evangelicus, misit at ad Socinum, librum à se conscriptum contra Theses illius de Jesu Christo Servatore, quem hisce verbis concludit, Ex his omnibus satis liquet, Christum ideo vere Servatorem nostrum esse, quod morte sua Deo pro nobis Peccatoribus plene satisfecerit, Nosque ex dono Dei credentes satisfactionis & justitiæ suæ perfectissimæ gratuita Imputatione servaverit. Et hæc quidem ex Dei verbo deprompta, tanta, ut spero, apud Te Authoritatis erunt, ut post-hac malis cum Scriptura credere ac sentire quam absque Scriptura ex tuo sensu per devia aberrare. Tu, propterea Boni consules &c. pag. 246. Tom. 2. Quid ad hæc Socinus? In hac tua Conclusionem, ait, nihil est ad quod respondendum mihi sit, nisi ut Tibi gratias agam, qui cum crederes me sententiam de Christo Servatore nostro, veritati contrariam, & à S. literis abhorrentem sequi, reducere me conatus su in viam re-*

Etiam, Testimoniis Scriptura, variisque Rationibus, & sane pro hac non vulgari Humanitate, & propensi in me Animi significatione, me Tibi plurimum debere; & nunc confiteor, & perpetuo agnoscam. Non pauci enim ex iis, qui tecum sentium, fuissent, qui longe aliter, quam Tu feceris, mecum egissent; & tanquam pestilem Hominem, me penitus aversati essent. Quare, si unquam parem Tibi Gratiā referendi Occasio sese mihi obtulerit, non committam, ut ingrati Animi abs Te, vel à quovis Alio, merito accusari possim. Sed & tui ad me scribendi, & mei Tibi Respondendi sine dubio Finis erit, si veritati, & Dei Gloria, simulque tua & Aliorum saluti omnia posthabueris; Deum vero precatus fueris (ut quidem ego ex Antho precor) ut si imprudens hactenus in eum, & in Ejus filium in Evangelio ministrando contumeliosus fuisti, populiq; Tibi commissi, dum salutem curare credis, Damnationem, procurasti, Tibi benigne veniam dare, & Spiritu suo mentem tuam perfundere, ac sui cognitionis luce collustrare velit. Andr: Dudithius ei dubia quedam solvenda proposuerat. Quod cum fecisset in Epistola responsoria, hæc tandem adjicit; Cedeas mihi velim, mea me Tenuitatis probe mihi conscium; Idque satis habere perspectum, me neque ad disputandum cum Hominibus tue sectæ, nec ad tibi de Questionibus tam sublimibus satisfaciendum, aptum esse. Quinimo novi, aut tenendum mihi silentium, aut saltem veniam à Te petendam, quod ita libere Tibi respondeam, Tecumque sermonem conferam. Epist. 3. ad Andr: Dudithium. pag. 508. Col. 1. Tom. 1. Franc: Puccius, nobilis Florentinus, Epistolam miserat ad Socinum in qua 110 Argumenta adduxerat pro immortalitate Rerum, præsertim vero Hominis in prima Creatione. Hæc Socinus refutan-

da in se suscepert, Defendit se Puccius altero Scripto, & paulo acrius, verbisque asperioribus Socinum redarguit. Videamus jam, quomodo se gerat Socinus in Replicatione sua ad huiusmodi Antagonistam. Cavi, inquit, quantum potui ne Te Convitio aliquo aut Maledicto laderem quamvis à Te graviter & frequenter laceffitus fuerim. Siquid ramen Mihi imprudenti exciderit, quod Animum tuum, præter Id, quod par est, offendat, ut benigne Mihi Id ignoscas vehementer & summis precibus à Te peto atque contendo. Sed Illud vehementius multo præ tua Salutis desiderio, Te rogo, seu potius moneo, ut posthac, si fieri potest aut necum, aut cum quovis Alio, sive coram sive ex Scripto disputans, à Convitiis abstineas. Nam præterquam, quod virum Nobilem ac literatum, qualis Tu es, minime decent, & Adversarii Causam iuvam, à regno Dei, eum, qui Ipsis deditus est, excludum, ut Paulus aperte testatur; qui etiam præcipit, ne cum eiusmodi Homini bus, qui inter Christianos se esse profiteantur, vel cibum quidem sumamus. Quod si à Convitiis, ut divino regno non judicemur indigni, abstinendum Nobis est; à Calumniis multo magis abstinere debemus; quibus tamen Tu, in tuo Scripto adversum Me, delectatus quodammodo fuisse videris. Quare quid Tibi faciendum sit vides. Hac si præstiteris, & præterea Vita absolutiori Innocentia & Christianæ Sanctitati studueris, quicquid in hac Controversia nostra unquam sensurus sis, Ego & Te semper meum in Christo fratrem esse agnoscam, & Tibi mecum satis convenire putabo. & quod Tu Mihi perhumaniter facturum Te polliceris, si Tecum de veritate conveniam, hoc est ut Ego interpretor, si tuam Sententiam veram esse assensus fuero, Id Ego re ipsa præstabo. Ex Te enim, &

multa addiscere curabo, qua Me docere potes, & quantum in Me fuerit Tecum cum in Studiis, tum in Conatibus tuis omnibus, adjumento ero. Sin autem Te non multum curare animadvertere potero, ut veteri Homine deposito, novum inbuas; etiam si non in hac questione tantum sed in omnibus Christianæ Religionis Placitis, quin & in singulis divinarum literarum sententiis, atque adeo verbis & syllabis interpretandis, mecum prorsus sentires, non tamen Te, vel fratrem agnovero, vel Tibi mecum convenire existimavero. Spero, Te omnino, non factis minus quam lingua verum Christianum plane Nobis expressurum. Neque enim ignoras, quam gravia divina Supplicia impendeant iis, quibus celestis illa Veritas patefacta est, nec dignam tantæ Cognitione vitam instituunt. Deus Opt. Max: pro sua clementia, Te nunquam deserat, & Studia ac labores tuos ad Ecclesiæ suæ utilitatem dirigat atque convertat. Tom: 2. pag: 369.

§. 17. Hæc autem ea de Causa aliquanto fufius citavi ut eo luculentius appareret, quantam Humilitatis atque Modestię, Cha. iratis & pii Zeli, virtutis Morumque probitatis speciem præ se ferat in Scriptis suis; præsertim in Epistolis, quas partim ad apertos suorum Dogmatum Impugnatores conscripsit. partim ad Dubios atque Hæsitantes; quorum Plerosque his Artibus tandem Sibi conciliavit & in suam Scholam illectos Disciplinæ suæ ita paulatim assuesecit, ut Cunctorum Dogmatum suorum strenui Assertores paulo post evaserint.

§. 18. Artibus vero iisdem fere olim usi sunt Encratitæ & Euchitæ, atque Pelagiani, alique quidam veteris ævi Hæretici, qui sub nomine Christiano vitæ severioris zelum simulabant. Ita &
Pseq.

Pseudapostoli, Paulo testante, se in Ministros Justitiæ transfo. mabant; sicut ipse satanas, Illorum Magister, sub specie Angeli lucis apparere solet, ut expeditius, & sine suspitione fallat incautos. Et hic ipse Socinus, in ista Epistola sua ad Puccium, quam in hac ipsa Replicatione sua defendit, *Anima humana mortalitatem* asserue. at; quo Errore Nihil magis officit Pietati in Deum & Probitati morum; licet hic videri velit adeo studiosus piæ probæque vitæ Vindex, ut illius respectu Opinionum suarum approbationem pro nihilo habere videatur. Ita molliter, adeo leni tacitoque Passu, se paulatim insinuavit Serpens hic lubricus atque versicolor; suæque Dogmata lethali veneno imbuta, latenter infudit in mentes Auditorum. Nimirum, optime novit, quod natura duci velimus, non cogi; Fidem impetrari, non exigi; quodque non solum æquum putemus, sed & pro Jure nost. o poscamus, ut mens nostra liberrima sit, præsertim in Religionis negotio. Hinc est quod Ecclesiæ Authoritatem, quamvis ab ipso Deo derivatam, firmissimeque munitam, plerumque revereamur potius, quam amemus; quodque illius decreta quæ Assensum & Obsequium à nobis exigunt, quamvis summa Ratione confirmata sint, minus tamen grata habeamus. Independentem esse volumus, nostrique ipsorum Domini; ideoque leges omnes, quasi tot vincula & Compedes, libertatisque nativæ Impedimenta abrumpere studemus à nobis ac rejicere. At hinc simul fit, quod hoc pacto in Prædam non raro cedimus subdolis, hujusmodi Impostoribus; qui, ut jampridem monuit Apostolus διὰ χρηστολογίας καὶ ἐυλογίας, per Blandiloquentiam & verba speciosa, corda ἀπάων, hoc est, simplicium, & minime malorum decipiunt

ac seducunt. Etenim mirari subit (quod tamen experientia frequens fieri docet) quam propensi sint Homines, ac veluti parati ad incidendum in has fraudes; adeò ut etiam contra sanæ Rationis Dictata, malint probabilibus Argumentis, & suo Arbitrio permissis, utrum admittantur, vel non, persuaderi, quam irrefragabilibus ad Assensum cogi. Valida Argumentorum Tela, quasi tot Hostium insensorum Arma, reso. midare solemus, & a nobis repellere; at speciosas verorum Hostium fallacias sponte admittimus, & sub Colloquii obtentu in Insidias cadimus. Sic Aviculæ incidunt in Retia dolosa, dum Aucupis fistulæ incautius auscultant. Sic molles lenesque adblandientis solis Radii, viatorem illum paulatim denudant, quem ventus asperrimus atque validissimus, omni vi sua, vestibus spoliare non potuit. Sic Retiarius Myrmillonem vincit, ducitque captivum. Sic demum, hostis insensissimus humani Generis, sagis & veneficis obsequium suum promptissime exhibere videtur, dum ad eorum nutum simul apparet, et voluntati paret, adque illorum arbitrium se in speciem accommodat, cum interim iisdem revera impetret, eosque suæ Potestati subditos habeat. Istiusmodi artificia Socinus hic usu pavit, qui contradicentes patientissime ferre solitus est, & placidissime tractare, donec hoc tandem effecerit, ut speciosa Humilitatis ac modestiæ ostentatione, cum ementito veritatis tuendæ atque propagandæ studio conjuncta, Adv. sarium in suas partes pertraxerit; atque hoc sæpenumero effecit, non tam speciosis Rationum momentis, quam simulatione modestiæ. Exemplo sit illud Socini Responsum, quo asseruit, nullam esse necessitatem ordinationis in Ecclesia, quæ facultatem det exercendi Ministerium Evangelicum,

à Præpositis ipsius conferendam. *Non video*, inquit, *quare non liceat Homini in Scripturis perito, ac probo, illud officium assumere.* Quid vero, aut in se infirmus & ineptus, aut tam celebri Rationis sanæ Patrono indignius, proferri potuit? Ille non videt, seu potius videre non vult, ergo Alii omnes delusi sunt, qui se videre putant, & unanimi suffragio necessitatem istius ordinationis se videre testantur. Ergo tota Christi Ecclesia ante Socinum, instar Sodomiticæ Gentis, quæ ante ostium Loti cæcitare percussa est, Januam istam, quæ pastoribus omnibus bonis ac legitimis introeundum est in Christi Ovile, discernere non potuit; ita ut hoc pacto, furibus exclusis, latronibusque abactis, qui vel aliunde scandere solent, vel in Caulam vi irrumperere conantur, legitimos duntaxat Pastores sequatur Christi Grex, vocique illo um sedulo & secure auscultet. Ergo Traditione Ecclesiæ seposita, praxique Traditioni isti consona, quam ab Apostolis usque derivatam per tot Annorum Centurias ipsa retinuit, derelictis, & procul ablegatis, unius privati Hominis ductui & a bitrio, clausis oculis, obsequendum est. Ergo demum, ipsa S. Scriptura, quæ sobriis ingenuisque lectoribus hanc necessitatem & Praxin satis clare ostendit, & cunctis hactenus Christianis, ex antiqua & non interrupta Catholicorum Doctorum Interpretatione, hunc sensum dictavit, non nisi discoloribus, distortisque Fausti Socini Conspici'lis perlegendum est. Quid autem Religioni, quid Æquitati, quid sanæ Rationi magis adversum, vel esset i potest, vel excogitari? Nihilominus, istiusmodi Responsa, etiam in Aliis quamplurimis non exigui momenti Dogmatibus apud per plures illius Discipulos valere, qui & in Conjecturas illius, dubiaque Problemata

blemata ab ipso obiter definita, & Opiniones nullo fundamento subnixas pro indubiis oraculis accipere parati fuerunt. Ita, quos validioribus solidæ Rationis armis superare non potuit, sub specie amici Colloquii, & pacifici Fæderis ineundi, emolliuit, ac decipit, & in suam sententiam pertraxit non invitos. Quos Argumentorum robore frangere nequirit, obsequio flexit; & Affectibus eorum, in partes suas, orationis suaviloquio pellectis, Judicii vires enervavit; aciemque mentis aut occæcavit, aut obtudit. Ita callidus Hostis, cui Robur deest, fraudibus rem agit; & Adversarium multo fortiozem, nunc moras nectendo, nunc insidias tendendo, nunc Pacis ostentatione facta, & Fæderis ineundi simulatione; nunc demum prodicione hostilium Copiarum, in sui ipsius partes pertraxerat, eum paulatim fatigat atque atterit, & tandem in suam potestatem redigit non obnitentem: Equidem lenem Jacobi vocem hic audio, at hirsutas Elapi manus sentio. Aut Apocalypticam illam Bestiam videre mihi videor, Agni mansueti cornibus, at sævi Draconis lingua trifurca instructam & armatam, qua Homines in Terra degentes decepisse dicitur, & decipiendo occidisse. Ita Serpens leni sibilo Evam olim aggressus est, & blandiloquio suo persuasit, ut ambitiosa Scientiæ sublimiores affectatione delinita, vetitum à Deo fructum degustare auderet.

§. 20. Eisdem quoque Artibus usi sunt & Alii Heterodoxi, qui licet se Socino totos non dederint, neque illius Doctrinam palam professi fuerint, vestigiis tamen ejus in hoc insistant, quod fide antiqua, & veteris Ecclesiæ Praxi, una posthabitis nova & contraria docuerint; & sub prætextu fallibilitatis istius, cui Patres (ut Homines) fuerunt obnoxii, Inter-

terpretationem S. Scripturæ, licet antiquitas ad illos derivatam & unanimiter ab iisdem assertam, rejicere ausi sint; quodque insuper Opinionem propriam Istius loco substituerint; & Rationem privatam publicis veterum Decretis, communibusque sententiis, haudquaquam veriti sint opponere. Sic, inter Alia non pauca; Hierarchiam Ecclesiasticam tollere conantur, Clerique ac Plebis Christianæ discrimen. Neque enim ad hanc innovati Dogmatis assertionem, aliqua evidenti Demonstratione, aut Argumento irrefragabili vel ipsi se compelli profitentur, vel Alios adigere; quin suam duntaxat Opinionem atque Conjecturam ad hoc sufficere putant, ut ab omnibus admittatur. *Non video*, inquit unus Horum, *quo minus hoc per Scripturas liceat*. Atque iterum. *Videtur hoc nobis verbo Divino contrarium*. Cum ipsis in locis ea doceant, quæ Fidei, Praxique veterum adversantur. Novi sc. Pythagoræ exorti sunt, aut fatidici Phæbi Sacerdotes, quorum nudæ opiniones, seu Divinationes, pro totidem oraculis habendæ sunt. Ex his vero, & similibus Recentiorum Dictis, patet, quod omnem Authoritatem idcirco detrahant Antiquis, ut eam in se transferant. *Patres, aiunt, Homines fuerunt, adeoque & fallibiles & fallaces. Ergo eis fidendum non est; præsertim in Re tanti momenti, qualis est æterna salus Animarum; ne Cæci cecos Duces sequamur, cumque iis simul in foveam cadamus*. Atque hoc modo simplicibus & incautis imponere solent, quasi & ipsi quoque, qui sic a gravibus contra majores, eosque vilipendunt præse, non essent Homines, æque ac illi, iisdem erroribus lapsibusque obnoxii. Seipso tamen Populo in Duces offerre; imo & imponere, æquum putant, quasi ipsi errare nec possent, nec vellent, aut sui sequaces in Devia abducere.

§. 21. *Tertio*, Aliud quoque fuit, huic simulatae modestiae & Humilitati annexum, quo Socinus apud multos praevaluit. Nimirum, quod non solum unumquemque Doctrinae à se propositae Arbitrium constituere visus sit, sed etiam quod latam Feneſtram aperuerit unicuique novatori, ut quodcunque sibi visum fuerit, ex suo Ingenio procuderet, & ad Arbitrium promulgaret. Enimvero ut natura nobis insitum est, nolle lubenter ad Aliorum iudicium & sententiam astringi, (quod Servitutis Genus quoddam putamus, & infirmæ Rationis Argumentum) sed potius Iudicium Partes in nos assumere, quoties alienum quidpiam Nobis proponitur examinandum, ut Illud pro Arbitrio, vel approbemus vel damnemus; ita nihil fere Naturæ nostræ magis allubescit, quam Curiositatis studium, & Innovandi libido. Ingeniosiores præsertim, agiles esse solent & inquieti; ita ut neque norint ubi Pedem fistant aut sistere ament. Sedent quamcunque fixam, certamque, præcipue ab Alio quovis Sibi assignatam, pro Carcere habent; & in Aliorum quorumcunque Verba, legesque jurare, Captivitatis Genus autumant minime ferendum. Ita Nomades plerumque sunt, qui nullibi fixum Domicilium habent, neque sub ullius Dominio constanter degunt, sed huc illic pro libitu vagantur. Itaque Socinus huic Epidemio morbo favens, quem probe noverat se longè, lateque propagasse, & Hominum plerosque corripuisse, eandem licentiam, quam Sibi ipsi assumpsit, Aliis facile concessit. Neque sane mirum est Socinum quamplures Discipulos, hac Esca gratissima delinitos, ad se, suamque Sectam allexisse. Facillimum enim Cuique est, volentem ad se accedere, & , qua Natura ducit attrahere. &
m

in hoc non minus perniciose libidini humani Ingenii visus est indulgisse, quam Epicurus olim libidini Carnis indulgit. Quid quod Superbiæ quoque isti & Ignaviæ, quibus Genus humanum plus obnoxium est, in hac Re saverit, gratamque fecerit. Quid enim superbius, quam Nulli subici velle aut Alterius Cujuscunque sententiæ astringi in Religionis negotio; quin è contra, nova fidei Principia ex suo Ingenio cudere, & Doctrinæ hactenus ab Ecclesia receptæ, pro suo Arbitrio, aut admittebdæ, aut ablegandæ, se Judicem constituere? quid item Ignaviæ magis gratificatur, quam lectione Veterum omnino neglecta, (in quorum Scriptis diligentius versandum est Ei, qui Veritatem istam invenire desiderat, quam hodie inter tot Polemicos Theologos, Sectasque Multiplices fere perdidimus) se solum consulere, proprioque Ingenio fidere, in Doctrina Christiana dignoscenda, deque Ea sententiam in singulis Articulis ferenda? Quid autem ipse Socinus in hac Re fecerit, satis aperte testatur in Epistola sua ad Squarcialupum, qui cum pro Jure Amicitiae (erat enim intimus Socino) eum reprehendisset de libro quodam, quem scripserat contra Jac: Palæologum celebrem fama & e uditione Græcum, nomine Amicorum in Consilium adhibito, qui Eum in iudicio suo regere, & Censuram de libro isto ferre, tum optime possent, tum promptissime vellent, hoc Responsum ab Eo tulit. *Quod addis, Me nihil emittere debere, nisi bene & sapse à libero iudicio Magistrorum excussum & examinatum; qui sunt Magistri isti, non sapse intelligo. Neminem enim Ego in iis Rebus, de quibus in Responsione illa mea (sc: ad Palæologum de Magistratu) differitur, ex iis qui hodie vivunt, ulla ex parte Magistrum agnosco,*
sed

Sed Deum tantummodo Præceptorem habui, sacrasque literas. Quinetiam in univēsa ipsa divinarum Rerum scientia, quacunque tandem illa in Me sit, præter unum Laliū Patrum meum qui jam diu mortuus est; vel potius, præter quadam Paucula ab Ipso conscripta, & multa annotata, nullum prorsus Magistrum Me habere contigit. Sed fortasse Magistros appellas Eos, qui & Alios, ut Tibi videtur, & me docere possint. Ego ut ingenue fatear, in iis qua in Responsione illa Mihi tractare necesse fuit, ne unum quidem hactenus novi ejusmodi Magistrum tamen si multa adhuc in iisdem Rebus Me doceri posse, plane persuasum habeam. Utinam unum Aliquem invenerem. Tu si Eum Te reperisse existimas, indicato tantum, & Me Iudicium tuum magnificere statim videbis, & quin docear, prorsus non recusare; Epist. ad Squarc: P. 362. col: 1. Tom: 1. Quibus in verbis ut summam Arrogantiam ostendit, (licet aliquantulum Modestiae in Clausula, simulet) ita fiduciam quoque summam ponit in suo solius Ingenio; adeoque palam testatur, se Veteris Ecclesiae Monumenta haud consuluisse, in novo suae Theologiae Systemate conficiendo; sed ex proprio Cerebro deprompsisse quodcunque Sibi placuit, Illudque sub nomine Veritatis divinae Omnibus exposuisse. Equidem Deum Præceptorem in speciem agnoscit, at Seipsum solummodo constituit divinae legis Interpretem. Vtustiores autem Eruditionem prorsus ignoravit, quæ Eum instrueret ac dirige et in S. Scriptura rite interpretanda; quippe qua nec opus se habere putavit, nec in Ea se exercere voluit, propter ingratum legendi Tædium, & Patrum sententias inter se conferendi laborem. Maluit itaque vir aulicus, & Theologiae studiis paulo serius se dans itinere

nere isto prolixo ac molesto, per remota, obscura, ac salebrosa Antiquitatis Monumenta, prætermisso, Domi se continere, suum Ipsius Ingenium consulere, & intra microcosmi sui Confinia otiose spatium Tædii fuga partim, partim Philautia, atque Superbia, & inanis Gloriæ Auctupium una suaserunt tum ne Veterum Scripta perlegeret, tum ut Novitates suas Scripto propalaret. Maluit, cum multis Aliis Doctor esse, quam Discipulus; & novam Sectam ducere, quam in veteris Ecclesiæ agmine inter novissimos procedere;

§. 23. Quantum vero nativis Ingenii sui Dotibus fidebat in Rebus Theologicis & quam parum instructus accesserit ad scribendum, si Artium & Disciplinæ Scholasticæ Adjumenta spectemus ab Ipso audiamus in Epistola ad Virum excell: N. N. non longe ante mortem conscripta, *Quid exquisiti* *Judicii*, ait, *in ejusmodi Philosophicis, & Theologicis, iisque difficillimis Disputationibus expectari à Me potest, Homine, qui nec Philosophiam unquam didicit nec scholasticam, quam vocant, Theologiam unquam attigit, & ipsius Logica Artis nihil nisi Rudimenta quadam, idque valde sero degustavit. Nolo enim Te ignorare plerasque Disputationes meas, quarum quedam non sunt editæ, scriptas à me fuisse, cum nondum Dialecticæ Arti ullam operam dedissem. Cujusmodi sunt, ista disputatio de Servatore; adversus Puccium; Palaologum, & Franciscum Davidic; de Baptismo aquæ, de loco 7^mi Cap: ad Romanos, de Auctoritate S. Scripturæ, Responsio ad paranesi Volani, Animadversiones in Theses, de Trino & uno Deo, Collegii Posnaniensis & alia quædam imperfecta; ut post-hac non mireris, si in meis Scriptis multa deprehenderis.*

C. LUTHERUS

minus recte tradita & conclusa. Sed, inquires, cur igitur eas scripsisti, cum tam male instructus ad eas scribendas esses? Nimirum, quia vel Jussu eorum, quibus parendum mihi erat, vel Adversariorum Provocatione, sui ad id faciendum compulsus. pag. 490. Col. 1. Tom. 1. Ubi, ut Causas scribendi absit minime justas & idoneas (satis enim constat, quosdam libros à se editos, nec Amicorum Jussu, nec Adversariorum Provocatione, sed sponte sua, & Amicis renitentibus) ita clare demonstrat, tum, quam impeditus fuerit, & expers Artium istarum, quæ ad Theologiam perdiscendam apprime conducunt; tum, quantum nativis Ingenii sui viribus inniteretur. Quod & Eques Polonus, qui vitam ejus conscripsit recte observat quando narrat, quomodo Socinus impressionem variorum Hostium, à quibus satis acerbæ ac diu Repulsam passus est, suo sibi Ingenio senserit propulsandam; cum primum sc. venerit in Poloniam.

§. 24. Attamen in hoc saltem speciem æquitatis præ se tulit, quod eandem sentiendi, judicandique libertatem, quam sibi vendicavit, cæteris omnibus indulserit. Sic enim in tractatu suo de Ecclesia, unumquemque ipsius Judicio dirigendum relinquit, sive in sensu S. Scripturæ eruendo, sive Censuram ferendo de Aliorum Doctrina; quia sc. tuto inniti non possumus Aliorum quorumvis Judicio, sive hodie viventium sive veteris Ecclesiæ Doctorum -- *Non querendum est, ait, quid Homines doceant, sentiant, vel antehac docuerint aut senserint, quicunque illi tandem, aut quocumque sint, aut fuerint.* pag. 344. Tom. 1. Idem, Epist. 3. ad Andr. Dudithium -- *Quod queris, quis Controversiarum, seu rebus sacris eborientium, Judex sit futurus? Ego vero respondeo, extra nos ipsos. Alio nobis Judice opus non esse, quam Deo & Christo,*
qui

quisua Sententia beabit, quosque Nostram imbuti de-
prehendentur Doctrina ad salutem consequendum neces-
saria, si modo eam vita expresserimus; Ceteros vero Illa
deserturos condemnabat, tanquam eos, qui, quod non eorum
par erat, Probitate essent preediti, ipsi in Causa fuerint:
Aliud Iudicium expectandum non est. Sibi quemque
advigilare par est. Idque pro vera admittere ac sperare,
(licet universus Terrarum orbis in Alia omnia iret)
quod Ipsemet totus ad Dei obsequium conversus, de ge-
nuino S. literarum sensu arbitratur & intelligit. pag.
501. Col. 1. Tom. 1. Paulo antea vero asseverat, Scien-
tiam Promissorum, atque Præcepto, um, esse unum il-
lud necessarium ad salutem requisitum, obedientia
sc. accedente, quæ scientiæ isti correspondeat. In
reliquis, inquit, si quis occurrat error nemo ob. Non Calo
excludetur. Unde consequitur, sine iactura Salutis æ-
terna, credi aliquid in S. literis præceptum aut vetitum
esse, quod revera illis non sit præceptum aut vetitum. Sic
Ille. p. 501. Col. 2. Hanc insanam licentiam, & sibi
sumpsit Socinus, & Aliis persuasit. Ap. utinam illud
Vincentii Lirinensis serio perpenderit. Religio Chri-
stiana est Depositum secundum Apostolum. Depositum,
inquit, custodi. Quid autem est Depositum? Quod Tibi
creditum est, non quod à Te inventum; quod accepisti,
non quod excogitasti. Rem non Ingenii, sed Doctrinæ,
non Usurpationis privæ, sed publicæ Traditionis, Rem
ad Te productam, non à Te prolatam; in qua non Au-
thor debet esse, sed Custos; non Institutor, sed Sæclator;
non Ducent, sed Sequens. Hæc ille, Cap. 27. Quæ si
Socinus, ejusque Socii ac Discipuli, ut oportuit, &
legissent & serio considerassent nunquam autem hujus
Depositi loco, quod ab Apostolis Ecclesia Christi re-
ceperat, & Filiis suis per unumquodque Sæculum in
manus tradiderat, Es virorum nummosque reprobes

Dei effigie fraudulenter insculptos, nobis ausi fuissent obtrudere.

§. 25. *Quarto*, Neque hic substitit Socinus. At sic unusquisque & suæ, & Alterius cujuscunque Doctrinæ Judicem constituit; inque hoc superbiæ simul innatæ, & Ignaviæ Generis humani favit; ita quoque ejusmodi Dogmata proponere studuit, quæ & sibi metipsi & inter se, quamplurimos conciliarent. Etenim Ecclesiæ occidentis, per multos jam Annos, sub tyrannico Ecclesiæ Romanæ jugo laboraverant, quæ sua Dictata, pro totidem indubitatæ Fidei Articulis, cæteris omnibus imposuisset. E contra, Socinus omnia fere vituperabat, & erroris arguebat, quæcunque Ecclesia Romana tenuit, & in usu habuit; quasi illa Religionem pristinam non solum corrupisset, sed & in universum perdidisset. Porro, haud mirum est, Hoc valde gratum fuisse quamplurimis qui ex illius Tyrannidis odio, & superstitionis horrore, quas gravissime detestabantur, in adversam Partem plus justo propensiores erant. Difficillimum enim est iis, qui extremitatem in visam fugere nituntur, ita moderari sibi metipsis, Cursumque à se institutum regere, ut in medio Gradum sistant. Hinc factum est, ut Complures, quicquid Ecclesiæ Romanæ Fidei, Politicæ, Cultui, & Consuetudinibus ab ea receptis, contrarium fuit, pro vero & Bono parati essent accipere. Præsertim, cum ubique fere, & ex ore omnium suorum Doctorum audirent, Papam Romanum esse illum Anti-Christum, ab Apostolo Paulo prædictum, qui in Templo Dei sessurus esset; & Ecclesiam ei subditam, esse illam meretricem Babylonicam, Joanni Apostolo in Vilique præmonstratam. Unde hanc veri, falsique Regulam paratiores erant admittere, quandounque sibi proponeretur, nempe, Quis-

quid

quid Ecclesia Romana tenet, & in usu habet, non potest non esse falsum & improbandum, ergo, Quicquid ei ex adverso repugnat, pro vero, Bonoque habendum est. Neutiquam vero mirandum est, si Homines, quos hoc modo paratos ac dispositos invenit, Socinus ad se allexerit, suorumque Dogmatum Fautores effecerit, quæ in singulis fere Capitibus, è diametro opposita sunt Ecclesiæ Romanæ Dictatis, etiã ubi antiquam fidem, praximque retinuit. Hinc aliquis non inepte Ecclesiam Romanam sub magnifici cujusdam Templi forma depinxit, cujus Tectum Lutherus, Sociique ejus submoverunt; parietes autem, Calvinus, & illius coadjutores demoliti sunt; Anti-Trinitarii vero, quales erant Socinus, & ejusdem farinæ Sectarii, eam ab ipsis fundamentis, rutris suis, ligonibusque adhibitis, atque id genus Ferramentis, penitus diruerunt.

§. 26. Et certe multo facilius est Homines in eandem sententiam adducere, et sibi mutuo coadunare, in negativis, quam in positivis Dogmatibus. Nam vel odium, vel metus Hostis publici, eos frequenter in unum cogit, & vires Illorum invicem sociat, qui sese mutuo oppugnare parati sunt, quoties propria Res agitur, aut unus Aliquis Fæderatorum leges Cæteris præscribere conatur. Ita Græciæ urbes, Gentisque variae, contra Xerxem; Cretenses item, contra quemvis Hostem externum, inter se sæderabantur (unde Adagium, Syncretismus) qui tamen, Hoste communi sublato, sese mutuo quam acerrime impetere solebant. Veteres pariter Hæretici, sat bene inter se convenerunt in oppugnanda Ecclesia Catholica. At quoties Aliqui ex eis dogmatizare cæperunt, propriosque Fidei Articulos condere, quibus cæteri constringerentur, illico in Partes abiere. Sic enim contigit Arianis, imperante Constantio, cum

maxime dominarentur, & Catholicos gravissime premere.

§. 27 Cateum, paucissima fuerunt, quæ Socinus vel credenda, vel observanda suis præscripsit; neque Alia fere quam quæ, si recepta non forent, Christianismi plane abnegati Recusantes arguerent, eosdemque in numerum infidelium redigerent. Attamen cum Hoc tantum asserere auderet, Christum invocandum esse atque adorandum, Contradictores habuit nec paucos, nec parvi nominis inter Anti-Trinitarios. Adeo facile & expeditum est, Socios Nobis asciscere, in destruendo potius, quam in construendo. Et enim non agere reperiuntur, qui veterem Structuram conjunctis studiis, Conatibusque impetant, & frustulatim convellant, eo quod Ille hoc, Ille aliud in ea mendosum, & inconcinne dispositum, aut cernat, aut se cernere putet. Atquam primum novum Ædificium, Veteris jam diruti loco construicæperit, tunc statim videre est, quot Capita, tot Sententias ædificatorum. Tunc inter se divisi cernuntur. Tunc inter eos convenire nequit vel de Materia vel de Magnitudine, vel de Forma Ædificii construendi ejusque Partium variarum. Singuli item in sua Sententia pertinacius hærent, neque aut ab ea se divelli patiuntur, aut alienæ cedere. Pro diversitate Imaginationum & Affectuum diversa sentiunt. Consule item loquuntur instar Ædificatorum Babelis, adeoque cessat Opus, Operariis à se discedentibus, aut se mutuo impugnantibus.

§. 28 Socinus quidem palam professus est, se Populismum velle destruere, & ex Ecclesia Christi radicitus extirpare; sed adeo temere, & impetite

rite Opus hoc aggressus est ut omne fere Triticum una cum zizaniis, infelici Opera eradica-
rit. Cum enim Tyrannidem Papalem tollere vel-
let, eadem Opera Hierarchiam Ecclesiasticam è me-
dio fustulit. Non aliter misit Sacrificium propi-
tiatorium, & Transubstantiationem destruere vo-
luit, quam omnem Eucharistiæ necessitatem, & effi-
caciæ penitus tollendo, & qualemcunque Chri-
sti præsentiam in Eadem Purgatorium item & San-
ctorum Invocationem, quam optime aboleri puta-
vit, negando vitam omnem, sensumque Animarum
humanarum in statu Separationis, & definiendo Psy-
chopannychiam. Ita Medici imperiti, & immites non
aliter morbos è Corpore humano tollere solent, quam
simul evacuando succos, humoresque salutares, Spi-
ritusque vitales penitus exhaustiendo.

§. 29. Equidem Socinus Eiusque socii (si modo
Ipsis Fides adhibenda sit) hoc pacto reconciliare
studuerunt, non modo Christianos inter dissentien-
tes, (Controversiis omnibus, cum materia sua,
abscissis & Dogmatibus Fidei ad Paucissima reda-
ctis) sed Mahometanos quoque, & Iudas Gentilesque
Idololatrias, qui omnes à Trinitatis Dogmate,
aliisque Pluribus, quæ Sociniani e medio sublata
volunt, quam maxime abhorruerunt. His ergo scan-
dalis, ut Ipsis appellare visum est, amotis, & Pa-
riete integerrimo plane diuto, viam bene para-
tam existimarunt, qua Infideles in Caulam Ecclesiæ
introiderent. Sed quo successu hoc tentarunt? Isti In-
fideles non sunt conversi, at hi boni Reconciliatores
facti sunt Apostatæ. Siquidem haud ignotum est,
quamplures ex Anti-Trinitariorum Schola prodississe,
qui partim in Iudaismum, partim in Mahometanismum,
partim in Epicureismum & Libertinismum, & par-

tim in apertum Atheismum prolapsi sunt. Hæc enim neque semel, neque ab uno solo Socino olim objecta sunt; quæ nec diffiteri ausus est, etsi excusationes quaklam afferre conetur, at minime justas & idoneas. Inter opera Socini recensentur 30 Scrupuli ab excellenti quodam viro propositi, et Ipsius solutiones singulis appositæ. Quorum decimus tertius objicit Socini Sociis atq; discipulis. *Quod eorum plerique nulla Pietatis commendatione, nullo laudato prioris vitæ exemplo commendati fuerint. Imo, inquit, ut plerumque videmus, hæc Doctrina de Christo, per vagabundos, & contentionum zeli carnalis plenos Homines, Alios, ex lustris, Aulis, Ganeis, prolata est. Scrupulus 18us objicit iisdem. Quod cum præservidus ipsorum zelus deserbuit, in propagando Regno Christi, ut ipsi præ se ferebant, in quendam Atheismum prolapsi fuerint, ita ut Alii aperte Christum, alii vero etiam Deum, & Inferos negent. Cui Socinus nihil habet quod reponat, nisi illud Joannis. 1. Epist. 2. 19. ex nobis prodierunt sed non erant ex Nobis. Idem, solut: scrupuli 27^{mi}, fatetur Judaizantes, qui partim ex se prodierunt, multum impedivisse suæ Doctrinæ progressum. Neque audet aliquid pro certo affirmare de Pietatis Incremento, vel Decremento, inter suæ sectæ Professores, Decrementum potius fateri cogitur; cujus ignominiam ex hoc elevare conatur. Quod hoc perpetuum sit in omni Religionis mutatione, quantumvis bona, ut major sit ab initio Hominum Pietas, quam postea. Hæc Ille, Tom. 1. pag. 327. Idem ad Synodum Wagroviensem scribens, in qua suæ ipsius Sectæ Homines convenerant, sic eos compellat. *Visum est mihi vos hortari, ut de Adoratione & Invocatione Christi in Ecclesiis nostris conservanda, imprimis laboretis. Hæc enim retenta, persfacile omnes Judaici errores, convellamur, ea vero vel*
*abjecta**

abjecta, vel spreta, nulla ratione fieri potest, ne ubique Judæismus vigeat, vel potius turpis Epicureismus, atque Atheismus. — Quod si unquam Temporum & Personarum ratio tulit, ut id fieret (viz. ut in publicis Precibus, statutis quibusdam Diebus, Christus Jesus Dei Filius nominatim invocaretur.) nunc maxime inter nos fert, cum & nos tanquam Jesu Christi contemporores, pessime apud Alios Christiani nominis Homines audiamus; & eorum, qui Christi nomen profitentes, ipsum tamen nec adorant, nec adorandum cenent; & nihilominus, quia Trinitatis opinionem abjecerunt, ex nostro Catu esse existimantur: aliquis omnino sit numerus, Tom. 1. p. 491. Col. 1.

§. 30. Ex Horum numero erat Franciscus Davidis, qui Socini Principiis insistens, affirmantis Christum esse nudum Hominem, eum censuit nec adorandum, nec invocandum esse, & ad hoc probandum, inter Alia, Argumentum affert ex Mahometis Alcorano. Sic enim arguit. — *Ut non perperam in Alcorano fingitur, Christum suis Cultoribus opem ferre non posse, quia contra ejus Doctrinam & manifestas Assertiones ipsum Deum esse fassum, cum tamen Ipse se Dei Filium esse professus sit; ita merito reprehenduntur, qui Christum adorandum & invocandum esse docent, cum Ipse Patrem invocandum esse præceperit.* vid. op. Socini, Tom. 2. p. 751. Col. 2. ex quo liquet, unde ille ejusque similes, blasphemias suas hauserint contra Jesum Christum, nempe, ex Alcorano, librisque Talmudicis; quod Socinus ibidem ei regerit; At interim fateri non vult, suam ipsius Doctrinam, de Jesu Christo nudo Homine hisce Blasphemiis, non solum occasionem idoneam, sed & justam nimis Causam præbuisse. Veruntamen idem Socinus in Disput: cum Christiano Franken, (quæ extat Op. Tom. 2. pag. 767.) qui iisdem Principiis insistens, eadem

eadem docuit cum Francisco Davidis, arguit eos qui Christum adorandum esse negabant, lapsus in Atheismum; quod se observasse dicit quamplurimis evenisse; ideoque monet eundem Franken, ne cum iis pariter in Atheismum labatur. Eques item ille Polonus, qui Socini vitam conscripsit, meminit insignis cujusdam contra Atheos laboris, quem refellendis ingeniosis magni cujusdam viri commentis suscepserat; eum vero periisse dicit, cum aliis Socini Scriptis, in Tumultu Cracoviensi, cujus antea meminimus. Apparet quoque ex ejusdem operibus, quamplures vel denegasse, vel saltem in dubium vocasse Authoritatem S. Canonis; & Martinum quendam Seidelium, Olaviensem Silesium negasse Jesum esse Messiam illum promissum, Davidis Filium, & in Regno successorem, quia non accepit Regnum mundanum. Hic item dicitur, tres Epistolas misisse de hoc Argumento ad Cœtum Cracoviensem, dictum minorem; qui ex Anti-Trinitariis sine dubio constabat. Socinus enim, illius Cœtus nomine, Responſa dedit ad illas tres Epistolas. Vid. Soc. Op. Tom. 2. pag. 804.

§. 31. Hi sc. erant genuini fructus istius Reformationis (ut iis vocare libuit) quam Anti-Trinitarii, (quorum Socinus tandem Princeps evasit) in Transylvaniam, Poloniam, Silesiam, Hungariam, Partesque vicinas introduxerunt. Hi fructus, sponte enati sunt ex enormi ista licentia, quam & Socinus sibi arrogavit, Aliisque indulſit, in Religionis Dogmatibus de novo cudendis. Hi denique fructus Doctrinæ Socinianæ, ut in aliis Articulis, ita præcipue in iis, ubi asserunt Jesum Christum esse nudum Hominem, & omnimodam Insensationem Animæ humanæ separatæ, cum totali Abolitione

itione Impiorum in die Judicii. Itaque Franc: Pucci-
us non immerito videtur exprobrare Socino, Quod
sibi finxerit Pietatem quandam novam, in qua bene sen-
tire facile negligitur, & summa licentia detorquendi
S. literas ad libitum, & quidlibet ex quolibet colligen-
di, usurpatur. Et quod de ejus sanitate omnino despe-
randum sit, si non modeatur Divinis Oraculis, imo ea
depravare non vereatur suis frigidissimis Commemoriis. Un-
de hortatur eum, Ne amplius resistere veritati & in
Divinum numen contumeliosus esse velit -- & postea --
Non me latet, Te etiam negare immortalitatem Anima-
rum, nisi Christianorum in Resurrectione. Confugis ad
impium Dogma Epicureorum, qui existimant cum cor-
poribus Animas interire, & omnia simul morte deleri.
Dicis tamen eos, quamvis ita sentirent, existimasse ta-
men se posse solidas voluptates experiri & ideo summum
Bonum in voluptate potuisse. Num igitur existimas E-
picureos bene sensisse? Si bene senserunt, quid Nos
soliciti de futura & aeternis sumus? Edamus, & Bi-
bamus, cras enim moriemur. Sin pessime, quomodo vis
errore eorum Tuum regere? Def. Fr. Puccii ad Resp.
Socini. Op. Soc. Tom. 2. pag. 264. & 267. Col. 2.

§. 32. Quinto. Ad hæc, Socini successum, in
Dogmatibus suis propagandis, plurimum adjovit
status Provinciarum Polonicarum, quando ipse ad eas
primum accessit. Etenim tunc Temporis, miser imò
inter se discissi erant in Religionis negotio, Aliis Alios
accerrime impetentibus. Poloniam tunc dixeris cum
Africa sedes permutasse, Regione ista monstrorum
ferace, ubi omne Genus Ferarum generatur, atque
alitur, de quibus fertur, quod cum ad Aquas conve-
nerunt bibendi causa, pro Ingenio quæque suo, &
Affectu, cum cæteris, aut Marte aut venere commisce-
antur ex quo congressu Aliæ occidunt, & Aliæ nascun-
tur.

tur. Sic & in Polonia factum est, ubi nulla Opinio tam monstrosa excogitari potuit, quin Prædicatorem nacta fuerit, Aliosque sui Fautores. Hinc autem Dissidia necessario exorta sunt, inter tot Opiniorum, Sectarumque Authores simul atque Asseclas, qui non mitius inter se, quam cum Catholicis & Orthodoxis digladiabantur. Diversimodi errores, non minus sibi invicem, quam veritati adversi, Patronos suos, Pugilisque adepti sunt Photiniani, Ariani, Anabaptistæ, Davidiani, Budneistæ, Judaizantes, Anti-Scripturistæ, Libertini, & Atheismi fautores, sua Dogmata impune divulgabant. Anti-Trinitatorium Principes erant, Geo: Blandrata, & Fr. Davidis, Jo: Paulus Alciatus, Matthæus Gribaldus, Petrus Statonius, Franciscus Lismaninus, Gregorius Schomanus, Krovicius, Gregorius Paulus, & Erasmus Joannis Arianus. Geo. Blandrata, & Fr: Davidis, inter primos, libris Latine editis, Doctrinam suam propagant, ut Andr: Dudithius testatur in Epistola ad Bezam conscripta. A. C. 1571. Op. Soc. Tom. 1. p. 524. His accedens F. Socinus, primo in Transylvaniam, deinde in Poloniam se contulit. Cum autem illos, Aliosque plures, inter se conflictantes invenerat, & multo validiores in refellendis Adversariorum Dogmatibus, quam in suis ipsorum defendendis, delassatos tandem mutuisque contractos Dimicationibus, & plane nescientes quo se verterent, aut ubi Pedem figerent, ad extemum sibi conciliavit, & in sua Castra pellexit, ut sub ipsius vexillo militarent. Sic olim Philippus Macedonum Rex (ut Civilia cum Sacris aliquatenus conseramus) varios Græciæ Populos, urbesque inter se prius dissidentes, dissidiisque suis labefactatas, non ægre subegit. Et Cæsar Augustus, ut Tacitus observat, Romanos civilibus

Discordiis

Discordiis fessos, nomine Principis sub Imperium accepit. Et (ut exemplum paulo congruentius afferam) sic Mahometes varias Arabie Gentes, non minus Religionibus quam Tribubus discrepantes, in unum composuit, suoque Dominio subdidit, tam in sacris, quam in Civilibus; & successores illius, cum Schismata & Hæreses inter Christianos passim invalescerent in oriente, Mahometanismo longe, lateque disseminarunt.

§. 33. Sed & Aliud quoque fuit, quod Socinum non parum adjuvit in hoc suo Conatu perficiendo; nempe Doctrinæ suæ Compages, quam ita callide formavit, & in unum composuit, ut nihil omnino novum, & inter Sectarios inauditum, prædicaret, sed quod prius inter eos innotuerat, & ab hac vel illa Secta antea divulgatum esset atque defensum. Ita Partes systematis sui Theologici undique collegit, diversasque Sectariorum sententias in unum quasi volumen compegit, partim hinc, partim illinc decerptas, ut singulis placeret, quorum singulis de suo Aliquid proposuit. Hoc & ipse testatur, in Apologetica sua Epistola ad Mart: Vadovitam. — *Nullum Dogma in meis Scriptis in lucem editis asserui, quod non modo alibi, sed in hoc ipso Regno, ubi ea sunt edita, ab Aliis ante me, & meum huc Adventum, partim publice, & voce & Scripto assertum; partim jam affirmatum, & discutiendum propositum non fuisset.* Et Speciatim, quod ad Doctrinam suam contra Christi satisfactionem, affirmat, eam desumptam fuisse e Dialogis Bernardini Ochini, lingua Polonica editis, Annis 35 ante hanc suam Epistolam conscriptam. Hæc autem data est. Jun. 14. 1598. Op. Soc. Tom. 1. pag. 475. Sic & in Hoc quoque Mahometem imitatus est, in Akorano suo

con

confarcinando; in quo reperiuntur aliqui Gentili-
um Ritus, à Majoribus accepti; non pauca e
Talmude Indæorum Fabulæ, Ritusque ab iisdem
traditi; quædam item Christianorum Dogmata &
Instituta, partim laudabilia Catholicorum, partim
ab Hæreticis mutuo sumpta. Sic uterque quam-
plurimis placere studuit, ut e diversis variorum
Dogmatum Professoribus quamplurimos Discipulos
sibi colligeret. Quod & uterque edecit apud eos, qui
in Fide vacillantes, & inter varias Opiniones huc
illuc distracti, in illorum Sententiam tandem con-
cesserunt. Ita Nautæ profugi aut imperiti, in Ma-
ri ignoto aberrantes, & huc illuc à quovis ven-
to jactari, potentiori cuivis Piratæ se in manus de-
dunt. Ita quoque Viatores incerti, qui patrio So-
lo vertiginose deserto, in Solitudine in via vagan-
tur, cum bene defessi sunt, & de optato Itine-
ris exitu plane desperant, se cuivis viæ Duci, qui
se ultro offert, & speciosa pollicetur, dirigendos
permittunt.

S. 34. *Sexto*; Huc adde, quod Socius in hoc suo
Conatu, non solum adjutus fuerit Temporis illius
Opportunitate, in quo Factiones ubique gliscebant;
sed & ipsius Regni Polonici statu atque Politia;
in quo satis notum est quanta Authoritate polle-
ant Palatini, & Castellani, cæterique Nobiles, in
suo quisque Gradu, qui in Præfecturis suis atque
Districtibus, fere sui Juris sunt; ut qui amplissi-
mis Privilegiis fruantur, & propemodum, quic-
quid volunt, possint. Quid mirum est igitur, si
Socinus, ipse Nobilis, natura item Comis & Af-
fabilis, & super hæc, Artibus aulicis, apprime e-
ruditus, sese in Nobilium Polonorum favorem in-
sinnaverit, quorum Amicitia & Authoritate fretus,
suam

suam Doctrinam longe, disseminare valuit, & Discipulos Sibi passim colligere? Præsertim, cum ad hæc externa Adjumenta accesserint istæ Virtutes, aut saltem Species Virtutum, quarum antea meminimus, Candor scilicet & Modestia summa, Mansuetudo, atque Patientia, zelus pro veritate divina, & placidissima Morum urbanitas inter conversandum cum Hominibus; quarum ut specimina præ se tulit in quotidiana Vitæ Consuetudine, sic & in Epistolis suis ad Amicos conscriptis, Eadem ubique demonstrat. Siquidem Hoc pro certissimo Axiomate jamdudum apud Me obtinuit, (utpote quod crebris experimentis hucusque probatum fuit, ac proinde fidem indubiam meretur) Neminem multum Mali posse in Ecclesia Dei, nec in Genere humano seducendo admodum proficere, nisi qui eximium aliquid Boni in se habet, & supra Vulgi mores, aut saltem prætendit. Satanæ itaque nunquam magis cavendus est, quam cum in Angelum lucis se transfigurat. Tunc enim Pios & Veritatis amantes decipit, si minus attentos, vigilesque deprehenderit. Sic & Ministri Illius studiosissime evitandi sunt cum ovicris pellibus induti, simplicitatis & innocentiae speciem præ se ferunt; intus autem lupinam rabiem foveant, quam opportunitate data, exerere & exercere solent in perniciem Gregis Christiani. Nam minime aut Illi, aut Hos latet, Vitium simul atque Falsitatem, si nude proponantur, & prout in se sunt, appareant, Plerisque horrore fore. Proinde, Facio, pulchrisque Coloribus ut plurimum delibata sunt, ut sub eminentia Veritatis, Virtutisque specie, incantis placeant & imponant.

S. 135. Nihilominus Socinus, licet his Artibus
&

& Opportunitatibus insigniter adjutus, non tamen adeo prævalere potuit in Hæresi sua disseminanda, ut non multos Adversarios invenerit, qui palam atque constanter Illius Conatibus sese opposuerant, atque impia Dogmata ab eo divulgata conjunctis Suffragiis damnarunt. Extra Regnum Poloniæ, Adversarium nactus est Jacobum Cœvetum Parisiensem, Ministrum Evangelicum, qui scripsit, contra Theses Ejus de Jesu Christo Servatore, quas Socinus emiserat, cum adhuc Basilæ commoraretur; librumque suum Misit ad Socium ex Francofurto ad Manum. Cal: Aprilis, 1577. & cum inter 30 Scrupulos, ab excellenti quodam Viro propositos Socino, Hoc inter Alia perplura objiceretur, *Angliam & Scotiam Illius Dogmata penitus averfari*; fatetur Ille quod sic objectum est, sed cum contemptu summo rejicit, inquit, *Quid attinebat Anglia, Scotiæque Regna hoc loco commemorare, quæ Doctrinam nostrorum Hominum propriam, tanquam pestilentissimam averfantur?* Resp: ad Scrup: 24. At intra Regnum Poloniæ, ubi diutius vixit, quamplurima scripsit, Discipulos undique collegit, & in Cætus tandem formavit, multo plures habuit, qui sibi adversarentur; atque Hos, non solum è numero Pontificiorum (quod mirum erat, cum se Illius omnibus ex professo Hostem statuerit) sed & Ecclesiarum Reformatarum Theologis, tum Bohemicæ, tum Augustanæ, tum Helveticæ Confessionis, qui per amplissimum istud Regnum magno numero dispersi erant, & Cætus suos habebant legitime stabilitos. Nam præter Assertiones Collegii Posnaniensis de Trino & uno Deo, quas Gabriel Eutropius illius Collegii Canonicus edidit; Andreas Volanus Minister in Litua-

nia,

nia, contra eum scripsit, de Christi natura, & Peccatorum per Ipsum expiatione. Gregorius item Zarnovecius, Ministre Evangelicus, scripsit contra librum illius de Jesu Christo Salvatore, Polonice, ut Socinus ipse memorat in Epistola ad Mart: Vadovitani. Quinimo, & Eques ille Polonus, qui Socini vitam conscripsit, ultro fatetur, quod cum Socinus in Poloniam veniret, & Anti-Trinitariis se statim adjunxisset, satis acerbæ atque diu Repulsam passus sit, cum Dissensionem in quibusdam Dogmatibus non premeret; quod plerique è Ministris natu majoribus, Niemoievius item & Czechovicus viri maximæ Authoritatis apud Polonos, ei refragarentur; denique quod & ipse, & Lælius illius Patruus, cum suo ævo jugiter sprete & inglorii fuerint, & solis odiis Nobiles, ne morituri quidem secundioris Famæ auspiciam delibaverint.

§. 36. Sed quod Mihi, inter Socini Adversarios, maximi momenti videtur ad Hæresin illius damnamandam, quæ eadem fuit cum illa Anti-Trinitariorum, quorum sectæ adhæsit. Hoc est; quod omnes Theologi, virique Principes in Polonia, triplicis Confessionis modo memoratæ, sc: Bohe-micæ, Augustanæ, & Helveticæ, tandem in unum convenerint, Synodisque frequentibus coactis, Consensum in Doctrina unanimiter statuerint, triplici Confessione à singulis approbata, omnique contraria Doctrina, sive Pontificiorum, sive Sectariorum, pariter damnata. Præcipue vero se opponunt Anti-Trinitariis, quos ut publicos & professos Evangelicæ Doctrinæ Hostes junctis suffragiis anathematizant, & è sua Communionem pellunt. Atque hoc fecerunt partim ante Socini adventum in Poloniam,

partim post. In synodo Sendomir: sic, quæ celebrata est. A.D. 1570. Apr. 14. — Posteaquam diu, multumq; cum Sectariis Trisheitis, Ebionitis, Anabaptistis, conflictatum esset, ac tandem Divino favore ex tot tamisque certaminibus, & deplorandis contentionibus emerisimus; visum est iisdem Ecclesijs Polonicis reformatis & Orthodoxis, quæ in quibusdam Capitibus & Formulis Doctrina, Hostibus veritatis & Evangelii minime consentire videbantur, Pacis & Concordiæ studio Synodum convocare, atque Consensionem mutuam testari. Quare habita amica & Christiana collatione sic junctis compositisque animis consensimus in hæc Capita. Primum, triplici Ecclesiarum nostrarum Confessione mutuo approbata, sancte invicem polliciti sumus, unanimitè, secundum Regulam verbi Dei, nos defensuros. Consensum hunc mutuum in vera & pura Christi Religione, contra Pontificios, contra Sectarios, & omnes Hostes Evangelii & veritatis. Synodus Generalis Cracoviensis celebrata A.D. 1573. Anti-Trinitarios, sub nomine Ariani baptistarum, insuper hæc gravissima censura ferit, Acta 4ta. cum ex his, inquit, aliquot Concionatores, & Auditores, suapte sponte ad Synodum nostram venissent, & de suo Dogmate ibidem differere vellent, Synodus post gravem de his Deliberationem, denegavit eis colloquium & disputationem, & tale Decretum fecit. Siquidem Ariani baptista, & Nobis egressi, non manent in Doctrina Christi, ac Fide de vero deo Patre & Filio, cum Spiritu Sancto, adeoque Deum non habent, & jam a nobis sæpissime Colloquiis ac Scriptis admoniti, pertinaciter in errore manent; nullum jam amplius cum Ipsi Commercio, quamdiu Sententiam suam tuerentur, habeamus, nullas Disputationes Ipsorum admittamus, sed eos, librosque Illorum blasphemos secundum Preceptum Spiritus S. qitemus

vitemus, ne alias Fundamentum Religionis Christiana
 (fidem firmissimam de Deo, in cuius nomine sumus bap-
 tizati) subter nos commovere, ac in Dubium vocare
 videamur; & ne operibus eorum malis, Doctrinis vene-
 natis, atque Blasphemiis, Gloriam Domini oppugnantibus
 communicemus. Imo, non solum se illorum Do-
 ctrinae adversos, sed & ab eorundem ceremoniis alienos
 ostendunt, ne in minimo cum eis communicent: sic
 enim decernunt Actu 6°. ejusdem Synodi -- De Cere-
 moniis, præsertim in usu Cæna Domini, mota questione, An ea in
 omnibus Ecclesiis nostris uniformes esse possent? Conclufum
 est, ut, secundum morem primitiva Ecclesia, libertati Chri-
 stiana Ceremonia inter nos permittantur. Monitis tamen
 fratribus, siqui sessione in Sacra Cæna utuntur, ut eam Cæ-
 remoniam Ariam baptistis propriam relinquunt. Atq; ite-
 rum in Synodo Petricovienfi Generali. A.D. 1578. mē-
 se Junio. idem decernunt -- Ceremonias libertati Christi-
 ana donamus ac permittimus, ut Stantes, vel Genua fle-
 dentes, Pii Sacramentum Corporis & Sanguinis
 Christi sumant, sessionis vero ad mensam Domini, quia
 præter Ritus in omnibus per Europam Evangelicis Ec-
 clesiis vulgo consuetos, illi inter nos primi Authores ex-
 titerunt, qui omnia temere in Ecclesia immutantes, &
 sine scientia Christum quasi imitantes à nobis ad Ari-
 anismum perfidi Transfuga facti sunt; quare hanc pro-
 priam Ipsi (ut Christum, ita & Sacra ejus irreveren-
 ter tractantibus) & tanquam minus honestam ac reli-
 giosam, simplicioribusque admodum scandalosam, Cere-
 moniam rejicimus. Posthac in Synodo Gen: Włodis-
 lavienfi, A. D. 1583. Jun: 19. cum Socinus jam per
 4. Annos in Polonia mansisset, Harmonia trium ista-
 rum Confessionum de novo confirmata est, Actu 4.
 Prohibitum quoque est, libros aliquos proprio ar-
 bitrio publicare, sed eos solos qui à superioribus in

Ecclesia examinati fuerint & approbati. Act. 5. Repetitur item Decretum contra sessionem ad mensam Domini, ne in usu sit in ullis sui Consensus Ecclesiis Poloniae, & Lituaniae &c. Nam hac Ceremonia, aiunt, (licet cum ceteris, libera) Ecclesiis Christianis, & cæteribus Evangelicis, non usitata, tantumque infidelibus Arianis, cum Domino pari solio sese collocantibus, propria. Cum itaque sessio potissimum occasione, & malo auspicio Illorum, qui miserrime ex nobis exciderunt, & Dominum, qui nos redemit, abnegarunt, in consuetudinem irrepsit aliquot nostris Ecclesiis, rogamus & hortamur omnes istos Cœtus, & Fratres nostros in Domino, ut sessionem commutent in Ceremonias nobis in Ecclesiis Evangelicis per Europam consuetas, &c. Act. 6. Denique in Synodo Gen: Toruniensi, quæ habita est A.D. 1592. Aug. 21. Acta priorum Synodorum Generalium denuo confirmantur, & tres Fidei Confessiones unanimi Consensu approbantur, quarum primaria Capita distincte enumerantur; & præcipue faciunt contra Socinianos ut ex Titulis apparet. Unde concludunt, *Se per hunc consensum in Doctrina, & se invicem mutuo conglutinare, & ab omnibus Hæreticis, Sæctariis, & blasphemis Idololâtris, Apostolicam & Orthodoxam Fidem adulterantibus, sejungere.* Ibidem etiam actum est de conservanda ac tuenda puritate Doctrinæ de Deo; ejus essentia, & Personis propter eos qui à voce Trinitatis abhorrent; & decretum, ut qui ea voce uti nollent tanquam de fide suspecti, ex Cœtu Evangelico excluderentur. Decretum autem de hoc consensu in hæc verba formatum est -- *Consersum nostrum Evangelicum Sendomiria. A. D. 1570. institutum, & eodem Anno Consignatione Poseniensis illustratum, ac postea Generalibus Synodis, Cracoviensi, Petricoviensi, & Wlodislaviensi auctum; stabilitumque,*
prout

prout ista in Exemplari Torunii, Latine & Polonice A. D. 1592. excuso continentur; universi hac nostra Generali Toruniensi Synodo comprobamus, atque confirmamus, & contra Adversarios, qui tam verbis, quam Scriptis hactenus, Discordiam, & fictum consensum nobis Evangelicis obiectare ausi sunt, hunc verum Consensum sincere nos amplecti & seovere, atque secundum eum in sancta concordia vere conjunctos esse profiteamur. Deinde sequitur -- Quilibet minister Evangelicus in Regno Polonia, & magno Ducatu Lithuania, ac ceteris Provinciis adjunctis, tenebitur hunc consensum (cui hos quoque Synodi Toruniensis Canones incorporamus) non tantum habere & legere, sed etiam ex Prascripco illius, & Canonum in eo expressorum, tum ipse agere, tum Cœtum sibi commissum gubernare. Et paulo post -- Quicumque in Doctrina Evangelii Dei nobiscum non consentit, & qui Idololatriam aut Hæresin amplectitur; denique qui concordiam nostram dirimit, neque consensum Nobiscum retinere vult, Pœnam superius descriptam, sine ulla dilatione, reipsa sustineat; vix. ut minister & munere ministerii, & loco privetur: Patronus vero, ut ministro multetur, & contra ejusmodi excommunicatio vibretur. Et in Præfatione ad Acta harum Synodorum, profitentur hoc modo -- Addicti Sanctæ Concordiæ, & operam dantes adificationi Ecclesiæ atque extirpationi Scandalorum, nos qui in Polonia Regno idololatriam Antichristi rejecimus, & omnes Hæreses Christiana Fidei, Symbolo Apostolorum, Niceno, & Athanasiano &c. adeoque Authoritati Scripturarum repugnantes, vitamus, ac puram Evangelii Doctrinam sincere profitentes, & exequi studentes, Evangelici vocamur.

§. 37. Tot, tantosque Adversarios expertus est Socinus, cum ipse Catholicæ Fidei, & Ecclesiæ Authoritati adversaretur. At quod adhuc magis mirum

est, & notatu dignum, ex horum munio erant, non solum Orthodoxi, qui reformationem errorum legitime instituerant, sed & ipsi Sectarii, qui tunc cum ipso à Catholica Fide desciverant, Anabaptistæ, Mennonitæ, Judaizantes, Chiliastæ, imò, & ipsi Principes Anti-Trinitariorum, qui primi libris Latine editis tuam Hæresin disseminaverant, & viam Socino straverant. Tales erant Jac: Patheologus, & Franciscus Davidis in Transylvania, quibus postea accessit Christianus Franken in Polonia. Atque his jure addi potest Erasmus Joannis Ariæus. Erasmus hic Scholæ Rectior aliquandiu fuerat Antwerpæ, ubi cum Hæresis suæ librum clam emisisset, Gulielmus Princeps Auriacus, se cognita, conatus ejus tempestive repressit, ne error exitialis se latius diffunderet; illumque aufugere coegit in Transylvaniam, ubi Ariæanum palam docuit in cœtu Claudio politano, cujus Minister erat. Hic autem, utcumque Anti-Trinitarius, Sententiam tamen ab illa Socini diversam tenuit. Aiebat enim, Christum fuisse Substantiam spiritualemente à Deo ante reliqua omnia creatam, quæ postea carnem nostram induit, conceptus ex Spiritu Sancto in utero Beatæ Virginis: Socinus autem asseruit, Christum fuisse nudum Hominem, neque ullatenus extitisse, antequam natus esset ex Maria Virgine. Hoc enim cum Paulo Samosateno, ac Photino tenuit, cum Ebione item ac Cerintho. Cum hoc Erasmo Socinus Disputationem iniit Cracoviæ, quæ finita est Novembris 30. 1584. Eamque postea edidit Socinus, & Moscorovio dedicavit, sc: Junii 16. 1595. Atque extat inter Illius Opera.

§. 38. Quod autem spectat ad Alios Tres, qui jure dici possunt

possunt Triumviri Anti-Trinitasiorum, illi ulterius extenderunt Dogma Socini de natura Christi; & Principiis iisdem cum Illo insistentes, qui Christum nudum Hominem ex natura sua Deumque solummodo factum affirmavit, Adorationem Deo soli debitam, atque Invocationem, Eidem denegarunt. De Jac: Palæologo ita queritur Socinus in Epistola ad Mare: Squarcialupum—*Annon primus Omnium in Transylvania Sententiam illam maxime impiam & detestandam de non adorando, neque invocando Christo, docuit, & scriptam reliquit? Nomen ejus Doctrina hodie, que à quibusdam Francisci Davidis esse creditur, integra eaque non paucæ Ecclesiæ in Hungaria fœdissime sunt corruptæ? Nomen ic in Lituania alterum quendam Franciscum Davidis, quantum in se fuit, iam excitavit, & Provinciæ illius Ecclesiæ suo veneno infecit, ab ipsisque Polonia Ecclesiis jam fere divulsæ ac separavit?* Tom: 1. p. 369. col: 2. Franc: Davidis successit Jac: Palæologo, & eandem Hæresin docuit in Transylvania. A qua ut Geo: Blandrata eum averteret, Basilea Socinum accersivit. Quod ut commodius efficeret, utrumque in eadem Domo hospitari fecit per quatuor Menses, ut familiarius inter se conversarentur, & habitis mutuo Colloquiis in eandem Sententiam de Christo convehirent. At Franc: Davidis suæ Opinioni firmiter addictus & Famæ tuendæ avidus, quam apud Discipulos suos jam pridem comparaverat, Eadem apud Eosdem publice prædicare deinceps cœpit; propter quod, à Principe Transylvaniæ in Carcerem conjectus est, ubi non longe post, Diem supremum obiit. Hujus Incarcerationis, Mortisque sequentis invidiam sustinuit Socinus, ex opinione Quorundam, licet e-

am à se amovere studiosissime piteretur. Christianus Franken utrique succedens, idem Dogma acerrime defendit, & summo studio propagavit in Polonia. Cum Hoc ergo solennem Disputationem instituit Socinus, quam & habuit, in Aula Christophori Paulicovii, mense Martio. A. D. 1584. Extat hæc Disputatio de Honore Christi inter op: Socini. Tom: 2. P. 767. & quamvis ei adjectæ sint Notæ non paucae, & Responsiones ad ea quæ Franken dixit; ut & Correctiones quædam Eorum, quæ Ipse Socinum dicentem facit, (sive à Socino, sive potius ab aliquo Illius Discipulo superadditæ) atque tamen, quantum Mihi videtur, potiores Partes tulit. Ch: Franken in ista Disputatione, prout isthic refertur.

§. 39. Hi Tres Anti-Trinitariorum Antesignani, Socini conatus præcipue impediabant in Doctrinâ suâ propaganda, & Cœtibus colligendis. Neque ulli ex omnibus iis, quos expertus est, Antagonistis, ei adeo molesti erant, ac Hi; neque in quibus refellendis sollicitius elaboravit. Siquidem suis Ipsius armis illum petebant, cum in iisdem castris educati fuissent, & Militiæ Socinianæ Artes probe edocti. Quibus, eorumque Discipulis, dum os obstruere conatus est, Argumentis undiquaque petitis; cum tandem loca S. Scripturæ à se contra eos allata eludi videret, & in alienum sensum perverti, prout & Ipse multoties fecerat, tum in novis suis Dogmatibus exinde astruendis, tum in Telis Antagonistarum repellendis, necesse habuit acerrimus hic Ecclesiasticæ Traditionis Hostis Veterumque Ecclesiæ Patrum Contemptor, ad Asylum, tandem confugere. Ut patet, inter Alia quædam, ex Epistola 3^a, quam ad Matthæum Rade-

Radecium scripsit, quem non longe à fine illius ita compellat, & cum eo verecunde expostulat de Adoratione & Invocatione Christi, de quibus ille plurimum dubitavit, an debitæ fuerint vel non, ac proinde licitæ. — *Etsi verissimum est, inquit, quod ais, hic de Re omnium maxima agi, nihil est tamen quod Nos suspensos sive ancipites, qualem Te esse confiteris, hac in Re tenere debeat. Imo, quia de Re omnium maxima in Religione nostra agitur nihil prorsus est cunctandum; sed apertissima Veritas statim amplectenda, & mordicus retinenda. Nam unde factum esse existimas, ut ab ipso ferme nascentis Ecclesie Christi Initio, usque ad nostra Tempora, tot viri, adeo ut nullus sit Numerus, non minus Pietate quam Doctrina clarissimi, tot ipsius Christi sanctissimi Martyres, eum alioqui gravissimum errorem secuti fuerint, quod Christus sit unus ille Deus, qui omnia creavit, aut certe ex Illius substantia propria genitus; nisi quia nimis aperte in sanctis literis ea illi tribui animadverterunt, quæ soli Deo tribui consueverunt; & inter Cetera, potissimum Adorationem & Invocationem; Eave à quibus Adoratio & Invocatio; illa, ut prorsus debita; Hæc, ut plane conveniens, nullo pacto sejungi possunt. Noli igitur, rogo & obsecro Te, Veritati manifestissima quicquam repugnare, & summum ac præstantissimum Christiana Pietatis Mysterium ac Fundamentum agnosce, supremam sc. in nos omnes datam à Deo in perpetuum presentem Potestatem & Gubernationem. Hæc Epistola data est die 8. Jan: A. D. 1586. Cracoviz. Extat autem, Op: Soc: Tom: 1. p. 391. col: 2. Atque eadem Clausula repetitur in Tract: de Ecclesia, prope finem. Quæ verba Socini, ut Mihi videtur, observatu dignissima sunt; idque non solum, quod*
in

in his coactus sit fateri, Christum esse unum illum Deum, qui omnia creavit; aut certe ex illius propria substantia genitum; atque adeo non esse Creaturam, nudumque Hominem, qui non exstitit, antequam ex B. V. Maria natus esset; (quod alibi toties affirmat, variisque Argumentis, quantum in se est, propugnat) sed etiam, & multo magis, quod hoc asserere cogatur ex Authoritate veterum Ecclesiæ Doctorum, qui (ut verissime inquit) nimis aperte in S. Scriptura ea Christo tribui animadverterunt, quæ soli Deo tribui consueverunt; &, inter cætera, porissimum Adorationem & Invocationem. Unde & Eum obnixe rogat, ne manifestissimæ Veritati quicquam repugnare velit. Porro, constet modo sibi Socinus Illiusque Discipuli Magistri sui Dictatis auscultare velint, ut ad eandem Regulam cætera sua Dogmata examinari patiantur, riteque sic examinata ad Illam conforment, neque aliud, neque amplius quidquam ab eis petimus. Sed quis non videt, ex hoc Concesso, totam Socinianismum illico ruiturum, & abolitum iri ex Ecclesia; nimirum si Interpretatio S. Scripturæ ab antiquis Patribus allata, qui Fidem Christianam Pietate simul ac Doctrina adornarunt, & Martyrio insuper confirmarunt, pro vera & Authentica accipienda sit; & si Omnes Interpretationem eam oppugnantes, in manifestissima Veritate oculos claudant.

§. 40. Intè ista hic advertere lubet, ad quas angustias redactus fuerit Socinus, cum ad Scripturam solam appellaret in Dogmatibus suis astruendis; nempe, ad Scripturam suo Iplius sensu expositam, seu potius, in Eum detortam. Quippe nihil mirum erat, si Discipuli Illius, Aliique cu-

juscunque

juscunque Generis Sectarii, Interpretationes ejus non illico, & sine examine admiserint, sed in suo quisque sensu abundaret. Liberum enim erat cuicunque alteri, æque ac Socino, sentire quicquid sibi visum fuerit, suisque Placitis asserendis Scripturam adaptare. Nam sic merito poterant arguere. Cur Alios suum ad sensum admittendum astringeret, qui sensum antiquitus receptum in tot Fidei Articulis fastidiose rejecerat? Cur Auctoritatem aliquam in Socino agnoscerent, qui Ecclesiæ Catholicæ veterumque illius Doctorum Auctoritatem omnino sustulerat? Quo jure Socinus illud improbareret in Aliis, cujus Ipse toties Exemplum dederat? Hinc factum est, ut Socinus cum videret parilem & dogmatizandi, & interpretandi licentiam, quam Ipse sibi arrogaverat, ab Aliis itidem usurpatam, necessarium sibi tandem putaret, Veterum Auctoritate, tanquam Ajacis clypeo, se defendere, quam prius admodum vilipenderat, & a se contemptim abjecerat.

§. 41. Atque idem fere senserunt uniuscujusque ætatis Hæresiarchæ; nuperius autem in Angliâ nostrâ primarii Schismatum hic gliscentium Authores atque Patroni. Hi etenim, cum, spreta Ecclesiæ Auctoritate atque conculcata, Hierarchiam, Cultum Dei publicum, Consuetudines antiquitus receptas, Ceremoniasque decoras ac laudabiles, incautius oppugnassent, istiusmodi Argumentis temere usi, quæ omne Regimen Ecclesiasticum, Ordinem totum atque decorum publici Cultus, Consuetudines omnes Ecclesiasticas, etiam ex vetustissima traditione derivatas, Praxique Catholica stabilitas; ritus demum quoscunque, etsi in se laudabiles, si modo Auctoritate humana

humana præscriberentur, pro illicitis damnarunt; paulo post experti sunt quamplurimos suorum Discipulorum & iisdem Argumentis armatos, & iisdem Magistrorum suorum vestigiis insistentes, Omnia illa impetere, & certatim demoliri, quæcunque hi novi Ædificatores, in veteris Ecclesiæ à se prius demolitæ loco, erexissent. Hinc Omnia statim pessundata sunt, Politia Ecclesiastica, Ordo Cultus divini, lectio S. Scripturæ, cum Precibus & Hymnis ei connexis, Recitatio Symboli, usus ipsius Orationis Dominicæ, Pædobaptismus, sacra Synaxis, & Cætera fere cuncta antiquitus recepta & universaliter in Ecclesia antehac observata; Schismatis Authoribus sero tandem sapientibus, & velint, nolint; ad Ecclesiæ primitivæ Doctrinam Praxinque (at frustra) appellantibus, quas in Matre Ecclesia, à se diruta atque destructa, cum Tempus esset, agnoscere noluerunt. Adeo temere & imprudenter, ne quid durius dicam, agunt omnes ii, qui ex Ignorantia vel Incuria; multo magis, qui ex Superbia, vel Invidia & Malitia Ecclesiæ Primitivæ Scita & Instituta, quæ ad Posterios derivata sunt, & ab Eisdem universaliter accepta convellere amant; cum facillime prævidere possent, si modo Mentis oculos aperire, animumque, vellent advertere, Eos omnes, qui Veterum Autoritati detrahere student, Eadem Opera suam omnino destruere.

§. 42. Hæc habui, quæ dicerem de Socino Eiusque Sociis ac Discipulis; deque Artibus iis atque Opportunitatibus, quibus uti solebant in Hæresi sua disseminanda. Restat, ut quædam Illorum Postulata recenseam, quæ non parum faciunt ad illius Argumenti elucidationem, quod præ manibus habemus;

habemus ; ut & ulteriorem Eorum Confirmatio-
nem , quæ prius asseruimus. His adjiciemus Cata-
logum istorum Dogmatum, quæ in Socinianorum
Scriptis occurrunt , cum perniciosissimis eorun-
dem Consequentibus ; Hypocrisin item , & miserrima
subterfugia Socini ; reliquorumque Anti-Trinitari-
orum ; Denique Postulata quædam ex nostra Par-
te proponemus, quæ ab iis concedi & æquum ,
& necesse est, nisi rectæ Rationi simul renunci-
are velint , suisque Ipsorum Concessis, quæ hisce
postulatis præfiximus. Postulata autem Socinianorum
triplicis Generis atque Gradus sunt ; quædam sc;
satis æqua ; quædam , prorsus iniqua ; quædam i-
tem in medio quasi Ordine constituta, quæ non
nisi Sensu restricto , & limitatione adhibita , con-
cedi par est.

§. 43. *Primo* ; quædam Illorum Postulata æqui-
tatem quandam præ se ferunt, si commode acci-
piantur. Quod vero ex æquo petunt , æquum est
ut obtineant. Hæc autem fere sunt ; quæ ut plu-
rimum excerpti ex libello Ioachimi Stegmanni de
Judice & Norma Controversiarum Fidei. Viz : 1.
Quod Intellectus humanus Divinorum æque ac Hu-
manorum rationem postulet. 2. Quod Spiritus
Sanctus non tollat Rationem, sed extollat. 3. Quod
Ratio humana æque indeterminata, sive indifferens
sit ad Divina , ac ad Humana ; licet non æque
apta & idonea. 4. Quod Autoritas omnis ,
quoad Agnitionem , à Rationis Judicio pendeat. 5.
Quod Fides præsupponat & sequatur Iudicium ,
tum Rationis, tum Sensus. 6. Quod Religio Ra-
tionem exigat , & ad Eam appellet. 7. Quod Ve-
ritas S. Scripturæ , non nisi Rationis Judicio ex-
aminetur atque dignoscatur. 8. Quod omnia Cer-
tamina

tamina olim exorta, non solum inter Ethnicos Philosophos de Rebus naturæ inter se mutuo pugnantes, sed etiam inter eoldem Paganos, Iudæos & Hæreticos cum Christianis Catholicis (quæ olim & acerrima, & innumera fuerunt) quæcunque tandem consopita sunt, ex Infidelium & Heterodoxorum Convictione, non nisi Ratione Iudice determinata sint atque composita. 9. Quod non omnino necesse sit omnes lites, etiam minoris Momenti, à publica Authoritate in Ecclesia definiri. Satis est quod Opinionum sibi adversantium Patroni eo usque in officio contineantur ut neque prædicando, neque scribendo Pacem Ecclesiæ perturbent & Hæresi aut Schismati viam adaperiant. 10. Quod Nihil reperiat in S. Scriptura Fidei nostræ propositum, quod Logicæ Regulis minime congruat. Logica vero est Ars Ratione bene utendi. 11. Quod in singulis Controversiis inter Doctos hodie agitatæ, Rationis nostræ Iudicio innitatur, quoties alterutri Parti Assensum præbemus. Cur enim Quispiam è Nobis huius potius quam diversum aut contrarium sentientis Opinionem sequitur, nisi quod Eam Cæteris meliorem judicat? Quo autem Iudice hoc censet nisi sua Ipsius Ratione? 12. Quod in Absurda quam plurima necesse sit incidere, qui Rationis Iudicium abnegat. *Vel enim, inquit Stegmannus, agnoscis Me Rationes tuas, sive Argumenta posse dijudicare, vel non? Si Illud, Rationem agnoscis Iudicem: Sin Istud, Cur non tantum surdo narras fabulam, sed & eadem opera multis Mihi verbis persuadere conaris, Me surdum esse? Deinde, vel intelligit Adversarius, quæ Ipse contra Rationis Iudicium profert, vel minime. Si Hoc, Nihil agit: Sin Illud, Rationis ipsius, cujus ope intelligit, Iudicio,*

ant

aut vera censet, aut falsa. Si vera censet, cur Rationis Judicium damnat? sin falsa, quomodo pugnat, mecumque contendit? An Me crediturum existimat Ipsi ea dicenti, quæ Ipse falsa esse Judicat? Sin Rationem sanam in Judicio suo adhibet, cur contra Rationis Judicium disputat? 13. Quod Satanae in hac Re versutia potissimum appareat, dum sacram literarum acerrimos Patronos atque Assertores, omni Rationis Judicio in iisdem exponendis privare nititur; idque sub ipsius Religionis Prætextu. Unde fit, ut S. Scriptura, Reformatorum pia Industria quasi restituta, parum aut nihil piis lectoribus & Auditoribus prosit, tum nihil Ipsorum Hostibus obsit. Siquidem hoc pacto, quantum in se est, verbum Dei suo Fructu privant, & absurdissimis quibusque Absurdis latam fenestram aperiunt; tandemque in Prædam cedunt, aut Pontificiis, aut Fanaticis: nimirum aut Illis, Fidem implicitam postulantibus; aut His, peculiarem Spiritus S. Illuminationem prætendentibus. 14. Quod Fides præsupponat Intelligentiam, usumque proinde Rationis; atque adeo, quod Homo maxime spiritualis Ratione uti cogatur. 15. Quod Ratio de Nihilo sententiam suam ferre possit, nisi Judicium illius Principiis certis & idoneis nitatur. Hæc autem sunt, vel communia Rebus naturalibus ac divinis, vel propria S. Scripturæ. Quicquid vero Ratio rite colligit, vel ex His, vel ex Illis, neutiquam potest S. Scripturæ contradicere. 16. Quod non pauca Theologica sint, quæ à Principiis philosophicis, & à consideratione Rerum naturalium atque humanarum cognosci queunt. Reliqua autem, quæ sine S. Scriptura cognosci nequeunt, potius supra Naturam vel Philosophiam,

Iosophiam, quam supra Rationem esse dicenda
 sunt. At hoc Postulatum non est admittendum,
 si intelligatur de Ratione mere naturali. Con-
 cedi autem potest de Facultate Rationis in sese
 absolute spectata. Hæc enim in vere Fidelibus
 cælitus illuminata est, & Spiritus S^{us} auxilio supra
 vires nativas elevatur. 17. Quod Ratio sufficiat
 ad Cognitionem eorum omnium quæ sunt ad Sa-
 lutem necessaria. Hoc etiam Postulatum admitti
 bene potest, si modo intelligatur de Ratione à
 S. literis probe edocta, quæ ista Omnia satis a-
 perte proponunt cuicunque lectori Rationis sanæ
 compoti, & quæ inibi legit, serio consideranti. 18.
 Quod Deus, atque Res omnes divinæ; ad nostram
 salutem spectantes; quarumque cognitionem Deus
 à Nobis requirit, à Ratione humana vere per-
 cipi possint, etsi non perfecte; & Conceptu Rei
 perceptæ adæquato. Nam ut Universalia intelli-
 guntur à Nobis, etsi non per Species a rebus
 sensibilibus desumptas; sic & Spiritus resque spi-
 rituales. Ad cognitionem autem Dei, triplici via
 pervenitur, scilicet: Causalitatis, perfectionis, & Re-
 motionis omnis Imperfecti. Primo, via Causa-
 litatis; quæcunque enim in hoc Mundo cerni-
 mus, vel non cernimus, à Deo creata fuisse in-
 telligimus; & ex his Operibus intelligere datur,
 quis & qualis & quantus sit Opifex universorum
 Deinde ex Facultatibus & Operibus cæterisque Cre-
 aturarum Perfectionibus, quibus Aliæ Alias excel-
 lunt, & quæ hic illic maximatum Specierum, tum
 Graduum varietate, inter Easdem disperguntur, col-
 ligimus perfectionem Dei Creatoris, à quo sin-
 gulæ processerunt ac tanta varietate distributæ sunt.
 Necesse est enim, ut hæc summe sit in se & emi-
 nentissimo

Gradu universas Perfectiones, in singulis Creaturis spectabiles comprehendat, & exuperet, ut sol rados luminis per Aerem, & Oceanus aquas. Fluviorum & lacuum, per Tetram disperlas. Denique, quicquid Imperfecti discernimus inter Creaturas, a deo removere discimus, quippe qui est ens in se omni Modo, Graduque perfectum, sicut est Fons omnis Perfectionis inter Creaturas distributa. Hinc est, quod dicimus, Deum esse increatum, infinitum, immaterialem, immobilem, invisibilem, incomprehensibilem, immensum, immortalum. Enimvero, huiusmodi Rationis nostrae Perceptio, etsi in sua natura imperfecta sit, nontiquam tamen spernenda est, cum neque nulla Cognitio sit, neque falsa. Nam Adequatio nostri Intellectus cum re intellecta non eo extendi debet, ut in se comprehendat omnimodam Rei intellectae perfectionem, & ex adverso, omnem imperfectionem ex parte sui prorsus excludat. Tum enim paucissima, etiam ex Rebus naturalibus, a nobis vere cognoscerentur. Sufficit autem ad veritatem Cognitionis, Conceptuum nostrorum cum re ipsa Convenientia, ejusmodi scilicet: qua Nihil Intellectui nostro representetur, quod in re ipsa non sit; nihilque, quod in re insit, negetur. At si Plura sint in re ista, quam per speciem intelligibilem Rationi nostrae offeruntur, Species illa imperfecta quidem dici potest, sed non falsa. Immo ob id ipsum Conceptus imperfectus est verus, quia perfectus esset verus; cum Imperfectus sit Pars Perfecti. Si ergo Totum tale est, partem esse talem minime dubitandum est. E. C. Siquis Equum toto Corpore album, pedibus album diceret, quod illos solos videret, aut meminerit esse albos, Conceptus esset imperfectus sed in se verus. At Siquis

E

Conceptum

Conceptum imperfectum pro perfecto venditet, & hoc tandem quod concipit, Rei conceptæ inesse pronunciet; negans interim, Aliâ plura inesse, quæ tamen revera insunt, vel etiam contrarium ponens, Conceptus illius non dicendus est imperfectus, sed plane alterius Generis ac proinde falsus; idque ob hoc Ipsum, quod perfectior Conceptus verus esset. Pars enim non est Integrum. E. C. Siquis Equum toto Corpore album Pedibus solis album esse diceret aut ex aliqua parte Corporis nigrum. Ita quoque, si quis porcum pro Ove aut Ægrotum pro Sano conciperet. 19. Quod neque Sensus, neque Ratio nostra, fallatur circa propria Objecta, debito modo disposita; cum semper ipsæ facultates nostræ sanæ sunt, atque Organa illarum illæsa. Quomodo enim errare possumus in exercitio nostrarum Facultatum, Causis omnibus Erroris remotis? Immo, plerumque in nostra Potestate est, si modo hoc Ipsum ageremus usumque diligentem Medicorum a Deo & Natura nobis concessorum adhiberemus omnem Erroris Causam in Rebus majoris momenti, non solum advertere, sed & amovere; adeoque errorem inde enascentem, aut prævertere, aut corrigere. Certe, haud credendum est, Omnes Homines, in re eadem, eodem plane Modo, simul errare. 20. Quod Certitudo ibi poni debeat, ubi Dubitatio locum non habet; & quod huiusmodi Certitudo suos Gradus habeat. Dubitatio enim ibi dicitur esse, ubi in utramque Partem, vel re ipsa sunt, vel esse videntur, Rationes æque validæ; ita ut, quo Te vertas inter has duas, vel non omnino, vel non æque saltem appareat, ut cum Statera in æquilibrio se sistit, ex æqualitate Ponderum in utraque lance positorum. Quamprimum
autem

autem majus, aliquod Pondus alterutri lanci impo-
nitur illico tollitur hoc Equilibrium, altera lance
depressa, & altera elevata. At sicut multi sunt
Gradus præponderationis in Statera, seu (quod i-
dem est) elevanda hujus lancis, & alterius depri-
menda; ita quoque Se Res habet in Assensu men-
tis nostræ. Quamprimum enim alterius Partis Rati-
ones præponderant, certitudo fit, Animo extra Do-
bitationem collocato; cum Assensus noster subsistere
possit, quasi in spatiis intermediis. Hoc vero fit,
cum hujus Partis Rationes, licet alicujus sint Pon-
deris, non tamen equipollent adversæ Partis Rati-
onibus, sed eis locum cedunt. Certitudo quippe o-
ritur ex majori quasi gravitate Argumentorum uni-
us Partis præ Altera, quæ infert Concludendi neces-
sitatem. Etsi enim multitudo quoque Argumento-
rum non parum valeat, per se tamen sumpta haud
quicquam efficit, nisi singulis Argumentis aliqua
Gravitas, seu vis probandi insit. Tunc demum, ut
in exercitu -- *quæ non profunt Singula, Juncta juvant.*
Ceteroquin, vel una Ratio firmiter concludens,
longe plus valet, quam ingens futilitas & leviscu-
larum numerus. Quanto magis, si Singule adde-
re sint, ut per se etiam, sine Aliarum auxilio, suf-
ficere possint? 21 Quod nihil Deo imputandum sit,
quod Justitiæ & Equitati palam repugnat. Itaque
si quid occurrat in S. Scriptura & quo p. ima fronte
Tale quidpiam consequi videatur, Curvis pio &
cordato in Illud sedulo elaborandum est, ut com-
moda Interpretatione adhibita ita explicetur, ne
Iniquitatis minimam Particulam Deo omnis Equi-
tatis, & Rectitudinis Fonti imputari necesse sit.
Hoc vero postulatam admitti sine dubio debet,
prout verba sonant, at non in sensu Socinianorum;

qui illud statuunt in Deo iniquum esse, quod revera
 Tale non est, cum S. Scriptura Illud Deo diserte at-
 tribuat, & Ecclesia Christi Catholica idem semper
 asseruerit. E. C. Imputatio peccati primorum Paren-
 tum toti humano Generi; Mors Christi innocen-
 tis pro redemptione nocentium; cum satisfactione
 pro Peccatis & imputatione Justitiæ Illius, per fi-
 dem applicatæ cunctis salvandis; Æternitas item
 poenarum in Gehenna pro peccatis in Tempore ad-
 missis. 22. Quod Fides neque cogatur, neque ex vo-
 luntatis imperio dependeat. Equidem Homo ex-
 terior cogi potest vel ad fidem istam abnegandam,
 quam intus & in Corde amplectitur; vel ad Fidem
 istam, sive Religionem aperte proftendam, quam
 intus & in corde negat; sed interior Homo, sive
 Animus, immunis est ab omni externa vi quæ ad
 Cor penetrare nullo modo potest. Quicquid ergo
 Homo credit, sponte credit, non coactus. Imo,
 (quod ultra demonstrandum est.) nemo aliquid cre-
 dit, quia vult credere, sed quia ejus Intellectus,
 idoneo aliquo Argumento, de Rei propositæ veritate
 convincitur. Hoc autem à Pico Mirandulano quin-
 que Argumentis probatur. viz Primo, non est in
 potestate nostra judicare, hoc vel illud esse aut non
 esse, ex solo voluntatis arbitrio. Siquidem comperimus,
 quoties aliqua Res dubia proponitur, de qua mens
 nostra nihil determinavit in hanc illamve partem,
 quod in neutram propendeamus, priusquam acce-
 dat aliqua Ratio convincens, aut experimentum
 proprii sensus, aut Testimonium Alicujus fide digni,
 quod faciat alterutram præponderare. Secundo, ne-
 mo potest alicui Propositioni assentiri, aut veram
 esse concludere, nisi sibi vera appareat. At hæc veri
 apparentia, non dependet, aut procedit ex Actu
 solius

solius voluntatis, sed ex Rei ipsius evidentia, aut ex Testimonio Alterius. Tertio, etsi Actio Intellectus, quoad exercitium, pendeat à voluntate, nimirum, in cogitando de Re proposita, vel ab ea se avertendo; non tamen quoad Specificationem, hoc est, quoad Assensum, vel Dissensum. Nam hi mentis Actus, qui sibi mutuo contrarii sunt, fundantur in, & procedunt a diversa atque contraria Rerum ipsarum Apparentia, cum respectu ad lumen istud mentis nostræ, quæ juxta istam Apparentiam de Re proposita judicat. Quarto, solum voluntatis mandatum non potest efficere, ut Homo credat illud, de quo Rationem idoneam reddere paratus esse debet, quoties Hoc ab eo serio postulatur. Sic autem se Res habet in Fidei Christianæ Dogmatibus, ex Petri præcepto. 1 Pet. 2. 15. ut & ex consona sententia atque Praxi omnium Theologorum: Inter cæteros autem, Scotus Proleg; in Sent. qu. 2. octo Argumenta adducit huc tendentia, viz. lumen Prophetiæ, Harmoniam sive Consensum librorum S. Scripturæ, diligentem Inquisitionem eorum qui Evangelium primo receperunt, Authoritatem atque Gravitatem Sacrorum Scriptorum, rationabilem veritatem Rerum Scriptarum, cum absurditate contrariorum errorum; perpetuam stabilitatem atque Constantiam Ecclesiæ, tum in Duratione, tum in fide; & Miracula Fidem confirmantia. Quinto, si dentur Duo, quorum Hic diserte credit, quia vult; ille autem diserte recusat eandem Rem credere, quia non vult; neutrius Actus est Alterius Actu rationabilior; sed è contra, uterque in hoc se gerit Tyranni instar, aut Hominis pervicaci Ingenio præditi, cui solum Arbitrium pro lege est — *Sic volo, sic jubeo, stat pro Ratione voluntas.* Quis autem tam impius est, ut dicat,

Christianos non majore Ratione credere Evangelio, quam Infideles recusant? Pico assentit Card: Cameracensis, Sent. qp. 1. Art. 2. Sicut impossibile est, inquit, assentiri sine Ratione, ita videtur Impossibile assentiri plus, quam Ratio probat vel probare videtur. Durandus pariter in 3^{am} Sent. Dist. 24. qu. 3. Num. 7, 8. Ratio non totaliter dimittitur à Credente. Imo, non est possibile aliter Credere, saltem meritorie. Cum enim Credere sit quoddam Assentire, Assentire autem Nemo potest, nisi ei quod apparet verum; ergo oportet ut Illud quod creditur, appareat verum Rationi, vel in se, vel ratione medii, per quod assentitur. Et si non in se, sed tantum ratione medii, Illud medium apparebit verum, vel in se, vel per aliud medium. Et si non est Processus in Infinitum, oportet quod deveniatur ad Primum, quod apparet Rationi esse verum in se, & secundum se.

§. 44. Hæc sunt ista Socinianorum Postulata, quæ æquitate aliquam præ se ferunt, adeoque concedi ex æquo postulant. Restant Alia, quæ vel prima specie iniqua sunt, vel fraudulenter & simulatorie proposita, vel saltem non nisi sensu limitato concedenda. Extant autem apud eundem Stegmannum, in libello Ejus paulo ante memorato, viz: de *Judice & Norma Controversiarum Fidei* Primo, Hoc modo Quæstionis statum ponit de *Judice Controversiarum*, inter Pontificios ac Socinianos, p. 36. &c: Publicum illi Judicem volumus, Isti Privato contenti sumus. Illi ad Unum istud munus restringunt, isti Omnibus judicandi libertatem relinquunt. Illi Talem requirunt, qui Aliis Sententiam dicat; istis sufficit, si Quisque sibi ipsi quid verum, rectumque sit dijudicet. Illi, suum Judicem perpetuo ex Spiritus Sancti Afflatu pronunciantem faciunt;

Isti

Isti suum sana Rationis Diltamen sequi affirmant. Illi, Judici suo omnes alios Homines obligatos esse volunt; hi suo Neminem, nisi ipsum Judicantem, subiciunt; eo quod sibi, non Aliis judicet. Neceffe enim est, ut ait Becanus, ut sit aliquis Index publicus, qui cum Authoritate, decernendi ac definiendi inter Partes litigantes, Potestatem habeat. Comp: l. 1. c: 5. Hæc ille. Quæ Verba Stegmanni satis ostendunt, qualem Judicem Sociniani velint, qualemque solum agnoscant. Equidem nos, Pontificem Romanum Controversiarum omnium in Ecclesia Judicem, minime agnoscimus, cujus Sententiæ definitivæ omnes obsequi teneantur; multo minus Infallibilem, & ex Spiritus Sⁱ Instinctu semper pronunciantem. Interim, visibilem & publicum Judicem, seu potius Judicum Confessum, in Ecclesia agnoscimus, & ad lites in ea terminandas necessarium ducimus; ut sine quo, nec Veritas, nec Pax, in Ecclesia conservari possit. Hoc enim & experientia, & ipsa Ratio demonstrat. Atque eadem Ratio luculenter ostendit, quam irrationale & absurdum sit, suam judicandi libertatem unicuique Privato relinquere, ab omni humana Authoritate Solutam atque independentem; quasi Nemine omnino indigeret, qui eum dirigat, Eique præscribat, in Rebus ad Fidem spectantibus; cum tamen, vel ipsis fatentibus, Omnes neutiquam esse possint Indices idonei, ad Sententiam de hujusmodi Rebus commode ferendam. Siquidem idem Stegmannus, p. 73. Ad sanitatem Rationis, ac proinde ad rite judicandum vires Naturæ integras, vegetasque requirit; singularem Judicii acrimoniam Animique probitatem; immunitatem à Vitiis, pravisque Opiniónibus, quæ Iudicium corrumpant; necnon ab omni pertinacia.

Insuper, ad perficiendam eam, requirit Institutionem & Exercitationem; Educationem item liberalem, in Disciplinis tum philosophicis, tum sacris. Deinde, p. 77. ostendit, qualis Exercitatio requiratur. Principiis divinis inquit, adiungi debet Exercitatio, qua ea, quæ docti sumus, ad Usum accommodamus, variis de Rebus, tum privatim tum publice, sæpius differendo; siue cum Adversariis ipsis siue cum Aliis, qui Adversariorum defendunt Sententias, disputando. Quinetiam, quæcunque vel pro Adversariis Sententia vel pro nostra Sententia contra Adversarios afferri possunt inquirendo & examinando. Sic naturalis illa vis Rationis, ait non conservatur tantum & excitatur, sed & ad exactum ac sincerum de rebus oblati iudicium prompta redditur & expedita. Accedat libertas à Præiudicio, & sincerus Amor Veritatis; inprimis autem Illustratio Spiritus S^{ui}, Cujus ductum Ratio sequatur in iudicando. Ita Stegmannus. At num Aliquis sana Ratione præditus existimare potest; hæc Omnia ad recte iudicandum requisita, in singulis quibusque Hominibus reperiri posse, quos tamen pro se Iudices faciunt in rebus Fidei? Nonne Plerique sunt Carnales; vel Animales; Ineruditi vel ignavi; Opinionibus pravis imbuti, vel Partibus addicti; Stupidi aut scelerati; Cæci aut Pertinaces; Mundani demum, & Spiritu Sancto destituti: Certe huiusmodi Homines, vel ipsis Socinianis Iudicibus, in iudicando errabunt, si modo Iudicium suum sequi velint. Sin visum sit Illis, alium quempiam Iudicem eligere (ut certe necesse est, in hoc Casu) quomodo in huiusmodi electione sua sese securos reddent, quod iudex sic ab iis electus, præfatis Dotibus probe instructus

fit, cum ipsi in hac re ignari sint, ac proinde ad eligendum prorsus inepti? Quomodo cæci idoneum eligent Itineris Ducem, qui eos certo dirigat in via? Sine dubio, quemcunque sic eligunt, temere ac fortuito eligere necesse est. Se tamen illi moderandos dant, suumque Judicium, prout illi lubet, efformandum concedunt. Cur itaque Securitati suæ multo melius consulere nolunt, Judices illos admittendo, quos Deus iis dedit, & Ipsius Ecclesia semper approbavit, frequentibus experimentis edocta? Cur etiam absolute & indefinite recusant unumquemque Judicem, ex Spiritus Sancti Afflatu pronunciantem; & contraponunt ei judicem qui sanæ Rationis Dictamen sequitur; quasi Hæc duo sint sibi mutuo contradictoria? Siquidem Nemo sanæ mentis Enthusiasmis fidit in hoc Negotio vel in se, vel in Aliis. Neque ipsi Pontificii statuunt Papam Romanum Caulas ad se delatas ex afflatu Spiritus extraordinario determinare; sed hoc solum asserunt, istum dei Spiritum illi assistere in legitimo usu Mediorum. Imo, quid obstat, quo minus dicamus Spiritum Sanctum, certo modo & gradu, adesse & assistere unicuique Judici, probe se Gerenti, in Rebus Theologicis definiendis, sive sit Concilium, sive Episcopus, sive Arbitrarius quisvis idoneus, à Partibus inter se disceptantibus electus; sive Privatus quispiam pro se judicans, Judicio Discretionis? Præsertim, cum ipse Stregmannus inprimis exigat Illustrationem Spiritus Sancti ad recte judicandum, ut modo ostendimus. Attamen, Hic ipse pag: 57. ejusdem libelli, asserit, *suum Cuique Judicium sufficere, qui sana Ratione utitur; ut si omnes Homines Spiritu Sancto essent præditi, suum Cuique Judicium omnino sufficeret.* Ubi rursus inter se opponit

nit sanam Rationem, & Spiritum Sanctum. Sed interim, quo certo Iudicio sana ratio ab infana dignoscetur; aut Spiritus Dei verax à Fallace & Illusorio? Quam multi enim sunt, qui in utroque dignoscendo, & sibi & Aliis imponunt? Num Sociniani soli rectæ Rationis proprii, idoneique Iudices sunt; cum tamen se opponere audeant non solum Ecclesiæ Catholicæ hujus ævi, sed & omnium retro Seculorum; & Hæreses resuscitent ab eis semper damnatas? Nonne fateri coguntur, Plurimos apprimere Doctos ac pios, & insignibus Ingenii Dotibus præditos, ab eorum Dogmatibus plane abhorrere, & semper abhorruisse? Quomodo autem sit, ut veritas tot, tamque eximios Ecclesiæ Doctores hætenus latuerit? Imò, (quod multo plus facit ad errores Illorum damnandos) quid in Causa fuit, ut cum primum innotuerint hæc nova Socinianorum Dogmata, suis item Argumentis, quæcunque excogitari potuerunt, ab acutissimis, & ingeniosissimis eorum Patronis, sussulta & munita, tantum abfnerit, ut apud Illos valerent, ut è contra odio & horrore summo fuerint statim excepta? Num recta Ratio apud Socinianos solos Sedem suam obtinet, atque Dignitatem, cum interim apud Cæteros omnes, qui Christi nomen per totum Terrarum Orbem prætentur, aut planè exulet aut nihili æstimetur. Quis verò hoc putet, qui sana Ratione præditus est, & qui sibi soli non sapit, atque adeo à Cæteris omnibus pro Infano meritissime habendus sit? At si eo usque ingenti ac modesti sint, ut Aliis omnibus, qui se putant recta Ratione uti, suum Ipsorum Iudicium sufficere velint, Contradictoria probant, & simul valere æquum putant; quippe qui neque Sociniani, neque inter se consentiunt.

Hoc

Hoc autem, quam Rationi absonum sit, Nemo non videt. Quid? quod & ipsi prae Caeteris damnent Fanaticos, qui nil nisi Spiritum Sanctum crepant; quodque nos velint Spiritus probare rectae Rationis judicio. Quod argumento est, Uniuscujusque Judicium, qui Spiritum Sanctum se habere putat, aut quem ab Alio haberi censet, non ei sufficere ad sententiam rite ferendam; cum in Hoc facile decipi possit, ut & certum est. quoniam plures in eo fuisse olim deceptos, & etiamnum decipi. Equidem Stegmannus, p. 39, 40. Judici publico aliquid concedere videtur, sed ironice tantum atque delusorie. Sic enim ait — *Non tam Judici alicui publico sententiam ferendi libertatem adimimus quam Alios ut ipsius sequantur sententiam, cogendi ac puniendi Authoritatem, id est, Jus ac Potestatem, derogamus. Nos, aliosque Homines, ab illa Obligatione, qua Judici isti astricti esse dicuntur, liberatum imus. Sed hoc pacto Praevicatore agitur dum Judicem simul admittit, & rejicit. Quomodo enim quispiam esse potest iudex publicus, sine Authoritate obligandi, & cogendi quoscunque suae Jurisdictioni subditos, ut vel sententiae ab eo laetæ sese submittant, vel Contumaciae suae Pœnam subeant? Certe potestas obligandi judici essentialis est. Alioquin, pro iudice publico ludibrium publicum haberemus. Nec minus ridiculi erunt, qui Talem sibi efformant & constituunt, Titulo tenus iudicem, phantasticum, precarium, scenicum; iudicem sine omni Imperio, aut Potestate coactiva, quam ei expresse denegat Stegmannus; cum suo iudici attribuit istiusmodi duntaxat Authoritatem, quam habent quivis viri honesti & graves erga Alios quosvis; cum primis autem Doctores erga Discipulos, & Seniores erga Juniores. Paulo post item, sc.*

pag.

pag. 50. Arbitrum Controversiarum nobis concedit quidem; sed Qualem? *Non hic disputatur*, inquit, *Annon in Dubiis duo litigantes Tertium aliquem*, (seu totam Ecclesiam, seu quaedam ejus Membra) *audire possunt ut utra pars verum, utra falsum defendat, explicetur. Id enim omnes facile concedunt — modo intra Arbitrorum, seu Doctorum Terminos se contineant, id est, ut cuique si ipsi eorum Argumenta minus probentur, dissentendi libertatem relinquant; neque ulli necessitatem quicquam Credendi, vel faciendi, sua tantum Autoritate imponant. Sic ille. At quid tum Arbitr?* Cui Bono, aut in quem finem eligitur, si modo sententia illius pro mero arbitrio eligentis, aut recipi potest, aut rejici? Arbitr enim est Judex à privatis electus, sicut Judex ordinarius est publica Autoritate constitutus. Uterque autem constituitur ad finem certum litibus imponendum, adeoque necessario instrui debet Autoritate in hunc finem requisita. Certe Arbitri Autoritas in Rebus ad vitam civilem pertinentibus obligatoria est ex Consensu litigantium, ad faciendum aut dandum, ad dimittendum aut reddendum hoc vel illud. Cur non pariter in Theologicis? si minus ad Credendum, vel faciendum; saltem, ad cohibendum linguam & manum; illam, à Prædicando; Hanc, à scribendo. Quid? quod non solum quædam membra Ecclesiæ (per quæ intelligere videtur illius Præpositos, vel singulos, vel in Synodo aliqua particulari congregatos) sed etiam totam Ecclesiam, sive diffusively sumptam, sive in Concilio Oecumenico coactam pariter vilipendit, dum hanc istiusmodi Arbitram facit, tum quæ à privato quoquam, pro arbitrio eligi possit, vel non, ad Dubia terminanda; tum cujus sententia definitiva pro libitu item eligentis, admitti possit

possit vel ablegari. Ex quo patet, quam nihili habeat Authoritatem Ecclesie Catholice, quæ omnium verè fidelium Mater est, quam ex ipsius Christi præscripto summe revereri debemus, ejusque legibus obtemperare: quam latam quoque fenestram aperiat cunctis Hæreticis & Schismaticis, ad novitates suas, cum Ecclesie Contemptu, propagandas; præcipue autem, quam adversa sint Socinianorum Dogmata Ecclesie Christi Catholice Doctrinæ atque Decretis, cum ad illius Tribunal ea nullatenus deferri velint, aut ex ejus sententia definiri. Quod nullum certius & luculentius Documentum asserre potuit, quod nova sint, & aliena à Fide Catholica, ac proinde Hæretica.

§. 45. Secundo, Sociniani ipsi soli judices esse volunt, quid sit iniquum & Injustum; inhonestum item in se, ac Naturæ Divinæ incongruum. Unde Quicquid hujus Generis sibi apparet in S. Scriptura Deo attributum, Illud omne *commoda*, ut vocant, *Interpretatione*, in alium sensum convertunt. At revera, hanc licentiam sibi assumunt, non tam ut Deo suum Honorem integrum servent, quam ut Hypothesi suæ serviant, & præconceptæ alicui Opinioni astipulentur; ad quam confirmandam atque tutandam, verba illius Dei, cujus Honorem præ se ferunt, in sensum à verò alienum detorquent. Nam si veritati tuendæ consulerent, verba Dei ita interpretari debuerunt, ut nihil asserrent in Præjudicium seu violationem aut illius Sensus, quem verba Contextus sacri aperte præ se ferunt, & qui in aliis Scripturæ locis pro genuino agnoscitur; aut sensus Ecclesie Catholice, sive Doctrinæ eidem ab Origine traditæ, quam semper & ubique apud se retinuit. Neque satis putant

tant S. Scripturam in hac re pervertere ad suam
Sententiam confirmandam. Similem quoque licen-
tiam sibi sumunt, in aliis S. Paginæ locis ad su-
am mentem interpretandis, siue quæ Dogmatibus
suis favere videntur siue adversari. E. G. Ante-
quam Abraham erat, ego sum. Jo: 8. 58. id est,
inquiunt illi, *Antequam factus fueris Abraham, sc-
Pater spiritualis multarum Gentium, per prædica-
tionem Evangelii in toto Orbe, & fidem ei datam, ei
ego sum lux mundi, siue veni lux in mundum.* Verba illa
Thomæ ad Christum, Dominus meus, & De-
us meus. Jo: 20. 28. Exponit Eniedinus, non de
Christo, quasi ad eum dirigerentur, sed per modum
Exclamationis ad Deum Patrem directæ, quasi nos
solemus, cum mirum quiddam & insopinatum Nobis ex
improviso occurrit. Verba Christi ad latronem, Am-
en dico tibi, Hodie tecum eris in Paradiso Luc: 23.
43. ita pervertunt, ponendo comma post Hodie-
Dico tibi hodie, tecum eris in Paradiso, viz: *Tunc,
cum ad Judicium venero.* Illud Evangelistæ Joannis,
In principio erat Verbum. Jo: 1. 1. Exponunt de
Principio Evangelii prædicati. Illud item Psalmistæ,
Tu in principio, Domine, Terram fundasti, & Cœ-
li sunt opera manuum tuarum, Psal: 102. 25. quod
Apostolus discrete applicat Christo Dei Filio. Heb:
1. 10. vel Deo Patri tribuunt contra Textus isti-
us coherentiam cum præcedentibus, vel interpre-
tantur de Mundo, non primitus creato, sed per Chri-
stum renovato sub Evangelio. Adde huc Illud Franc:
Davidis, qui Socii Dogmati insistens de Christo
mundo Homine, negavit eum Precibus ad se directis
invocandum. Hic enim eam Stephani Proto-mar-
tyris orationem, ad Christum hisce verbis dire-
ctam, Domine Jesu, suscipe Animam meam. Act:

7. 59. Sic exponit, *O Deus Pater, qui es Dominus Jesu, suscipe Animam meam.* Innumera fere alia sunt S. Scripturæ loca, in quibus exponendis impie & absurde ludunt, sui que lectoribus illudere conantur, dum ad Dogmata sua astruenda, vel Argumenta Orthodoxorum declinanda, illa miserrime detorquent. Cæterum in hoc, ut in Aliis quamplurimis, rectæ Rationis Dictamini minime obsequuntur. Hæc enim jubet ut iste sensus Verborum S. Scripturæ recipiatur, & præ Cæteris omnibus valeat, qui multo usitatio est & alibi agnitus, ubi de eadem materia tractatur; qui etiam scopo S. Scriptoris, Cohærentiæ verborum, Circumstantiis loci allegati, & Subjecto, de quo isthic disseritur, melius aptiusque convenit. Hic sane postulat, ut præferatur illi sensui qui novus & inauditus est in Ecclesia Dei; imo contrarius illius Judicio, detortus atque monstrosus, Fideique Analogiæ, olim receptæ, & per tot secula retentiæ, plane adversus. Præsertim, si ad viam huic Expositioni parandam, Verba, literæ, Commata, aliaque Puncta, cum literarum apicibus mutantur atque transferantur, quæ S. Contextus Metamorphosin faciant; eumque ita transforment, ut novi & alieni sensus capacem reddant, excluso Vetere & Orthodoxo. Atque hoc eo culpabilius redditur, quod hujusmodi Mutatio fiat, non solum sine Autoritate exemplarium, sed & contra fidem eorum, quæ vetustissima & optima habentur, & passim in Ecclesia recepta sunt; necnon, contra fidem Versionum antiquissimarum, quas Ecclesia primitiva recepit, & ad Posterios transmisit. Enimvero quicumque postulat, ut novus S. Scripturæ sensus admittatur, contra Judicium præsentis Ecclesiæ, & Doctrinam
yulgo

vulgo inter Christianos receptam; necesse habet ad fidem huic sensui conciliandam, Rationes validissimas asserre, tum quæ sensum communiter receptum subvertant, tum quæ novum istum stabiliant, veterisq; loco substituant. Alioquin, nullo omnino Jure, nulla prorsus Æquitatis specie, Assensum nostrum potest exigere.

§. 46. Tertio, *Ratio sana sufficit*, inquit, *ad ejusmodi Cognitionem, quæ ad Salutem, vel nostram, vel Aliorum promovendam sufficit.* p. 159. Si quidem hoc intelligatur de Ratione humana non illuminata, S. Scripturæ palam contradicit; quæ interiorrem Spiritus S. illuminationem multoties requirit ad Doctrinam salutis rite intelligendam, ut antehac ostendimus; necnon, ad fidem ingenerandam, sine qua nuda cognitio non est salutaris. Idem tamen, p. 138. inter Satanae Artificia ponit Theologorum nostrorum Sententiam, qui prohibent; quo minus Scripturæ humano subjiçantur Judicio; neque quisquam immensos Religionis agros Rationis Decempeda metiri auit. Cum vero Apostolus diserte affirmet, Hominem psychicum sive animale non capere ea quæ sunt Spiritus Dei, neque posse cognoscere, quia spiritualiter discernuntur; stultitiam autem ei esse. 1 Cor. 2. 14. sic interpretatur hæc verba idem Stegmannus, sc. p. 145. *Postquam Homo psychicus Dei verbum audit, Talis esse desinit.* Deinde pergit. *Hoc inde tantum sequitur; quod ejus Hominis Ratio, qui verbum Dei nunquam audit, id ipsum, antequam audiat, cognoscere & judicare nequeat, cum non nisi Principia naturalia; Ipsi perspecta sint.* Sic Ille. At satis constat unicuique locum istum serio inspicienti quod Apostolus ibi loquatur de tali Psychico, cui verbum Dei in Evangelio jam propositum est. Quo modo enim spiritualia illic memorata ei stultitia videri

videri possunt, priusquam mentis suæ Oculis ob-
jecta sint; & Illorum stultitiam prout ipsi tunc
apparet, habeat sibi expositam? Etenim antequam
hoc fiat, nullum omnino Iudicium de iis ferre po-
test, cum ea prorsus ignoret. De Ignotis autem
nemo judicare potest, aut Censuram ferre. Apo-
stolus insuper affirmat, ea quæ sunt Spiritus Dei
non posse ab eo sciri, quia spiritualiter discernun-
tur; Spiritualis autem judicat omnia. Ex quo ap-
paret, hujus scientiæ Impedimentum, sive Igno-
rantia Causam, non esse positam in defectu Obje-
cti proponendi, sed in defectu luminis spiritualis,
quod Mentis Oculos illustret ad Objectum propo-
situm rite discernendum. Paulo supra quoque dixit
Apostolus se loqui Sapientiam in mysterio, quam
nemo Principum hujus seculi novit; si enim no-
vissent, Dominum Gloriæ non crucifixissent. v. 7, 8.
Certum autem est ex Evangelica Historia, Verbum
externum Evangelii auribus eorum insonuisse &
tum Judæorum, tum Gentilium Principibus satis
clare propositum fuisse. At hanc Sapientiam dei
mysticam, per Christum in Evangelio revelatam,
Neutri Interim sciverunt, eo quod non essent il-
luminati, Spirituales, Perfecti. Unde idem Aposto-
lus ibidem ait v. 8. Sapientiam loquimur inter,
seu, apud Perfectos. Pergit autem Stegmannus in
Sententia sua confirmanda dum sic exponit, non
capere. v. 14. *Non enim inquit, habet sensum qua-*
si non possit homo animalis percipere seu intelligere men-
tem Spiritus dei, & quæ sibi velit. Hoc enim illi
repugnat quod stultum esse judicet. Ergo, ut cogno-
verit necesse est. Non Capere ergo est, non Admitta-
re, Approbare, Accipere. Sic ille. At ut hoc ei con-
cedamus. Hoc non Admittere, seu non Approbare,

ex eo procedit, quod non recte intelligat quæ sunt Spiritus Dei. Aliud enim est, literalem verborum sensum intelligere; aliud autem, mentem Dicentis scopumque perspicere, cum Authoritate ejusdem, qua Auditores obligat ad fidem Dictis suis adhibendam; præstantiam item atque utilitatem summam Rerum ab Ipso dictarum, cum necessitate eadem admittendi, quæ omnibus incumbit, qui salutem æternam consequi velint. Illud quidem Homini animali competit, hoc non item. Nam si bene intelligeret, quis loqueretur, nempe Spiritus Dei; Quid item sibi velit in eo quod loquatur; Præstantiam quoque Dictorum rite perpenderet, cum fide & obedientia, quas iisdem præstare tenetur, Illud minime ei Stultum videretur, quod hoc modo proponitur.

§. 47. Quarto, Idem Stegmannus de Cognitione Dei Patris, & Christi loquens, hæc habet -- *Esse id omnino à nobis requiritur, ut Deum, ejusque Filium cognoscamus, non est tamen cognitio Essentia aut Naturæ Divinæ, sed voluntatis, id est, Promissorum & Præceptorum.* Sic ille, p. 153. eadem habet Socinus in solut. scrup. 30. ab excellenti quodam viro propositum. viz. Resp. ad primum. p. 327. Tom. 1. At è contra, sine dubio requiritur à nobis, ut cognoscamus, non solum voluntatem, sed & naturam utriusque, quæ & qualis sit, quomodo & in quantum Deus eam revelare dignatus est. Nam ex vera hujus noticia, quam maxime pender Honor & cultus utrique debitus. Unde enim fluxit omnis illa Idololatria atque superstitio, quæ olim apud omnes fere Gentes regnabant, atque hodie in plerisque regnant, nisi ex ignorantia veri Dei, Christi que Filii ejus? Si enim probe nossent Homines, Deum verum esse unicū & supremum,

supremum, substantiam spiritualem, invisibilem, & incomprehensibilem, cæterisque attributis ornatam, quibus naturam suam nobis in verbo suo manifestare sibi visum est, nunquam ad tot Idola se convertissent, aut cultum numinis tot superstitionibus corrupissent, quæ Impietatem summam, Severitiam, nefandasque libidines in mores Hominum passim invexerunt. Hinc enim factum est, ut numen Divinum, ejusque cultus, aliis ludibrio & Contemptui foret; Aliis autem, odio & Horrori. Et si eadem Gentes cum Judæis, pro certo nossent, quis & qualis fuerit Jesus ille Nazarenus, quem nos pro Filio Dei unigenito, & Messia illo, Patribus olim promisso habemus atque veneramur, nunquam Evangelium illius repudiassent, nomenque Christianum prorsus abolere studuissent. Imo si ipsi Sociniani Naturam Divinam, ut oportet, cognovissent, neque nunquam ei detraxissent perfectiones ei connatas, Omniscientiam sc. & Omnipresentiam, quas sapientiores Ethnici in eo lubenter agnoverunt; neque Affectus humanos, Consiliorum mutationem, variasque voluntatis commotiones eidem tribuissent, quæ Imperfectionis Indicia sunt. Idem dici potest de Ignorantia Christi Filii, & Spiritus Sancti, quorum naturas si Sociniani, aliique Sæctarii rite perspexissent; nunquam in tot impias & monstrosas Hæreses incidissent.

§. 48. Quinto, Idem p. 201. &c. prolixè disputans contra corruptionem Rationis humanæ ex lapsu Adami, quam Theologi nostri, cum veteribus, asserunt, eam his verbis denegat, & à nobis pariter denegari vult. *Ratio, inquit, post lapsum, Officium suum facere potest, ut alia facultates. Nunc etiam post lapsum in omnibus Hominibus, non magis ad naturalia, quam ad Spiritualia determinata est; neque minus*

ad Divina, quam ad Humana percipienda & dijudicanda per se accommodatur: Differentia, non nisi in Principiis, ac Revelationis modo, ac Tractationis raritate aut frequentia consistit. Id. p. 206. Quaedam concupiscentia mali, vi Seminis Parentum, transfunditur in Posterios -- sed hæc fuit in Adamo, Evæque ante lapsum. Concupiverunt enim fructum votitum, antequam comederunt -- Hæc concupiscentia, in quibus inest, in aliis major, in Aliis minor est Præterea, honesta Educatione & studio corrigi, ac plane tolli potest -- Illud ab omni æquitate & justitia remotissimum est, adeoque Deo sine Blasphemia attribui nequit, quod propter primum illud Adami Peccatum, omnes Posterios puniverit, cum innocentes illi hætenus fuerint. Neque enim consentire, neque quicquam ad factum illud conferre, cum nondum essent, potuerunt. Sic ille. At hæc illius Postulata contraria sunt verbis S. Scripturæ, prout hætenus exposita fuerunt à cunctis Ecclesiæ Doctoribus; ac proinde jam pridem damnata sunt in Pelagianis, ejusdem Ecclesiæ sententia; idque synodis quampluribus, per totum orbem Christianum exinde receptis, & approbatis. Et sane, si S. Scripturas oculo simplici consulere velimus, quam ubique fere reperiemus statum Gentilium ante conversionem ad fidem Christi, veramque veri Dei notitiam, dici statum Ignorantiæ atque Tenebrarum, Evangelio nondum eis illucescente. Immo, ipsi Gentilium philosophi, qui acutissimo Ingenio, & multiplici eruditione pollebant, non solum cum vulgo desipuerunt, sed & ei præiverunt in superstitioso cultu fingendo, Morumque corruptela. Cum profiterentur se esse Sapientes, ait Apostolus, stulti facti sunt Rom: 1. 22. Et mutarunt Gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem Imaginis corruptibilis

ruptibilis Hominis, volucrum, & quadrupedum, & reptilium. v. 23. Propterea tradidit etiam Illos Deus cupiditatibus Cordium Ipsorum, in immunditiam. v. 24. Sed, veleo tacente, experientia crebra hoc idem plus satis evinceret, cum unicuique lectori vulgo notum sit, quam variis Opinionibus fuerint inter se discissi, quæ non minus cum veritate, quam secum pugnarunt. Atque hæc opinionum Repugnantia cernebatur, non solum in levioribus quibusdam Dogmatibus, (quod facilius ferri potuit) sed in Rebus maximi Momenti, viz: de natura Dei, & Animæ humanæ, de origine Mundi, de Providentia, de summo item Hominis bono, & Mediis ad illud assequendum conducentibus. Ex his, autem satis liquet, Rationem humanam, in Divinis præsertim ac spiritualibus, infirmatam esse atque corruptam; ita ut ea non adeo certo atque clare perspicere possit, deque iis suum Judicium ferre, ac perspicit atque dijudicat naturalia & humana, quæ sibi multo p. opiora sunt magisque familiaria. Atque hoc, ex parte saltem, prius agnoverat ipse Stegmannus -- *Non negamus, inquit, Naturalia Rationi humana familiariora, & perspektiora, esse Divinis. Ea enim ex Rerum ipsa natura Ratio ipsa observavit, collegit, & constituit. Divina vero Dei intellectum jam constituta accipit. Illa crassiora sunt, & circa ea, ab ineunte statim ætate, ac sine Intermissione, versatur Ratio. Hæc vero subtiliora sunt, & vel tarde, vel raro, vel segniter intellectui offeruntur; ut mirum non sit, non eque promptam esse Rationem &c.* Hæc Ille, p. 99.

§. 42. Sexto, Idem Stegmannus Cap. 8. cui Titulum facit, *De Abusu Rationis*; non vult Hoc ad Respondentem omnino spectare, ut Thesin suam confir-

met. Postulat autem hunc Respondendi modum probari, quo dicitur, posse verba ab opponente adducta, alio, ac ille voluit, modo, intelligi. Sunt, inquit, qui acerbiorē Sarcasmo hoc Responsum solent accipere; egregia Ratio. Verba alio modo accipi possunt, ergo debent, ergo hoc modo non possunt. At, inquit, Opponentis Consequentia statuitur necessaria, cujus mirum Contradictoria falsa sit. Necessarium autem est, quod aliter esse non potest. Ergo, quod aliter esse potest, non est necessarium. Ostenso autem, Opponentis Consequentiam non esse necessariam, Illius conclusionem exinde non recte colligi, sequitur. Sic ille. Hac vero, Ratione recta minime suffragante, concedi sibi postulat. Nam primo, Ad Respondentem spectat, Thesin quam defendit idoneis Argumentis confirmare, æque ac Opponentis Argumenta enervare, quæ in contrarium afferri solent. Hoc enim usu venit in solennioribus Disputationibus, ut Status Questionis ad discutiendum propositæ rite ponatur, Termini elucidentur, certæ demum Theses distincte exhibeantur, & Rationibus apposis sigillatim confirmentur. Deinde, Quicumque vult novas Theses asserere, contra receptam Ecclesiæ Doctrinam, ex æquo & bono tenetur, eadem validis Argumentis firmare quæ eo usque præpollent, ut evertendis istius Doctrinæ Fundamentis sufficiant. Aliter, nemo sanus ills permovebitur ad deferendum Fidei Dogmata, olim tradita, & communiter approbata. Hæc enim quodam Præscriptionis Jure, sedem quam nacta sunt, tenent, donec vi aliqua majore extrudantur, sc: vel Rationis ex rerum ipsarum natura petitiæ, vel Authoritatis extrinsecus accedentis. Notum quoque est illud, & vulgo receptum in Scholis, *Affirmantis est Probare.*

Sociniani

Sociniani autem in Thesium suarum Defensione, non se teneri putant, ut demonstrent alteram Præmissarum ab opponente allatarum esse falsam, aut Illius Contradictoriam esse veram. Sed hoc satis esse existimant, ut ostendant, eam non esse necessario ac demonstrative veram. Denique, miserrimum sane est, & maximè ridiculum Socinianorum effugium, (quicquid e contra videtur Stegmanno) cum Argumento aliquo premuntur e S. literis deprompto, dicere, verba ab Opponente adducta, posse alio modo accipi, Ideoque suo ipsorum sensu accipi debere, non autem in sensu Opponentis. Siquidem Conclusio bene sequitur ex valde Probabilibus, (ut sæpissime fit) non autem ex solis Necessariis. Tum enim omnis Syllogismus esset Demonstrativus. Idcirco fore valere debet Conclusio ista, quæ ex probabilibus Præmissis insertur, quamdiu alia Propositio, vel magis, vel saltem æque probabilis, non asseritur in contrarium. Etenim, si Argumentum æque probabile ex adverso asseratur, neutri Argumento dabitur assensus, sed mens pendebit quasi in æquilibrio. Sin magis Probabile asseratur, eo verget assensus, & Dubitatio animi Fluctuantis tolletur. Neque enim Certitudo in Puncto consistit, sed latitudinem suam habet, Gradusque distinctos; multi enim sunt Præponderationis Gradus. Unde fit, ut, quam primum alterutrius partis Rationes præponderant, certitudo fiat, & Animus extra Dubitationem ponatur. Quod & ipse Stegmannus alibi sua sponte fatetur; nec fateretur solum, sed & demonstrare conatur ex collatione Bilancis, ut paulo supra ex eo ostendimus.

S. 50. Septimo, Idem media violenta, nullo omnino casu adhiberi vult, in Religionis negotio. Sic

enim ille differit. Siquis *Argumentorum* robore, vi *Conscientia*, amore alterius &c: ad aliquid faciendum cogi dicitur, voluntati libertas relinquitur; quod repudiare si vellet, posset. At si quis neget *Religionem*, evitandi causa *Carceris*, *exilii*, *Infamia*, *proscriptio- nis*, *Bonorum*, *Mortis*ve ipsius potuisset quidem non abnegare, sed potius mala illa perpeti, & propterea excusandus non est. Quia tamen illa *Media violenta* sunt, ob id ipsum eorum adhibendorum jus nulli *Ju- dici* in *Religionis* negotio conceditur. P. 42, 43.

At bona pace *Stegmanni*, hæc *Illius Assertio*, ne- que in *Omnibus* valet, neque erga omnes. Equi- dem *Infidelium* *Conversio*, qui adhuc sunt extra *Ecclesiam*, non est violentis mediis attentanda. At *Rex* paulo aliter se habet in iis, qui *Fidem* *Christi* jam susceperunt, & per *Baptismum* in illius *Ecclesiam* coopmati sunt. Aequum enim est, ut tunc sese submittant legibus tum *Ecclesiae* istius, tum *Rei- publicae Christianae*, cujus membra facta sunt, Cu- jusque *Patrocinio* fruuntur. Sin è contra obstinate se gerant & cum *Aliorum* *Scandalo* *leges* utriusque violent, aequum pariter est, ut *Pœnas* istas dent, quæ à *legibus* sancitæ sunt contra res actarios *Trans- gressores*; cum sc. *Admonitiones*, aliaque mitiora *Remedia* comperta fuerint inefficacia, in iis ad *Offi- cium* reducendis. His itaque mediis olim usi sunt piissimi *Imperatores*, alique *Principes Christiani*, contra sui temporis *Hæreticos*; idque non sine con- sensu *Episcoporum* suorum; imò, cum eorum voto, plausuque & licet *Augustinus* aliquandiu minus pro- baverit istam legum severitatem, fatetur tamen se postea, *experientia* *magistra* certius edoctum, mutasse sententiam; quippe quæ *salutaris* *severitatis* illius *fructus* sibi quotidie demonstrabat, in *Hæreti-*

cis

cis ad Ecclesiam reducendis; qui & ipsi de ista Conversione sua sibi gratulabantur, Deoque gratias agebant. Siquidem Aliud est, conscientiam violari; Aliud, obstinationem Animi frangi. Equidem raro procedebatur ad mortem infligendam (licet & hanc quoque irrogatam legimus Manichæis, & Priscillianistis, necnon & Montanistis, cum Receptoribus suis & Occultatoribus) frequentissime autem ad Carcerem, & exilium, & Bonorum publicationem; ne quid dicam de excommunicatione Hæreticorum, & extrusione Cleri excommunicati ab Ecclesiis quas antea possederant; quæ certe non exiguam Infamiae notam iisdem inusserunt. At fortasse, hic dicent Sociniani nihil tale sub Apostolis factum fuisse, nec in aliquot seculis sequentibus, quando Fidei puritas, morum sanctitas, & Charitas, cum Pace, inaxime inter Christianos vigeabant. Nec sane mirum est, jus gladii tunc Temporis haud exercitum fuisse in coercendis Hæreticis, cum neque Apostoli, neque Episcopi ipsorum successo es, Potestate Gladii armati fuerint; neque aliam aliquam Jurisdictionem civilem à Christo acceptam habuerint, qua contumaces Ecclesiae Filios reprimerent. Interea tamen habuerunt Potestatem ei parilem & æquipollentem, ab ipso Christo sibi datam; quam & exercuerunt, prout occasio se obtulit, & necessitas exegit, in quosdam insignioris notæ Transgressores. Ita legimus, Petrum Mortis sententiam tulisse in Ananiam & Sapphiram; quam & statim inflixit. Paulus item, Elymam magum cæcitate percussit; Idemque Corinthium istum, Incestus reum, Satanae tradidit, ad interitum Carnis, ut Spiritus salvus fieret in die Domini. 1. Cor. 5. 5. viz. ut Satanas eum morbis quibusdam atque Tormentis affligeret, quibus acrius admonitus

admonitus atque correptus, ex sensu Poenarum Corpori inflictarum, tandem excitaretur ad Animæ Penitentiam exercendam, quæ ei in die Domini verteret in salutem. Eandem quoque Censuram alibi se infixisse dicit in Hymenæum & Alexandrum, quos in hunc finem tradidit Satanz, ut castigati dicerent non Blasphemare. 1 Tim. 1. ult. Similem item Penam minatur ceteris Corinthiis, variorum Criminum reus, nisi mature resipiscerent, & Adventum suum ad eos morum emendatione prævenirent. 1 Cor. 4. 18. 21. 2, Cor. 10. 4. 11. & 12. 20, 21. & 13. 2. 10.

S. 5ta. Et sicut ipsi Apostoli, cum Episcopis illorum successoribus, Jurisdictione aliqua civili sive coerciva non fuerunt armati, ita nec Magistratus aliquos Civiles isto ævo habuerunt ad quos in hoc negotio provocarent. Cum enim illi, qui Judæis simul ac Gentibus tunc Temporis præerant, Infideles essent, & Religionis Christianæ Hostes professi, Hæreticorum causas, si modo ad ipsorum Tribunal delatz fuissent ab Ecclesiæ præpositis, determinare nec scivissent, nec voluissent. Eusebius tamen refert de Paulo Samosateno, Socinianorum Antecessore, quod, cum damnatus esset in Synodo Antiochena, & Episcopatu depulsus, nec tamen ædibus Episcopalibus cedere vellet; Episcopi, qui eum suffragiis suis damnaissent, de hoc Aurelianum Imperatorem interpellare æquum putarint, & illius auxilium contra Hæresiarcham implorare, quod & obtinuerunt; atque ita, Paulo ejecto, Domnum, a se illius loco electum introduxerunt. Euseb. Hist. l. 7. c. 24. Quid ergo vetat, quo minus idem hodie fiat in Fidei Christianæ Perduelles, & Ecclesiæ Perturbatores; præsertim sub principibus Christianis, qui pro officio
suo

suo Fidei Catholicæ Defensores sunt & utriusque Tabulæ Custodes? Deinde, quid si Hæretici (ut semper fere fieri solet) sub Religionis Prætextu, incautos & instabiles ab Ecclesiæ Catholicæ Fide abducant, ejusque legibus inobsequentes reddant, Schismata creent, Disciplinam conturbent, atque hoc pacto Seditiones excitent, pacemque publicam violent? nequeniā Ecclesia turbata, Respublica diu potest esse tranquilla. Num & Hi abibunt impunes & quicquid sibi habet, tum eloquentur. tum agent, sine pudore aut metu cujusquam? num impia & Blaphema Dogmata ubique spargent & Schismaticorum conventus sibi pro libitu undiquaque colligent, Magistratu Christiano interim silente, ac cessante? Num Ecclesiæ præpositos, eorumque censuras superbe contemnent, contra leges Politicas æque ac Ecclesiasticas, nemine conatibus Ipsorum obstante, contemptumque legum vindicante? At Christus, ejusque Apostoli, & Ecclesiæ veteris Episcopi hæc nunquam fecisse leguntur, ne quidem sub Politia Judaica sibi adversante, aut sub imperio Principum Ethnicorum. Christus ipse adeo Turbas non ciebat, ut non semel à Turbis fecellerit; partim, ut Inimicorum violentiæ cederet, qui jurgia, rixasque quærebant; partim, ut nimium ac præposterum vulgi studium ac favorem declinaret, cum ipsum pro Rege peterent Doctrinam quoque suam non seditionibus ac tumultibus excitatis p. opagare studuit, sed leniter ac pacifice, & Argumentis ad Conscientiam cujusq; convincendam accommodatis, veritatem illius, & cœlestem originem ostendit Testimonio Joannis Baptistæ, quem Judæi pro Propheta habebant; Prophetiarum veterum adimplerione, vocibus Dei patris de Cælo latis, & innumerabi-

merabilibus fere miraculis, quibus Isaias olim Messiam venturum denotaverat; præcipue, Resurrectionis suæ signo miraculoso, quod ut Judæis non semel dederat, ita Tempore à se præstituto exhibuit. Doctrinam item suam minime novam esse probavit, eo quod Testimonium haberet à Mose & Prophetis, ad quorum proinde Scripta consulenda Auditores suos obnixè hortatur. Quin & suos Discipulos serio monet, ut observarent ac facerent quæcunque Scribæ & Pharisei eis observanda mandarent, eo quod in Mosis Cathedra sederant. Matt: 23. 2, 3. Sic & Paulus, cum de Seditioe concitata à Judæis accusaretur, coram Præsede Felice, hac Apologia se purgat, Quod Judæi ejus Accusatores non invenerint eum in Templo cum aliquo disputantem, aut Concursum Turbæ facientem. Act: 24. 12. Et paulo post Invenerunt me, inquit, in Templo quidam ex Asia Judæi, neque cum turba, neque cum Tumultu. v. 18. Idem eodem Festo, eodem modo se purgat—Si quenquam injuria affeci, aut aliquid Morte dignum feci, non recuso mori. Act: 25. 11. Et paulo prius—Ad Tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari. Judæos injuria non affeci, ut Tu probe nosti. v. 10. Deinde, coram eodem Festo Præsede, & Rege Agrippa, cum se, suamque Doctrinam defendit, quam Illius Adversarii Novitatis & Hæreseos insimulabant, ostendit se testatum fuisse Evangelium Parvo & Magno, nec quicquam extra ea dicentem, quæ Prophetæ & Moses futura prædixerunt. Act: 26. 22.

§ 52. Ita se gesserunt Christus, ejusque Apostoli, tum quoad Dctrinam, tum quoad Mores. At novatores hodierni, qui His maxime contraria & loquuntur,

loquuntur, & agunt, ægre ferre non debent, quod os iis obstruatur; manusque simul & Pedes eo usque coerceantur ut huc illuc vagari non liceat, quocunque maleficus Impetus rapit; perpetrentque quicquid mali in animo habent, ad seductionem Fidelium, perniciem Ecclesiæ, & perturbacionem Reipublicæ; quod item asperiora quædam Remedia usurpentur ad eos in ordinem cogendos, quos leniora adeo non revocarunt ad Officium, ut potius foverint in errore vel etiam irritent ad plura & pejora perpetranda. Ideirco in his Casibus, & erga sic delinquentes, Moses Aaroni opem præstare tenetur, Magistratus civilis Ministerio Evangelico ut qui gladio Spiritus non absterrentur à malo, gladio Magistratus Politici (quem etiam in Fide Christiana defendenda frustra non gerit) ab ea violanda cohibeantur.

§ 53. Quid? quod his pejora quandoque tententur in Religionis negotio. Surrexerunt enim in Ecclesia; non solum qui fidem Catholicam in quibusdam Articulis, vel prorsus atrogarunt, vel pessime adulteraverunt, sed etiam qui se Prophetas extra ordinem à Deo missos palam professi sunt; imo, qui palam ac procatiter Deum illum blasphemarunt; quem Ecclesia Christiana semper coluit, & agnovit. Etenim Ecclesiæ Catholicæ Filii uniuscujusque sæculi ubique & unanimiter & ore professi sunt, & publice adoraverunt Deum essentia unum in Trinitate Personarum, in cujus nomen & Fidem baptizati fuerunt. Non tamen defuerunt inter Socinianos, eorumque socios, qui Sacro-Sanctum hoc Trinitatis Mysterium ore petulanti atque blasphemio incesserint, *Monstrum* appellantes, *Commentum humanum*, *novum Idolum*, *Deum fictiti-*

am & Sophisticum, fabulosam chimaram, Turrim Babelis, diabolicam Ideam, tricipitem Cerberum; tri-
 corporam Geryonem; imo, Blasphemum Dogma ex imo
 Orco per Filium perditionis, virtute Satanae, Gentium
 Ecclesias obtrusum. Hæc nempe sunt insignia ista elo-
 gia quibus Servetus, Dudithius, ipseque Socinus,
 cum reliquis Anti-Trinitariis, ipsius vel Discipulis,
 vel Sociis, Christianorum Deum, & ab omnibus ve-
 re fidelibus summo Honore cultum, adornaverunt:
 Nam itaque tum huiusmodi Impostores, qui se Pro-
 phetas jactant, Deique supremi nuncios coelitus in
 Terras missos; tum Rabulæ hi blasphemæ, qui De-
 uni super omnia Benedictum sædissimis conviciis
 incessere non cessant, in sua impietate sine Censu-
 ra pergent, & impunes abibunt in Republica Chri-
 stiana? At Apostoli pro sua modestia simul at-
 que prudentia, nec ipsa Gentium idola contume-
 liis & opprobriis insectari solebant, si modo scribæ
 Ephesio fides danda sit. Hic enim ex eo nomine
 Paulum ejusque Socios excusat, quod neque sacri-
 legi fuerint, neque in Dianam blasphemæ, quam
 Ephesii, cum aliis Asiaticis, pro Dea coluerunt.
 Act. 19, 37. Quid ergo merentur illi, qui cum
 inter Christianos non solum vivant, sed & in nu-
 mero Illorum censi volunt, Deum tamen à Chri-
 stianis communiter agnitum, Deum verum, & ab
 omnibus vere Fidelibus summa veneratione cul-
 tum sædissimis contumeliis atque conviciis pro-
 cindere non verentur? Certe Deus olim sub Lege,
 mortis penam statuit, tam in Blasphemos, qui in
 divinum Numen contumeliosi erant, quam in Pseu-
 do-Prophetas, qui cum à deo missi non essent,
 tamen Illius nomine ad Populum locuti sunt; præ-
 fertim, si à Fide, Cultuque veri Dei populum ab-
 ducerent

ducerent. Similes quoque leges sancitas legimus ab Imperatoribus, aliisque Principibus Christianis. Imo, & ante Christianismi exortum, ab Ethnicis Idololatriis idem factum accepimus, qui contemptum Divini numinis, & Religionis injurias, gravissimis suppliciis vindicare soliti sunt; idque non solum in plebeiis, sed in viris Principibus, eximisque nominis Philosophis. Siquidem hac de causa Alcibiades in exilium pulsus est & per omnium sacerdotum religiones Diis devotus, quod *solemnia Cereris mysteria per ludibrium enunciasset*. Hinc Anaxagoras, licet à Pericle discipulo studiosissime defensus, quinque tamen Talentis mulctatus est, atque insuper exilio damnatus, quia Solem ab Atheniensibus pro Deo cultum *μῦθος διέπειν*, h. e. *Ferrum ignitum*, sive *Globum candentem*, asseruerit. Hinc Protagoras ab iisdem Atheniensibus in exilium pulsus est, librique illius diligenter conquisiti, in foro, sub præconis voce publice cremabantur, quod in principio cujusdam libri, *se dubitare*, dixerit, *an Dii fuerint, necne*? Hinc iidem Athenienses Diagoram Melium, *Atheum* dictum, morte damnaverunt; & tum voce præconis promulgarunt, tum in ærea columna insculpi curarunt, se Intersectori ipsius Talentum daturus; duo autem Talenta illi, quicumque vivum adduceret, ut refert Suidas. Denique, Socrates ab iisdem, quamvis immerito, & per calumniam, eandem tamen ob causam mortis sententiam in se latam sensit, quam & reipsa subiit. Tanto horrore fuit tantoque in odio, hoc Blasphemiae crimen apud ipsos etiam Gentiles Idololatrias, qui verum Deum ignorabant, & illius Honorem nulle Diis scititiis impertiebantur ut nihilominus, vel solo Naturæ lumine edocti, contumelias cujusque numinis publice culti, & pro
vero

vero Deo habiti severissime vindicarent.

§ 54 Non diffiteor quidem, Stegmannum verbo tentis agnoscere Reverentiam Ecclesiæ ac Reipublicæ debitam; & velle factam rectam manere Magistratus Politici potestatem pag. 52. Dei quoque, & Domini Jesu Judicium agnoscit, cui Omnes subjectos esse oportet. Sed quid verbis agnoscit, quod factis abnegat? Cur Fidem ab Ecclesia Catholica professam rejicit? Cur Politiam Ecclesiæ, cultum Dei publicum, Disciplinam, atque Sacramenta, ab ea, ex Christi Instituto, administrata, conculcat? Cur ex Religione innovata reipublicæ pacem conturbat? Cur Potestates civiles, una cum Ecclesiasticis, a Deo ejusque Christo institutas, Regulasque judicandi ab eisdem præscriptas, ad veritatem simul & pacem in Ecclesia conservandam, pro nihilo ducit? Satis enim notum est, quomodo in his omnibus sese gesserint Socinus, ejusque socii ac discipuli, quorum Patronum ac vindicem Stegmannus in isthoc libello se constituit.

§. 55. Octavo, idem lb: pag: 155. hanc Objectionem sibi solvendam proponit. Si Illud sibi velint, quod *Rationis Judicium*, seu *Sententia à Ratione lata*, repugnet siue contradicat *Sententiis sacris seu Theologicis*; ut *Ratio* concludit, unum esse Deum, tum *Persona*, tum *essentia* ratione, quia *Persona* nihil est *Aliud*, quam *essentia una* siue *individua* intelligens; at *Theologia* dicit; *Tres esse Personas in una essentia*. Sic in *Incarnatione*, *hypostatica unione*, *miraculis* &c. Dicimus, inquit, *Aliud esse, Rationem; Aliud, Judicium siue sententiam Rationis*: Illa enim, *causa*; Hoc, *effectus* est. Potest autem *Aliquid contrarium esse effectus*, quod *causa* tamen non repugnat. *Ratio enim nihil judicare potest, nisi Principia habeat, ex quibus judicet* &c.

Sic

Sic Ille. At quomodo potest Aliquid esse contrarium sententiæ, sive Judicio Rationis, quod non est contrarium ipsi Rationi? Quippe si Ratio judicet secundum vera, congruaque Principia, sive propria S. Scripturæ sive communia rebus sacris & naturalibus, & ex iisdem rite concludat, non potest non elicere veram sententiam: sin aliter, falsam elicit. Certe recta Ratio semper recte judicat, quia judicat prout ipsa se habet, ac prout dirigitur juxta normam Principiorum istorum, quibus ipsa utitur in judicando. Quicquid ergo contrarium est Judicio Rationis, Rationi sic judicanti pariter adversatur.

§. 96. Nono, Idem quoque postulat (sicut & alii Sociniani; cum ipso Socino) ut in *Theologicis Controversiis determinandis, sufficiat consensus in iis, quæ siont ad salutem necessaria.* At è contra; licet neque necessarium, nec revera possibile sit, prout Hominum Ingenia, moresque se habent, ut singulæ Controversiæ etiam minutioris momenti, definiantur, (tanta obscuritas est in quibusdam, tanta levitas in Aliis, tamque ampla occasio Turbarum inde oblata, inter mentium humanarum opinionumque diversitatem, quæ intra Cancellos adeo angustos concludi nolunt) necesse tamen est, ad veritatem simul atque Pacem in Ecclesia conservandam, ut conveniat inter Christianos, tum de Regula judicandi, tum de Judice sententiam laturo. Nisi enim de Regula constet, omne Judicium fallax erit & incertum; & nisi Tribunal quoddam in Ecclesia constituatur, ad quod lites quæcunque, quas oriri contingit, deferantur, & in cujus sententia decretoria acquiescatur, mille Hæresibus veritas catholica opprimetur, mille Schismatibus Pax Ecclesiæ violabitur. Multa enim in se levia, Turbas valde graves sæpe excitarunt; &

ex parvis initiis Discordiæ maximæ enatæ sunt. Certe Ecclesia, tum primitiva, tum hodierna, hæc mala frequenter experta est, & cum summo Doloris sensu animadvertit, cum Filios suos inter sese acerrime conflictantes viderit, non solum de Fidei Dogmatibus, sed etiam de Ceremoniis, & consuetudinibus, de formulis Disciplinæ, & Ecclesiastici Regiminis limitibus, quæ in sua natura Adiaphora sunt. Sed, quod multo plus est, & gravioris momenti, haud convenit inter multos, Quæ sint illa ad salutem necessaria. Non pauci enim reperti sunt qui necessaria quædam repudiaverunt, quasi omnino reprobanda, aut saltem dubia atque problematica, adeoque nullius Christiani Fidei obtrudenda. Alii ex adverso surrexerunt, qui cerebri sui Commenta, & humana Instituta, pro omnino necessariis obtruserunt, & à cunctis Fidelibus, qui salvi esse cuperent, acceptanda Socinus necessaria restringit ad *Præcepta ac Promissa*. Pontificii *Symbolo Apostolico* nescio quot *Fidei Articulos* adjecerunt. Et omnes fere Hæretici fidem antiquitus receptam, vel decurtarunt, vel Additamentis suis depravarunt. Ita, vel mutilam reddiderunt, vel monstrosam. Itaque imprimis necesse est, ut de hisce fundamentalibus sive necessariis inter Christianos conveniat, quot & quænam sint. Hoc autem nemo sobrius fieri posse putat, quamdiu Ingenia Hominum adeo varia sunt; & Judicium de singulis controversis cuiusque Privato relinquitur, pro illius opinione & Arbitrio ferendum.

§. 57. Decimo; Adjici huc potest illud *Smalcii*, aliorumque quorundam Socinianorum Postulatum viz. Quod omnes *Articuli Fidei* literaliter & expresse in *S. literis* extant, ita ut non sit Opus aliquos exinde per consequentiam deduci. Nam illum in finem, ait Smalcus, potissimum conscripta sunt *sacra litera*, ut

quid necessarium sit ad salutem, omnibus & Singulis expresse constaret. Atque iterum Omnes simplices tenentur ea intelligere quæ ad salutem sive necessaria sunt, consequentias autem capere, omnibus datum non est. Sic ille, in Refut. disp. Graveri de Sp. S. citante Iosua Stegmanno, in Photinianismo suo. Andr. Dudithius item, Epist. ad Bezan. A. C. 1571. Op. Soc. p. 524. Tom. 1. in eandem sententiam ita scribit -- *Prima su hæc Regula, ut summa S. literæ Auctoritas tribuatur; ita quidem, ut quod ibi expresse non docetur, id, rationationibus humanis adductis, pro Dogmate, ac Fidei nostræ Capite, assumere ac proponere nefarium esse existimemus.* Hoc autem ab illis, aliisque Socinianis postulatur, ne cogantur assentiri iis Fidei Articulis, quos impugnare solent, cum tamen valide clareque illorum veritas evincatur per consequentias e S. Pagina deductas. At utique recta Ratio docet, Conclusionem virtute contineri in Præmissis neque consequentiam falsam esse posse, quæ ex Principiis in se verissimis rite deducitur. Equidem lubenter agnoscimus, S. Scripturam in Rebus ad salutem necessariis, ut plenam esse, ita & planam; non tamen asserimus, illam adeo diserte & expresse de singulis Dogmatibus loqui, etiam quæ majoris momenti sunt, ut nullis sit opus consequentiis. Hæ vero Consequentia istiusmodi sunt, ut vel sic i possint etiam à Simplicioribus; vel saltem ab iis apprehendi, & pro veris agnosci, quamprimum ab Ecclesiæ Præpositis atque Doctoribus proponuntur, quibus ex officio præcipue incumbit, illas deducere, plebique Christianæ ob oculos ponere. Neque ad hoc astruendum defunt exempla Christi & Apostolorum. Siquidem ipse Christus probavit mortuorum Resurrectionem per consequentiam ex libro Moïsis deductam,

Matt. 22. 31, 32. cum Exod. 3. 6. Deitatem item suam & æqualitatem cum Patre, per aliam consequentiam probavit, è libro Psalmorum. Jo. 10. 30, 36. cum Psal. 82. 6. necnon è Psalmo 110. 1. ubi David appellat Messiam sibi promissum, Dominum suum. Sic enim arguit Christus. Matt. 22. 44, 45. Paulus eandem Christi Deitatem probat ex eo, quod nomen præstantius sortitus fuerit, quam Angeli; quod Thronum, sceptrumque regale dederit ipsi Deus, et inque unxerit oleo lætitiæ supra Socios; quod Creatio Cœli & Terræ ipsi attributa sit; quod denique Deus Pater eum ad dextram suam sedere fecerit, donec posuerit Inimicos scabellum pedum suorum. Heb. 1. 4. 13. per plures ejusdem generis Argumentationes passim occurrunt in ista ad Hebræos epistola ut & in reliquis Paulinis. deinde, quædam Consequentia adeo faciles sunt, ut etiam à vulgaris ingenii Lectoribus fieri possint. Alioquin Christus non hortatus fuisset Judæos in genere ad scrutandum Scripturas, quia de Ipso Testimonium ferebant. Hoc enim Testimonium intelligi non poterat, sine diligenti Collatione veterum prophetiarum atque Typorum, cum rebus à Christo gestis, ex qua rite facta concludere possent, eum esse Christum olim prædictum, præsignificatum, & promissum sub lege. Hoc ulterius liquet exemplo. Beræensium, de quibus fertur illos ex collatione Scripturarum, cum iis quæ à Paulo prædicata sunt, ad Fidem Christi adductos fuisse. Act. 27. 11, 12. comp. Jo. 5. 39, 40.

§ 58. Hac dixisse satis sit de Socinianorum postulatis, quæ contra Rationem & Æquum admitti perunt. Restat, ut Illorum Dogmata, in unum quasi Fasciculum collecta, simul exhibeamus Oculis lectorum, quo facilius appareat summa hujus monstro-

summe

hissimæ Hæresis deformitas, enim gravissima perniciæ conjuncta, instar Hydræ Lernææ, quæ & Capite multiplici horrorem incussit, & Veneno mortem intulit. Siquidem ex hoc Catalogo facile patebit, Socinum cum sociis, Discipulisque suis, disertis verbis pleraque sustulisse, quæ ab Ecclesia Christi primitus accepta sunt, tum quæ ad fidem, tum quæ ad praxin spectant; quæque per tot secula in eadem retenta fuerunt, atque observata. Nam præcipuos Fidei Articulos, vel in universum sustulerunt, vel fadissime corruerunt. Veterum Politiam atque disciplinam Ecclesiasticam, una cum Sacramentis & Sacramentalibus liturgiis, cultusque divini Ritibus antiquitus usurpatis, à se procul amandarunt, aut saltem mutilarunt. Non iis suffecit, Centonem quendam veterum Hæresium nobis exhibuisse, instar Mendicantium Tunicæ, ex diversis, iisque attritis lacerisque panniculis confutæ (ut cum Theodoro loquar) nisi & novis quibuscunque Commentis viam latam aperirent, dum Cujusque Privati Rationem S. Scripturæ Interpretem constituunt, & Judicem omnium Controversiarum ad Religionem pertinentium. Revelationem Divinam, quæ Religionis omnis origo est, & immota Fidei Basis, etsi non palam tollant, negentque (ne pro Infidelibus plane habeantur, & à Christianismo prorsus alieni) eam tamen clam subruunt, inutilemque reddunt in quamplurimis; partim, dum seipsos solos Divinæ mentis Interpretes faciunt; partim, dum omnia Fidei mysteria, à Deo per Revelationem istam nobis communicata, ad Rationis humanæ Tribunal adducunt, vel approbanda, vel abjicienda, prout illa inter examinandum, principiis illis, quæ sibi perperam assumpsit in judi-

candi Regulas, congrua vel incongrua deprehenderit. Imo, Licentiam sibi sumunt, non solum pervertendi sensum, verò et um S. Scripturæ, sed & mutandi commata, Periodos, literarum apices, literasque ipsas, quoties suis Dogmatibus adversari videntur. Ita ut non immerito, eos potius audaces Criticos dixeris, quam humiles, & bonæ fidei Christianos. Sed exhibemus Catalogum, ex quo hæc omnia luculentius patebunt.

§. 59. *Primo*, Quod ad S. Scripturam, ejusque Interpretationem, & judicium de controversiis Theologicis ferendum; sibi, suisque Discipulis totum tribuunt, cum summo totius Antiquitatis, & Ecclesiæ Catholicæ contemptu. *Constat*, ait, Socinus, *Justinum & Irenæum* aliter de Christi Persona sensisse, quam nos sentimus. Sol. 30. Scrup. Ad 5^m, p. 327. Tom. 1. *Idem de Ecclesia*, p. 344. unumquemque relinquit suo ipsius Judicio in sensu, S. Scripturæ erundo, & censura ferenda de Aliorum quorumcunque Doctrina; nullorumque sententiæ innitendum esse vult, siue hodie viventium, siue veteris Ecclesiæ Doctorum — *Non attendendum est*, inquit, *quid Homines doceant, sentiantve vel antehac decernerint, aut senserint, quicumque illi tandem, vel quocumque sint aut fuerint*. Imo, nullam Divinam Patefactionem requiritam esse vult, præter literam S. Scripturæ. *Idem*, *Epist. 3. ad Mart. Radecium Secretarium Gedanensem*. pag. 387. sub specioso prætextu solius S. Scripturæ honorandæ, & ipsius Authoritatem agnoscendi, veterem Ecclesiam Catholicam, cum Doctoribus suis, & Conciliis vilipendit. *Inde*, inquit, *potissimum Dissensiones oriri quilibet facile perpicere poteris, quod soli Dei verbo plerique reverentiam non adhibeant. Nam adhuc, præter S. litteras, nescio qua Concilia, Patres, Am-*
quitas,

quitas, maxima sunt in veneratione; adeo ut Divinis oraculis propemodum equentur, cum tamen ista omnia & siqua sunt alia ejusmodi, nullas vires praterea apud cordatos Homines habere debeant, quam ut sensus Ecclesie illorum Temporum fidem faciant; vel etiam non temere recedendum moneant ab iis Dogmatibus, quae ipsi approbant. Sed S. literis licet aperte reclamantibus, quaedam tamen mordicus retinere velle, quia sc. ab istis approbantur, hoc nihil aliud est, quam Divinam veritatem consulto pessundare, & ad Antichristiani Regni confirmationem ingentem fenestram patefacere. Legatur modo Pontificiorum scripta adversus Lutheranos & Calvinianos; & satis intelligetur, si prater S. literas Istorum Auctoritati sit standum, nobis omnibus causa cadendum esse. Quibus in verbis Socinus partim calumniatorem agit, partim Tergiversatorem, & sese manifestissimae veritati opponit. Siquidem Ignorare non potuit, creberrimas, gravissimasque lites oriri solere, suaeque ætate ortas, inter Anti-Trinitarios, Anabaptistas, aliosque Sectarios, qui tamen S. Scripturae literae unico adhaerebant; ideoque ortas, neque adhuc terminatas, quia Autoritate Patrum, Concilio rum, veterisque Ecclesiae, contempta & ablegata, sibi solis arrogabant Interpretandi munus. Eum quoque non latuit, quamplurimas Dissensiones in Ecclesia olim consopitas fuisse, ope Conciliorum, & Autoritate Patrum; qui partim propriis suffragiis ex sensu Ecclesiae sui temporis latis, & partim ex Majorum Testimoniis, qui in Fide Catholica decesserant, litibus sic exortis finem exoptatum imposuerunt. Calumniatur item Orthodoxos, cum asserit Illorum dicta ab iis propemodum exaequari divinis Oraculis. Etenim apud eos in Honore sunt, non ut infallibiles Dogmatum sacrorum Authores,

sed ut optimi ac fidelissimi Oraculorum divinorum Interpretes, idque non ex suo ipsorum Ingenio, sed ex Traditione Apostolica; quæ, priscis istis seculis, è sacro Divinæ veritatis fonte, multo purius fluxit atque defæcatus in Canali suo, quam nunc Dierum. Sin veterum Authoritas huic soli Rei serviret, ut certos nos faceret de Doctrina, quam Ecclesia Catholica sui temporis tenuit ac docuit, & exinde moneret posteros, ne ab ea temere recederent; abunde satis esset ad Socinum innovati Dogmatis, & audaciæ non ferendæ arguendum; qui Doctrinam istam non solum temere abdicavit, sed & conviciis atque contumeliis fadissime poscidit. CAV. At pace Socini, illis curæ erat, non tantum sensum atque sententiam Ecclesiæ sui ævi nobis exhibere, sed & Ætatum præcedentium, usque ad primos Evangelii Pracones; ut hoc pacto Fidei suæ Antiquitatem ostenderent, & Consensum Ecclesiæ Catholicæ in unoquoque seculo. Itaque quam fæda macula, quantum in se est, & veteris Ecclesiæ & hodiernæ, quæ vestigiis illius insistit, fidem famamque aspergit Socinus, cum plus satis innuit, veteres Dogmata quædam approbasse, & ad Posteros derivasse, contra Scripturas aperte reclamantes; & hodiernas Ecclesias adeo stupidas fuisse, atque vecordes, ut ea pro veris admitterent sine examine, sub lumine Evangelii tam clare effulgentis, atque adeo, si minus ex malitia, saltem ex summa Insцитia vel Socordia, veritatem Divinam pessumdederint, & Antichristi Regno stabiliendo viam latissimam adaperverint. Sugillat etiam, & novitatis inculcat Ecclesiarum reformatarum Theologos, quos Lutheranos & Calvinianos appellat, cum temere affirmat, illis omnibus causa cadendum esse, si præter S. literas, veterum

terum Authoritati standum sit; cum nescire haud potuerit, eruditissimos ex illis quamplurimum Antiquitati deferre; Novitatem solam Dogmatum & Rituum in Ecclesia Romana damnare; & veterum Testimoniis, ut Adversariorum causam refellere, ita & suam stabilire. Sin Anti-Trinitarios solos intelligat, ut suos arguit Apostasia a fide antiqua, ita probe novit, Theologos istos, quos nominat, Catholicæ Fidei causam contra istos defendere, tam veterum Testimoniis, quam Authoritate S. Scripturæ. Sed quod multo plus est, & Socinum Tergiversationis in hac Re manifestum reddit; in hac ipsa Epistola Authoritatem istam, quam adeo contempnim rejicit, cogitur agnoscere, ne sua ipsius causa cadat, quam in se tuendam suscipit contra eos, qui Invocationem & Adorationem Christo debere negarunt. Cum enim multa Argumenta e S. literis attulisset, ad sententiam suam confirmandam, quæ probe noverat, & posse, & solere ab Adversariis eludi, mole hujus Authoritatis tandem premit Radicium, ut contra quam niti, nec audeat, nec possit. — Unde factum esse existimas, ut ab ipso quasi nascentis Ecclesiæ Christi Initio, usque ad nostra Tempora tot viri, adeo ut nullus sit numerus &c. quibus in verbis (uti ea paulo antea citavi) suam de hac Re sententiam validissime confirmat Testimonio veterum, quorum Judicio innitendum esse vult, in sensibus S. Scripturæ rite eruendis atque explicandis, ne alias veritati manifestissimæ repugnemus. Idem Epist. 3. Andr. Dudithio. — extra nos ipsos, Alio nobis Judice opus non est, quam Deo & Christo, controversiarum in Rebus sacris oborientium — Sibi quemque advigilare par est, idque pro vero admittere ac tenere (licet universus Terrarum orbis in alia omnia iret) quod ipse met,

met, totus ad obsequium Dei conversus, de genuino & literarum sensu arbitratur & intelligit. Tom. 1. pag. 302. At quomodo Deo obsequitur, qui media rite intelligendi à Deo sibi data negligit, Fidei Duces aversatur, propriosque sensus, Judicio totius orbis Christiani, antepone simul & opponit? Idem, Animadv: in Assert: Theol. Coll. Posnan. ad 1. p. 424. Tom. 2. *De origine istius Dogmatis* (viz. de Trinitate) non adeo sumus solliciti. Nam etiamsi ad ipsum mundi initium ea referenda est, id ejus falsitatem evidetissimam nihil minuiere potest. Cum item Andreas Volanus his verbis Socinum urgeret -- Magna profecto Impudentia vestra, Ebionita, & inaudita quedam in contemnendo perpetuo universo Ecclesia Christi Judicio arrogantia, ut quod illa semper de Christo credidit, & quam fidem diversis Hæreticis, tanquam Achilles clypeum opposuit, illam vos falsi & erroris insimulare non pudeat. Sic reponit Socinus -- Perpetuum istud Christi Ecclesiæ Judicium nunquam probabit Volanus. Imo contrarium à nobis manifeste probatur, quotiescumque Testimonia Christi Apostolorum in medium afferimus &c. Quo nihil futile replicari potuit. Quam misera enim petitio Principii est, cum Soci-niani veteris Ecclesiæ Judicio erronei Dogmatis convincuntur, ab illius sententia ad Scripturam appellare in suo ipsorum sensu intellectam, contra sensum Ecclesiæ Catholicæ uniuscujusque ævi, quem acceptum retulit ipsis Apostolis, S. Scripturæ Authoribus. Cum Socino idem in hac Re sentiunt illius Discipuli, Andreas Dudithius, & Ostorodus. Dudithius sic in Epist. ad Petrum Carolinum Concionatorem Varadiensem, data Cracoviæ Cal. Sextil. 1572. Op. Soc. Tom. 1. p. 333. Col. 2. ubi cum contra Dogma Trinitatis arguisset, hæc subdit -- Cave

TH,

Tu, Consensum veteris Ecclesie nobis opponas; quod etsi facias, nihil proficies. Veritas enim querenda est ex verbo Dei, non Hominum qualiumcunque tanta de Re Conspiratio. Ubi, ut modo vidimus in Socino, satis absurde sibi concedi petit, quod in quaestione ponitur, dum seipsum verbi Divini Interpretem facit, & Aliorum quorumcunque sententiam in adversum latam, quasi Conspirationem contra veritatem Divinam temere rejicit. Atque hoc observari band indignum est, quas ob causas hic Dudithius, Communionem Ecclesiarum Reformatarum deserta, sese tandem ad Socinum, & cœtus ab eo collectos, contulerit. Duas autem affert; unam, quod Theologi illarum sese subjicere nollent Authoritati veterum Patrum atque Synodorum ut neque Judicio præsentis Ecclesiæ Catholicæ: Alteram, quod inter se dissentirent, atque alii alios variorum errorum damnarent. Hinc factum est, ut sese tandem conferret ad Partem Socini, qui cuncta retulit ad diserta S. Scripturæ verba, & interpretandi munus unicuique permisit, pro suo Arbitrio exequendum. vid. Epist. Dudithii ad Bezam, datam A. C. 1571. Op. Soc. Tom. 1. pag. 524. Ostorodus autem in hoc aliquanto pejus sentit, quod teneat S. Scripturam posse intelligi, & credi, & obsequium ejus mandatis præberi, sine interna & speciali S. Spiritus illuminatione & Auxilio. Sic enim Ille — *Censamus graviter errare eos, qui putant Sacram Scripturam sine præcedente interna Illuminatione, & singulari Revelatione Spiritus Sancti, nulla ratione Fidem & Obedientiam in Homimibus operari posse. Infris. cap. 1.*

§. 60. Secundo; Huic autem Hypothesi, fundamenti loco substratæ, reliqua Dogmata superstruunt, quibus primarios Religionis Christianæ Articulos, licet

licet in S. Scriptura fundatos, & Fidei Symbolo comprehensos, pertinaciter impugnant, & funditus subruere conantur. Quod ex sequentibus luculentius apparebit. Nam

§. 61. 1. Quod ad Dei naturam & Attributa, Opusque Creationis attinet; Naturæ Divinæ quædam attribunt, ei prorsus incongrua, dictuque indigna, qualia sunt Passiones humanæ, quibus Animus revera commovetur ac perturbatur, & male afficitur, ut Ira, Dolor, metus, ac desperatio; simulque tollunt Perfectiones ei debitas, ut Omniscientiam, Omnipræsentiam siue Immenfitatem, Infinitatem, Simplicitatem siue Spiritualitatem, & voluntatis Immutabilitatem. Negant item, Deum ex nihilo, mundum creasse. *Crellius De Deo ejusque Attributis.* p. 278. negat Deum ubique esse, seu latere in medio Rerum impurissimarum ac sordium; sed in cælo esse; Cælum esse ejus Habitaculum; exinde Homines respicere, exaudire. Eum lucem inaccessam habitare, & siqua sunt His similia, quibus Habitaculi, & loci distantia significatur, qua Deus ab Hominibus distinguatur: *Barbari, inquit, orantes, in Cælum manus aut oculos attollunt. Ergo ipsa quodammodo natura omnes Terrarum Populos monere videtur ut in Cælo Deum quærant, aut esse intelligant.* Adjicere potuit, omnes Christianos, juxta ipsius Christi Præceptum, orantes, ita compellare Deum; Pater noster qui es in Cælis; cum tamen simul credant, eundem in Terris sibi adesse; Christumque ipsum, juxta suum ipsius Promissum, in medio illorum esse, ubicunque congregatorum in nomine ejus. Matt. 18. 20. Idem affirmat, Affectus Deo attributos in S. Scriptura, esse Commotiones quasdam divinæ Voluntatis; ita tamen, ut quoties dicitur pœnitere, dolere, irasci, indignari,

indignari, Res ingrata extra Ipsum non eo usque eum afficiant atque conturbent quin absorbeantur in perenni ista ac interna voluptate, qua semper in se fruitur; & ex eo, quod ea convertat ad quoddam Gaudium suum, disponendo illa ad Nominis sui Gloriam. In eum sensum disserit. Cap: 31, p. 321, 323. Et de Pœnitentia sive dolore Dei, hæc speciatim adiicit—*Est Affectio in Deo ingrata, orta ex eo quod Facta sua optima indignissimum, ob alienam nempe Culpam, Eventum sortiri cernat.* Volkelius de Creatione, sic—*Ideo Deus ex nihilo omnia fecisse dicitur, quia ea creavit ex Materia informi, H. E. Ejusmodi, quæ nec actu, nec naturali aliqua Potentia seu Inclinatione Id fuerit, quod postea ex ea fuit formatum; ita ut nisi vis quedam infinita accessisset, nunquam quicquam ex ea fuisset existurum.* At non extendit hanc vim infinitam ad Creationem hujus materiæ informis ex Nihilo, sed accedit potius ad Illorum sententiam qui eam increatam affirmant, cum Scriptura nihil omnino dicat de Creatione illius. Molcorovius item, de Bapt: cont. Smigl. c. 3. p. 78, 79. Negat, Creationem oportere esse Productionem Rerum ex Nihilo. Atque asserit, quosdam statuere Materiam primam fuisse æternam, non leviculis Rationibus impulsos, nec quibus divinæ literæ uspiam contradicant, & refutare conatur omnia Smiglecii Argumenta in contrarium ab eo producta, sc numero 5. Ita limitat Omnipotentiam Dei, ut Crellius modo dictus Omniscientiam divinam certis quibusdam Terminis circumscribit; quando asserit, eam non extendi ad illa, quæ non sunt natura sua Scibilia; *Talia autem, inquit, sunt futura Contingentia determinate sumpta. Alioquin, humana voluntatis libertas neganda*

neganda erit, & omnia erunt necessaria. Cap: 24. pag: 202. Socinus quidem agnoscit prædictionem quorundam Futurorum à Deo, quæ nunquam fallit; eam tamen præpostere dependere vult, non ex Præscientia divina, quæ ad omnia se extendere dicitur sed ex solo Decreto divino. Sic enim ille. *Mirum esse non debet, si Deus Populi sui Afflictionem ab Egyptiis, tanquam certissime futuram prædicere potuit, non quidem ex prænotione quadam inexplicabili & incomprehensibili omnium quæ sunt; sed ex Decreto.* Sic ille, Prælect: Theol: p. 547. Col: 2. Resp: ad Cen: c: 15. v. 13, 14. Tom: 1. Idem Ib: p. 548. Col: 2. Resp: ad Marc: 14. 30. Petrus propter Temeritatem suam meritis fuerat, ut in ejusmodi scelus laberetur, & divina Gratia, qua ab ipso abstinere potuisset, prorsus destitueretur; ex cujus Gratiæ subtractione, jam à Deo in Petri Temeritatis & Arrogantiæ pœnam decreta, unde necessario Negatio ista, occasione oblata, consecutura erat, prædicit Illam Christus; non autem ex alia aliqua Dei Prænotione. Nec alia præterea re opus fuit, nisi ut Occasus Christum negandi Petro daretur. Id quod ipsum Deum curasse, i. e. effecisse, ut ab Ancilla ista aliisque interrogaretur, & ex numero Discipulorum & Comitum Christi esse diceretur, nihil absurdum continet. Atque Ib: sic--Deus solet falsos Prophetas excitare, ut temet atque exploret suos Deut: 13. 3. Thess: 2. 10, 11, 12. Igitur potuit Deus per divinos Viros, perque ipsum Christum, falsorum Prophetarum Adventum prædicere; non quia id prævidentia inexplicabili prænosset, sed quia sic futurum decreverat; prædictum simul fuit multos futuros, qui falsis illis prophetis fidem adhibeant; non quia Deus, Ratione quadam prorsus incomprehensibili, multos futuros antea noverit; qui dig-

ni sunt quibus efficacia illa erroris mittatur; verum, quia cum ejusmodi Homines ii sunt, qui Veritati non obediunt, ut ibidem Paulus ait; ii vero, qui veritati non obediunt, aut pessimi quidam & perversi sunt Homines, aut ejusmodi qui nimis negligentes in Rebus divinis sunt, quorum semper ingens fuit, & futurus est Numerus; certum est, non defuturos unquam, qui ea Punitione Dei sunt digni.

§. 62. Hæc Socinus. At Inter illius Discipulos, nemo audacius Naturæ divinæ Perfectiones violavit, tum subtrahendo quæ ei debita erant, tum affingendo quæ ei maxime incongruæ erant; & eo prorsus indigna, quam Conradus Vorstius, Professor olim Theologiæ in Academia Leidensi; cujus libros proinde, qui blasphemia ista Dogmata continebant, Seren. Rex noster Jacobus publice cremari jussit in Cæmeterio Paulino & in utraque Academia. Intercessit quoque, per legatum suum, cum federatis Belgii Ordinibus; ut illum, non solum Munere professorio privarent, sed etiam e finibus suæ ditionis pellerent. Et, ut palam ostenderet, quanto zelo tueretur fidem antiquam & Apostolicam, cujus ipse defensor erat, contra insana & impia Vorstii Dogmata, edidit libellum, cui Titulum dedit, Protestatio Antivorstia, in quo illorum præcipua & maxime perniciosa notavit, excerpta e variis Ipsius Tractatibus, quorum Titulos & paginas in margine citat. Hæc autem fere sunt. Nihil vetat Deo etiam Corpus ascribere, si vocabulum Corporis in Significatione latiore sumamus. Non satis circumspecte loquuntur, qui Deum, ut essentia, sic etiam voluntate, prorsus immutabilem esse affirmant. Nusquam Scriptum legimus, Dei substantiam simpliciter immensam esse; imo non pauci sunt, quæ contrarium sensum habere

bere videntur. Magnitudo nulla actu infinita est. Ergo nec Deus pater peculiarem quandam entitatem, seu quasi limitatam & restrictam essentiam habere putandus est. Nusquam diserte Scriptum est, substantiam Dei simpliciter, seu quovis modo, immensam & infinitam esse; & non pauca in S. literis occurrunt, quae contrarium, non dico clare asserunt, sed tamen asserere videntur. est in Deo quantitas sed non physica, verum hyperphysica; attamen nobis plane imperceptibilis & mere spiritualis. Deus quolibet sensu recte Infinitus dici non potest, quum Infinitudo illa, quae Definitioni certa opponitur, in Deum revera non cadat. Deus est in aliquo loco, sed non Physico, verum in Spatio abstractissime sumpto quod Deus suo divino modo adimplet. Deus compositus est ex Materia & Forma, in sensu quodam improprio; vel, si minus, per Cataphresin quandam per quam vocabulum Corporis, item quasi Materia & forma, seu quasi compositionis ex Genere & Differentia, aliquando eidem attribui posse non immerito Alicui videatur. Deus non est immutabilis, ut essentia, sic Voluntate, unde porro non difficulter efficitur, etiam interna quadam Accidentia in Deo, hoc est in ipsa (ut sic dicere liceat) proterica Dei mente & Voluntate, revera existere. Quod alibi sic emoluit, seu potius fucis illinit. Deus non quidem subiectum est ullis veris Accidentibus; tamen per liberam voluntatem quadam Accidentia latissime sic dicta, tum ad se, tum in se recipit Deus. Si omnia, & singula Rerum Eventa precise & ab aeterno definita fuissent, nihil opus esset continua Rerum Inspectione & Procurazione, quae tamen Deo passim tribuitur. Plenius tamen respondere videntur, qui certam quidem in Genere universalem Dei scientiam esse docent, sed ita tamen; ut plures Certitudinis Causas in disione Praesentium ac Praeterito-

rum, quam in visione futurorum contingentium agnoscant. Omnia etiam decreta, qua semel apud se praecluse definit, uno modo & Actu, post factam Definitioem, accuratissime novit; sed de aliis omnibus & singulis, quaecunque sunt aut fiunt, seorsim & per se consideratis, hoc affirmari non potest; quippe qua, non modo successive in Tempore, verumetiam contingenter, & saepe conditionaliter existant. Futura contingentia, comparative loquendo, etiam coram Deo dici possunt minus certa, quam Praeterita & Praesentia. Quod suum Dogma de limitata & incerta Dei Praescientia à Socino magistro suo, una cum caeteris, didicit; qui, eum negare non aude et praedictionem quorundam contingentium à viris divinitus illuminatis, quae in unam partem certo determinata erant ex decreto Dei, satis tamen absurde, ut mihi videtur, eorundem Praescientiam in Deo negat, (quam inexplicabilem vocat, & incomprehensibilem) qua Deus quicquam pro certo determinare possit, quod non certissime futurum praevидit; seu de quo ipse dubius esset; & conjectando solum assequeretur, illud eventurum esse; cum eventus interim revera in & ex se incertus sit, ut qui dependeat ex dubia & incerta voluntatis humanae determinatione, aliisque causis contingenter operantibus. At S. Scriptura scientiam Divinam praedicat omnino infinitam, Praescientiam decretis antepone ut natura sua priorem, futura omnia ut Deo praesentia repraesentat, & Dei consilia impervestigabilia affirmat, nec Ingenii humani modulo dimittenda. Intelligentiae illius non est numerus, neque Investigatio. Psal. 147. 5. Isa. 40. 28. Cogitationes & vires meae, inquit Deus, non sunt sicut vestrae, sed exaltatae prae his, sicut Caeli supra Terras Isa. 55. 8. 9. Intellexisti cogitationes meas de longe. Ps. 139. 2.

omnes vias meas *providisti*; praevidisti. Ita Sept. v. 3. non est verbum in lingua mea (nondum ore prolatum) quin Tu illud totum, seu omnino noveris. v. 4. Haec scientia tua est mirabilis supra me; sublimis est; non possum ad eam pertingere. v. 6. O altitudo divitiarum & sapientiae & Scientiae Dei! quam inscrutabilia sunt Judicia ejus, & impervestigabiles viæ ejus! Rom. 11. 33. Quos praevidit, praeordinavit. Rom. 8. 29. Electis secundum praevidentiam Dei Patris. 1 Pet. 1. 2. A seculo nota sunt Deo omnia Opera ejus. Act. 15. 18. Ubi loquitur Jacobus de Operibus Dei, ab eo per Prophetas ante-dictis Deus operatur omnia secundum consilium siue decretum [*τῆς βουλῆς*] voluntatis suæ. Eph. 1. 11. Christus de mortuis loquens, qui resurrecturi erant, dicit; omnes Deo vivunt. Luc. 20. 38. quasi jam viverent, & actu surrexerint. Deus mortuos vivificat, & vocat ea quæ non sunt, tanquam essent, seu actu existerent. Rom. 4. 17. Ita suam Deo Gloriam derogat Vorstius certam ei futurorum omnium Prævidentiam denegando, cum (ut alibi loquitur) vult Deum per *discursum* quendam *conspicere* de futuris, quasi de Incertis. Nec minus ei injurius est, cum Affectus humanos Deo tribuit, idque vere, & suo modo proprie hoc est, pro divinis, licet non pro naturæ nostræ proprietate sc. Affectus Amoris, odii, iræ &c. imo metus atque Desperationis, ut idem Rex noster illi merito exprobrat; licet turpiter negare cogatur, quod turpius asseruisse deprehensus est. Sic & in Reliquis fere, ne pro plane Plafphemo habeatur, & Dogmata à se asserta, Christianis lectoribus horrores essent ad primam intantum, illa lenit, & expolit, & limitationibus quibusdam sophisticis virus Iethiferum abscondere nititur, cuiusmodi sunt, *Quod omni modo,*

modo, Quadamenus, in meo sensu, Aliquantenus, improprie loquenda & metaphorice, videretur, nihil absurdum erit si hoc Deo ascribamus, & similia; quibus passim utitur tum ut modestiam simplicem, tum ut Placitorum suorum venenum placidius & occultius instillet in animos lectorum. Sic enim, ut cum eodem Rege nostro loquar, hic Anti-Johannes in Coelos, & Dei Solium, profano Alarum remigio sublatus, sacram illius et ineffabilem essentiam, quæ miranda erat, non rimanda, sacrilegis questionibus sollicitat, & Infinitatem, unam ex Attributis divinis, cum Immensitate, quæ nonnunquam Creaturis tribuitur, commiscet; essentiam & substantiam, cum Hypostasi confundit, primas & secundas Creationes invehit, mediatas & immediatas, Deum quantum facit, & qualem, Æternitatem & seculorum Periodis componit, & cum Æviternitate confundit; Deum inficiatur Actum purum, & Qualitatum expertem, utpote qui Aliquid in seipso diversitatis aut multiplicitatis habeat; & (horresco referens) Principium cujusdam mutabilitatis, quasi Bellum non Theologie solum, sed humanis omnibus scientiis indixisset. Denique sic concludit. *Neminem hic recusa Judicem, an justis de causis videar commoveri, ut vel maxima Reformata Religionis Professor non forem, sed latiore vocis usu Christianus, aut, si velis à Schola Platonis Theologus, naturali saltem numinis Cognitione præditus.*

§. 63. Hæc de Vorstio, ejusque impiis Dogmatibus, circa Dei naturam & Attributa, quibus censoriam notam inussit Seren. R. noster Jacobus. Fas sit, pauca quedam his præfatis adjicere ex R. Daventarii nostri Dissert. de Prædest. Quibus Vorstius impugnatur universalis Dei Præscientiam propriæ

voluntatis Immutabilitatem, & Dominium in voluntatem humanam. Sic etenim Vorstius. *Infallibilis ista, & prorsus universalis omnium futurorum Præscientia nulli usui est in Deo.* Not. ad disp. de Deo. pag. 329. *Admissa hac Præscientia universali, & prorsus infallibili, necesse est, multa Scriptura loca mirabilibus Glossis torquere.* Ib. p. 330. *Absit, ut Deo vel Hypocrisin, vel Temeritatem atque Imprudentiam ejusmodi attribuamus, cujusmodi per infallibilem illam omnium futurorum prævisionem, induci omnino videtur.* Ib. p. 331. *Voluntas Dei ad extra, non minus in Deo, quam in Angelis & Hominibus, ad opposita vertibilis est.* Ib. 371. *Nihil absurdi ex eo sequitur, quod Deus in Tempore quadam præcise ac definite velle aut nolle dicitur, quæ fortassis antea non ita præcise, vel voluit, vel noluit.* & crassius, p. 486. *Penitentia recte Deo convenit, quatenus ipsa opera sua, propter supervenientem aliquam causam insperatam, vere improbat, deserit aut mutat.* Postremo, de Dominio Dei in nostras voluntates sic statuit. *Virtutes & bona Opera libere prorsus & contingenter in nobis esse, aut a nobis fieri, vult Deus; eoque, potentius aut efficacius ea ipsa, quam per modum voti & desiderii velle non potest.* Amica Duplic. ad Jo. Piscat. p. 55. *Hinc illius Discipuli affirmant, Deum nunquam absolute velle, aut præcise intendere, cujusunque Hominis Conversionem; sed contra, quod positis omnibus Gratia divina operationibus, quibus Deus utitur ad Conversionem humanam, ita tamen maneat ipsa conversio in Hominis Potestate, ut converti possit, vel non possit.* Hæc Ille.

§. 64. S.S. Trinitatis mysterium, quod Ecclesia Catholica non modo semper agnovit, sed & proprio Fidei Christianæ Articulo Filiis suis credendum injunxit, haud satis putarunt disertis verbis abnegare,

abnegare, nisi & impie quoque blasphement. Deum Patrem negant fuisse talem ab æterno, cum negant eum habuisse Filium ab æterno. Christum Dei Filium pro nudo Homine habent; ut Paulus Samosatenus olim, & Photinus; & ante eos, Ebion atque Cerinthus; ad quorum Hæresin debellandam Joannes dicitur Evangelium suum scripsisse; ideoque in ipso Principio Illius, Christi Deitatem asseruisse. Nec non Spiritus S. Deitatem omnino tollunt, cum affirmant, eum esse duntaxat virtutem Dei Patris, non autem substantiam aut Personam. Catechismus Racoviensis asserit; *Sententiam eorum, qui Christo divinam naturam tribuunt, esse non solum sana Rationi, verumetiam divinis literis repugnantem; & graviter errare eos, qui statuunt non solum Patrem, verumetiam Filium & Spiritum S. Personas esse in una Deitate.* Idem quoque Catechismus, & Schlichtingius in Symbolum, multum laborant, ut Argumenta ab Orthodoxis e S. Scriptura adduci solita pro Deitate utriusque, irrita reddant, dum ea in Hæreticum sensum detorquent. Hanc pariter censuram de istiusmodi Argumentis tulit Contr. Vorstius, *Argumenta, inquit, quæ adferuntur à Patribus, vel à recentioribus Theologis, pro æterna Christi Generatione, aut fallacia sunt, aut frivola.* Smalcus item sic—*Substantiam Dei esse simplicissimam, & numeroniam, & tamen ex ea generari Aliam, contradictionem implicat; & Ratiuncula Adversariorum in contrarium allata, Deum sc. de Substantia sua Filium generasse, nugatoria sunt.* Resp. ad nova Monst. part. 2da m. c. 22. p. 198. Cum autem Smiglecius objecisset, Christum sibi quamplurima in Evangelio attribuisse; quæ ipsius æqualitatem cum Deo Pa-

tre evincunt, qualis nulli Creaturæ competit Smal-
cius respondet, *Huiusmodi Prærogativam non parum
conducere ad augmentum Gloria Divina, & generis
humani Solatium, qui sunt Duo præcipui fines, ad quos
Deus collimat. hæc insuper adiciens-- Dico non posse
quidem Creaturam per Omnia prorsus esse æqualem
Deo, sed. potest esse in quibusdam Rebus* *Id. c. 24. p.*
216. Paulo post tamen allerit; Christum sibi divi-
nam naturam arrogasse, plane controversum est ima-
omnino falsum, p. 220. Idem, in exam. 100. Erro-
rum, hæc de Christo habet. Christus, ante Resur-
rectionem, non fuit perfecte, aut Christus, aut Dei
filius, aut Deus. Err. 26. Christus dici non potest na-
tura Deus sine Gloria patris imminutione. Err. 28.
Christus non habet Potestatem rem ullam creandi, sc.
ex Nihilo. Creationi Rerum aliquarum nullus hodie
est locus. Err. 31. Ergo nec Animarum humanarum,
juxta Illum. Christi Potestas non absolute æterna fu-
rura est, sc. respectu Fidelium. Err. 32. Idem in exam.
157. Errorum reliquorum, quos Smiglecius ei. obje-
rat, in Resp. ad nova Monst. Christus ante Mundum non
existit. Per eum Mundus non est conditus. Err. 45.
Christus Angelos creavit, per reformationem Politia
Ipforum; sc. ut nunc ipsi subderentur, sicut pri-
us Deo Patri soli. Err. 36. Pariter, de Dæmoni-
bis-- Dæmones per Christum dici possunt creari, qua-
tenus Illorum Potestatem ita reformavit, ut nunc ei
subditi sint, & pareant, qui antea soli D. o subdeban-
tur, & parebant. Err. 123. Id. Resp. ad nova
Monst. part. 2^dam, c. 17. p. 153. Illa verba A-
postoli de Melchisedeco sine patre, & matre; non
habens Initium dierum, nec finem vitæ. Hebr. 7. 3.
Quæ de Melchisedeco typice, de Christo proprie
&

& juxta literam intellexit Ecclesia Catholica; vult Melchisedeco congruere, respectu Sacerdotii; neutiquam vero Christo, absolute atque simpliciter. Ostenditur autem, dum eadem verba explicat, hoc modo satis procaciter Catholicos infectatur, quando ait, *deest abilem esse ratiōem, & negligentiam summam illorum, qui verba illa ad essentiam, sive naturam Christi referunt, quasi Ille in cælo matrem nullam, ut in Terris patrem nullum, haberet; cum hoc in Melchisedeco locum habere non possit, qui tamen filio Dei assimilatus.* Inst. cap. 41. Idem Smalcus in exam. 168. Err. hæc habet de Trinitate. *Persona est natura individua. Natura est Genus respectu personæ. Subsistentia à Natura non distinguitur. Repugnat Rationi, unam numero Essentiam esse in pluribus.* Err. 63-98. Sed audiamus ipsum Socinum de Trinitate sic disserentem *Usque Tempora Concilii Niceni & aliquanto post, (ut ex omnium, qui tunc extiterunt, Scriptis liquet Ille unus verus Deus, quem passim sacra Testimonia prædicant, solus pater Jesu Christi est creditus; & qui contrarium sentiebant ut Sabelliani, & eorum similes, pro Hæreticis plausi sunt habiti. Sic Ille, de Ecclesia. p. 345. Quo nihil falsius, aut insulsius dici potuit; cum nemini ignotum esse queat Veterum Scripta consulenti, quid senserit Ecclesia illius ævi de Ebione & Cerintho, & Paulo Samosateno qui Deitatem Christi, ac promde Trinitatem, negabant; & quod Sabelliani pro Hæreticis ab eadem Ecclesia haberentur, quia Catholicam Fidem de eodem Dogmate, quam ipsa semper tenebat, violabant; licet alia prorsus Ratione; dum asseriebant Trinitatem, non Personarum, sed Nominum solum; sicut & Praxeas ante eos, qui Deum patrem cum Christo omnino confudit, & cruce-*

cifixum fuisse asseruit; unde Patripassianus dicebatur, & istius sectæ Princeps. Noetus item Sabellii antecessor, qui docebat Christum eundem, Ipsum esse Patrem & Spiritum Sanctum. Attamen verbis immediate sequentibus, non erubescit Ecclesiam Catholicam suæ ætatis, quæ hanc Sententiam de Trinitate Personarum in una Dei essentia defendit, Antichristianismi reamea de Causa peragere. Idem, Animady in Assert. Theol. Col. Posnan. De trino & uno Deo, quarum prima hac erat. Impia & blasphemata secta, [sc. novorum Samosatensium] Dogma de trino & uno Deo, Commentum Antichristi, tempore S. Iustini Martyris inventum, asserit. In quam sic animadvertit Socinus. Imo contra Fidem de uno Deo, nullus gravior in Christi Ecclesiam ab Antichristi Spiritu error inductus est, quam in Deo, inque illius simplicissima essentia, plures esse Personas inter se distinctas, quarum qualibet sit verus Deus, & non patrem tantum domini Nostri Jesu Christi, esse illum unum verum Deum, sed Filium quoque ipsum, & Spiritum Sanctum. Quo nihil vel absurdum, vel, ut ita dicam, impossibile, vel divinis Oraculis magis contrarium, excogitari potest. p. 423. Tom. 2. Hæc Socinus. At Andr. Dudithius, illius Discipulus, aliquanto petulantius incessit hoc S. S. Trinitatis dogma. Sic enim ille in epist. ad Joan. Lacisium equitem Polonum—Non sum jocus, Lacisi, sed serio admodum professus sum, Confessionis illius Formulam, qua Athanasii nomine circumfertur (quam non ab Athanasio, sed ab otioso potius aliquo Monacho, fuisse Scriptam, Camerarius noster opinatur) itemque Nicenum illud Symbolum, non esse S. Literis, & Christiana Pietati consentaneum, sed ex humano sensu, & spinosis quibudam frigidorum Sophistarum

Sophistarum argutiis depromptum. Abhorrent illa prorsu; & valde quidem abhorrent à simplici illa & minime fucata Fide, quam Christus ipse, Magister & Servator noster, quamque ejus Discipuli docuerunt, literarumque monumentis consignatam nobis reliquerunt. Op. Soc. p. 500. col. 2. Tom. 11 & postea, Audi Augustinum tuum, Trinitatis istius vestra Architectum. lb. p. 512. col. 2. Idem in Epist. ad Bezam -- Tuum tibi Augustinum proferam, cujus tantam Doctrina & Sancti atque Opinione in animas Hominum Satanas inseruit, ut major ejus, quam Christi Doctrina, fides passim habeatur. Nam, cum alia multa plane ab Evangelio abhorrentia, tam hanc de triplici Deo ecstaticam phantasiam, ex ipsius potissimum secundo Commentorum penu deprompserunt, qui Scholastici Theologi nominantur. Ex hoc nimirum vino biberunt Illi primi. Deinde, reliquas quoque Gentes Temulenti ipsi inebriarunt; ita quidem, ut jam, quod ebriis accidere solet, pro uno Tres, aut etiam plures perturbata visione, aspiciant. Sic ille. p. 525. col. 1. Idem, in Epist. ad Petrum Carolinum -- Tricipitem, Tergeminum hunc Deum ignorarunt Apostoli, & tota illa orthodoxa Ecclesia. p. 533. col. 2.

§. 65. Quod ad Christi Incarnationem attinet, non unam Hæresin divulgavit. Nam æterni Filii Dei, Dei ex Deo ante secula geniti, Incarnationem (quam ut summum Salutis nostræ mysterium, atque Fundamentum, venerantur omnes vere Christiani) procacissimis profanisque dicteriis excipiunt. Ostorodus vocat illam, purum putum Hominum Superstitiosorum Figmentum. Instit. c. 17. p. 96. Smalcus, Dogma in Christiana Religione fere monstruosissimum. Item, Opinationem indignam, quæ in vera Christi, Ecclesia locum habeat; nedum, ut fundamentum Sal-

tis eam censeamus. Sic ille in Refut. Tho. Graveri de
 Incarnat. Idem in Exam. 100. Err. hæc habet. Ver-
 bum non est Caro factum; & oppositum dicere, error est.
 Err. 49. Christus à nativitate sua non fuit plenus gra-
 tia & veritate. Err. 50. Christus in morbo desistit esse
 Filius Dei. Idem in exam. 157. errorum, hæc asse-
 rit eodem spectantia. -- Tanta est fabula, ista duarum
 in Christo naturarum igno, ut vix Alia sit Illi par.
 Filius Dei eam humana natura unio, est Somnium anile.
 Christus secundum Carnem, id est, respectu conceptionis,
 dici potest Dei Filius, & Filius naturalis, quia natus
 Dei Filius. Christus Infans Deus vere non fuit, nec
 Christus perfecte nec Salvator nec Dominus. Nec ab infan-
 tia Spiritu Sancto repletus fuit, nec Rationis usum habuit,
 nec veram sanctitatem; quod postea aliquantulum
 emollit, interpretando de operibus Sanctis. Hæc
 ille, ab err. 6. ad err. 17. inclusive. Pergit vero sic
 in suo hoc Dogmate explicando. Christus propter
 similitudinem cum Deo, accidentaria ratione dicitur
 Dei Filius. Non enim est, nec esse potest Dei Filius
 propter generationem ex substantia Dei. Hoc enim ex
 impossibilibus unum est, Deum ex substantia sua ge-
 nerare. Err. 22. & paulo post -- Christus non est natu-
 ralis Dei Imago, sed nostri respectu, sc. ratione Do-
 ctrina. Err. 26, 27. Docent quoque, Christum in-
 carnandum fuisse, & in mundum venturum, etiamsi
 Homo non peccasset; hæc Ratione addita, Quod eti-
 am Homo integer ex hac temporali vita ad aliam trans-
 ferendus fuisset, si maxime in statu primævo perstitisset;
 cuius Rei præconem & Perfectiorem Deus Christum vo-
 luerit. Hoc tenent Sociniani, cum Andrea Osiandro,
 & Scholasticis nonnullis, vid. Jos. Stegm. Disp. 15.
 Dicunt item, Christum conceptum ac natum fuisse;
 non ex solo Maria semine & sanguine, sed ex carnea a-
 liqua

liqua substantia, quam Dei virtus in B. Virgine
 uterum immisit, vel inibi creavit; seu, ex semine a-
 liquo purissimo, quod hoc pacto immissum est, aut illic
 creatum. Sic enim loquitur Smalcus, Resp. ad 2. part.
 Refut. Smigleci. p. 156, 157, &c. id. in exam. 157.
 err. in eundem sensum — Nos tam ex Sanguine Ma-
 ria, quam ex materia, a Deo aut Christi Corpus ge-
 nendum aluta, Christum genitum esse dicimus. Err.
 18. Denique Christum Davidis Filium dictum esse
 volunt, non quod B. Virgo, ipsius Mater, ex Davidis
 familia originem duxerit, sed quod fuerit Josepho
 desponsata ex illa Familia orfundo. Sic etenim idem
 Smalcus — Satis est, ut Christus dicatur ex semine
 Davidis factus, si Virginis Maria, qua uxor jam
 fuit Josephi, semen vel sanguis ad Christi generationem
 accessit. Jam enim Virgo Maria in Davidis familiam
 transferat. Resp. ad 2.^{am} part. Refut. Smigleci. p.
 158. & Schlicht. in Symb. p. 47. Jesus Christus Da-
 vidis Filius est, secundum Prophetarum Oracula,
 quatenus in utero Matris sue, non prius, nec alii A-
 licui, quam Genitrici Davidica viro, desponsata, sic illius
 Interventu conceptus, & ex ea genitus fuit.

§. 86. Quantum ad Christi Invocationem, & A-
 dorationem spectat; Socinus quidem non semel u-
 tramque asserit, ut ipsi debitam, & earum observa-
 tionem acriter urget contra Francisco-Davidianos.
 Etenim in Epistola sua ad Synodum Wagroviensem,
 Antitrinitarios inibi congregatos, vehementissime
 hortatur, ut de Adoratione & Invocatione Christi in
 Ecclesiis suis conservanda, imprimis laborent; eo quod,
 Illa spreta, vel abjecta, nulla ratione fieri possit, quin
 ubique Judaismus vigeret, vel potius turpis Epicu-
 reismus atque Atheismus. Non vult item cum istis
 amplius in Rebus sacris commercium haberi, qui
 admini.

administrationem Regni Christi, & divinam Potestatem, hoc modo non agnoscunt. *Consultit insuper*, ut Omnibus Verbi Dei Ministris injungeretur, ut in publicis precibus, statutis quibusdam diebus, Christum Jesum Dei Filium nominatim invocarent Tom. 1. p. 491. Catechismus item Racoviensis de iis Homini-
 bus, qui Christum non invocant, nec adorandum censent, ita sentit; *eos prorsus non esse Christianos, cum reipsa Christum non habeant, & licet verbis id negare non audeant, reipsa negent tamen.* p. 115. At tamen idem Socinus, cum alibi probasset Adorationem divinam esse Christo debitam, vi Particulæ [Sicut] qua ipse Christus utitur — *ut omnes honorificent Filium, sicut Patrem honorificant.* Jo. 5. 22, 23. Statuit nihilominus haud minimam differentiam inter Honorem istum, qui Deo Patri, & qui Christo ipsius Filio, debetur. De Ecclesia. p. 353. Quam Differentiam explicat in Disput. sua cum Christiano Franken. *Dico, inquit, Deum adorari, tanquam Authorem Rerum omnium; Christum autem, ut quoddam medium, per quod ejusmodi Adoratio tendit in Deum.* Tom. 2. p. 772. Atque hoc ulterius sic illustrat. *Quemadmodum liber iste protrusus per mediam mensam, non dicitur esse eorum, quos in cursu pertransit, sed ejus tantum ad quem pervenit; ita Christi Adoratio, cum non permaneat in ipsa, sed ulterius pergat in Deum, dicitur esse ipsius Dei.* p. 777. Imo alibi, *Invocationem Christi, quam (ubi Res ipsius postulabant) ut summe necessariam urgebat, cunctisque suis usurpandam imponi voluit, adeo neglectim habet, ut inter Adiaphora recenseat, qualia sc. à Deo in verbo suo, nec iussa sunt, nec vetita; adeoque ut ibidem recte infert, non omnino necessariam.* Sic enim ille, Epist. ad Geo. Eniedinum. p. 485. Col. 2. Tom. 1. Smalcius

Smalcius quoque in hoc, ut in aliis, Magistri sui sententiam tnetur. Cum enim pro nudo Homine Christum habeat, eum tamen invocari vult, & divinis Honoribus affici, ut *Deum factum sive Hominem deificatum, & numen secundarii ordinis, Deo supremo subordinatum*: Verum, cum ignorare non potuit, Deum unicum celebrari à Mose & Prophetis, sc. numen illud supremum, cui soli debetur Invocatio, atque Adoratio Divina; veteres item passim affirmare, Christum olim apparuisse Patriarchis, dictumque Jehovah, & divinis Honoribus affectum fuisse (adeo passim & constanter, ut Tertullianus inter ceteros Articulos & hunc ponat, in sua regula Fidei. De præsc. adv. Hæret. cap. 13.) quem tamen ipse, cum suæ Sectæ Hominibus, pro mera Creatura habet, neque prius existente, quam ex Spiritu Sancto incarnatus fuerit, in utero B. Virginis; ut hunc geminum Honorem Christo asserat, cogitur, tum vilipendere Doctrinam Mosis atque Prophetarum in hac re ut Christianorum Fidei haud correspondentem; tum affirmare, cultum divinum meræ Creaturæ legitime exhiberi posse, & Angelis creatis olim actu exhibitum fuisse, ex concessione Dei. Sic enim ille, in Exam. 100. errorum — *Non est certum, Deum ob naturam divinam præcise colendum esse. ERR. 8. Unum tantum Deum colere, qui sc. est Deus summus natura, & Independent, est Judaicum quid, & quodammodo Abnegatio Christiana Religionis. ERR. 15. Parum curandum est Christianis, quid Propheta dicant de cultu Dei unius. ERR. 16. Potest Deus præcipere, ut quicumque vel Angelorum pro Deo colatur. ERR. 17. Angelis, qui sum Dei caelestes, divinum cultum tribui posse, & re ipsa tributum fuisse in vetere Fœdere, nemo inficiari potest — Sem-*

per

per nos obligat Dei praeceptum, quantumvis etiam cap-
sum nostrum superet; & satis est, de Templo dubi-
taro, an recte rem intelligas, quam dubitare, an De-
i Aliquid precipienti sit obtemperandum. Permissu Deo
ut iuxta Illud fieret, cum nondum exaltatus esset Je-
sus Christus, & Mediator Dei atque Hominum con-
stitutus. Nunc autem, postquam inter Deum & Homi-
nes, medius constitutus Dominus Iesus, ita sunt reformati
Angelorum Throni & Dominationes, ut divinum ho-
norem Ipse ab Hominibus exhibenti, nec Deus velis,
ut illi permittant. Esti. 100. Interim, hunc honorem
divinum, quem ut Christo debitum asserit, non vult
esse illi parem qui Patri siue Deo summo debetur.
Hæc enim adjicit Christus pari absolute cultu cum Deo
non est colendus. lb. Err. 75. Idem in Resp. ad nov.
monit. part. 2. cap. 8. p. 80. ita disserit. Si Anti-
quitas, qua consecrata est Apostolorum Tempora, & ha-
ctenus durat, pro Deo non habet eum, qui est subordin-
natus; quid mirum, si consideretur, quod S. litteræ re-
stantur, Defectionem à Fide venturam; & futuras
eos, qui non sint confessuri Jesum Christum qui in carne
venit, & ipsum qui eos redemit; & eo prolapsuros vo-
mine tenet Christianos, iuxta Dei Iudicio adactos, ut
mendacia credant.

§. 67. De Redemptione nostra per Christum, siue
liberatione à Peccato & morte; de illius Sacrificio
propitiatorio, Sacerdotio, merito, morte, officio
Prophético, descensu ad Inferos, Resurrectione,
Glorificatione, sessione ad dextram Patris, & Inter-
cellione pro Ecclesia, pariter sentiunt contra Fidem
Catholicam. Redemptionem proprie dictam negant,
& Metaphoricam duntaxat esse volunt. Pretium
item Redemptionis abnegant, siue per solutionem
Requarum nostris peccatis debitaram. Sacrificium
Christi

Christi propitiatorium pro peccatis, & ejusdem intercessionem pro nobis apud Patrem in Coelis, in quibus munus illius Sacerdotale præcipue consistit, pariter destruunt, aut depravant. Sacerdotium nempe illius figuratum esse volunt, ut & Intercessionem apud Patrem; & mortem Christi solummodo Preparationem quandam ad sacerdotium suum obeundum. Negant quoque Christum esse Redemptorem, Mediatorem, aut Servatorem proprie sic dictum, viz. respectu liberationis à peccato & mortè, sed figurate tantum, & æquivoce, nimirum, quod viam salutis nobis verbo annuntiaverit; miraculis, effusione sanguinis, & Resurrectione confirmarit; vitæ exemplo, & resurgendo à mortuis, viam salutis ostenderit; quod vitam æternam nobis daturus sit, ut minister seu Instrumentum conferendi illam; quod sit Mediator solum sub ratione Internuncii, instar Moïsis, cujus officium fuit, non Deum Hominibus placare, sed de voluntate Dei Homines admonere. Denique, quod nos Deo reconciliaverit, per simplicem in Gratiâ receptionem; non autem Deum Nobis, per alicujus pretii solutionem, & acceptationem. De his enim ita Smalcus. *Pontifex legalis ad oblationes proprie dictas constituebatur; ut Christus noster Pontifex ad Oblationem improprie dictam constitutus est, & improprie, ac omnino metaphorice, & allegorice nomine sacerdotis insignitur.* Resp. ad nova Monst. part. 2. cap. 13. p. 129. Idem in exam. 100. Errorum, asserit, Christum metaphorice & improprie appellari Sacerdotem; neque absolute verum Sacrificium, sed metaphoricum. Voces Sacrificii, Oblationis, & Interpellationis, quibus utitur Apostolus in Epist. ad Hebræos, improprie & figurate accipi. vocibus & phrasibus allegoricis à lege Moïsi-

ea translatis. Christum in Cruce non seipsum sacrificasse, nec obtulisse Deo pro Nobis. Falsum esse, Christum in Terris purgationem Peccatorum fecisse. Christum in Caelis primum, factum esse Pontificem, & ibi Sacrificium suum primum obtulisse. In Christi sacrificio, nullum (proprie loquendo) locum esse voluptati Christi, ut in aliis Actionibus. In liberatione nostra per Christum, Nemini quicquam pro nobis solum, ita ut improprie dicatur Redemptio. Christum non esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, quoad ritum sacrificandi. Christum passionis suae & mortis, non proprie meruisse suam Exaltationem, quia sc. Apud Deum nullus Merito latus est, cum nullum debitum sit ex parte Dei. Deus ex aequo, id est gratis donavit Christo exaltationem. Hac ille Err. 57-67. Hinc est, quod Meritum mortis Christi omnino negent. Sic itaque Catechismus Racoviensis. p. 177. -- Etsi nunc vulgo Christiani sentiunt, Christum morte sua nobis salutem meruisse, & pro Peccatis nostris plenarie satisfecisse, tamen ista Sententia est fallax & erronea, & admodum perniciosa. Smalcus quoque Meritum Christi penitus tollit, tam Sui-Ipsi respectu, quam humani Generis. Non promeruit passio sua Christus, ut nomen haberet supra omne Nomen; sed propter passionem, hoc est non sine Passione, ex divina Gratia consecutus est suam summam Dignitatem. Resp. ad nova Monst. parti. 2. p. 114. & postea -- Falso assertit Smiglecus, Christum in Terris purgationem Peccatorum fecisse. lb. c. 13. p. 132. Meritum insert coactionem in Deo ad mercedem reddendam. Err. 130. Ex dignitate personae non sumitur valor Actionis. Err. 140. Hec item ibidem habet contra Meritum Christi quod veniam Peccatorum, reconciliationem cum Deo, & vitam eternam nobis acquisivit, sc. in Exam. 157. Errorum.

rörum. Ubi asserit, Christum nobis Deum non reconciliasse nec ex offenso placatum reddidisse. Deum ex se, & sua sponte propitium fuisse Hominibus, absque Cujusquam reconciliatione. Modum, quo sanguine Christi dicamur redempti, cum esse duntaxat, quod sanguine Christi sit novum Fœdus confirmatum; & eodem sanguine nos commoveamur ad spem Gratie divinae, Christusque mediante sanguine suo consecutus sit potestatem nos salvandi seu a morte liberandi: Deo non esse ullam Pretium datum pro nobis. Deum Patrem dici bene posse, nos acquisivisse Sanguine suo; quia sanguis Christi sanguis Dei dici potest. Sanguinem Christi non esse, proprie dicendo, efficientem causam remissionis peccatorum, sed causam administram; vel sine qua non; Dei vero Gratiā esse causam effectricem remissionis Peccatorum. Christum Peccatorum nostrorum poenas in se luendas suscepisse. Nusquam in Scriptura legi de oblatione Corporis & sanguinis Christi. Non remitti nobis Peccata propter sanguinem Christi, nec sanguinem hunc commovere Deum ad remittenda nobis peccata. Christum vitam æternam nobis non comparasse, sed paratam a Deo annunciasse; neque effectisse, ut nos illam a Deo sponte oblatam amplecteremur, & consequeremur. Christum non habuisse ullum sanguinem; cum per Spiritum æternum sese obtulit Deo. Sanguinem Christi dici in Scriptura pretiosum, non quod aliquem valorem pretii habeat, sed quod sit sanguis æterni Fœderis. Sola Christi morte peccata non esse expiata, sed & Resurrectione, & sessione ad dextram patris, & Intercessione. Denique Christum sanguine suo pro nobis fuso, veniam peccatorum non impetrasse. Hæc ille, Err. 47-72. Tenent insuper Patres in Vetere Testamento; per Christum ut Mediatorem, adeoque per ipsius Passionem & mortem, justificados & salvatos non fu-

illi; aut per Fidem in Illius meritum; necnon, eos,
 qui ante Christum fuerant, sub eodem vetere Testa-
 mento, dicunt habuisse tantum Promissiones tempo-
 rales; Doctrinam vero de remissione Peccatorum per
 Messiam venturum, non fuisse iis notam; neque vi-
 tam æternam illis promissam, aut Spiritum Sanctum.
 Sic etenim Smalcus in Exam. 157. errorum. Hæc
 dogmata statuit. Christum non omnibus esse promissum,
 sed Abrahamo primum, & ejus posteris. Christum
 in lege veteri non fuisse necessarium Hominibus ad Salu-
 tem. Ab initio mundi, fideles in Messiam fidem non ha-
 buisse; atque adeo, fidem in Christum ad Justificationem
 non fuisse requisitam. Fidem implicitam, seu confusam
 in Christum (quam aliqui dicunt, Homines sub ve-
 tere Fœdere habuisse), nihil conferre ad remissionem
 Peccatorum. Fideles in lege veteri nihil de fructu
 mortis Christi scivisse. Ante Christi Adventum, Pec-
 cata non esse Hominibus remissa propter Christum. Err.
 38. 46. & paulo post -- Christus non est mortuus pro
 illis, qui ante ipsum fuerunt, Err. 74. Deinde, hæc
 adjicit contra meritum & satisfactionem Christi,
 quibus semper innixa est Ecclesia Catholica, ut uni-
 co salutis nostræ Fundamento, & Spei Christianæ
 fulcro firmissimo, quæ tamen à Smalcio cum summa
 audacia & petulantia rejiciuntur, ut ex infra-dictis
 patet. Ista per satisfactionem Christi, & meritum Re-
 demptio, tum S. literis, tum sane Rationi, contraria
 est. Gratuita peccatorum Remissio cum satisfactione pug-
 nat. Error crassus est dicere, aliquid nobis per Chri-
 stum proprie comparatum esse, sc. vitam æternam quam
 apud Deum paratam, procuravit nobis, & procurat.
 Christus non solum non satisfecit, sed nec satisfacere po-
 tuit. Sanguinis Christi valor non est infinitus. Dogma
 de satisfactione Christi, monstrosus est. Deus pro pec-
 catis

catas satisfacere non potest, nisi & natura divina partiat. *Eccl.* 79. 86. & paulo prius. Deus potest per Christum peccata remittere, & salutem tribuere ei, qui in Christum non credit; modo in Deum credit. *Eccl.* 77. Hic ille ibidem, quæ ad superiora referri possunt.

Quod spectat ad officium Christi propheticum; negant eum instructum fuisse Omnipotentia ad illius executionem requisita, ab ipsa Nativitate, & virtute hypostaticæ unionis; sed quod aliquanto Tempore ante initium Ministerii, in Cælum ascenderit; ubi cum Deum Patrem viderit, & ab eodem edoctus fuerit, rursus ad homines docendos descenderit. Ita Smalcius affirmat, Christum bis ascendisse in Cælum, semel in vita, secundo post mortem. *Eccl.* 73. Quod item tempus somniat esse illud, quod in deserto jejuniis consumptis post Baptismum, & Descensum S. Spiritus super eum in specie Columbe; sicut Moyses totidem Dies, noctesque jejunans in monte Sina, legem à Deo receperat, israelitis communicandam. Sic ille, *De Divinæ Christi cap. 4. p. 13.*

Per Descensum Christi ad Inferos, nihil aliud significari volunt; quam eum verissime mortuum fuisse, & propriissime, ut quisvis alius flamma moritur. Ita Smalcius ibidem. *cap. 33.* vel permansionem in statu mortis à quo nulla humana ope, nullis naturæ viribus, ad superos, Terramque viventium, id est, ad vitam, vitæque Actiones præterquam sola insuperabili Dei Potentia, redire quisquam valet. Ita Schlicht. in *Symb. p. 73.* At, pace illorum, Descensus hic significat motum ad locum, non permansionem aut quietem, quæ motui opponitur. Apostolus item affirmat, Christum descendisse in Inferiora Terræ, & in Abyssum, *Eph. 4. 9. Rom. 10. 7.* Quæ verba haud intelligi possunt

sunt de sepultura Corporis Christi. Veteres item uno fere ore interpretantur hunc Descensum de Anima Christi in statu Separationis, quando ivit *in Infernum*, sive in Domum Inferni, nimirum in Habitaculum Animarum separatarum, ubi & permansit usque ad horam Resurrectionis, cum Corpori suo denuo unita est. Atque hoc ex eo patet, quod sicut inde reduxerit Animas quamplurimum Sanctorum, qui paulo post illum, e Monumentis suis resurgentes Hierosolyma ingressi sunt, & à multis manifestè conpositi Mat. 27. 52, 53.

Christum propria virtute è mortuis resurrexisse, non solum negant, sed & cum risu atque indignatione rejiciunt. *Quid enim magis, vel risu dignum, ait Socinus, vel à veritate alienum, aut videri, aut esse potest, quam eum, qui mortuus sit, seipsum in vitam revocare?* Sic ille, Disp. de unius Filii exist. Smalcus item hoc Dogma sic irridet — *Fabula est, Christum aliquam virtutem in Resurrectione declarasse, quæ, ut falsa est, ita seipsam etiam destruit. Falsa est, quia Dei Patris virtuti diserte hoc tribuitur in S. Actis, quod Christus ex mortuis resurrexit. Seipsam destruit; nam si Christus mortuus fuit, quomodo omnipotens fuit, vel quomodo aliquid in Resurrectione declarare potuit? cum mortui, ut non sunt, sic etiam nihil agere possint; & si aliquid agant, jam hoc ipso mortui non sunt.* Resp. ad nova monst. part. 2. cap. 21. pag. 190. Catechismus quoque Racoviensis dicit, *Illos falli vehementer, qui dicunt Christum excitasse Seipsum à mortuis.* p. 216. Attamen si Christo ipsi Fides, ut Potestatem habuit ponendi vitam, ita & eam denuo assumendi. Jo. 10. 18. Neque dubium est, quin præstiterit Promissum Judæis factum, solvite Templum hoc (de corpore suo loquens) & in tribus Die-

bus

bus suscitabo Illud. Ib. cap. 2. 20, 21.

Dicunt etiam, Christum non habuisse corpus immortale statim à Resurrectione, sed tunc demum, cum in Cælum translatus est. Sic Ostor. Instit. cap. 41. & Socinus — Non est Christus Jesus, quamvis, ut non amplius moreretur, à mortuis excitatus, immortalitatem sui Corporis, & Gloriam adeptus, nisi cum in cælum translatus est. Sic ille, de statu primi Hom. c. 8. p. 236. Smalcus Socini Dogma confirmat, quando ait, Christum post Resurrectionem Immortalitatem veram non habuisse, quamdiu in Terris commoratus est. Afferit autem, Christum factum esse immortalem per & post Ascensionem in Cælum. Resp. ad nova Monst. part. 2. c. 21. p. 193. & paulo post, negat Corpus immortale oculis corporeis videri posse, aut Manibus tangi, cum Immortales Deo similes sunt, qui nec videri potest nec tangi. Sic ille Ib. p. 195. Proinde, negat Stephanum & Paulum Corpus Christi immortale oculis humanis aspexisse. Ib. p. 194. At si hæc sententia aliquid virum habeat, aut Ratio, à Smalcio allata, & Scripturæ renunciandum est, quæ non semel satis diserte asserit, Sanctos post Resurrectionem in Corporibus glorificatos, & Christum Dominum in Gloria sua visuros & se invicem. Negat, insuper, omnem Potestatem in Cælo & in Terra reipsa datam fuisse Christo cum hanc sibi asseruit. Matt. 28. 18. Paulo post vero dandam fuisse contendit. Ib. p. 195. Atque alibi, negat Christum, cum post Resurrectionem diceret, Accipite Spiritum Sanctum, dedisse illum reipsa, sed tantum predixisse, quod dandus esset, sc. per Afflatum in die Pentecostes. Exam. 157. Err. 24. Ibidem quoque eadem Dogmata repetit, ne ab eo temere prolata existimaremus — Christus cum Corpore mortali resurrexit, & Filius Dei factus est. Err. 31, 32. Corpus

immortale oculis mortalibus videri non potest. Err. 116.
Paulus vere Christum non vidit, neque Stephanus. Err.
 117. *Corpora immortalia tangi non possunt.* Err. 121.
 At S. Scriptura e contra affirmat, Christum in Corpore suo glorioso, tum à Stephano, tum à Paulo conspectum fuisse, non inane Phantasma, non Angelum in forma Christi, non ipsam Christi Deitatem, quæ prorsus invisibilis est. Stephanus dicitur intentis in Cælum oculis vidisse Cælos apertos, & Filium Hominis stantem à dextris Dei. Act. 7. 55. eundem certe quem jam expiaturus sic inter orandum allocutus est, Domine Jesu, suscipe Spiritum meum. v. 59. Ille quoque qui Paulo apparuit eumque in via prope Damascum allocutus est se Jesum Nazarenum vocat, Ib. cap. 9. 4. & 22. 8. Ananias item, ab eodem Jesu præmonitus, & ad Paulum missus, ut illum baptizaret, oculosque illius aperiret, satis clare idem affirmat -- Deus, inquit, Te designavit, sive præordinavit, ut videres Justum illum, & audires vocem ex ore ejus. Ib. v. 14. Ipse quoque Paulus ad Corinthios suos scribens, cum recensisset varias Christi Apparitiones, quibus se visendum exhibuit oculis Discipulorum post Resurrectionem, viz. Cephe, Jacobi, undecim Apostolorum, Fratrumque quingentorum una congregatorum, tandem hæc adjeit de semetipso -- Novissime autem Omnium, tanquam Abominatio, visus est mihi, 1 Cor. 15. 8. Quod autem Christus, statim à Resurrectione, corporis sui Immortalitatem consecutus sit, ex eo liquet, non solum quod, pro libitu suo evanuerit ex oculis Discipulorum. Luc. 24. 31. clausisque januis ad eos non semel introiverit. Jo. 20. 19, 26. (quæ Corporis sui naturam atque conditionem plane mutatam ostendunt) sed ex disertis ejusdem Apostoli verbis, ubi inquit

inquit -- Christus resurgens (seu potius, excitatus, *exaltatus*) ex mortuis, non amplius moritur; mors ei non ultra (vel amplius) dominatur. Rom. 6. 9. Quinimo, si Christus in Corpore mortali resurrexerit, Corpus illius in statu minus perfecto fuisset per quadraginta Dies, quam corpora Sanctorum post Resurrectionem, cum illa statim immortalitatem induitura sint, & mors illico absorbenda sit in victoriam -- seminatur, inquit, Corpus in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in Ignobilitate, surget in Gloria. Seminatur in Infirmirate, surget in virtute. Seminatur Corpus Animale, surget Corpus Spiritale. 1 Cor. 15. 42, 43, 44. & paulo post -- Cum mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria. Ib. v. 54. Equidem, de Christo memoratur in Evangelio, quod non solum Corpus suum Discipulis tangendum præbuerit, sed etiam quod cum eis ederet ac biberit post Resurrectionem. Hoc autem sine dubio fecit, non quod victu indigeret ad mortale corpus sustentandum, sed ut veritatem Corporis ostenderet, ejusdem Corporis quod in Sepulchro conditum est. Unde & vestigia vulnerum simul ostendit, idque non oculis dumtaxat visenda, sed & manibus palpanda. Alioquin concludere possemus, etiam Angelos illos, qui Abrahamum & Lotum visebant, & cum eisdem comedisse memorantur, fuisse mortales & cibo indiguisse ad vitam sustentandam.

Negant etiam Christum, post sui Glorificationem in Cælo, amplius habere carnem & sanguinem ita Smalcianis consiliis in exam. 157. errorum. *Christus in Cælo imperfectus & maculatus esset, si sanguinem haberet.* Err. 155. *Corpus Christi non habet vestigia vulnerum.* Err. 119. *Christus ratione Corporis gloriosi post ascensionem suam*

in Cælum, est Spiritus vivificans, sicut primus Homo ratione Corporis, factus est in Animam viventem. Err. 25. Equidem dicimus cum Apostolo, Carnem & Sanguinem Dei Regnum possidere non posse. 1. Cor. 15. 50. Sed cum eodem Apostolo inte pretamur ipsius verba de Carne & Sanguine, quales nunc habemus in mortali statu, Immediate enim hæc subdit -- Neque corruptio possidebit Incorruptionem. At certe, si Christus in Cælum ascenderit cum eodem corpore quod e sepulchro resurrexit, & si resurrexit in eodem Corpore quod in Sepulchro reconditum est, (ut Evangelium diserte testatur) Corpus ipsius jam in Cælo glorificatum, habet eandem substantiam carnis & sanguinis, quam antea in Terris habuit, etsi qualitatibus mutatis. Idem enim qui se exinanivit usque ad mortem Crucis, à Deo fuit in Cælos exaltatus, Phil. 2. 7. 11. Christi Glorificatio non peremit corpus ipsius, sed perfecit; neque aliquid de eo abstulit, sed totum extulit. Alioquin Christus non retineret naturæ humanæ Integritatem, nec Appellationis humanæ veritatem præstaret, cum tamen post Ascensionem quoque suam in Cælos, imo, cum in summa Gloria venturus est ad iudicandum vivos & mortuos, vocetur Homo, & Filius Hominis. Mat. 16. 27. & 19. 28. & 24. 27, 30, 37, 44. & 25. 31. comp: Act. 7. 56.

De Sessione Christi ad dextram Patris, qua significatur, Lignitas Deo Patri proxima, & potestas ipsi concessa super omnes Creaturas, in ordine ad Ecclesiæ suæ Gubernationem in hoc seculo, & æternam salutem in futuro; non unum Heterodoxon tenet Smalcus, quo partim Rem totam mala Interpretatione corrumpit, partim eam, plusquam oportet, tum adauget, tum diminuit. Sic enim ille. *sessio Christi ad dextram*

dextram Dei, est Christi Divinitas. In Exam. 100. errorum. Err. 71. Christus in usu sue Potestatis, quam à Patre accepit, à Deo non dependet. & paulo post — Per sessionem Christi ad dextram Dei affirmari videtur, Deum Christo, in salute Hominum procuranda, locum quodammodo honoratiorem ad Tempus concessisse — Deus ad certum Tempus Jesu Christo cessit suum Imperium super Homines, quod ad salutem eorum attinet. lb. Err. 34. Quasi Rex summus exuat se Imperio, cum vices suas ad Tempus alicui Praefecto mandat, ut Pharaon quondam Josepho. Quasi Regnum cœleste, quod nunc exercetur in Ecclesia, non appelletur Regnum Dei Patris, æque ac Christi. Eph. 55. Apoc. 12. 10. Quasi demum mater Filiorum Zebedæi, cum supplex petierit à Christo, ut unus illorum ipsi ad dextram assideret in Regno suo, hoc voluerit, ut honoratiorem locum illi cederet. Sed ut in hoc nimis est, ita non longe post Christi regiam Potestatem nimis restringit, dum ait — Christi Providentia, proprie loquendo, ad neminem spectat, nisi qui ejus sit — curam sui tantum populi, proprie loquendo, gerit. Err. 42. At Scriptura non semel affirmat, & smalcius alibi concedit Christum, post exaltationem suam ad dextram Dei in Cœlis, non solum Dignitate superiorem esse omni Creatura, sed & Potestate, quam & exercet in Angelos, tum Bonos, tum Malos, & licet peculiarem curam Ecclesie suæ gerat, quæ ipsius fidem profitetur, & leges observat, ne-tiquam tamen Providentia sua destituit reliquum Genus humanum, quod totum redemit, & cujus salutem, tum seriq. optat, tum sedulo procurat. Alioquin nunquam misisset Apostolos suos, miraculorum virtute armatos, & linguarum Dono instructos, non solum ad incredulos Judæos, sed & ad omnes mundi

mundi Gentes ubique dispersas, ut eas per Evangelium iuvitarent ad fidem amplectendum, qua veniam omnium peccatorum, vitamque simul æternam, omnibus obtulit, quicumque poenitentiam agere, sincere in ipsum credere, ipsius mandatis obtemperare, & tum in hac fide, tum in Obedientia legibus suis præstanda, ad finem usque vitæ perseverare voluerunt. Neque adhuc cessat, aut unquam cessabit hæc Christi Cura atque Providentia, usquedum Electorum numerum compleverit, & ad iudicandum Genus humanum in fine Mundi advenerit. Si quidem Apostolorum Successores sub Christi auspiciis, huc sacræ Militiæ sedulo incubuerunt, ut crucis vexillum ubique circumferrent, Evangelium apud exterarum gentes clara voce divulgarent; & subactis Erroribus atque vitiis, quibus sub Satiæ Tyrannide devincti jacebant, cunctos ita liberatos in Christi Regnum transferrent, Ipsiusque salutari Jugo subderent.

Denique negant Christum jam glorificatum vere pro nobis interpellare, seu intercedere apud Patrem in Cælo; ex eo nempe, quod hoc repugnet potentie divinæ Christo concessæ; cum is, qui proprio orit, Potestatem omnia faciendi non habeat. Idcirco, Interpellationem hanc dicunt esse plane figuratam, qua nihil Aliud significatur, quam totam illam Potestatem, Christo divina Benignitate contigisse; quo sensu, Interpellare erit, potentia à patre accepta, Nostri curam gerere. *Christus in cælo, inquit Smalcius, non nisi improprie interpellatur pro Nobis.* EXAM. 100. Err. 72. Et Catech. Rationis: *Cam Scriptura testatur, Christum pro nobis interpellare, non sit propterea, ut si ille pro nobis preces ad Deum proprio fundat. Hoc enim simul non consistit.*

fit

fit cum perfecta Ipsius potestate, quam Deus ei re ipsa concessit, & ob quam ipse Rex noster est. Verum eo fit, ut in Membris nostris insigatur prorsus Potestatem omnem, quam Christus habet, non ex sese habere, verum Dei patris Dono; & ita omnia Opera efficere, ac si ad ea efficienda virtutem; Precibus interuenientibus, subinde obtineret. Id Deo Spiritus Sanctum propterea facit, ut Patris Prærogativa & Eminentia integra & inuolabilis persistat. Pag. 231. Socius præterea huc miretorquet illa Christi verba. Jo. 14. 13, 14. Collata cum. 15. 16. Quicquid petieritis patrem in Nomine meo, dabo vobis. Cum Christus, ait, se facturum dicat, quicquid patrem Deum in ipsius nomine rogarent, satis significat, Rogare patrem in Christi nomine nihil Aliud esse quam patrem rogare, ad ipsum Christum preces dirigendo. Sic ille, Epist. de Inuoc. Christi, p. 355. Tom. 1. sed e contra. Licet non existimemus, Christum in statu Gloriæ collocatum, pro nobis apud patrem nunc intercedere, quemadmodum olim in Terris, nempe more supplicis, flexis genibus, intentis in cælum oculis, clamore valido, & lachrymis manantibus; credimus tamen, cum Scriptura & Ecclesia Catholica, Christum satis proprie dici posse pro nobis intercedere, & Preces nostras Deo Patri offerre, ut apud illum acceptæ sint, & effectum suum consequantur in gratiam præcantium. Modum quidem nescimus quo Preces Nostras sic offert, & pro nobis intercedit; sed Rem ipsam satis testatam habemus in S. Litteris, quæ affirmant Christum in Cælos exaltatum ad Patris dextram sedere atque Illic pro nobis intercedere; Corpus suum, quod olim crucifixum est ad humanum Genus Patri suo reconciliandum, & ad comparandum

dum ea omnia quæ ad Ecclesiæ Salutem conducunt, ejusdem Patris oculis continenter offerre; quæ conferunt Christum cum Mose & Aaron, qui pro Dei populo intercessisse memorantur; & cum Sacerdotibus Aaronis Posteris, qui cum suffitu ad Altare Incensi, Preces istius Populi Deo offerebant quæ Christum appellant Mediatorem inter Deum Patrem, & Homines quemadmodum Moses olim inter Deum & Israellem; quæ demum jubent nos preces nostras Deo Patri offerre in nomine Christi, id est, illius Meritis, Mediationi, & summæ apud Patrem Gratiæ confisos. — Quis est qui condemnet? Christus is est qui mortuus est, imo vero qui suscitatus est, qui etiam est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Rom. 8. 34. Idem confertur cum Mose Mediatore. Lex per Angelos ordinata est, in manu Mediatoris. Gal. 4. 19. Mediator autem non est unius, Deus vero unus est. Ib. v. 20. Adhortor ante omnia, ut fiant Deprecationes, preces Pro omnibus Hominibus. Hoc enim bonum & acceptum est coram Salvatore nostro Deo, qui vult omnes Homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim est Deus, unus & Mediator Dei & Hominum, Homo Christus Jesus. 1. Tim. 2. 1-5. Nemo Sibiipsum sumit honorem [Pontificatus] sed qui vocatur à Deo, sicut & Aaron. Ita & Christus non ipse sibi hunc Honorem tribuit, ut fieret pontifex, sed is qui dixit ei, Filius meus es Tu, ego hodie genui Te. Heb. 5. 4, 5, Christus, propterea quod manet in æternum, habet perpetuum Sacerdotium. Unde & salvare in perpetuum potest eos qui per ipsum accedunt ad Deum utpote semper vivens ad interpellandum pro eis. Ibid. Cap. 7. 24, 25. Denique confer

confer Actionem Zachariæ cum Angelo Apocalyp-
tico. Legimus enim, quod secundum Ritus Functionis
Sacerdotalis Zacharias sortitus sit munus suffitus fa-
ciendi ingrediendo in Templum Domini. Tota
vero multitudo Populi foris precabatur tempore
suffitus. Luc. 1. 9, 10. Tum alius Angelus venit,
& stetit apud Altare habens Thuribulum aureum,
& dati sunt ei suffitus multi, ut offerret cum Pre-
cibus Sanctorum omnium super Altare aureum,
quod est ante Thronum. Ascendit autem fumus
suffituum cum precibus Sanctorum, e manu An-
geli, in conspectu Dei. Apoc. 8. v. 3, 4. Hic au-
tem Angelus representatur in visione, instar Sa-
cerdotis suffitum adolentis in Templo, nostrique
pontificis vividam Imaginem gerit, qui nostras
Preces Deo patri offert, easque sua ipsius Inter-
cessione comitatas, quasi suffitu suaveolenti, puris-
simoque acceptissimas illi reddit.

§. 68. Spiritum Sanctum nolunt esse Personam,
Deo Patri & Filio coequalem, sed virtutem istam
duntaxat, & efficaciam utriusque, per quam operan-
tur, quicquid Supernaturaliter operantur. Smalci-
us in Exam. 157. Errorum allerit — *Spiritum San-
ctum in Deo, esse Proprietatem seu Attributum, sicut
Sapientiam, atque Iustitiam.* Err. 132. & Paulo post
*Spiritum Sanctum non esse unum, sed Plures, eosque
dignitate inaequales, se. pro diversitate Donorum.*
Err. 127. Cur autem non pari Ratione, sapientias
quoque & Bonitates multiplicat in Deo pro diver-
sitate effectuum, & imparitate Graduum Sapientiae
atque Bonitatis qui in diversis Creaturis spectan-
tur, Iplis a Deo summa varietate communicati?
Schlichtingius quoque in Symbolum. p. 99. vocat
Spiritum Sanctum, *Virtutem illam, qua Homines
sibi*

sibi charos peculiariter sanctificat; Dei Afflatum, maxima virtutis & efficacie; imo, ipsam Dei virtutem & efficaciam, per quam Deus & Christus omnia quæ velint in iis vel per eos, qui Illo afflantur, peragunt; & vicissim, qui illo afflantur, omnia quæ Natura viribus non possunt, per eundem efficiunt. propterea, tum id, quod Ipse Deus & Christus, per Spiritum suum, vel agunt, vel loquuntur; tum id, quod ipso afflatis, per eundem Spiritum Sanctum, similiter vel faciunt, vel loquuntur Spiritui Sancto ascribitur. Sic Spiritus Sanctus nobis dat, quid & quomodo loquamur; nos sanctificat, docet, illuminat, mysteria Dei nobis revelat; nos ducit, regit, consolatur, roborat, ipsam in nobis efficit, nempe quia hæc Omnia Deus & Christus per eum faciunt. Idem in nostris Cordibus clamat, Abba Pater; scrutatur Profunda Dei, & novit ea quæ sunt Dei; nimirum, quia nos per illum clamamus, scrutamur; novimus. Similiter in nobis & pro nobis loquitur; futura prædicat, de Evangelio testatur. Miracula patrat, Mundum arguit, Episcopos constituit, legatos mittit, decernit, cum hæc Omnia Deus & Christus, accedente nostris his in omnibus opera ac Ministeria, per Spiritum Sanctum peragant. Propterea, hæc omnia, atque His similia, & Deo, & Christo, & Spiritui Sancto & Illis, qui eo afflatis, Talium sunt Administri, adscribi solent — Cum unus & idem Spiritus dicitur dividere unicuique secundum, prout vult, divisio Donorum, & porro voluntas, ei tribuitur ad similitudinem eorum quæ voluntate, & propterea, diversimode agunt; & quatenus divisionis Donorum medium est, seu Instrumentum Divinum quod à divina voluntate regitur. Hæc Ille. At ex Adverso, etsi minime diffiteamur Spiritum Sanctum quandoque accipi in S. Scriptura pro Dei Potestate, sive efficacia inter

inter operandum, & quandoque pro Donis Spiritus Sancti in Homines collatis (quæ figuratè huiusce vocis Acceptiones sunt) quoties tamen proprie accipitur, personam designat, Personam divinæ essentiæ participem, eamque ordine tertiam in S. S. Triade. Siquidem expresse appellatur Deus. Act. 5. 34. & Adiungitur Deo Patri, & Filio (quos omnes pro personis habent) ut ejusdem Naturæ, parisque Dignitatis participes, in formula Baptismi, Benedictione Apostolica, & officio Testis de Cælo Matt. 28. 19. 20. Cor. 13. ult. 11. Jo. 5. 7. Nos dicimus Dei Tempia, eo quod simus Tempia Spiritus Sancti 1. Cor. 3. 16. 17. & 6. 19. 20. & 2. Cor. 6. 16. Talia illi tribuntur in S. Literis, quæ Personæ soli propriæ conveniant, eique divinæ; ut voluntas, & Distributio Donorum supernaturalium 1. Cor. 12. 4. 11. Creatio. Psal. 104. 30. & 33. 6. Job 26. 13. Regeneratio. Jo. 3. 5, 6. Tit. 3. 5. Sanctificatio. Rom. 15. 9. 16. 1. Cor. 6. 11. Unctio Christi. Luc. 4. 18. Testificatio de Christo. Jo. 15. 26. Instructio Apostolorum. Jo. 16. 13. Missio Prophetarum sub lege. Isa: 48. v. 16. Vocatio Apostolorum, & Constitutio Episcoporum sub Evangelio. Act. 13. 2. & 20. 28. Immenitas seu ubiquitas. Pl. 139. 7. Omniscentia. 1. Cor. 2. 10. Omnipotentia. demum Illius, & Æternitas, apparent ex Operibus Creationis; necnon ex eo, quod vocetur virrus Altissimi, & Digitus Dei; sc. Luc. 11. 35. & 11. 20. Cum Matt. 12. 28. Dicitur item Jehova. Isa: 6. 7, 8, 9. Cum Act. 28. 25. Et Deus Israelis. 2. Sam. 23. 2, 3. Equidem, non inviti concedimus, Deum Patrem, & Christum, istos affectus à Schlichtingio supra memoratos per Spiritum Sanctum operari qui Spiritui

Spiritus S^o. vulgo tribuuntur in Scriptura. Sed quomodo inde concluditur, Spiritum hunc non esse Personam ab utroque distinctam? non magis sane, quam Filium Dei non esse Personam à Patre distinctam, quia Pater per illum dicitur secula fecisse. Heb. 1. 2. omnia creasse, tam in Cœlis, quam super Terram: Col. 1. 16. eumque misisse, ut redimeret eos, qui sub lege erant. Gal. 4. 4, 5. aut quod nos ipsi non simus Personæ ab eodem Spiritu Sancto distinctæ, quoniam ii effectus ipsi pariter attribuuntur, quos ipsius Afflatu & Adjumento præstamus; ut Schlichtingius fatetur in Instantiis modo allatis. Dicitur quidem virtus Altissimi. Luc: 1. 35. & virtus ex Alto. Ib. cap. 24. 49. Sed hæc virtus, non est qualitas aliqua in Deo, ab illius essentia differens, illique superaddita (hæc enim, cum simplicissima sit, nullam omnino compositionem admittit) sed substantialis, eademque cum ipsa Dei Natu. a. Unde idem Spiritus alibi, non semel, Deus appellatur. Cujus Rei veritas adeo manifesta est, ut coegerit Eniedinum, insignem Socinianismi vindicem, disertis verbis agnoscere, *Spiritum Sanctum, non accidentalem quandam, sed substantialem Dei virtutem esse, idque, quia quicquid est in Deo, substantia est.* Atque hoc insuper addit, *Quando Sociniani docent, Spiritum Sanctum esse Dei virtutem, eos hoc tantum velle, Quod Deus sit illa virtus & Potentia; & vicissim, quod Potentia illa sit ipse Deus.* Sic ille, Explic: loc: Vet: & N. Test. p. 288, 289. Cum autem subjungit, *negare se cum suis, Spiritum Sanctum esse Personam substantialem, à Patre & Filio distinctam;* manifeste redarguitur ab ipso Christo ubi affirmat, Paracletum, sive Spiritum Sanctum, mitti à Patre, & à Patre procedere; mitti item in nomine suo, & à seipso mitti. Ego rogabo Patrem;

Patrem, & alterum Paracletum dabit vobis. Jo. 14. 16. Paracletum, qui est Spiritus Sanctus, mittet Pater in nomine meo. Ib. 26. Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, (Spiritus illè veritatis, qui à Patre procedit) ille testabitur de me. c. 15. 26. ex quibus patet, hos Tres esse personas inter se distinctas. Inter se enim necessario discriminantur mittens, & missus, & ille, cujus nomine Aliquis mittitur. Quod vero adjicit Schlichtingius in loco supra citato, *Voluntatem & Arbitrium*, tam in vulgari sermone, quam in S. literis, variis Rebus per similitudinem tribui, cum earum Actiones effectaque variant & modo sic, modo aliter se habent. Sic ventus dicitur flare, quo vult. Jo. 3. 8. quia, modo in hanc, modo in illam Partem flat. & naves circumagi dicuntur à minimo Gubernaculo, quocunque Impetus Gubernatoris voluerit. Jac. 3. 4. Nec minus Instrumentis ipsis, eorum, qui per illa libere agunt, voluntatem tribui solere; ut cum dicimus, oculos aspicere quo velim, Aures audire quæ velint, manum largientis dare quæ velit, & quantum velit, & cui velit. Vera quidem hæc sunt, sed admodum infirma sui Dogmatis præsidia contra Fidem Catholicam de Spiritu Sancto. Quis enim nescit, per ea metonymiam non raro Accidentibus adscribi, quæ sunt istorum subjectorum propria, quibus Accidentia inhærent? necnon Actiones & effectus animantium proprios, Rebus inanimatis per Prosopopœiam attribui? Sed quam infirmum, imo quam absurdum est, hinc inferre, Spiritum Sanctum non esse Personam, cui omnes notæ, quæ veram Personam, proprièque sic dicant designant, non per Metonymiam, neque per Prosopopœiam, aliumve quemvis Tropum, sed verè & propriè conveniunt, eique in S. Scriptura assignantur?

tur? Hoc igitur Dogma, cum cæteris, in Socinianis damnetur, quod S. literis palam adversum est, & ab Ecclesia Catholica jam dudum in Pneumatomachis, & Sabellianis damnatum est.

§. 69. Negant solum Spiritum Sanctum esse causam nostræ Conversionis, atque Regenerationis. Sic enim disserit Smalcius contra Frantzium, 1c. Disp. 8. Quod ait Frantzius, unum & solum Spiritum Sanctum efficere ista omnia virtute & operatione sua, (viz. internum Assensum verbi Divini, Conversionem ad Deum, Agnitionem Christi, & Fidem in illum) hoc est falsum. Certum est, Spiritum Sanctum nihil operari in eo, qui se aptum & obsequentem non præbet. Idem asserit, in nobis quoque situm esse, ut credamus Evangelio prædicato. Sic enim ille—Si hoc falsum est, quod, me affirmantem facit Smiglecus, tunc præcipitur iis, qui audiunt Evangelium, ut credant Evangelio? nam si naturaliter, & absque alia Gratia, credere non possum, frustra id illis præcipitur, & Deus multarum Rerum absurdissimarum accusari potest, qui se. id tentat, quod ipse novit impossibile esse. Exam. Err. 157. Err. 105. Idem alibi affirmat, Regenerationem nostram nullo modo solius Dei Opus dici posse, sed requiri ad eam, Hominis voluntatem, & Actionem. Resp. ad nova Monst. cap. 2. Asserit item, Regenerationem spirituales non effici per Spiritum Sanctum, sed illum datum jam Regeneratis dari. Sic ille, lb. cap. 20. Hinc, grande discrimen instituit Moscorovius inter Generationem naturalem, & Regenerationem spirituales; referente Smiglecio. lib. de Bapt. cont. Mosc. p. 75. Id. de Bapt. cont. Smigl. c. 6. p. 114. affirmat, Prædicationem Evangelii, vi sua nulla modo conferre Fidem, verbi autem auditi opera & ministerio Animum sollicitari duntaxat ad credendum. Quare,

ex eadem verbi virtute, Fideſem in Animo conſurgere, ſi modo probus exiſtat. Etiam Socinus in eo multus eſt ut probet in Homine convertendo aliquam Dei notiſiam pręrequiri, Animi probitatem, ſtudiũque ea faciendi, quę Deo probantur. Comin: in 1.^m Epist. Joan. Ibidem quoque ait — Apoſtolum indicare, in nobis aliqua ratione ſurum eſſe, ut nos ipſos puros faciamus, ſc. cum Peccatorum ſordibus inquinati ſumus. In cap. 3. v. 3. Denique aſſerunt, Adultos ſolos, non autem Infantes, eſſe ſubjectum Regenerationis & ſanctitatis capax. Smalcivius enim aſſeruit, Infantem non poſſe dici Sanctum, cum nihil agat, aut intelligat. Est. 111. Moscorovius verò ulterius procedens, excludit illos à ſalute, & Redemptione per Chriſtum humano Generi parta, ſic inquiens — Cum voluntas Dei de nobis ſervandis, & Redemptio Chriſti, ad eos tantum reiſſa pertineat, qui propoſiti à Deo & Chriſto conditiones amplectuntur, & in iis perſiſtunt — & Infantes per ætatem illas Conditiones admittete non poſſunt; apparet, hanc Dei voluntatem, & Chriſti Redemptionem, in Divinis literis conſeſtatam, ad Infantes non pertinere. De Bapt: cont: Smigl. c. 7. p. 119. 8.

§. 70. De libero Arbitrio, & legis Divinę Impletionem, ſic opinantur. Catech: Rac: ita de his ſtatuit. p. 161. Ubi novum fœdus ſatis à Deo confirmatum viſum eſt (ſc. per miracula, & extraordinaria Spiritus Sancti Dona) iis, qui ad credendum Evangelio apti ſunt, ex eo quod ad confirmationem Fœderis factum erat, ſatis in poſterum, quod crederent, habuerunt. Hi verò ſunt, qui vel Animi probitate præditi ſunt, vel ab ea non alieni. & poſtea p. 197. Communiter in Hominibus, natura exigua admodum ſunt vires ad ea, quę Deus ab illis requirit, perficiendũ, ac vollendus

ad perficiendum ea, omnibus adest natura. Nihilominus tamen ea vires non ita prorsus exiguae sunt, ut Homo, si vim sibi facere velit, divino Auxilio accedente, non possit voluntati divina obsecundare. Auxilium vero suum nemini prorsus Deus denegat ex iis, quibus voluntatem suam patefecit. Alioquin Deus neque castigare, neque punire juste Contumaces posset; quod tamen utrumque facit. Et paulo post. p. 205. De Praedestinatis ait Paulus, eos vocatos esse secundum Propositum; ut demonstret, eos demum juxta Propositum Dei Evangelio credidisse, & ad salutem predestinatos esse, qui Deum diligunt. Id vero in Potestate Hominis situm esse, superius expositum est. Ita quoque Smalcus de Perfectione Iustitiæ — Perfectio absolutissima est, quando quis nunquam, ne semel quidem, peccavit. At etiamsi difficillimum sit, propter Carnis Infirmitatem, ut Homo ad istam Perfectionem reipsa perveniat, non est tamen Impossibile prorsus. Dispr. 6. cont. Frantz: Sect. 4. Atque alibi — Ersa Christo soli concessum fuerit, nunquam peccasse; at nec Saliteræ, nec sana Ratio, nec Quicquam denique prorsus prohibet, ut qui antea peccavit, eo perfectionis postea perveniat, ut nunquam peccet. Nam si omnia possibili Credenti, quomodo etiam possibile non sit, ut nunquam post agnitam veritatem peccet. Resp. ad Frantz: dispr. 6. de Bonis Oper. Thes. 43. Idem lb. Thes. 48. Cum hoc Argumento urgeretur, ex oratione Dominica, Sanctos opus habere ut quotidie orent, Dimitte nobis Debita, nostra duplici hoc effugio elabinitu, at utroque miserrimo. Eorum primum est, Sanctos teneri orare pro delictis ante Cognitionem Christi atque Conversionem perpetratis; & sic, pro delictis præteritis, non pro peccatis post commissis. Secundum vero est, quod, cum Peccata non remittantur,

tur perfecte, nisi tunc, quando eorum poena sc. Mors aeterna remittitur; ideo precationem istam prorogandam esse usque ad plenam vitae aeternae donationem. At è contra apparet, non solum ex vetere, sed & ex novo Testamento, viros piissimos, post Fidem acceptam, tum deliquisse, tum Delicta sua agnovisse; imo, Cunctis Fidelibus agnoscenda praecepisse: nec non, mortem aeternam, sive Poenas futuri seculi, remitti omnibus Justificatis, etiam in hac vita. Caro concupiscit adversus Spiritum, inquit Apostolus, illique adversatur, ita ut non quaecunque vultis, illa faciatis. Gal. 5. 17. In multis offendimus omnes. Jac. 3. 2. Si in luce ambulamus, sicut & ipse [Deus] est in luce, sanguis Jesu Christi emundat Nos ab omni Peccato. 1. Jo. 1. 7. Emundat, ait, non emundavit. Unde inferimus, etiam eos qui ambulant in luce, quamdiu sic ambulant, indigere emundatione à peccato. Et paulo post-Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur Peccata nostra fidelis est & justus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. v. 8, 9. Deinde quod ad secundum. Justificati ex fide, inquit Paulus, pacem habemus apud Deum, per Dominum nostrum Jesum Christum. Per quem & Accessum habemus [in gratiam] per Fidem, in Gratiam istam, in qua stamus & gloriamur in spe Glorix Dei. Rom. 5. 1, 2. Quis intentabit crimina adversus Electos Dei? Deus est, qui justificat. Quis est qui condemnat? Christus is est, qui mortuus est, imo potius, qui resurrexit, qui etiam est ad dextram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Rom. 8. 33, 34. In Christum nunc, et si non cernatis eum, tamen cre-

dentēs, exultatis Gaudio ineffabili & glorioso, reportantes mercedem Fidei vestrę, salutem Animarum. 1. Pet. 18. 9. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad vitam, quia diligimus Fratres. 1. Jo. 3. 14. Qui edit carnem meam & bibit sanguinem meum habet vitam æternam. Sic ipse Christus ad Judęos. Jo, 6. 54. Atque alibi certos nos reddit de remissione peccatorum, per ministerium potestatis Clavium Apostolis primo concessę, & per istos ad successores suos in Ecclesia derivatę, cum sc. Illos afflavit, & dixit eis, Accipite Spiritum Sanctum, si quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Jo. 20. 22, 23.

§. 71. 9. Quantum ad fidem de Ecclesia Catholica, Triumphantem omnino negant, & Militantem contemnunt. Sacramenta ab ipsa usurpata vel demunt, vel depravant. Cultum Ipsius defamant quasi idolo exhibitum. Communionem ejusdem rejiciunt; perpetuitatem quoque ipsius inficiantur, ut & Spiritum veritatis ipsi à Christo in sæcula futura promissum. Signa siue notas, quibus Ipsa ab aliis cœtibus discriminatur atque dignoscitur, pro nihilo habent, ut inutiles & ineptas. Denique, tum veteris Fidei integritatem, tum verę Christi Ecclesię Nomen atque Prærogativam, ut sibi peculiares, Cœtibus suis arrogant. Quę singula ex sequentibus apparebunt. Siquidem Ecclesiam nunc Temporis Triumphantem diserte negant dum Sanctos defunctos nolunt secundum Animam vivere & sentire ante diem Resurrectionis; quando demum, & non prius, una cum Corporibus suis Animę reviviscant, & quasi ex somno quodam profundissimo expergescant. Sic & Ecclesiam Christi in hisce Tertiis militantem pariter vilipendunt

dunt, licet ejusdem Christi sponsam dilectam, & omnium vere Fidelium Matrem jure venerabilem; dum & ipsius Doctrinæ fidem derogant, & ipsius legibus obsequium denegant. Necessitatem & efficaciam Sacramentorum & Sacramentalium à Christo, in usum suæ Ecclesiæ institutorum, vel omnino tollunt, vel admodum diminuunt. Et cum Deum, quem in Trinitate Personarum semper agnovit, atque adhuc adorat, Ecclesia Catholica, pro cerebri humani Idolo habeant, necesse est ut hac ratione eandem Ecclesiam, ut Idololatriæ ream, condemnent. Socinus itaque vult suos se segregare ab Ecclesiis Evangelicorum, ob certos quosdam Abusus apud eos, licet à Pastoribus ipsarum minime probatos. *De multis rebus, inquit, quas sibi Evangelici permittunt, contrarias Dei Christique præceptis, quæ interim à præcipuis ipsorum Magistris minime approbantur, nec cum ipsius Religionis Evangelicæ Doctrina consentiunt (qualia sunt, concubia cum Idololatriis, luxus & Splendor in victu & vestitu, ludicra multa & vana in vita Actiones) mihi de ipsius Doctrina Evangelicorum erroribus agenti, nihil dicendum censui. Tamen si dubium non est, quin hæc quoque justa censeri debeat causa unicuique Pietatis Studioso, sese ab illorum Catibus segregandi (præsertim, ubi alii sunt catius Hominum Christum Jesum colentium, qui sibi ista non permittunt) & istis aliis adherendi. Sic ille, lib: Quod Regn. Pol. p. 705 Ostorodus item hanc Secessionem heri vult, ob neglectum Disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ ipso iudice, reddit Ecclesiam nomine Christi indignam. Instit. Cap. 29. Deinde, perpetuitatem Ecclesiæ visibilis, & in Terra militantis perperam asseri dicunt. Sic enim Socinus — Non est necesse, aliquam extitisse isto Tempore*

Seculo sc. primitivo, post obitum Apostolorum) Veram Ecclesiam faciem. Neque enim eam perpetuo existit-
 ram; usquam revera predictum, aut absolute promisi-
 sum est. Spl. Scrup. 30. ad 5. Et Paulo post—
 Illa Christi verba, dic Ecclesia; tum locum habere
 censenda sunt, cum is, de quo loquitur, fuerit in aliqua
 visibili Ecclesia. Christi voluntas erat, ut aliqua Ec-
 clesia foret; utque per Apostolos colligeretur; non ta-
 men sequitur, quin pra. Hominum malitia fieri potu-
 erit, ut aliquando, idque per longissimum Tempus;
 nulla visibilis Ecclesia extiterit. ibi: ad 7. Idem
 quoque in Praef. ad has solut. Hanc Propositi-
 onem plane damnat, viz. Quid necesse sit semper
 extare visibilem aliquam Ecclesiam, qua puram Do-
 ctrinam de Deo filioque ejus retineat. Atque alibi—
 Ego non nego, sub Antichristo plenam Defectionem
 fuisse. Antichristum vero illum magnum Hominem il-
 lum perditum à Paulo predictum, non ante extitisse ju-
 dico, quam Romani Pontificis primatus extitit. De Ec-
 clesia. p. 345. Imo, non veretur asserere, hunc de-
 fectum Ecclesiae contigisse ab antiquissimis usque Tem-
 poribus, nempe, quamprimum Dogma Trinitatis
 apud eam valuit; quod nunquam non ab eadem
 assertum est, ut omnes norunt, quibus Historia Ec-
 clesiastica veteris aevi non est prorsus ignota. Sic
 tamen Ille differit contra Ecclesiam Catholicam;
 & ipsius existentiam; una cum Fide Catholica,
 destruere molitur; sc. Animadv. 10. In Asserti The-
 ol. Coll. Posnan. Deum quidem unum esse (ait) ag-
 noscit Univerſa Dei Ecclesia. Sed ita ut Unitatem
 in Trinitate & Trinitatem in Unitate veneretur; id
 vel nulla Dei Ecclesia vel certe non quatenus est Dei
 Ecclesia, ullo modo potest agnoscere; cum Istud hu-
 manum prorsus commentum sit cui divina veritas am-
 nibus

nibus modis apertissime refragatur. Hæc ille. Cui suffragatur Ostorodus. Inst. Cap. 42. Et Smalcus, Disput. 8. De Ecclesia. Sect. 9. Et paulo post, ad thesin 75, 76. Negant pariter (quod huic suo Dogmati affine est, illique viam præstruit) Spiritum Sanctum, à Christo Ecclesiæ suæ promissum, cum ea semper permansisse. Sic enim Socinus—*Neque vero Spiritus Sanctus, qui omnem veritatem docere debebat, Ecclesiæ fuit promissus, sed Illis qui Fundamentum ejus jecerunt; Quorumque & Sermones & Scripta pro divinis, ac de quibus nemini dubium ullum restaret, haberi debuerunt; ut ita semper in promptu nobis situm esset, quod ad cognoscendam divini numinis voluntatem, recurreremus. Taceo, quod & ista verba [omnis Veritas] Aliud nihil significant, quam omnem veritatem, quæ ad jaciendum Ecclesiæ Fundamentum, Munusque Apostolorum probe obeundum, pertinebat—De singulari quadam veritate sermo sit non potest, idem valet, quod & illud Omnem, quod totam.* Sic ille, epist. 3^a ad Andr. Dudith: p. 501. Col. 2. Postremo, Socinus, ejusque locii ac Discipuli, neminem sollicitum esse volunt de quærenda vera Christi Ecclesia & de examine notarum, quibus ab Hæreticis & Schismaticis discriminatur; satis autem habent, quod Scripturas ad manum habeant, è quibus instruatur unusquisque in via Salutis. Atque insuper, veritatem Dei, veramque Christi Ecclesiam, ut sibi proprias, vendicare amant. Sic etenim Catech. Rac: p. 234. *Non multum juvat signa vera Christi Ecclesiæ inquirere, cum Tibi exposuerim quid veram Ecclesiam constituat; nimirum, salutaris Doctrina; quam quicumque Cæcus habet & proficitur, est vera Christi Ecclesia. Qui vero Cæcus Doctrinam salutarem non habet, nec proficitur, etiam-*

si nescio quæ signa proferat atque prætendat, pro vera Christi Ecclesia haberi non potest. At tenere salutarem Doctrinam, cum Ecclesia Christi sit natura, Signum Illius, si proprie loquaris, esse non potest, cum Signum ipsum a re, cujus Signum est, differre oporteat. Ergo, ad cognoscendum quæ sit vera Christi Ecclesia, satis est cognovisse salutarem Doctrinam. Etenim, qui hanc amplectitur, jam est in ipsa Ecclesia vera. Quare nihil est cur de notis Ecclesie queras è quibus Ecclesia agnosceatur. Salutaris porro Doctrina quæ sit, è nostro sermone, atque colloctione discere potuisti. Præclarum sane Argumentum, quod nos securos reddat de vera Christi Ecclesia rite dignoscenda; quodque nos vera Ipsius membra simus; nempe, quod vera Ecclesia sit, quæ salutarem Christi Doctrinam tenet atque profitetur; ista autem salutaris Doctrina, non Alia sit quam Sociniana, quæ in isto Catechismo proponitur & explicatur. Schlichtingius pariter in Confessione Fidei, cum Symbolum Apostolicum explicuisset ex Socini Sententia, hæc adjicit — Credimus Ecclesiam Catholicam non esse Doctrina & Fide variam, sed ubique & Omni Tempore, Initio ab Apostolis factò, unius ejusdemque Doctrina & Fidei; Istius nempe, quæ Symbolo hoc comprehensa est; ut qui hanc retineat, vere sit Catholicus; qui vero contrarii aut Alieni quidpiam admisceat, hæcenus Catholicus esse non possit. In hanc igitur Sanctam Ecclesiam Catholicam credimus, quia, hæc omnia quæ Christiani Sanctis moribus dediti, semper & ubique professi sunt, pro veris & indubitatè agnoscimus. Sic ille, p. 114. Rectissime quidem si hoc Fidei antiquæ Symbolum exposuisset juxta sensum antiquæ Ecclesiæ; sed pessime in eo quod illud in multis depravet, ac detorqueat, ad Hæresin Socini astruendam

endam cumque Fidem simul & Ecclesiam, ejusdem sectæ proprias reddit. Smalcus demum diserte negat, sinceram Verbi Prædicationem, & legitimum Sacramentorum usum, esse veras notas Ecclesiæ veræ; quia sc. vera & salutaris Doctrina est forma Ecclesiæ, utpote quæ dat esse illi; & quod usus Sacramentorum maxime legitimus esse possit inter aliquos, qui tamen non sunt Christi Populus; nimirum, si in Aliis Rebus ad Salutem pertinentibus errant, & impie vivant. Disp. de Ecclesiâ. Sect. 6.

§. 72. 10. Ordinationem Cleri, siue Ministrorum Evangelicorum solennem vocationem atque missionem nullo modo necessariam esse volunt; sed unicuique, è contra, liberam relinquunt munia Ecclesiastica exequendi facultatem, qui se idoneum putat, & à populo pro Tali habetur. Ita nempe Socinus. Cuius Christiano Homini licet, etiam sine speciali ullo sibi legitime demandato ejus rei munere, Charitatem erga Proximum exercere. Hanc autem Charitatem, in quo consistat sic explicat. Cohortari Alios ad viam æternæ Salutis ingrediendam & insistendam, divinaque Oracula, quæ omnibus sunt proposita, illis explicare. Atque insuper, ut hoc fiat publice, perpetuo peculiarique munere. Ad illud, inquit, munus comprobandum, satis superque est, quod illi ipsi ita volunt, qui Cohortationes istas & exhortationes audiunt; & eorum Suffragiis, qui tale munus habet, vel deligitur ad illud, vel approbatur. Atque hoc extendit etiam ad Sacramentorum Administrationem; hac sc. Ratione motus — Quia quicquid aut virtutis, aut etiam (si ita placet) mutationis Signis istis accedit, vel Sanctitatis in tota Actione inest, id ab Instituto divino prorsus pendet, non autem ulla ex parte ex persona Administrantis; qui ut tali munere

vere merito fungatur, satis simpliciter, superque est, ut ab iis, quibus, & inter quos ista Sacramenta administrat, vel ad Illud deligatur, vel in eo confirmetur. Hæc Ille in Brevi Demonst. p. 325. Idem quoque in Tract. De Ecclesia ita disserit. Verbi Dei Ministris, qui cum Ecclesia Græca aut Romana non consentiunt, controversia non est movenda, neque ab eis contendendum, ut sue vocationis aut muneris legitimum Authorem ostendant; cum non gerant se pro novis quibusdam Christi Apostolis, aut divinis Prophetis; nec inauditam prius Doctrinam, aut Religionem mundo se ampicere profiteantur, neque ex novis Principiis, priusve incognitis Testimoniis quicquam doceant, sed tantum ex iis Principiis, iisque Testimoniis, qua apud omnes Christiani Nominis certissima sunt ex ipsis sc. Evangelistarum, & Apostolorum, Scriptis. Sententiam eandem tuetur Catech. Racov. p. 240, 241. Qui d cent in Ecclesia & ordini tuendo atque conservando invigilant nullo modo opus habent, ut singulari aliqua Ratione mittantur. Etenim illi nunc nullam novam, nec antea inauditam Doctrinam afferunt, sed Apostolicam, ab Omnibus antiquitus exceptam tantum proponunt, inculcant, utque secundum eam Homines vitam instituunt, hortantur.

§. 73. 11. De Iustificatione seu Remissione Peccatorum per Christi Meritum, sic tenent. Primo, Quod Patres sub vetere Testamento per Christum, ut Mediatorem, adeoque per Ipsius passionem & mortem, iustificati & salvati non sint, aut per Fidem in Illius Meritum. Quod scribit Frantzius, ait Smalcus, veteres in Jesum venturum credidisse, & ea Fide iustificatos, inter crassos Errores jure recenseri debet. Disp. 4. cont. Frantz. ad Thesin octavam. Hæc quoque ibidem habet. Iustificatio per Fidem
nunquam

numquam fuit hominibus proposita ante Christum vel Fœdere inclusa; nec unquam promissum fuit, Hominem fide justificatum iri; sed nuda tantum Hominibus Præcepta, pro ratione Temporis diversa, à Deo tradita fuere, quibus obedirent; nulla etiam Promissione aperta primitus addita Justificationis alicujus. Catech. Rac. idem asserit. p. 212. Sine Fide in Christum nemo prorsus justificatur. Verum id de eo Tempore intelligendum est, quo Christus patefactus est. De quo etiam illa Petri verba accipienda sunt, non esse nomen sub Cælo datum Hominibus, per quod nos servari oporteat; nisi nomen hoc, Jesu. Act. 3. 12. Nam quod attinet ad Tempus, quod antecessit Christi Patefactionem, de eo id affirmari non potest. Etsi enim omnes, qui unquam in Deum crediderunt, ob fidem justificabuntur (ut ex 11. Cap. ad Hebræos aperte colligi potest); nihilominus ea Justificandi Ratio Fœdere per Moysen dato non fuit comprehensa, verum ab ipsa Dei Gratia mere dependet. At nunc ea Justificandi Ratio per Fidem in Christum, in ipso Fœdere cominetur. Unde illorum Fides Fidem in Christum non includebat, eoque Apostolus ait, fidem venisse per Evangelium. Atque ad eum modum illi non propter Fidem in Dei Filium, sed in ipsum Deum, sunt justificati. Secundo, Quod Homo non prius justificetur, quam se Christi Præceptis obedientem præstiterit; & omnibus virtutibus probe ornatum. Sic etenim Smalcus -- Regeneratio, & reliqua bona Opera, Dilectio, Invocatio, Obedientia, Spes, Charitas &c. tantum abest, ut sint effecta Justificationis, ut absque illis Justificatio nullo modo reipsa existere possit. Neminem enim Deus justificat, nisi illis omnibus virtutibus ornatissimum. Offeritur quidem Justificatio Homini etiam absque his, sed reipsa Justificatio nostri nulla esse potest, sine his operibus. Disp. 4. cont. Frantz.

Frantz. Socinus quoque hæc habet in eundem Sensum. Obedientia præceptorum Christi, quæ est executio, & perfectio, & tanquam forma Fidei, coram Deo nos iustificat. De Justif. p. 65. Tertio, Quod Satisfactio seu obedientia Christi passiva, nobis minime imputetur. Hanc enim Sententiam Socinus vocat absurdam & impiam, & commentitiam, & quandam à S. literis, ipsaque cum humano, tum Divino sensu penitus abhorrentem, salutis nostra Rationem. Immo, non veretur hanc censuram de illa ferre, quod adeo fæda & execrabilis sit, ut pestilentiozem errorem, post Homines natos, in Dei populo extitisse non credat. Plura in hunc sensum reperire est apud eum, lib. 4. De Servatore, Smalcus magistro suo suffragatur, cum hanc Doctrinam vocat, *Satana Impositam*. Quarto, negant satisfactionem Christi per Fidem nobis imputari, id est, applicari seu impertiri. Hæc enim Doctrina, eodem Socino Iudice, vel seipsam destruit, vel sententiam perquam absurdam continet. Proinde pro inero Commento habet, Iustitiam Christi nobis imputari. Et ibidem ulterius affirmat, Quod per hanc Doctrinam omnis vera Sanctitas convellatur; quodque hæc Persuasio ab hoste versutissimo Generis humani Imprudentium animis propterea fuerit ingesta, ad Sanctimoniam vite Christiana prorsus tollendam. De his consulatur idem lib. 4. De Servat. Quinto, Quod Homo, propter Obedientiam, & Iustitiam propriam, à Deo Iustus pronuncietur. Asserit enim hoc Socinus, cum ait, *Iustificari à Deo nihil aliud esse, quam à Deo Iustum pronunciarì*. Id quod certe fieri necesse est, cum legis, quam dedis, Præcepta servantur, qualiacunque tandem fuerint. De Justif. p. 77. Idem quoque part. 4 de Servat. cap. 4 hæc habet. *Cum Fidem Abrahamo pro Iustitia, sive ad Iustitiam, imputatam fuisse*

esse legimus, nulla causa est, cur aliena Iustitia mentionem fieri suspicemur, cum manifeste de propria agatur, pro, id est, ejus loco; siue ad quam, id est, ad quam nobis adscribendam, exemplo Abrahami, Fides nobis imputetur. Sexto, Quod solus Deus Fidei Causa non sit, cum Homo, vi liberi Arbitrii, verum Fidei Propositum acceptare possit. Sic enim Socinus, de Justific. —

Quoniam persuasione ista & Obedientia Fides in Deum continetur, qua S. Litera Hominem coram Deo justificari testantur; jam satis ex Prædictis constare potest, quanam in ipso Homine hujus Fidei sit causa & Fundamentum; nempe, recta faciendi, & prava vitandi Amor ac Studium. Idem, de Servat. part. 4. cap. 12. Ex his, inquit, Christi verbis (sc. Jo. 3. 19) Hominis probitatem & malitiam, hanc rejectionis, Illam Receptionis Evangelii, causam esse constat. Hæc item ibidem habet—Fides Dei donum est, quia nemo, cui Facultas in Christum credendi datur (datur autem generatim Omnibus, quibus Christus annuntiatur) ut ea Facultas sibi daretur; commertus amicus fuerat; non autem quia Quicumque in Christum credit, id ex singulari Spiritus Sancti Dono habuerit, quo caruerint Illi, qui non credunt; adeo ut in potestate eorum, qui non credunt, positum non fuerit, ut crederent. Septimo; Quod verbum Evangelii prædicatum nullo modo conferat Fidem, aut illius effectivam Causa sit, ne quidem per modum Instrumenti. Ita Moscorovius, de Bapt. cont. Smigl. cap. 6. p. 114. ubi affirmat, Prædicationem Evangelii, vi sui nullo modo Fidem conferre; illius opera & ministerio sollicitari duntaxat Animum ad credendum; in quo, si modo probus existat, ex eadem verbi virtute, Fidem consurgere. At è contra, Scriptura simul & experientia testantur, Probitatem hanc de qua loquitur Moscorovius,

us, (in quamplurimis saltem) Evangelio prædicato non præsupponi, sed ab illo effici, cum per multi improbi ad verbi auditi sonum converſi legantur, Gratia Christi, quæ Prædicationem istam comitata est, corda ipsorum emollicente, ut fertur de Zacchæo, de quæ tribus Judæorum milibus; qui ad Petri concionem corde compuncti sunt, ob Christi Crucifixionem à se procuratam, Aliisque pluribus in Historia Evangelica memoratis. Scriptura item multoties hanc verbi prædicati virtutem magnifice extollit. Paulus enim disertè asserit, Evangelium Christi à se prædicatum, esse Potentiam Dei ad salutem omni credenti. Rom. 1. 16. Potentiam item sive virtutem Dei; iis qui salvî sunt. 1. Cor. 1. 18. assimilatur malleo Petras conterenti. Jer. 23. 29. gladio ancipiti; & penetranti. Hebr. 4. 12. Sagittæ electæ, seu politæ. Isa. 49. 2. Nivi & Pluvie, quæ Terram sæcundant. Isa. 55. 10, 11. & semini fructifero. Luc. 18. 11. Illi quoque attribuitur spiritualis Nativitas; Jac. 1. 18. 1 Pet. 1. 23. vita spiritualis. Jo. 6. 63. Illuminatio spiritualis. Psal. 119. 105. 2 Pet. 1. 19. sanctificatio spiritualis Jo. 17. v. 17. & vita æterna. Jo. 6. 68. & 20. 31. *Octavo, Culpam Peccati in Justificatis manere; quando Reus tollitur; quia sc. in Justificatione Peccata teguntur, & non imputantur. Smalcus, Err. 157. Nono, Quod in Christo confidendum sit (cum sit nudus Homo) non ut in objecto primario nostræ salutis, sed tantum ut in objecto intermedio, seu causâ instrumentali. Ita Socinus contra Wiekum. Cap. 4. Hæc sunt ipsius verba — Atqui, nec in Christo Homine ita confidendum est nobis, ut in nostræ Felicitatis Auctore, id est; sola & prima causa — Nec anquam probabunt Adversarii, alia Ratione, aliâve ob causâ, in*
Christi

Christo nobis considerandum esse, quam ut in secunda; seu instrumentalis efficiens Felicitatis nostræ Causa; & ob id, quod ab illo uno Deo, nobis absolute felicitandis; hac conditione, ut illum pro Tali habeamus, præstatum fuit. Resp. ad Argum. 1^m. Imo, neque Christi sanguinem seu mortem volunt esse Causam proximam instrumentalem Justificationis ex parte ipsius; sicut nec fidem ex parte nostri, sed utramque duntaxat causam sine qua non istius effectus; qua sc. confirmavit promissa ista Divina, quæ Patris nomine annuntiavit, Fœdusq; inter Deum & nos confirmavit; ut salutem nostram perfecit; inquit, per Divinam istam Potestatem; quam, morte ipsius interveniente, consecutus est: vid. Socini Miscell. non longe ab Initio. Et pacti 3. de servat. cap. 9. Smalc. item de error. Arian. cap. 9. p. 76. At è contra, licet S. Scriptura Christum non statuat solam Justificationis nostræ Causam, aut absolute primam, statuit tamen eum Justificationis nostræ Auctorem, à quo dependeremus, & in quo Fiduciam salutis consequendæ collocaremus; seu, ut verbo dicam, non ut causam instrumentalem proprie sic dictam, sed potius ut causam primariam, à qua cæteræ omnes inferiores dependent; ut & Actus, atque effectus ipsius. Siquidem dicitur causa Fidei. Pax, & Charitas, cum fide, optantur à Christo, æque ac à Deo Patre; ut Ephesiis donentur. Eph. 6. 23. & passim in principiis Epistolarum, Gratia & Pax optantur, in salutatione Fidelium, à Deo Patre, & Domino nostro Jesu Christo. Idem dicitur *ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος* Aucto; simul & consummator Fidei nostræ. Heb. 12. 2. *Ἀρχὴ*, seu causa æternæ salutis, cunctis qui ipsi obsequuntur. Ib. cap. 5. 9. sicut per sanguinem ipsius iustificati fuimus; sic multo magis, postquam

fuimus reconciliati, salvabimur per vitam ipsius, id est, per ipsum in Cœlis nunc viventem. Rom: 5. 9, 10. Creditis in Deum, & in me credite, ait Ipse ad Apostolos. Jo: 14. 1. Hinc dicitur sol Justitiæ. Mal. 4. 2. oriens ex Alto. Luc. 1. 78. Lux vera, quæ illuminat omnem Hominem venientem in hunc Mundum. Jo. 1. 9. Rex Justitiæ. Heb. 7. 2. Justitia nostra. Jer: 23. 6. Justificati sumus, ut & sanctificati, per illius nomen. 1 Cor. 6. 11. Nullumque aliud nomen sub Cœlo datum est inter Homines, per quod oportet nos salvari; neque salus est in aliquo Alio. Act: 4. 12. Comparatur demum cum Adamo, qui fuit principalis causa introducti peccati, ut & Condemnationis atque mortis inde consequentis; unde sequitur, ipsum esse æque principale causam justificationis ac salutis nostræ, quæ consistit in Remissione istius Peccati, Abolitione mortis, & collatione vitæ æternæ. Alioquin, Antitypus Typo non responderet; neque Remedium morbo æquipolleret. Collationem vero hanc ab Apostolo diligenter & accurate institutam habemus; tum Rom: 5. 12. 21. tum, 1 Cor: 15. 21, 22; & v. 45. 49. *Decimo; Quod credere, nostra Peccata deleta fuisse, per ea quæ Christus passus est, non sit ista Fides, qua justificamur; imo nullo modo esse possit.* Ita Socinus, part: 4. de Servat: cap: 9. in ipso Titulo istius Capituli. At & Scripturæ ex adverso passim affirmat, Christum Passione sua, id est, Pretium Redemptionis, solvisse pro nostris omnium Peccatis; quod si nobis vera, vivaque fide applicemus, tunc demum Peccata nostra actu deleri. Illud pertinet ad satisfactionem; Hoc, ad satisfactionis Acceptationem. Illud, ad salutis Acquisitionem spectat; Hoc, ad ejusdem Applicationem. Unde sequitur, eam esse veram & salvificam Fidem,

Fidem, quæ meritum Christi, cum omnibus Beneficiis exinde pendentibus, rite apprehendit & applicat. Undecimo; Quod natura Fidei justificantis non consistat in Apprehensione Christi, & Applicatione meriti ipsius. Hoc enim Socinus pro humano Commento, & Somnio inanissimo habet. *Armon*, inquit, dicunt isti (id est, Evangelici) Fidem istam, non quidem propria Dignitate, sed quia ipsum Christum apprehendit, & justificare? — At hac vestra Christi Apprehensio, merum humanum Commentum, & inanissimum Somnium est. Sic ille, part. 4. de Servat. cap. 17. Smalcovius item asserit, *Plano insolens & exoticum quiddam esse, in meritum Christi Fidem requiri* cont. *Frantz*. Disp. 12. At certe S. Scriptura describit Fidem salvificam sub notione accipiendi Christum, & ea quæ per Christum consequimur, sc. Reconciliationem, Gratiam, & Justitiam, Misericordiam, & promissum Spiritus Sancti. Quotquot receperunt eum, dedit illis potestatem Filios Dei fieri, His, qui credunt in nomen ejus. Jo: 1. 12. Gloriantur in Deo, per Dominum nostrum Jesum Christum per quem Reconciliationem accepimus. Rom: 5. 11. Christus nos redemit à maledictione legis — ut Benedictio illa Abraham ad Gentes perveniret in Christo Jesu, ut Promissum acciperemus per Fidem. Gal: 3. 13, 14. Sicut accepistis Jesum Christum Dominum, in ipso ambulate. Col: 2. 6. Non habemus pontificem, qui non possit affici sensu Infirmorum nostrorum, tentarum autem per omnia similiter, absque tamen peccato. Accedamus ergo cum Fiducia ad Thronum Gratiæ, ut misericordiam consequamur [seu accipiamus *αδελφαι*] & Gratiam inveniamus, in Auxilium tempestivum. Hebr: 4. 15, 16. Idem Apostolus de Fide Abraham disserens, quæ Pro-

missum Dei juramento firmatum firmiter amplexus est, hortatur nos, ad imitationem hujusce Patris Fidelium, ut validam consolationem habeamus, utpote qui confugimus [rationis] ad apprehendendam spem [Nobis] propositam. Ib: cap. 6. 18: spem sc. vitæ æternæ in Cælis, ab illo Jesu nobis comparatam, qui Præcursoris nostri instar illuc ingressus est, factus secundum ordinem Melchisedech Pontifex in æternum; ut postea se explicat. v. 19, 20. monetur item Timotheus, ut Dixitibus hujus seculi denunciaret, spem in Deo vivo ponere. *ita in illis corras*, ut apprehendant vitam illam æternam. 1 Tim: 6. 17, 19. Denique, Deus, per Isaiam Prophetam, sese amplissimis Benedictionibus prosecuturum istos Alienigenas atque Eunuchos pollicetur, qui apprehenderint Fœdus suum, Isa: 56. 4, 6. nimirum per Fidem in Promissis inibi contentis, & Obedientiam Præceptis adhibitam, ex ista Fide procedentem. Ex quibus satis patet, Fidem justificantem non male describi, cum dicitur consistere in prædicta Apprehensione, & Applicatione. Quid enim est, Christo confidere, & in illo salutis nostræ fiduciam ponere, quam ejusdem Meritum apprehendere, & nobis ipsis applicare? *Duodecimo*; Quod credere, & non credere dependeat ex probitate, vel malitia Hominum, quibus Christus annunciat. Ita Socinus. *Ex probitate Hominis fit, ut Evangelio Fides adhibeatur & rursus—Imprudencia* (sc. non Credentium) *malitia causa est & origo*; non secus atque *Animi Probitas Fidei causa est & Origo*, quam Evangelio alii adjungunt. De Servat: part 4. cap. 12.. At è contra, Scriptura passim attribuit Fidem salvificam (cum remissione Peccatorum & salute aterna

æterna exinde consequentibus) non præviis Homi-
num operibus aut Meritis, aut Probitati innatæ,
sed meræ Dei Misericordiæ, & gratuito Ipsius do-
no. Gratia salvi facti estis per Fidem; & hoc non
ex vobis, Dei Donum est; non ex Operibus, ne
quis glorietur; inquit Apostolus. Eph. 2. 8, 6.
Vobis *ἡ χάρις*, gratuito datum est pro Christo,
non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro
illo patiamini. Phil: 1. 29. Concluserit Scriptura om-
nia sub Peccato, ut promissio ex fide Jesu Chri-
sti daretur Credentibus. Gal: 3. 22. Non ex ope-
ribus Justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum
Misericordiam suam salvos nos fecit, per lavacrum
Regenerationis, & Renovationis Spiritus Sancti;
Quem effudit in nos abunde per Jesum Christum
salvátorem nostrum; ut justificati Gratia Ipsius, Hæ-
redes fiamus secundum spem vitæ æternæ. Tit: 3.
5, 6, 7. Præcellimus? nullo modo. Nam Ratione
reddita antea ostendimus, Judæos simul omnes &
Græcos esse sub peccato: sicut scriptum est, non
est justus, ne unus quidem. Scimus autem, quæcun-
que lex dicit, iis, qui in lege sunt, dicere, ut omne
os obstruatur, & totus mundus fiat obnoxius Con-
demnationi Dei, Rom: 3. 9, 10; 19. Omnes enim
peccaverunt, ac deficiuntur Gloria Dei; justificati
gratis ipsius Gratia, per Redemptionem quæ est in
Christo Jesu. Ib: v. 23, 24. & postea idem Aposto-
lus disserens de Abrahamo, dicit eum gratuito ju-
stificatum fuisse, non ex bonis operibus quibusdam
præcedentibus, vel ex probitate aliqua aut connata,
aut morali, per frequentes sc. virtutis Actiones ac-
quisita, & in Habitum adaucta; sed ex mera Dei
Gratia, & misericordia, quæ justificat, non operan-
tem, sed credentem in eum qui justificat Impium, &

cui fides sua reputatur ad iustitiam. Sicut & David dicit Beatificationem illius Hominis cui Dens imputat iustitiam sine operibus; Beati, quorum remissæ sunt Iniquitates, & quorum oblecta sunt Peccata. Beatus Vir, cui non imputat Dominus Peccatum. Cap. 4. 1, 8. & Cap. sequenti — Si unius lapsu multi mortui sunt, multo magis Gratia Dei, & Donum per Gratiā, quæ est unius illius Hominis Jesu Christi in multos redundavit. v. 15. — qui redundantiam illius Gratiae, & Doni iustitiæ accipiunt, in vita regnabunt, per unum Jesum Christum. v. 17. ubi abundavit peccatum, superabundavit Gratia; ut sicut Peccatum regnavit in mortem, ita & Gratia regnaret per iustitiam, in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum. v. 20, 21. & cap. 6. 23. Stipendia peccati, mors; Donum autem gratuitum, seu Donativum Dei, vita æterna, per Christum Jesum Dominum nostrum. Ex his aliisque S. Scripturæ locis, quæ huc adduci poterant, plus satis apparet, quam gratuita Res sit Fides, cum condonatione peccatorum, & vita sempiterna, quæ Fidem præsupponunt, & ex ea, quantum ad nos, dependent. Siqui autem sunt, vel fuerint, quorum Probitas Animi, Christi notitiam, & Evangelii annunciationem prævenit, Fideique salvificæ viam parat, neque Indoli Naturæ, neque morum probitati nativis viribus acquisitæ deberi censenda est, sed prævenienti Dei Gratiae, per quam ab eo edocti, & tracti sunt, ut ad Christum veniant, inque ipsum credant; ut ipse Christus loquitur. Jo: 6. 44, 45. *ῥηται*, apti seu idonei ad Regnum Dei. Luc. 9. ult: *ῥηται*, parati seu dispositi ad vitam æternam. Act: 13. 48. *Decimo tertio*; Quod Homo infidels, & non renatus, bona opera præstare possit. Ita Smalcus — Certum est, etiam Hominem non rena-

tum posse; *Natura & Ratione Duce, Bonâ Opera*
prestare, licet non ita perfecte, quemadmodum Is qui
renatus est; nec ita perfecta, nec Deo etiam ita accep-
ta, quemadmodum ea sunt, quæ quis Christi amore
facit. Sic ille, cont. Frantz: Disp. 1. De Bonis Ope-
ribus. At e contra, licet non prorsus incommode
dici possit, Bonâ opera præstari posse ab Homine
infideli, & non renato, in Genere loquendo, &
respectu effectuum, qui ad alios inde deveniunt;
haud tamen, proprie loquendo, hoc affirmari potest
de altius modi operibus, cum destituta sint, requisi-
tis ad opus bonum necessariis, quale sc. Deo acceptum
sit, & efficax ad Felicitatem æternam comparandam.
Siquidem & bonâ efficiente, & bono subjecto, & bo-
no Fine destituta sunt; cum neque à Gratia Dei, sive
Spiritu sancto producantur; neque ex Homine per
Fidem reconciliato, & regenito procedant; neque
in Dei Gloriam tendant. Nemini enim ignotum est,
quomodo celeberrimi Gentilium Philosophi, &
eorum Discipuli, sibiipsis tribuerint quicquid exi-
mii, vel in ipsis esset, vel ab ipsis perfectum, nimi-
rum vires, virtutumque Opera quomodo item
suam ipsorum famam, & Gloriam, nominisque
celebritatem apud Posteror, in omnibus quæsierint;
vel ad summum, Patriæ suæ, suorumque salutem,
atque Commodum in hoc seculo; quomodo demum,
eo usque abfuerint à Reconciliatione per Fidem,
Regeneratione per Spiritum, & supernaturali Dei
Gratia, cujus ope virtutum Habitus ad summum
usque Gradum perducere possent, & egregia Opera
perficere; ut Reconciliationis hujusce & Regene-
rationis Mysteria, vel palam abnegaverint, vel om-
nino ignoraverint; Fidem Christianam irriserint;
suisque viribus nativis, atque Industrie summe,

L 4

omnia

omnia se debere professi sint, quibus supra vulgus eminebant; imo interdum eo usque elati fuerint, ut se Diis non tantum aequaverint, sed & praeulerint; quia nempe Dii natura homini fuerunt, ipsi autem ex Instituto, & Industria, e spontanea voluntatis in adversa mutabilis electione, constantique liberi Arbitrii, inter tot tantasque Tentationes, quae ad malum assidue sollicitarunt, Proposito.

§. 74. De Sacramentis in Genere affirmant, tum usum eorum maxime legitimum esse posse inter Aliquos, qui non sunt Christi Populus; ut antea e Smalcio ostendimus; tum fabulosum esse, ut affirmemus, Sacramenta esse Canales quosdam, per quos Divinitatis virtutes ad nos, & in nos dimanent. Sic enim Smalcus Cont: Frantz: Disp: 9. p. 422. & multo arrogantius in Exam: 100. errorum, ubi hanc Propositionem disertis verbis statuit. *Per Sacramenta Gratiam. Hominibus conferri, tantum non Blasphemia est.* Ear. 92. At è contra, nihil evidentius est, tum in S. Scriptura, tum in Doctrina atque Praxi veteris Ecclesiae, quam quod Christus Sacramenta, quae sunt Evangelici Foederis sigilla, Ecclesiae suae propria esse voluerit; quodque eadem ipsi insuper donaverit, ut salutis media per spiritus sui Gratiam efficacia, quoties ex Illius Praescripto administrantur, atque suscipiuntur.

§. 75. De Baptismo haec habent, *Primo, Doctrinam de Baptismo non esse Articulum Fidei fundamentalem, sive necessarium; sed Talem, sine quo Pietas Christiana consistere potest, & circa quem unusquisque potest in suo sensu abundare.* Hoc enim est quod Socinus in se probandum suscipit. Disp: de Bapt: cap: 17. Smalcus item affirmat, *Ipssimam Falsitatem esse, Christum ad Sacramenta usurpanda, Homines*

sub

sub amissione vite aeternae obligasse; CENA Domini excepta. Atque hoc extendit, non solum ad quinque Sacramenta à Pontificiis superaddi solita, sed & ad ipsum Baptismum. Exam. 100. errorum. Err. 94. At è contra, si Evangelium consulamus, necessitas Baptismi aequè urgetur, ac Eucharistiae à Fidelibus participandae; imo, ut videtur, verbis paulo disertioribus. Qui crediderit, & Baptizatus fuerit, salvus erit; inquit ipse Christus. Marc. 16. 16. Atque iterum, in suo Responso ad Nicodemum -- Amen, Amen, dico Tibi, nisi quis renatus sive genitus fuerit ex Aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnam Dei. Jo: 3. 5. Baptismo item alibi attribuantur ablutio sive remissio Peccatorum, & stipulatio bonae Conscientiae sine quibus ad salutem aeternam non pervenitur. Baptizare, & ablue Peccata tua, inquit Ananias ad Paulum. Act: 22. 16. & Petrus ad Judaeos -- Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem Peccatorum. the. c. 2. 38. Atque alibi nos salvos facit Baptismus, non depositio sordium Carnis, sed stipulatio bonae Conscientiae apud Deum. 1 Pet: 3. 21. Quem & adeo necessarium putavit, ut in illos etiam conferri debere judicaverit, qui extraordinaria Spiritus Sancti dona prius acceperant. Sic enim ille de Cornelio, ipsiusque cognatis & Amicis, in quos Spiritus Sanctus ceciderat, dum illius Sermoni auscultabant -- Nunquid, ait, Aquam quis prohibere potest, ut non Baptizentur Hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt, sicut & nos? Et jussit eos Baptizari in nomine Domini. Act: 10. 47, 48. Paulus quoque dicit, nos per Baptismum induere Christum, & Filios Dei fieri Gal. 3. 26, 26. & per Eundem, commortuos esse, & conspeli cum Christo;

Christo, siue complantatos esse in similitudinem mortis ejus, ut Resurrectionis ejusdem Participes reddamur. sc: Rom. 6. 3, 4, 5. Alibi quoque Baptismum appellat Regenerationis lavacrum. Tit. 3. 5. Hæc autem singula requiruntur ad salutem, ac proinde necessitatem Baptismi demonstrant, ut medii divinitus ordinati ad ea comparanda. *Secundo*; Mandatum Christi, quod Apostolis suis dedit, de cunctis Gentibus baptizandis Matt. 28. 19. non esse intelligendum de Baptismo aquæ sed de Doctrina Evangelii publicanda, siue initiandis Discipulis per Rudimentorum Fidei Christiana Traditionem. Vid. Soc: disp: de Bapt: cap: 2. *Tertio*; Quod Salutem nostram querere in ritu Baptismi, qui initio N. Testamenti usurpatum est, sit imitari Israelitas, qui ex anteo serpente antiquitus usurpato fecerunt Idolum; quodque nobis temere persuasimus eo quod Christi Tempore legamus Homines Baptizatos fuisse, idem à nobis etiam requiri, cum tamen Baptismus ille ad nostra Tempora nihil magis pertineat, nec saniori à nobis imitatione usurpetur, quam si quis Arcam Noæ, Jugum Jeremia, aut Regis Joasi Sagittas, sine certa Dei Jussu & mandato, imitari & redintegrare velit. Ita Sommierus, Tract: de Bapt: *Quarto*; Baptismum Aquæ à Christo non fuisse præscriptum, sed libere tantum ab Apostolis assumptum. Ita Socinus arguit. Disp. de Bapt: cap. 16. *Quinto*; Baptismum Aquæ Ritus temporarium fuisse, non perpetuum adeoque ad Posterum non pertinere — Præceptum ablutionis externa, ait Socinus (à Petro datum. Act. 2. 38.) non erat perpetuum, sed ad Tempus datum. Sic Ille, lb. cap. 5. p. 53; &c. *Sexto*; Baptismum Aquæ non requiri ad Christianum Hominem, siue efficiendum, siue etiam declarandum. Soc. lb. cap. 16. Arg. 1. Imo neque requisitum

rum fuisse in eo Apostolico: Paulo post enim affirmat, Tempore Pauli, quosdam esse non Baptizatos, & tamen vera Ecclesia membra fuisse. Ib. Arg. 3. Septimo; nos in, & per Baptismum, Adoptivos Dei Filios non fieri. Imo Smalcus omnino negat Adoptio- nem nostram. Homines, inquit, proprie loquendo, non sunt adoptivi Dei Filii. Exam: 157. Errorum. Err. 90. Cum: Assertionis rationem sic alibi reddere conatur — Fideles & in hoc seculo, ex Deo nati esse dicuntur, & olim Deo atque Christo similes futuri sunt natura. Adoptivi autem proprie sic dicti, nec ex co- natus esse, à quo est adoptatus, nec similis Ipsi na- tura, dici potest. Ergo, non sunt proprie adoptivi Dei Filii. Sic ille Resp: ad nova Monst: part: 2. cap: 20. p. 165. Quasi adoptati ab Homnibus non sint natura similes Adoptantibus; aut quasi nos, proprie loquendo, vel nunc sumus, vel olim futu- ri simus essentiae divinae participes, atque hac ra- tione Deo Christoque unigenito Iplius Filio, natu- ra similes. Octavo; Baptismum Aquae non esse neces- sarium ad salutem. Soc: de Bapt: cap: 4. p. 45. &c: vnde illa Christi verba ad Nicodemum. Jo: 3. 5. non vult intelligi de Sacramento Baptismi, sed vel de ablutione à sordibus Peccatorum, vel de ipsa Penitentia, per quam à Peccatis abluantur; vel ea referri vult ad Cognitionem Rerum divina- rum; ut à Multis inquit, fit, & fieri debere videtur, nullo vero modo ad Baptismum. Sic enim arguit — Ex eo solo satis constat, hic de Aqua terrene Baptismo Sermonem non esse, quod alioqui Neminem in Dei Regnum ingressurum esse sequeretur; nisi eo Baptismo foret initiatus. At è contra, Veteres tam ex Græca, quam ex Latina Ecclesia, hæc verba de Baptismo Aquae communiter interpretantur, hujus- que

que Sacramenti necessitatem inde concludunt; non quidem, quod absolute in Dei Potestate non sit, Aliquem sine Hoc salvare (neque enim suam ipsius Misericordiam intra certos limites coercuit, quando libertatem nostram lege sua restrinxit) sed quia hoc Sacramentum instituit ut medium quoddam æternæ salutis comparandæ; sive ut Januam quandam, per quam Hominibus Aditus patet in Regnum Dei; perque eam solam, si Dei Institutum spectemus, quod Ecclesiæ suæ dedit: sive per Regnum Dei intelligamus Ecclesiam in hisce Terris militantem, sive illam in Cœlis triumphantem. Nono; Baptismum nihil aliud revera esse quam Christi nominis publicam & solennem quandam Professionem. Sic etenim Socinus, dum explicat illa Christi verba. Marc. 16. v. 15, 16. Dico, inquit, in verbis illis [*& Baptizatus fuerit*] Baptismi nomine comprehendit, vel veram Pœnitentiam, vel Christi nominis publicam Professionem, vel utramque simul recte intelligi posse. Ib. cap. 3. Quibus hæc consona sunt. Cap. 5. ad finem — *Cum is Baptismus nihil Aliud sit, quam publica & aperta Jesu Christi nominis Professio, sive ejus Professionis Symbolum.* Catechismus Racovienfis pariter — *Baptismus est Ritus exterior, quo Homines vel à Judaismo, vel à Gentilismo, ad Religionem Christianam accedentes, manifeste profitebantur, se Christum pro suo Domino agnoscere.* C. 4. p. 151. Decimo; Baptismum administrari posse in nomine alicujus, qui nec sit vere & natura Deus nec Persona. Nam apud eos Filius Dei est nudus Homo; & Spiritus Sanctus non est Persona, sed Res, nempe virtus seu efficacia Dei Patris. At è contra, cum Baptismus administretur in salutem Baptizati; & Remissionem peccatorum; in Dei solius nomine administrandus est, qui solus Au-
thor

thor est istius salutis, & Remissionis Peccatorum. Per hunc Baptismum item consecramur Deo, & in Illius Fidem atque Religionem initiatur. Est quoque *Pars Cultus Deo debiti*, fatente ipso Ostendo. Inst: cap: 39. §. 4. p. 354. Dicitur item Stipulatio bonæ Conscientiæ apud Deum. 1, Pet: 3. 21. Denique, solus Deus vim & efficaciam huic Baptismi Ritui conferre valet, sc: in peccatis tollendis, & Regeneratione efficienda; ut de Spiritu nalcatur Spiritualis qui prius fuit Caro de carne natus; uti legimus. Jo: 3. 6. Unde est, quod Paulus à se, tanquam Rem soli Deo propriam removeat hoc, ut aliquis in sui ipsius nomen baptizetur. 1 Cor: 1. 13, 15. Quantum vero ad Spiritum Sanctum; modus loquendi neutiquam fert, ut in nomine Rerum illarum, quæ Personæ non sunt, quicquam dicamur facere. Cum item à Christo dicitur, Baptizate eis *ὄνομα*, in nomen Patris & Filii, & Spiritus Sancti, notatur Author, sive Institutor, ad cuius mandatum Hoc fieri debet; præcipitur formula, ne Actio ista sit muta; invocatur ille, cui hic effectus debetur; atque editur Confessio, qua persona Baptizata in Deum credere profitetur. Quæ omnia soli Personæ, non Rei competunt. Præterea, Baptismus est Cærimonia fœderalis, per quam Homo in Fœdus cum Deo recipitur; non autem Res nuda, sed persona sola, in cuius nomen Baptizamur, dici proprie potest, nos secum in Fœdus admittere. Denique, in Idiomata sive Attributa Divina Baptismum administrari, nimis absurdum est. Quis enim diceret, Homines Baptizandos esse in nomen Iustitiæ, Sapientiæ, aut Bonitatis & Misericordiæ Divinæ? Idcirco, nec in Spiritum Sanctum oportuit Baptizare, si modo nuda Dei virtus esset, sive Potentia. Itaque cum

Ecclesia

Ecclesia Catholica statuamus, Spiritum Sanctum; in Cujus nomen baptizamus, esse personam; sicut in Confesso est apud Omnes, ipsosque etiam Socinianos, Deum Patrem & Filium, esse personas. Undecimo; negant efficaciam Baptismi; & speciatim, istiusmodi effectus ei derogant, quos Catholica Christi Ecclesia Baptismo, rite administrato atque suscepto, semper attribuit; viz: Regenerationem, Remissionem peccatorum, salutem eternam, & jus ad omnia Christianismi privilegia. *Fabula sunt*, inquit Smalcus, aliquam internam efficaciam esse in Baptismo: cont: Franz: disp: 9. p. 289. Et Pisciculus asserit — Baptismus non esse viam salutis, non Causalem Gratia; non merita Christi in nos derivare; sed Ritum & Cereemoniam esse, per quam Judaei & Gentiles se Religione devinciebant; esse Dogma veritati Divine consonum. Sic ille, Resp: ad 8. Rat. Cam. pag. 195. Smalcus item cont. Franzium, de Bapt. p. 311. hæc affirmat — *Aquam Baptismi esse Organum seu Instrumentum Spiritus Sancti, quo in ipso Actu Baptismi Regenerationem operatur, non tantum falsum; sed aliquid Idololatriæ, omnino censendam esse.* Idemque alibi, paucis verbis, at fortunde asserit: *Per Baptismum Aqua Homines non regenerari; sc. Err. 139. & Catech: Rac: Falluntur vehementer, qui putant se Ritum Baptismi regenerari.* p. 152. Contra efficaciam Baptismi ad remissionem peccatorum disserit etiam Socinus. Disp: de Bapt: cap. 7. p. 80. Moscorovius item, de Baptismo. Idemque Socinus negat Baptismum esse medium ordinarium adsciscendi nos in Societatem Ecclesiæ, quod est Corpus Christi mysticum, vel induendi Christum, vel ad delenda peccata necessario requisitum, sed hoc respectu tantum quia cum illo conjungitur publica Christi nomi-

minis professio, quæ sola sufficit ad hæc Beneficia à Deo consequenda. Sic enim Ille--Non nego quin in Baptismo Aqua, post Christi Resurrectionem instituta, Aliquid sit quod ad Peccatorum remissionem aliquo modo pertineat. Est enim in Ipso; (cum in Jesu Christi nomine ministretur) publica & aperta Jesu Christi nominis Professio, quæ nullo pacto omitti debet; Alioquin à Peccatorum reatu liberatio non continget. Verum professio ista externa isti Ablutioni non est adeo alligata, ut etiam alio modo fieri non queat; quemcunque sc: vel Ecclesia pro Temporum & locorum ratione elegerit, vel Res ipsa per se necessario valeat. Itaque si contingat, Aliquem, citra illam ablutionem, publice & aperte Christi Jesu Nomen professum fuisse, & pro eo, qui Ipsi nomen dederit, passim habitum fuisse. quacunque tandem ratione id fieri contigerit, iste omne id habebit, quod in Aqua Baptismo continetur, ad Peccatorum deletionem pertinens nec ullo modo, ut peccata sibi remittantur, aqua præterea ablui necesse habebit lb: cap: 7. p. 80 & c. Idem cap. 8. dicit, non per Aqua sed per Spiritu Sancti Baptismum, Christianos in unum Corpus coalescere. Quasi Christi Baptismus non comprehendat in se Aquam simul & spiritum, sine quibus una conjunctis consistere nequit, aut compleri. Idem, cap: 18. Falsum est inquit, per Aqua Baptismum Christum indui. Et postea-- Non concedendum est, Aqua Baptismum esse ordinariam quandam viam Christum induendi cum nihil per eum Baptismum vel à Deo Homini- bus conferatur, vel quavis ratione ipsis accedat, nisi quod per ipsam Christo publice nomen dant, & ejus familie quodammodo adscribuntur. Cum vero Apostolus, ad Hebræos, scribens nos ad Christum accedere vult (Sacerdotem illum magnum super Domum Dei, qui per sanguinem suum nobis Aditum patefecit in Sanctum Sanctorum)

Horum) cum vero Corde & certa persuasione Fidei.
 c. 10. 22. Ad hoc requirens non solum, ut aspersi
 cordibus purgati simus à Conscientia mala, sed &
 corpore abluti simus Aqua munda, ut hoc pacto te-
 neamus confessionem Spei minime vacillantem. v.
 23. quæ verba Antiqui uno consensu, ut & Recenti-
 orum doctissimi, de Baptismo interpretantur, in
 quo Confessio ista publice edi solita est; Moscoro-
 vius consensum hunc Interpretum, veterum præter-
 itim, scommate excipere aequum putat. — *Prode-*
ant Patres, ait, qui per Aquam mundam (Hebr. 10.
 22.) *Aquam Baptismalem intelligunt, & si Rationi-*
bus evidentibus instructi fuerint, manus dabimus: sin-
minus, Idem, quod primi Patres sensere, faciendum pa-
rabimus, nihil esse sine Testimonio Divino, aut evi-
dente Ratione admittendum. Sic ille. *De Bapt. cont.*
Smigl. cap. 5. p. 103. Quasi hoc Divinum Apostoli
Testimonium non sponte ducat nos in hunc sensum,
nisi literam sine causa, & contra loci Circumstan-
tias, transferre lubeat in Allegoriam; quasi Patres
hunc sensum à primis Fidei Christianæ Magistris non
acceperint; quasi hic sensus non optime congruat
cum aliis S. Scripturæ locis; aut quasi evidens ali-
qua Ratio, vel adducta fuerit à Moscorovio vel
adduci possit, quæ sensum adversum aut alienum ad-
mittere cogat. Prodeat ergo, si possit, vel Alius
quisquam alieni sensus Inventor, istumque Ratione
evidenti, aut etiam Divino Testimonio confirmet,
manusque dabimus. Duodecimo; Predobaptismum
vel acriter oppugnant, vel saltem neglectui habent,
ut Ritum in se nullius, aut exigui admodum mo-
menti, & qui omitti potius deberet, quam admini-
strari. Oppugnatur à Cerveto, Czechovicio, Smla-
cio, ministris Transylvanis, & à Moscorovio in Ca-
tech.

tech. Rac. ubi hac habet — *Infantes ad Ritus Baptismi nullo modo pertinent. Nam nec in Scripturis ullum mandatum aut exemplum ea de Re habemus, neque ipsi, ut Res ipsa indicat, Christum pro suo Servatore agnoscere per aetatem possunt.* pag. 151. neque hoc sane mirum est, cum alibi, neque voluntatem Dei de nobis servandis, neque Christi Redemptionem in Divinis Literis contestatam, ad Infantes pertinere velis. De Bapt. cont. Simigl. cap. 7. p. 119. Smalcus autem negat, Infantes vel Sanctitatis capaces esse, vel per Baptismum regenerari. Imo, hanc Assertionem Idololatricum quiddam sapere dicit. Exam. 157. errorum. Err. 111, 140. Socius demum, licet paulo moderatior in hac Re videatur, ut unicuique liberum esse velit, Infantes suos Baptizare, ob dissidia vitanda, & ne plerique omnes (qui adhuc Baptismum aquæ à nemine negligi debere sentiunt) ad Ecclesiam (Sectæ suæ intelligit) aggregari recusarent: Alibi tamen affirmat, *Infantes non esse Partem Ecclesiæ.* Ad notas Mart. Czechovicii, in lib. de Bapt. Except. 102. Idemque in altero libro, sc. Quod Reg. Pol. Homines &c. errorem vocat, putare Infantium Baptismum esse Divinam Ordinationem, aut certe Rem Divina Ordinationi consentaneam. Cap. 4. Err. 6. At è contra, mos Infantes Baptizandi adeo universim, atque adeo antiquitus, ab ipsis usque Apostolorum Temporibus, in Ecclesia Christi prævaluit, ut ne Pelagiani quidem, qui negarunt originale aliquod peccatum Infantibus adherere; ullatenus ausi fuerint huic mori obniti, sed una cum cæteris, Pædobaptismum & approbarunt, & usurparunt; idque juxta formulam Ecclesiæ, in remissionem peccatorum. Quod nunquam fecissent, nisi illum in Scriptura fundatum judicassent, fideique Christianæ apprimè consonum; quam tamen in

aliis quibusdam lacessere haud verebantur. *Decimo tertio*; Idem Socinus negat, vel remissionem peccatorum obsignari nobis in Baptismo, vel Fidem confirmari, vel Spiritus Sancti Gratiam omnibus illum rite suscipientibus conferri. Sic enim ille, lib. Quod Regn: Polon: &c. Alius est error Evangelicorum, cum affirmant Baptismo Divinitus obsignari Peccatorum remissionem; Id quod Cœna Dominica quoque tribuunt; & quemadmodum per Domini Cœnam, sic per Baptismum Adultorum, qui Baptizantur, Fidem confirmari credunt; cum tamen per Baptismum non obsignetur quidem, sed tantum adumbratur Peccatorum remissio. Cap. 4. Err. 6. & paulo post — Dari hodie Spiritum Sanctum omnibus, qui Baptismum quantumvis rite suscipiunt, nemo temere affirmare ausus fuerit quæ &c. Hoc modo Socinus, illiusque Socii ac Discipuli vilipendunt atque depravant Baptismum, licet ab ipso Christo primitus institutum, & ab ipsius Apostolis constanter usurpatum, ut Ritum solennem quo Deo consecramur, in Ecclesiam Christi admittimur, & ad salutem æternam comparandam habiles reddimur. Unde Ecclesia Catholica jam olim nos jussit credere unum Baptismum in Remissionem peccatorum. Atque insuper asseruit, hoc Sacramentum esse medium à Deo institutum, quo omnibus Christianismi Privilegiis initiatur; utpote per quod regeneramur, in Filios adoptamur, membra Christi, Cœlique Hæredes efficimur.

§. 76. Quod vero ad alterum Sacramentum, viz. Eucharistiam sive Cœnam Dominicam attinet, hæc docti, *Primo*; Sinascius hoc modo exponit verba Christi quando illud primo instituit, sc. Hoc est Corpus meum. Id est, inquit ille, hæc Actio frangendi & comedendi Panem, est Commemoratio Christi Corporis

poris pro nobis fracti; sicut Vltimum quoque dicitur Sanguis Christi, id est, Representatio effusionis Sanguinis tanto post futuræ. *Secundo*; illa Pauli verba, Panis est Communio Corporis Christi, & Calix est Communio sanguinis Christi; sc. 1. Cor. 10, 16. idem Smalcus interpretatur, non de reali aliqua Participatione; sed de professione sola Communionis cum Christo, in participatione Corporis & Sanguinis ipsius, hoc est, eorum omnium, quorum consequendorum causa Christus mortuus est. Disput. 1. de Cæna. Catechismus Item Racoviensis ad eundem modum hæc Apostoli verba accipienda esse vult. Quod, sc. ii omnes, qui Calicem hunc benedicunt, id est, eo usi, sancte nomen Domini celebrant; similiter, qui Panem communiter frangunt; aperte testatum faciunt, quod participes sint Corporis & Sanguinis Domini, id est, omnium bonorum, quæ Christus nobis per mortem suam peperit. p. 149. *Tertio*; Negant Eucharistiam Sacramenti nomine insigniendam esse, aut Aliquid in nobis efficere. Sic enim Smalcus Disput. 12. de Cæna. Theol. 100. vox Sacramenti in hac significatione, barbara; vel saltem, si literis incognita est; ab Homnibus vero otiosis, qui huiusmodi Cæremoniis nescio quid, præter S. Scripturam, supersticiosum, aut etiam Idololatriæ ex parte, tribuere non sunt veriti, ad regendum Dolum est usurpata. -- Nobis in Cæna Nihil conferri, sed nos esse qui per eam Gratiæ Deo agimus, ipsissima est Evangelii & purissima veritas. Item. -- Dum Christum in ea Actione Corpus suum & Sanguinem nobiscum communicare dicitur nomine occasio esset Doctrinam hanc, ut avilem, absurdam, & perniciosam exagitandi; & dicendi, ipsos etiam pueros jam intelligere, quantopere delirent, & tantum non insaniant, qui in man-

ducatione panis, & bibitione vini querunt Christi Cor-
 pus & Sanguinem? Similiter Catechismus Racov:
 Sunt, qui in Cœna Domini, se autumant Corporis &
 Sanguinis Domini vere participes existere; Spiritua-
 liter tamen, Quæ opinio cum ceteris, est fallax & erronea.
 p. 146. Quarto; Negant hoc sacramentum ad no-
 stram aliquam utilitatem in salutis negotio perti-
 nere, aut Beneficium aliquod nobis in eo exhiberi.
 Sic enim Socinus, lib: Quod Regni Pol: &c: —
 Haud animadvertunt; non ut Aliquid nobis divinum
 detur, sed ut nos testificemur Illa, quæ nobis jam da-
 ta esse agnoscimus, & sentimus; non proprie ad no-
 stram aliquam singularem utilitatem in ipso æterna
 salutis negotio, sed ad Christi & Dei Gloriam, sum-
 ma atque ineffabili ejus in nos Bonitate & Charitate
 prædicanda & celebranda, illustrandam atque am-
 plicandam, sacram ceremoniam istam omnino pertine-
 re. Cap: 4. Err: 5. Moscorovius item — Panis
 Eucharisticus usu tantum ab alio pane secretus est; &
 ejus usus nihil Aliud est, quam ejus Beneficii Christi,
 quod carnem suam dederit pro Mundi vita Annuncia-
 re; & eidem pro eodem Beneficio, ac Deo Patri
 Ipsius Gratiarum Actio. Sic ille, De Bapt: cont: Smigl:
 cap: 5. p. 68. Smalcus pariter, Disp: 11. de Cœna.
 Idem hoc Argumento probare contendit, Quia po-
 sito eo, quod Finis Cœnæ sit Gratiarum Actio,
 Alii Fines necessario tollantur — Quemadmodum
 enim Judæi, inquit, cum Agnum Paschalem comede-
 rent, non Beneficium aliquod recens accipiebant, sed
 pro olim accepto Gratiarum agebant, & illud commemo-
 rabant; sic & Christiani, qui mortem Christi com-
 memorant, & pro ea Gratiarum agunt, non præsens Be-
 neficium requirunt, sed antiquum memorta repetentes,
 Illud laudibus extollunt, & religioso, gratissimoque
 Animo

Animo revolvunt, etiam Catech. Racov. — Cum is Finis Cæna Domini usurpanda sit, ut pro Beneficiis acceptis Christo Gratiarum agamus, apparet non eo institutam esse, ut aliquid illis sumamus. p. 154. & postea — Pugnans inter se, reipsa Christi Corporis esse Participem, & illius spiritualiter esse Participem. & Opinionem istam nullo modo certam esse ipsi producit, cum fatentur modum hunc sumendi Corporis Christi, esse prorsus inexplicabilem; aut qui id fiat, se plane ignorare. p. 148. Quasi multa non occurrant, non solum in Fidei mysteriis, quorum Ratio inexplicabilis sit; sed & in Rebus naturæ, quorum de causis, modoque operandi non tantum incerti sumus, sed & plane ignari. Verumtamen, satis nobis constat, tum de istis Fidei Mysteriis, ex Divina Autoritate; tum de effectibus istis naturalibus, ex sensuum nostrorum Testimonio, eoque frequentibus experimentis confirmato. Quinto; negant fidem confirmari & augeri in usu hujus Sacramenti. Ita enim Socinus — Quomodo Christi pro se mortui celebrare memoriam quis poterit, nisi jam sentiat & gustet fructum ipsius Christi mortis? Hunc vero sensum & Gustum habere quæ Ratione is poterit, qui firma Fide in ipsum Christum jam non sit præditus? Sic ille. lib. Quod Regn. Pol. cap. 4. Err. 5. ubi & hæc habet — Firma jam Fide eum præditum esse oportet, & Christi pro nobis mortui probe meminisse, qui ad Panem illum comedendum & Calicem illum bibendum digne accedere velit. Est enim sacra hac Cæremonia in eum Finem à Christo instituta, ut sollemnis Commemoratio ipsius fiat, quatenus viz. Corpus suum pro nobis tradidit, & Sanguinem fudit. Smalcus magistro suo suffragatur — Quomodo tandem verum erit, inquit, fidem confirmari & augeri per usum Cæna Domini, cum fieri possit, ut aliq-

fu in Fide confirmatissimus, antequam ad Cenam Domini
 accederet; ut de Apostolis, & aliis eorum similibus, qui
 se Spiritu Sancto praeiis fuerant; & sunt, dico po-
 test ac debet? Celebratio autem. Cena Domini ad
 omnes in universum spectat. Adde, inquit, quod
 omnia, quae nos in Fide confirmare debent, extra Nos
 posita esse oporteat, nec ullum opus nostrum detur,
 quo Fidem nostram confirmemus; sed quicquid fa-
 ciamus Fidei nostra Testificatio est. Sic ille, Disp. 72. De
 Coena. Theol. 78. Quasi Fides Christianorum in hac
 vita adeo firma & constans sit, ut nulli vacillationi,
 etiam inter validissimas Tentationes, obnoxia non
 sit; quasi ad eum usque Gradum exerceat, ut au-
 ctior reddi non possit; aut quasi Paulus aliqui A-
 postoli, in suis Epistolis, non orent simul pro Fi-
 delibus, eosque serio hortentur, ut in Fide, omnique
 Gratia indies crescant; & solcite moneant, ne vel
 Apostasiam ab illa faciant, vel in illa tepescant, aut
 deficiant. Sexto; Negant hoc Sacramentum à Chri-
 sto institutum fuisse ad solennem Recordationem
 mortis ipsius, sed ad solennem Celebrationem illius
 Beneficii, cuius antea meminimus, & quod in animo
 fixum habemus. Hoc innuit Socinus in verbis paulo
 supra citatis; & à Smalcio asseritur, Disp. 12. de
 Coena. Catechismus quoque Racov. negat Cenam
 Domini ea de causa institutam fuisse, ut mortem
 Domini Participantibus in mentem revocet. Et
 Rationem hanc addit — Quod cum, qui vult Cenam
 Domini participare, ita prorsus animatum esse oport-
 eat, ut ex illius animo nunquam mortis Domini exci-
 dat memoria. p. 145. At certe Christus satis diser-
 te affirmat, in huius Sacramenti Institutione, se illud
 instituisse in suae mortis, & effusi Sanguinis Commem-
 orationem — Hoc est Corpus meum, ait quod pro
 vobis

vobis datur — Hic calix est novum illud Fœdus, five Testamentum, in Sanguine meo, qui pro Vobis effunditur — Hoc facite in meam Commemorationem. Luc. 22. 19, 20. Apostolus irem, ubi de hac Institutione disserit — Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur. Hoc facite in meam Commemorationem — Hic Calix est Novum Testamentum in sanguine meo. Hoc facite quotiescunque hiberitis, in meam Commemorationem. 1 Cor. 11. 24, 25. Et quomodo, quæso, hæc Duo inter se ita contexta non sint, ut alterius sine altero meminisse nequeamus; cum neque mortis Christi, sine isto Beneficio; neque Beneficii istius, sine Christi morte, Recordatio fieri possit à Fidelibus? Certe par est ratio utriusque. Neque magis opus erat, ut ad hujus, quam illius memoriam in perpetuum celebrandum, Sacramentum institueretur; cum utrumque a quo aptum sit è memoria Hominum excidere, ac proinde eodem adjumento indigeat, ut illud in memoriam redigatur, vel in ea conservetur. *Septimo*; Negant fideles per legitimum usum hujus Sacramenti, remissionem suorum peccatorum consequi, & Promissorum Divinorum oblationem. Sic enim Socinus, loco antedicto — *Credere se Cæna digne colenda suorum Peccatorum remissionem consequi, haud valde diversum est ab eo, quod Papista sentiunt, qui illam propterea in Sacrificium pro vivis & mortuis transformarunt, & Idololum ex ea quoddam fecerunt.* Et Smalcus — *Hos errores graves, inquit, Tempus esset agnoscere; & nec seipsam, nec Populum Christi misere seducere; & efficere, ut confusus his commentariis Consolationibus, nihil minus cogitet, quam ut Deo obediat. Quis enim de sua Carne cum omnibus concupiscentiis crucifigenda cogitet, si usus Panis & Vini, qui quotidie obvisus est,*

possit remissionem Peccatorum, & oblationem Divi-
 norum Promissorum, imo stipulationem hanc Confes-
 sionis, & Reconciliationis cum Deo facta, consequi? Sic
 Ille, Disp. 11 de Cœna. Pariter, Catech. Rac. — Aliqui
 ex usu Cœna Domini, se consequi remissionem Peccato-
 rum, & firmare Eadem sperant — at qui vult digne
 illius Participem esse, cum de remissione Peccatorum ex
 parte Dei, certum & confirmatum esse oportet. p. 145.
 Quasi Panis & Vinum in Cœna Dominica, non alios
 effectus in nobis sortiantur, quam quos cibus com-
 munis in corporibus nostris producit, cum Aposto-
 lus nos moneat discernere Corpus Domini in hoc
 Sacramento, ne indigne communicando, Iudicium
 Iplis accersamus. 1 Cor. 11. 29. & Dominus ipse,
 cum Panem Eucharisticum Discipulis traderet, voca-
 verit Corpus suum, quod pro ipsis datum est; & vi-
 num pariter, sanguinem Novi Testamenti, qui pro ip-
 sis effusus est, & pro multis, in remissionem peccato-
 rum. Matt. 26. 28. Luc. 22. 29. Quasi modo dictus
 Apostolus non affirmet, panem simul, & vinum, in
 hoc sacramento, esse Communionem, id est, medium
 communicandi Corpus & Sanguinem Christi. 1, Cor.
 10. 16, 17. Quasi mors Christi, cum Beneficiis ex
 inde pendentibus, non vivide represententur in illo,
 nec represententur solum, sed & per Fidem appli-
 centur cunctis digne sumentibus, unde sacrificium
 frequenter appellatur à Veteribus, & mensa Do-
 minica nomine Altaris insignitur, Apostolo præ-
 eunte. Heb: 13. 10. & 1, Cor: 5. 7. Quasi hoc
 sacramentum adeo non sit Obstaculo crucifigende
 carni, cum suis concupiscentiis, ut ad illud effi-
 endum sese habeat, instar medii aptissimi atque po-
 tentissimi; tum quia Christi Crucifixio in & per
 illud efficacissime menti representatur, & in memo-
 riam

riam reducitur (quæ ad mortificationis opus peragendum, & validissime obligat, & exemplar exhibet perquam illustre) tum quia fœdus illud, quod in sanguine suo inter crucifigendum sancivit, & in hoc sacramento solenni more commemoratur, à Fidelibus illuc accedentibus solenniter quoque renovatur; quod non parum facit ad Evangelicam Obedientiam Deo præstandam. Quasi demum, peccata quotidie commissa, quotidiana Remissione non indigeant; aut fides nostra de remissione peccatorum assidue commissorum, non validius confirmetur sacramenti huius sigillo Diplomati Evangelico annexo, quam Indulgentia ista generali, quæ in promissis Evangelicis Cunctis offertur. *Octavo*; Affirmant cibum & potum in hoc sacramento, esse nudum duntaxat panem & Vinum; Corpus autem & Sanguinem Christi, negant manducari & bibi in Cœna. Sic Ostorodus Inst. c. 38, p. 332. Socinus item, Opinionem Illorum, qui dicunt verum & essentielle Christi Corpus, in Cœna sumi, comedique spiritualiter, risu excipiendum esse, autumat. *Hæc, inquit, inter se pugnant, revera veram Christi carnem sumere, & eam spiritualiter sumere.* Et postea *Hanc opinionem, ait, cum alii Evangelici, tum Pontificii omnes, cum Risu excipiunt* Quod & ipse probat, & Argumentis firmare nititur. Lib: Quod Regn: &c. At è contra, licet præsentiam Christi corporalem non asseramus in Cœna, neque modum istius præsentiae definire audeamus, affirmamus tamen, eam esse realem, & Christum spiritualiter à fidelibus participari. Quod enim realiter non adest, realiter accipi non potest. Neque Corpus & Sanguis Christi, quorum participes reddimur in hoc Sacramento, unquam habebantur in Ecclesia Catholica, pro crasso

crallo & corruptibili Corporis nostri Alimento, sed pro Animæ solius Pabulo; adeoque non nisi spiritaliter accipi possunt. Nono; Sessionem solam probant ad mensam Domini in acceptione hujus sacramenti; Genucationem autem omnino damnant. Sic enim Ostorodus. *Quod Aliqui Symbola geniculando sumunt, habemus nos pro superstitione, quæ hand procul absit ab idolomania pontificia; merito à veris Christianis vitari debeat.* Inst. cap. 38. p. 344. At è contra, si aut veteris Ecclesiæ Praxis, aut ipsa hujus Sacramenti Dignitas, cum ratione sumendi, à nobis æstimanda sit, sessio ista ad mensam Domini omnino rejicienda est; cum neque consona sit isti praxi, quæ cum Adoratione semper conjuncta est, eadem sc. qua in publicis precibus usi sunt; neque naturæ atque Dignitati ipsius Sacramenti, in quo, sicut Symbola prece solenni benedicebantur, universo Populo acclamante, Amen; ita & cum prece Communicantibus distribuebantur, unoquoque ipsorum pariter dicente, Amen. Hoc innuitur ab Apostolo, cum de hoc more loquitur 1 Cor. 14. 16. Evidentius autem apparet ex antiquis liturgiis tum Græcis, tum Latinis; necnon è Justino M. in Apol. 2. juxta finem; & ex Hieronymo, Comm. 2. in Gal. Atque adeo universim invaluit olim in Ecclesia, ut Augustinus palam testetur. *Nemo Panem istum manducat, nisi prius adoraverit* sc. Comm. in Psal. 98. Neque sessio hæc ullo modo probatur ab Ecclesia Christi hodierna, siue orientem, siue Occidentem spectemus. Imo passim ablegatur ab istis Ecclesiis, quæ Protestantium, seu Reformationum nomine vulgo insigniuntur; & speciatim, à Polonicis, tum Boheemicæ, tum Augustanæ, tum Helveticæ Confessionis quæ non semel in Synodum una congregatæ, hunc sessionis

sessionis Gestum junctis suffragiis damnarunt, ut inhonestum, & scandalosum, & infidelibus Ariani proprium, qui & Dominum, qui nos redemit, abnegarunt, & se cum illo pari solio collocarunt. vid. Harmon. confess.

§. 77. Quod ad statum Animæ separatæ; dicunt, eam non amplius vivere sed omni sensu carere; nulla voluptate frui; aut dolore torqueri nullam omnino Actionem exercere, aut exercere posse; Deum non videre; sed una cum Corpore dormire usque ad Diem Resurrectionis, quando simul cum eo resuscitabitur. Et, ut hanc Psychopannychiam validius astruant, negant animam humanam esse ex natura sua immortalem. Sic enim Socinus Epist. 5. ad Joan: Volkelium — *Tantum id mihi videtur statui posse, post hanc vitam Hominis animam, siue animum, non ita per se subsistere, ut alla Præmia, Pænæve sentiat, vel etiam ista sentiendi sit capax. — In ipso primo Homine, totius Immortalitatis rationem unâ Gratia Dei tribuo; nec in ipsa Creatione quidquam immortalis vita in Homine agnosco. Quæ ejus verba etiam de anima primi Hominis intelligi vult, cujus Immortalitatem Puerius asseruerat. Idem paulo post differens de istis Christi verbis, quibus Sadduceos confundebat, Argumento ducto à verbis Dei ad Moysen. Matt. 22. 31, 32. cum Exod. 3. 6. hæc habet — *Vivere adhuc apud Deum is dici & potest & debet, qui aliquando in vitam, eamque immortalem, ab ipso omnino revocabitur.* Tom. 1. p. 145. Huc etiam spectant, quæ ad Andream Dudithium scribit — *Nec de Immortalitate animæ, neque de altera aliqua vita, ullam in universis veteris Fœderis litteris mentionem claram atque apertam unquam fieri credo. Agnosco tamen, multa ibi reperiri loca, quæ mystice de alia quadam vita futura loquantur,*
*eamve**

eamve innuant. Inter quæ & ille est à Domino Jesu explicans, Ego Deus Abrahami & Deus Isaac &c. Sic ille, Epist. 3. ad Dudich. p. 507. Col. 2. Tom. 1. Unde Frantz. non immerito illum sic redarguit — Non me latet, Te etiam negare immortalitatem Animarum, nisi Christianorum in Resurrectione. Et videbimus infra Te confugere ad impium Dogma Epicureorum, ut eorum Patrociniò Te tegas. Puccii Def. ad Resp. Socini. Præfat. p. 264. cpl. 2. in sing. Tom. 2. Catech. Rac. in eandem sententiam — Homo natura nihil habet commune cum Immortalitate. pag. 15. Smalcus quidem contra Frantziū, videri vult, contra morem sane suū, paulo modestior in hoc Dogmate asserendo, dum se credere dicit, Animas vel spiritus Hominum post mortem redire ad Deum, & ita suo modo esse superstites. Disp. de extr. Judic. Sect. 4. Interea tamen, ad ista loca quæ ad immortalitatem animarum asserendam assertit Frantzius Responsa quælibet potest, reddit; istaque loca invalida esse affirmat ad probandum illud, cujus gratia asseruntur. Idem lb. Sect. 3. apertius sensum suum de hac Re profert, cum ait — An Spiritus ille, qui ad Deum rediit, & à Corpore separatus est, sensu aliquo præditus sit, & an voluptate aliqua fruatur ante Adventum Christi, & ante conjunctionem istam novam sui cum Corpore glorificato, quod Deus olim daturus est credentibus, valde dubitamus; imo aliter se habere credimus. Nempe quemadmodum Corpus sine Spiritu, Cadaver est: ita vicissim, Spiritus sine Corpore, nullas actiones exercere potest. Idem, Exam. 100. Err. Animæ Sanctorum, post mortem, nihil sentiunt, nec aliqua Re perfruantur, cum sine Corpore nullas operationes exercere possint. Err. 81. & in Exam. 157. Err. Anima Sanctorum, ante Diem

Judicii

Judicii, *Deus* non vident. Err. 98. Denique, Idem in Resp. ad nova monstra. part. 1. c. 3. pag. 36. a-
 pertissime loquitur, sic inquit — *Sanctos* [sc. de-
 functos] nunc extare, nullo modo prebâri posse nobis
 persuasissimum est. In o, eos omnes, in *Christi* demum
Adventu, novam existentiam consecuturos, certum est
 ex eo, quod tunc demum ex mortuis resuscitandi esse
 credumur.

§. 78. 16. De Resurrectione, & statu seculi post
 Returrectionem futuri, hæc opinantur. Primo, ea-
 dem numero Corpora Hominum non resurrectura,
 sed alia spiritualia illis à Deo danda fore. Ita Smal-
 cius in Exam. 100. Err. — Corpora hæc, que nunc
 circumferimus, resurrectura non credimus, sed alia
 nobis danda esse, ex Deo, vel ex Cælo, ab Apostolo
 edocti statuimus. Err. 89. 88. Atque corpora hæc à
 Deo nobis tunc danda, adeo pura & spiritualia
 esse putat, ut affirmare non vereatur — Post Re-
 surrectionem nos futuros Deo similes, etiam quoad Cor-
 pora. Exam. 157. Err. Err. 103. Ostorodas item. Inst.
 cap. 41. p. 389. hæc habet — Paulus, ait, de credentium
 Corporibus differens, quod post Resurrectionem non sint
 futura Terrena, sed spiritualia & cælestia, postquam
 sc. à Mortuis resurrexerint; & expresse concludit, quod
 Caro & Sanguis Regnum Dei hereditare non possint,
 (sc. 1. Cor. 15. 5.) nomine Carnis & Sanguinis,
 Corpora carnalia intelligit. Secundo; Affirmant Impi-
 os, cum Diabolis, in æternum non victuros in In-
 ferno, atque illic variis Cruciatibus, pro diversita-
 te Meritorum, obnoxios futuros, sed potius de-
 lendos penitus, & annihilandos esse. Sic acta Ma-
 nuscripta Colloquii Racoviensis, in quibus hæc oc-
 currunt — Animadvertendum est, Christum & Aposto-
 los quodammodo coactos fuisse, Hominum Opinionibus,
 qua

qua tunc plerumque vigeant, se accommodare; quæ
 admodum satis aperte docet parabola Divitis & La-
 zari. Nam Aliquem in Inferno fuisse, & ibi torqueri,
 aut in sinu Abrahe decumbere, sunt plane fictitia, &
 similia illis, quæ Poeta de Ixione, Sisyphio, Tantalo scri-
 bunt. Hæc etiam Prudentia hodie apud vulgus Chri-
 stianorum, in hac materia, utendum est illis, qui Glo-
 ria Dei consultum cupiunt. Hæc illi, plus satis im-
 pie. Quasi Christus, & Illius Apostoli, Doctrinam
 suam accommodaverint falsis & fictitiis Hominum
 Opinionibus, & pro veritate Evangelii nobis tra-
 diderint Gentilium Poetarum Fabulas, equidem
 Christus in ista Parabola, Animæ Tormenta in In-
 ferno describit, Similitudinibus à Corporis suppli-
 cio desumptis; sicut & alibi, cœlestia gaudia depingit,
 sub Imagine Cœnæ nuptialis; neque enim aliter à
 nobis concipi potuerunt, qui omnem fere notitiam
 nostram per Sensum Januas intromittimus, & Res
 Spirituales non nisi Phantasmatibus corporeis ve-
 latus contemplamur. At signis hinc inferat, Res
 ita representatas esse omnino fictitias atque fabu-
 losas falsæque vulgi Opinionibus accommodatas;
 summamque prudentiam esse putet, imperitæ plebi
 imponere, dum eam in Erroribus istis confirmat,
 quos ex officio detegere tenetur, certe, nec Fidem
 in Deum tuetur, nec Charitatem erga Homines.
 Smalcus tamen idem Dogma tuetur, Disp. de Bap-
 tis. ubi hæc habet. — Solas pias in æternum victuros,
 nomen petiitum est à generalibus S. Literarum qua so-
 los vitæ promissione solantur Fideles? Jam, si quis hinc
 colligat, Impios in æternum non victuros, id non no-
 stra Sementia, sed S. Literis potius adscribendum
 esset. Cum porro, de Interitu vel Iudicio Demonum
 legitur, nomen delendos eos esse; hinc jure colligi potest?

Jam

Jam, quomodo hoc futurum sit, in eo, unicuique, nostro quidem Iudicio, licet Sensu suo abundare. Idque idem etiam de Cruciatibus Dæmonum & Impiorum est statuendum. Idem quoque lb. S. & 5. ad omnia S. Scripturæ loca, quæ in contrarium adduci solent, ut potest, respondet. Ita sc. Sociniani Vitia tollunt, & Homines a peccando absterrent, dum supplicia peccatoribus impenitentibus post hanc vitam intentata, e medio tollunt. Ita Gloriæ Dei consultum cupiunt, dum S. Scripturas dedecorant, & Indibrio habent. Ita Fidem antiquam restitunt, dum Originis placita e Platonice hausta, atque olim cum Anathematismis damnata à Theophilo & Epiphanio in synodis Episcoporum, & postea in Concilio quinto Oecumenico, e sepulchro eruant & in luce collocant. Nemo quidem nescit, vitam sempiternam in S. Literis Pijs duntaxat, Fidelibusque promitti atque destinari. At quis nescit, hanc vitam sempiternam esse simul vitam beatam, quæ sola vita dicenda est, eoque nomine digna; cum Dolores, & Cruciatu, aliæque mala, quæ vitæ felicitatem vel tollunt, vel imminuunt, non semel nomine mortis, & perditionis insigniantur; Idque non solum in seculo futuro (in quo vocantur mors secunda, & interitus. Apoc: 2. 11. & 20. 6. 14. & 21. 8. 2 Thess: 1. 9. 1. Tim: 6. 9. Matt: 7. 13. Rom: 9. 22.) sed & in hoc quoque seculo; in quo degimus, vitamque adhuc trahimus? Rogate Dominum, ait Pharaon ad Moysen & Aaronem, ut auferat à me mortem istam (locustas intelligens) Exod: 10. 17. Quotidie morior, inquit Paulus, cum disserit de Afflictionibus suis assiduus. 1 Cor: 15. 31. Atque iterum Deus, qui ex tanta morte nos eripuit. 2 Cor: 1. 10. de grandi Periculo loquens. Et rursus. In mortibus frequen-

frequentem, sc. Iul. 2 Cor. 11. 23. Qui adulterium committit dicitur perdere Animam suam. Prov. 8. 32. non sane eam abolendo, sed a Deo abalienando. Eodem fere sensu, Donum dicitur perdere Cor. Eccles. 7. 7. Paulus denique vult Incestum Corin-
thium Satanae tradi in Carnis interitum, ut Spi-
ritus salvus fiat in die Domini. 1. Cor. 5. 5. Non
erte ut mortem Corporis subiret; sed ut morbo
quodam, aliove Cruciatu (instar Jobi) afflictus ac
perdomitus, respicere disceret, & veniam a domi-
no consequeretur. Quod & postea factum est, ut
narratur. 2. Cor. 2. 6. 11. vel etiam, ut Paulus
ipse, ad quem Angelus Satanae missus est, ut eum
colaphizet, sic excellentia Revelationum supra mo-
dum efferretur. 2. Cor. 12. 7. Itaque firma stet
fides Catholica, verbis Christi & Apostolorum in-
rixa, quae Animarum Immortalitatem statuit, &
Corporum quoque humanorum post Resurrectionem,
cum aeternitate Poenarum Gehemalium. Siquidem
Christus, cum ad Iudicium venturus est sententi-
am dicturus in Haedos aequae ac oves, id est, ma-
ledictos aequae ac Benedictos, eadem plane voce u-
ritur in Amborum mercede assignanda [sc. voce
aitur]. I. Hi, inquit, abibunt in Supplicium aeter-
num; iusti autem, in vitam aeternam. Matt. 25.
ult. nempe in supplicium istud aeternum, ubi ver-
mis eorum non moritur, & Ignis non extinguitur;
sua in Gehennam Ignis inextinguibilis, ut a tibi lo-
quitur. Marc. 9. 43 48. Quicumque blasphemave-
rit in Spiritum Sanctum, non habet Remissionem
in aeternum, sed reus tenebitur aeterni Iudicii,
id est, Condemnationis seu Poenae; inquit idem
Christus. Cap. 3. 29. Atque iterum. Qui credit in
Filium, habet vitam aeternam; qui vero non ob-
temperat

temperat Filio, non videbit vitam, sed Ira Dei manet super eum. Jo. 3. ult: Apostolus item — Qui ignorant Deum & non obediunt Evangelio, Pœnam pendent exitium æternum, à facie Domini, & à glorioso ipsius Robore. 2 Thess: 1. 9. Petrus & Judas in eandem sententiam; qui de Gnosticis discentes, æternas Pœnas eis minantur — Quibus, inquit, Caligo Tenebrarum in æternum reservatur. 2 Pet: 2. 17. Jud: v. 13. Joannes demum in Apocalypsi prophetice narrat, quomodo Diabolus, qui Gentes seducebat, conjiciendus sit in stagnum ignis & Sulphuris; ubi & Bestia, & Pseudopropheta; & cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum. Apoc. 20. 10.

§. 79. 17. De magistratu Politico, & potestate illi divinitus concessa multa quoque tenent Heterodoxa. Nam *Primo*, negant illi fas esse, ut Gladio animadvertat in quosvis Maleficos cujuscunque facinoris rei sint. Etenim Ostorodus affirmat, *Præcepta Christi nulli Homini permittere, ut alteri vitam adimat.* Instit. cap. 28. *Secundo*, Smalcus speciatim excipit Adulteros & fures, ut & Homicidas, à pœna capitali subeunda — *Quemadmodum Christus, inquit, non præcepit Homicidas capite plectere, sic etiam, & tanto magis, statuendum est, eum non præcepisse, ut Adulteri vel fures Capite plectantur; quanto minus est Peccatum reipsa Adulterium, quam Homicidium, vel furtum.* Nam Adulterium Honestatem tantum alienam petiit; Furtum facultates, Homicidium vero, ipsam vitam. Cum autem Frantzius attulerat (Thesi sc. 30ma) exempla adulterii, ante legem Moïsis, morte puniti; respondet Smalcus, *Tam ea qua ante legem, quam qua sub lege, licebant; censeri debere abrogata esse per Christum, quod ad Judicia*
N attinet.

attinet. Disp. de Rebus civil. Sect. 2. Tertio, Idem Smalcus negat, Sententias Judicum in maleficos, dicendas esse ex legibus Imperatoriis, quæ, ut ille affirmat, legalibus Moysi rigidiores multa sunt, & cum Christi sanctissima, ac mansuetissima Religione convenire non possunt. Imo ulterius asserere audet, legem Divinam moralem, & cum illa, legem Naturæ, ad legem Christi reformandam esse, limitandam, atque temperandam. lb: Resp: ad Thes. 47. Frantzii. Quarto; Negant Christiano licitum esse, Bellum gerere. Unde sequitur, nec magistratui Christiano fas esse, Bellum indicere, & subditos suos Armis defendere contra Hostium Injurias; neque subditis, ad jussum Magistratus, Arma capere. Vid. Smalcium, Disp. 6. de Rebus civil. & Socinum, lib. Quod Reg. Pol. &c. cap. 3. ubi negat, Prima, licere nobis, sive per nos ipsos, sive per Magistratum, Injuria nostras ulcisci. Secundo, licere, ita vim vi repellere, ut etiam Hominem interficere liceat, si aliter vis repelli nequeat, cum Bellum injustum nobis infertur. Tertio, Pernaiciosissimum errorem vocat, puræ Religionis, & Divini cultus conservandi Gratia, (si id aliter fieri nequeat) Aliorum Hominum Sanguinem fundere licere, & docere, Christiani Magistratus Officium esse, eos, qui Hereses disseminant, (discretim, si ab Incepto desistere nolunt) non modo vi reprimere, sed etiam interficere. At è contra, Deus cunctis Noë posteris, hoc est, toti humano Geni, hoc Præceptum dedit — Quicumque effundit sanguinem humanum, per Hominem Sanguis ipsius effunditor, quoniam ad imaginem suam fecit Hominem Deus. Gen: 9. v. 6. Sanguis polluit Terram, (inquit Deus alibi) neque aliter expiari potest, nisi per ejus sanguinem, qui alterius sanguinem fuderit. Num:

Num. 35. 33. Quæ Ratio legi huius annexa, et israeli-
raelitis à Deo tunc per Moysen data, ubique, et sem-
per valet. Christus item ad Petrum, qui Gladium
suum distrinxerat, in iussu Magistratus, Convertite
Gladium tuum in locum suum; omnes enim, qui
Gladium acceperint, Gladio peribunt. Matt. 26.
52. Apostolus pariter, de potestate civili, sive Prin-
cipe disserens, Dei, inquit, minister est Tibi in
Bonum. Sin malum feceris, Time; non enim frustra
Gladium portat. Dei quippe minister est, vindex
in iram (id est, ad Pœnam infligendam) ei, qui
malum fecerit. Rom. 13. 4. Neque cuiquam igno-
tum est, quomodo piissimi olim Imperatores, alii-
que Principes Christiani, hanc Gladii potestatem,
à Deo sibi datam, exercuerint in maleficos; nemine
Episcoporum improbante; & quod Bella gesserint
in Christiani nominis Hostes, ut Ecclesiam sibi sub-
ditam ab exterorum Injuriis vindicarent. Imo, quod
& Gladio animadverterint in quosdam Hæreticos,
qui palam Blasphemi erant, aut seditiosi; cujusmodi
erant Manichæi in oriente, & Circumcelliones in A-
frica. Quidni enim hæc eis licerent cum nulla lex
Christi vetet, sed potius comprobet? ubi autem
non est lex, ibi nec Transgressio est. Rom. 4. 15.
Quid vero Smalcio in mentem venit, cum asserere
non vereretur, etiam ipsam legem Divinam mora-
lem, cum lege naturæ ad Christi legem esse refor-
mandam, atque limitandam? Quasi Christus venerit
ad hanc quoque legem ex aliqua Parte tollendam,
restringendam, aut infirmandam, & non potius, ad
eam stabiliendam, explicandam, à Corruptelis vin-
dicandam, atque consummandam sive complendam.
Sic enim ipse diserte affirmat, & consentaneè se gerit
in sermone suo super montem, ubi legis Christianæ

Praxin nobis luculenter exponit, & Autoritate legillatoris accurate servandam injungit. Matt. 5. v. 17, &c. Neque ipsi Sociniani hoc alibi negant. Imo, non id solum concedunt, sed & pro eo acriter contendunt; & Theologos istos Evangelicos damnare solent, qui negant Christum Decalogo novas aliquas leges de suo addidisse, sed illum duutaxat explanasse; & à maleficanis Scribarum atque Phariseorum Glossis vindicasse. Quod vero spectat ad naturam & obligationem legis moralis, ab omnibus Catholicis hætenus pro certo habitum est, eam invariabilem & immotam esse æqui, bonique Regulam, tam in officiis erga Deum, quam erga Homines; Regulam plane indispensablem Actionum nostrarum; talemque, quæ semper & universim obliget Genus humanum. Hæc autem lex eadem prorsus est cum lege naturæ, quam Gentes etiam inscriptam habebant in Cordibus suis, & factis demonstrabant, sine litera Tabulis lapideis insculpta; ut Apostolus loquitur. Rom. 2. 14, 15.

§. 80. 18. Negant Diem Dominicum, aliosque Dies Festos, de jure observandos esse à Christianis; pariterque statos Jejuniorum Dies damnant. Sic enim Catech: Rac: — *Nullo modo Christus constituit, ut Diem, quem vocant Dominicum, Sabbati loco obivemus; cum Religio Christi, quemadmodum alias Cæremonias, uti vocantur, ita quoque Delectum Dierum prorsus tollat; ut aperte scribit Apostolus. Col: 2. 16. Verum, cum Diem Dominicum antiquitus celebrari à Christianis videamus, nos eandem libertatem Christianis omnibus permittimus. pag. 123. Et postea, de Jejuniis ita præscribit — Jejunantes certis Diebus astringi nullo pacto debent. Id enim est contra Proprietatem & libertatem Religionis Christiana, qua spiri-*
tualis

virtualis est, nec ullo modo ullis Temporibus astringitur.
pag. 142. At è contra; satis liquet Apoltolum ist-
hic loci, sicut de discrimine Cibo um à Judæis ex
lege Mosaica observato, ita quoque de Festis Juda-
icis loqui, sc. Paschæ, Pentecostes, atque Taberna-
culorum; una cum neomeniis & sabbatis, quæ fue-
runt umbra futurorum; non autem de Festis in
Genere. Constat item ex libro Actorum, Apostolos,
quamdiu in Judæa degebant, Festa Judaica ob-
servasse, una cum Fidelibus ex ista Gente; Tem-
plum Hierosolymitanum istis Diebus adiisse; sta-
tasque Precum publicarum Horas, simul cum Cæte-
ris, observasse; necnon, cum Judæis provincialibus,
per Asiam Græciamque dispe sis. sabbata coluisse
in Synagogis illorum. Idcirco, multum fallitur Mos-
corovius in ista sua Catechesi, cum dicit Aposto-
lum in isto loco Delectum Dierum prorsus tollere;
neque enim vel Festa Judaica illic abrogat. Tantum
docet, fideles è Gentibus, quales erant Colossenses,
non obligari ad eorum Observationem -- Nemo, ait,
vos judicet, sive damnet; ob Cibus, vel Potum, aut
respectu alicujus Festi, aut Novilunii, aut Sabbato-
rum; Quæ sunt umbra Rerum futurarum. Col: 2.
16, 17. Pariter constat, Diem Dominicum, sive
primum Hebdomadæ Diem, à primis usque Tem-
po.ibus, publicis Ecclesiæ Conventibus, sacrisque
officiis peragendis, dicatum fuisse; haud dubie, ex
Institutione Apostolica: necnon, quatuor solenni-
ora Festa, sc. Passionis Domini, Resurrectionis, As-
censionis, & adventus de Cælo Spiritus Sancti; quæ
Augustinus affirmat anniversaria solennitate celebra-
ta fuisse, ab universa, quacunque se diffundit Ec-
clesia, ab ipsis Apostolis commendata atque statuta
retineri. Epist: 118. *Januario.* Idem dici potest de

Jejunio quadragesimæ anniversario, item Feriæ quartæ & sextæ hebdomadatins, & de vigiliis solemniorum Fæstorum. Quæ omnia veteres referunt ad Traditionem Apostolicam. Neque sane aliam originem habuisse ullo modo verisimile est, cum & tam antiqua sint, & tam universim observata, ut ad alios Authores referri nequeant. Quid? quod cum publicus Dei Cultus sive in Fæstis, sive Jejuniorum Diebus, sit non solum ex Institutione Divina inter Christianos agnita; sed & pars Religionis naturalis, apud omnes Gentes, ex innato Rationis lumine demonstrata, cunctorumque Praxi ubique stabilita; necesse omnino est, ut ad publicum hunc Cultum celebrandum, ut certa loca, sic & certa tempora statuantur. Alioquin, tantum aberit, ut hujusmodi cultus decenter & ordine peragatur, secundum Apostoli mandatum, ut nec omnino peragi possit; cum Populus Christianus plane nesciat, vel ubi, vel quando convenire oporteat, ad sacra publice celebranda.

§. 81. 19. Sed ut in hoc nimis laxi sunt, & licentiæ neutiquam ferendæ Patroni; sic in aliis quibusdam nimis rigidi sunt, ac severi, & morosi libertatis alienæ Censores.²¹ Negant enim Christiano fas esse, plus appetere, acquirere, aut habere, quam necessitas vitæ nostra postulat. Plus etenim requirere, ex Ostorodi sententia, est avaritia ista, quæ à Christo, & Apostolo Paulo damnata est. Inst. cap. 31. Verumtamen, cum magistri ipsius, Socini sc. Facultates in Pecuniis consistebant, è Re sua putavit easdem fænorii dare, usuras solitas inde exigere, & hisce verbis defendere — Concludo, inquit, nullum Fenus per se ullo Divino Præcepto esse prohibitum, nisi illud, quod cum Proximi ipsius, quo exigitur, damno fiat;

nec quicquam cavendum præterea restare, nisi scandalum & offensionem aliorum. Qua tamen tunc demum vitanda est, cum alioqui in nullam aliam majorem necessario sit incurrendum. Mihi, si Pecuniam, quam habeo, Fœnori non darem, multo majus scandalum & offensio præsto esset, quam nunc do. Nam & me, & Filiam meam, ad summam inopiam, extremamque egestatem redigerem; ex qua utrique nostrum ingentia salutis ipsius æterna Jactura facienda pericula imminerent. Sic ille causam tuam agit contra Scandalum Fœnoris: Epist. 4. ad Christophorum Morstinum, Philippoviz Capitanum. Op. Tom. 1. p. 457. col. 2. At certe, aliæ viæ Socino suppetebant ad incrementum à Pecunia sua capiendum, in sui & Familiæ suæ sustentationem, quæ nullius offensioni erant obnoxia; ita ut illi minime necesse fuerit, cum scandalo cujusquam, ad Fœnus exigendum confugere. Idem Ostorodus Christianis illicitum esse vult, in esu Potu, vestitu, reliquisque illius Generis, voluptatem aliquam querere; licet olim Judæis permissa fuerit, quibus in Fœdere Mosaico Promissa data sunt de terrena salute atque felicitate. Sic ille, Inst. cap. 30. At ubi, quæso, prohibetur sub novo Fœdere, moderata ista ac tempestiva voluptas, quam Solomon, ut insigne Dei Donum prædicat, & ut eximiam felicitatis humanæ Portionem, quamdiu in his Terris vitam degimus? Eccles. 2. 24. & 3. 22. 8. 15. 6, 7, 8, 9. Christus item in Evangelio nullibi prohibet Epulas, sed eas ita dirigit atque moderatur, ut usui simul nostro commendat, ex ipsius Præscripto celebrandas. Luc. 14. 12, 13, 14. Ipse quoque Convivio excipi dignatus est; adeo frequenter, ut occasionem inde arripuerint Pharisei eum, pro Guione ac Vini-potore, apud vulgus calumniandi.

Quandoque etiam se convivam ultro præbuit, & pia Hospitum officia gratissime semper excepit. Quinimo Phariseo isti inhumanitatem exprobrat, qui non satis laute & honorifice ipsum excepisset, viz. osculo saluatorio, aqua ad Pedes abluendos, & oleo ad Caput unguendum. lb. cap. 7. 44, 45, 46. Denique, primum omnium miraculum edidit in epulo nuptiali, ubi aquam in vinum optimæ notæ convertit, ad exhilarandos convivas, cum jam probe bibissent; ut plusquam innuitur. Jo. 2. 10. Et cum jam mundo valedicturus esset, dum Bethaniæ epulatus est, in Domo Simonis Leprosi, gratissime accepit unguentum illud pretiosissimum, quo Caput ipsius perfusum est, Opusque istud mulieris pro Bono habuit, & magnopere laudavit; imo, per totum Terrarum Orbem, una cum Evangelio suo, prædicandum esse voluit, in honorificam mulieris istius Memoriam. Et quod observatu dignum est, satis acriter Discipulos quosdam increpuit, qui ad prodigam, ut sibi videbatur, unguenti istius effusionem, indignabantur. Matt. 26. 6-13. Apostolus quoque Corinthiis suis Epulas permittit, etiam in Domibus Idololatrarum, ex ipsis Idolothytis, modo non fiat cum scandalo Infirmorum. 1, Cor. 16. 27, 28, 29. Postremo, tum Christus ipse, tum Joannes in Apocalypsi, cœlestia Gaudia describit, sub Typo epuli magnifici, sive Cœnæ nuptialis. Matt. 22. 2, &c. & 25. 1, &c. Apoc. 19. 9.

§. 82. 20. His omnibus adjicienda sunt, quæ non incongrue Cæteris anteponi potuerunt; nempe, quæ de primorum Parentum Statu, & conditione tenent tum ante, tum in, tum post lapsum. Nam *Primo*, De illis in statu Innocentiæ spectatis, hæc asserunt. Nimirum, *Primo*, Excellentem quandam Dei

Dei Creatoris, aut Rerum creatarum notitiam, Neutri concreatam fuisse aut ab origine infusam. Adamus, inquit Smalcus, instar Infantis vel pueri se esse nudum ignoravit. De Ver. Dei Fil. cap. 7. p. 6. Atque iterum; De Coniuge propria, non nisi Sensibus obvia cognovit; sc. quod nominanda foret Eva, quia Mater futura omnium Inventum; & virago, siue vira, quia de viro sumpta est. Socinus item dicit, Adamum Bestiis nomina imposuisse qualia sibi visum est. Putasne, inquit, Bestiarum nomina præstantioris & reconditoris alicujus Significationis fuisse? Annon potius vides Bestiarum nomina non ad Alia respexisse, quam ad ea, quæ Sensibus sese prodebant, & unicuique manifesta esse potuissent? De statu primi Hom. cap. 4. Hæc quoque ibidem habet — Nesciebat Adamus, antequam ex Arbore scientiæ boni & Mali comederet, vim illius Fructus (sc. Arboris vitæ) aut saltem, quanti vis illa facienda esset, ignorabat, parag. ult. & postea, cap. 6. parag. 2. ita pergit in asserenda Adami Ignorantia — Adamus, quamvis natura mortalis esset, se mortalem esse, nemine indicante, non vere agnovisset — vere autem non agniturum fuisse Adamum, se mortalem esse, nemine indicante, ex eo perspicuum est, quod nos ipsi de nobis Id, non nisi experientia ipsa, & Rationibus, propter experientiam animadversus, nosse potuimus. Hæc illi. At è contra, Apostolus diserte affirmat, novum Hominem renovari eis ἐν ἑαυτοῖς, ad, seu in Agnitionem [Dei sc.] juxta Imaginem Illius, qui Ipsum condidit. Col. 3. 10. unde sequitur. Adamus, qui primum conditus est ad Dei Imaginem, & ad Cujus exemplar exprimendum novus Homo indies renovatur, donec ad integram Ipsius Perfectionem pertigerit, excellentiore quadam Dei Creatoris notitia primitus imbutum,

imbutum fuisse. Quod vero ad Notitiam Creaturarum attinet, illa satis patet ex nominibus, quæ iisdem imposuit, priusquam, experientia Magistra, insignem istam Ingeniorum varietatem, quæ in tot Animantium speciebus reperitur didicisse potuerit, quæque Deus ipse rata habuit, utpote Singulorum naturis apprime Congrua. Gen. 2. 19, 20. Quod & ex Hebræo Sermone liquet, quo Adamus tunc utebatur, cum ista nomina imposuit, ut à viris doctissimis observatum est, quorum Sententia confirmatur Argumentis è Textu sacro petitis. Idcirco, huiusmodi nominum Impositio, luculentum erat tam scientiæ Adamo concreatæ Documentum; quam Potestatis atque Dominii Ipsius in Creaturas. Ex hac attem una Instantia, si alia Argumenta deessent, non sine Ratione concludi posset, Sapientiam eidem Adamo concreatam fuisse, quæ se ad Cætera omnia simul extenderit, quibus idoneus, pleneque instructus redderetur, tum ad Cultum Deo rite præstandum, (qui non mediocrem ipsius cognitionem præsupponit) tum ad Dominium in creaturas exerendum; tum, ad suam Ipsius Felicitatem in hisce Terris procurandam, atque perficiendam; tum denique ad instructionem Posterorum, quomodo se gererent, tum erga Deum, tum erga se invicem; quomodo Pietatem erga Illum ut oportet, exercerent, & Societatem inter se mutuo colerent, ex Præscripto legum à se datarum. Atque hanc fuisse sententiam veterum sapientum apud Hebræos, Siracides idoneus Author est, ubi de primis Parentibus ita disserit: Deus Consilium, & linguam, & Oculos, Auresque, & cor dedit Iphis ad cogitandam; Disciplina Intelligentiæ replevit ipsos; Bona item & mala demonstravit Iphis. Eccles. 17. 6, 7. Itaque, cum post

lapsum

dapsum se cognovisse dicuntur; quod modi fuerint
intelligi nequit de nuditate simpliciter accepta, seu
privatione vestium (quam ne pueri quidem, & infan-
tes hodie ignorant, multo minus primi Parentes
nostri in statu Innocentiæ) sed de nuditate igno-
miniosa sive pœnali, quæ consistebat, partim in
privatione istius Gratiæ, qua Illorum Animæ pri-
mitus vestitæ fuerant à Deo; partim in rebellibus
Concupiscentiæ motibus quæ, Freno isto amoto,
insurgere coeperant contra rectæ Rationis modera-
men. Dicitur etiam de Adamo, quod ad primum
Eve conspectum, cum à Deo ad Ipsum adduceretur,
pro certo noverit, eam fuisse compactam ex Carne
& Ossibus Ipsius; quod tamen sensu percipere ne-
quaquam potuit Ipso in somnum profundum de-
merlo. Quod autem Adamus plane nesciverit vim
salutarem Fructus Arboris vitæ, antequam come-
disset ex Fructu vetito, gratis dicitur. etenim con-
traria Assertio multo probabilior est; cum haud
verisimile sit, Deum celasse Adamum, quod ad vitæ,
felicis Immortalitatem procurandam, tantopere
conducebat; neque uspiam legamus, Deum hoc de-
mum revelasse Adamo, post esum Fructus vetiti.
Cum ergo legimus, Deum eiecisse Adamum de
Paradiso, ne forte mitteret Manum suam & su-
meret etiam de fructu Arboris vitæ, & comederet,
& viveret in æternum; Gen: 3. 22. bene concludi po-
test Ipsum Fructus istius virtutem salutiferam probe
cognovisse à quo Deus collocaverat eum in isto horto
Edenis. Denique, Nihil obstat, quo minus Adamus
à Principio noverit, se natura mortalem esse,
quantum ad Corpus attinet, (quod ex fragili Ter-
ræ pulvere compactum erat sicut & Corpora bru-
torum Animantium) at ex Dono Dei Immortalem
per-

permansurum, quamdiu Innocens. Deique Mandato obsequens permansurus esset. Neque enim ei metuenda erat Mortis Sententia, nisi ex comminatione Dei, ex hypothese legis violatæ circa eum Fructus vetiti Gen. 2. 17.

Secundo; Imaginem Dei, in qua primi Parentes creati fuerunt, in sanctitate, & iustitia quadam peculiari non constituisse. Hanc enim sanctimoniam, quam Frantzius una cum Aliis, tribuit Adamo ante lapsum, Smalcius appellat *Ideam quandam in Cerebro Ipsorum natam, de qua ne γὺ quidem in S. literis.* Disp. 2. cont. Frantz. Atque alibi — *Primum Hominem, in sua Creatione, Sanctitatem & Dona supernaturalia accepisse, est verus, eaque purissima Fabula.* Exam. 157. Err. Err. 704. Eadem quoque habet. Resp. ad nova monst. part. 2. Cap. 24. pag. 215. At è contra, Homo dicitur conditus ad Dei imaginem. Gen: 1. 27. cujus Imaginis præcipua Pars est Sanctitas; ad quam proinde representandam, non semel ab eodem Deo admonetur, ubi ait, Sancti estote, sicut & ego Sanctus sum. 1. Pet. 1. 16. Lev: 11. 44. & 19. 2. & 20. 7. unde & Apostolos Paulus Ephesios suos obnixe hortatur, ut vetere Homine deposito, novum induant, qui secundum Deum creatus est in Iustitia, & ve. a sanctitate. Eph: 4. 24. ea vero sine dubio per Renovationem Evangelicam instaurantur, quæ in primis Parentibus ab initio fuerunt, & per lapsum deperdita sunt. Solomon quoque affirmat, Deum ab initio fecisse Hominem Rectum [Hebr: Jashar] Eccl: 7. ult. hoc est, integri atque sinceri, tum Judicii, tum affectus. Hanc enim vocem 70 Interpretes varie transferunt, sed in eundem fere sensum; viz. *δίκαιον, ὅσιον, ἀληθινόν, ἀγαθόν, καλόν, ἀγνόν, ἰσθύν & ὀρθόν, & ῥαδανόν.* Id est, Iustum,

Iustum, Sanctum, verum seu veracem, Bonum, Honestum, Acceptum, Rectum & purum Psal: 51. 12. Rom: 12. 2. Eph: 2. 10. Tit: 3. 5. *Tertio*; Hominem ab initio non creatum fuisse Bonum. Sic enim Socinus — *Quod ad Hominem attinet, non est intelligendum Deum vidisse ipsum Hominem esse Bonum; sed bonum esse, quod Homo à se creatus fuisset Talis, qualem eum antea descripserat Moses. Prælect: c. 3. Resp: ad Argum. 2. At ex adverso, constat eum creatum fuisse ad Dei imaginem, quæ sine dubio erat optimum atque perfectissimum exemplar. Moses item ibidem affirmat, omnia Creationis opera fuisse Bona, idque valde Bona. Gen. 1. 31 Ergo, & Homo inter cetera, imo, & præ cæteris, quo cæteris excellentior. At Socinus ibidem respondet — Non de Animi Bonitate, nec de Iustitia, Sermonem illic esse; sed de aptitudine & convenientia ad id, quod Deus antea sibi proposuerat. Fatemur quidem, si de Dei Operibus in universum loquamur, quorum Plurima nullatenus capacia sunt Iustitiæ alicujus internæ, aut Bonitatis Animi. At si verba hæc ad Hominem referantur, idem ille sensus, quem Socinus iis alligit, probat quod volumus. Siquidem inde sequitur, Hominem ab origine Creationis interna Bonitate præditum fuisse, & istiusmodi Gratiæ dotibus instructum, quibus habilis redderetur ad Deo serviendum, & obsequium legibus ab ipso datis perfecte exhibendum, quæ sine tali Auxilio haud præstari poterunt. Quarto; Adamum & Evam creatos fuisse mortales. At è contra legimus, Mortem Peccati pœnam fuisse, quam sc. Deus minatus est Adamo, ex hypothese Frustris vetiti ab ipso comesti; quæ proinde non aliter Ipsum invasisset. Apostolus quoque dilerte affirmat, per peccatum primi Hominis mortem*

tem introiisse in Mundum, atque ita in omnes Homines pertransiisse, sive pervaliisse. Rom. 5. 12. Et ante eum Sapiens Hebræus — Deus, inquit, creavit Hominem *in apud Cias* id est, in statu Incorruptionis, & fecit eum Imaginem *τῆς εἰκὸς τοῦ Θεοῦ*, id est, propriissimæ Naturæ suæ, [viz. ratione Æternitatis] Invidia autem Diaboli Mors introiit in Mundum. Sap. 2. 23, 24. equidem agnoscimus non inviti, primos humani Generis parentes non habuisse Corpora, ex Naturæ suæ Principiis immortalia; (ex se enim terrena erant, & animalia, ac proinde corruptibilia) sed ex Dono Dei singulari, quod iis ab origine concessum est præ cæteris Animantibus è Terra formatis; ita ut hujus Privilegii virtute potuerint non mori; neque Mortem unquam actu subiissent, si in primævo Innocentiæ statu permanissent. Huc quoque accessit Fructus Arboris vitæ, cujus virtute non sine ratione putatur Immortalitatem istam terreni Corporis, quam ex Dei Dono primitus acceperant, promovendam fuisse atque conservandam. Quod & ipsius Dei verba non obscure innuunt, apud Moysen. Gen. 3. 22. Cum itaque Socinus dicit, peccatum non mortalitatis naturalis, sed necessariæ mortis causa fuit; & cum affirmat, primum Hominem, etiam ante lapsum, naturæ mortalis fuisse; quam Propositionem Argumentis probare laborat. Prælect: cap: 1. Si hoc tantum intelligat, quod modo concessimus, plane nescio quem habeat Adversarium. Quinto; Imaginem Dei, juxta quam Homo creatus est, in Dominio super Creaturas unice consistere; seu ut alii, in eo magis principaliter: minus principaliter autem, in recta Ratione. Sic etenim malcius — *Non constat, an respectu Anima Homo conditus dicatur ad Imaginem Dei, cum respectu*

respectu Rationis, vel potius Potestatis, quam Deus in omnes Res creatas Homini concessit, (qua sine Ratione exerceri non potest.) ita appellatus esse legatur. Resp. ad nova Monst. part. 2. Cap. 24. p. 212. At certe Ratio recta fuit olim in Adamo, atque adhuc est in cunctis illius Posteris, præcipua animæ humanæ facultas; in qua si Imago Dei consistat, ut Smalcius fateri cogitur, sine Causa dubitavit, an respectu Animæ conditus dicatur ad Imaginem Dei. At paulo supra ostendimus, Imaginem Dei in Adamo, non solum constituisse in anima, sed & in supernaturalibus Donis sapientiæ, Sanctitatis, & Justitiæ, quibus illius Anima à Deo adornata est: Sexto; Mulierem ad Imaginem Dei non fuisse conditam, eo quod Dominium istud in Creaturas ei competere non videatur. At Contrarium plane evincitur, tum de Imagine in Genere, tum de utriusque Dominio in Creaturas, Gen. 1. 26, 27, 28. mulier subdita quidem fuit Marito suo; At Hoc minime impedit, quo minus Dominium una cum marito suo haberet in cæteras Creaturas. Septimo; Adamum, & Filios ex eo natos, etsi in statu Innocentiæ pe mansisset, molestis & onerosis laboribus futuros fuisse obnoxios. Addunt insuper, hujusmodi Onera, quæ antea naturalia fuerunt, post lapsum facta fuisse necessaria. Ita enim Socinus—— Non est in Concesso, non arandam & vertendam fuisse Terram, si Homo non peccasset; præsertim cum jam Orbis Terrarum Hominiibus repletus fuisset; & alibi, quam in Horto illo Plerisque commorandum esset maxime vero cum non desint, qui velint maledictionem illam Terræ nil Aliud mali Illi attulisse, nisi quod ea, quæ naturalia erant, necessaria effecerit; ita ut Homo ea non amplius tanquam naturalia, sed tanquam Delicti sui Pœnas agnoscere debeat;

Sic

Sic illè, De statu primi Hom. cap. 6. circa medium. Caterum ex adverso, nos quidem legimus, Deum posuisse Adamum in Horto Edenis, ad eum colendum atque custodiendum, minime verò ad durum aliquem laborem subeundum. Exercitium itaque Adamo, exercitium jucundum atque salutare, impositum fuisse à Deo lubenter concedimus, at ingrati laboris onus & molestiam non sine Ratione denegamus. Hoc enim ei postea impositum est à Deo, in Pœnam peccati, ut in iudore vultus sui Panem comederet. Gen: 3. 19. Qualis autem conditio Adami fuisset, si in statu innocentiae perseverasset, eadem sine dubio & Filiorum ipsius futuri fuisset, in eodem statu perseverantium; sicut & eundem quoque statum hodie sortiuntur, post ipsius lapsum. Quod vero ipsorum sententiæ favet, qui nihil aliud mali in illa maledictione agnoscere voluit, quam quod ea necessaria essecerit, quæ prius erant Naturalia; in eo naturam calumniatur, Deumque Naturæ Authorem, quasi malorum istorum omnium ab origine causam, quæ peccato originem suam debent; cum Moses diserte testetur, omnia à Deo creata, fuisse ex sua natura Bona; & Felicitatis humanæ, non supplicii Instrumenta: quodque labor iste durus ac molestus in quotidiano victu comparando; Herbarum agri in Cibus datæ; pro varietate fructuum in Paradiso nascentium; & sterilitas Terræ maledictæ, quæ Spinæ & Tribulos pro Frumento colenti reddebat; non utique naturæ, sed peccati effectus essent, nunquam & nusquam in hoc orbe nostro visendi, nisi peccatum istud hæc mala peperisset. Idcirco naturalia non sunt dicenda, quæ non naturæ primum conditæ, sed Prævaricationi primorum Parentum, originem suam debent: neque hoc duntaxat

per peccatum istud effectum fuisse, ut necessaria fierent, quæ antehac non erant necessaria, cum sine peccato isto præcedente ne fuissent quidem.

§. 83. *Secundo*, De lapsu primorum Parentum, lapsusque istius consequentibus, hæc affirmant. *Primo*; Totum genus humanum in Adamo non peccasse, seu peccati reatum non contraxisse. Ita Socinus, explicans istud D. Pauli. Rom. 5. 12. *Apostolus*, inquit, *nequaquam affirmat, in Adamo omnes peccasse*. De statu primi Hom. cap. 10. At pace Socini, *Apostolus* ibidem affirmat, peccatum introiisse in mundum per Adamum, mortemque per istud peccatum, atque ita omnes Homines pertransiisse, id est, in quo, seu eo quod, omnes peccaverunt. Si autem vertamus, [in quo.] verba ex se manifesta sunt, quod omnes Adami Posterii in Adamo peccaverint: sin [eo quod] idem sensus exinde colligitur. Nemini enim ignotum est, Infantes quamplurimos quotidie mori, qui in suis ipsorum Personis nihil unquam peccaverunt, neque actu peccare possunt; imo (quod plus est, & os ultra obstruit Socino) qui originalis alicujus peccati nulla ex parte rei sunt, ex ipsius sententia. Itaque cum in hos quoque mors pertransierit, eo quod & ipsi, una cum cæteris, peccaverint; necesse omnino est, ut Adami peccatum, de quo *Apostolus* illic loquitur, illis imputetur in mortem. Hoc vero ex sequentibus clarius innotescet. Siquidem non longe post affirmat, per Inobedientiam unius [sc. Adami] multos factos fuisse peccatores. v. 19. ubi loquitur de cunctis Adami posteris. Et paulo prius asserit — Mortem illam, quæ introducta fuit per Adami peccatum, vim suam sive Dominium exercuisse in eos etiam, qui non peccaverant ad exemplar Transgressionis

fionis Adam. v. 14. in quorum numero, si non solius
 certe præcipui sunt illi Infantes, qui ante usum Ra-
 tionis morientes, nullius actualis peccati rei esse
 poterant per ætatem; at interim geniti erant, in-
 star Sethi post lapsum, ad Imaginem & similitudi-
 nem primi Parentis. Quinimo, & experientia quo-
 tidiana satis demonstrat, cæteras Pœnas, quæ sunt
 peccati solius effectus, in omne Genus humanum
 exinde redundasse. Neque hinc Injustitiæ, aut nimii
 Rigoris Deus ullo modo argui potest, cum nihil
 utilitatis sit in statu civili, quam ut Perduellio pa-
 rentum aliudve quodvis gravioris notæ flagitium,
 posteris imputetur, etsi nondum natis, in Dedecus &
 Damnum totius Familiæ. Legimus item, quod Acha-
 nis Sacrilegium, & Davidis Crimen in agendo cen-
 su totius Israelis, cesserint in damnum integræ Rei-
 publicæ; & Principis erratum toti populo impu-
 tatur in Pœnam. Cæterum Adamus, non solum ro-
 tius humani Generis princeps erat, ratione digni-
 tatis & Regiminis, sed & parens Communis ratione
 nature, utpote, in cuius lumbis totam dehincuit, &
 ut loquitur Damascenus, *Avrius Crisostomus*, virtute
 quadam feminali continebatur. Unde & Apostolus
 alibi ait, sicut in Adamo omnes moriuntur, sic &
 in Christo omnes vivificabuntur. 1 Cor. 15. 22.
Secundo; Imaginem istam Divinam & similitudinem
 Dei, ad quam Homo primum creatus est, post pec-
 catum in eo remansisse. Soc: Prælect: Cap. 3. Smalc:
 cont. Frantz: Disp: 7. Ad quod probandum duo po-
 tissimum S. Scripturæ loca adducunt, viz. Gen. 9.
 6. Jac. 3. 9. in quibus Homo, post lapsum, dicitur
 factus ad Imaginem & similitudinem Dei. Nos è
 contra, etsi fateamur istam Imaginem Dei in Homi-
 ne, in qua ab origine conditus est, non penitus
 deletam

deletam fuisse per peccatum, deformatam tamen
asserimus, atque diminutam. Homo quidem adhuc re-
tinet Animam spiritualement, rationalem, immortalem,
ac divinorum capacem; liberum item arbitrium in
quamplurimis, & aliquale Dominium in Creatu-
ras. At Scriptura simul & experientia testantur,
quod humanum Genus, postquam à Deo per pec-
catum descivit, à primævo statu multum degenera-
verit. Quippe hunc degenerem statum plus satis
ostendunt, multiplex Ignorantia menti nostræ con-
nata, & Prouitas ad errores amplectendos; Per-
uersitas & obstinatio voluntatis quæ nata est in ve-
ritum niti; effrænes Passionum impetus, & exleges
Affectuum motus; Torpor, & Ignavia summa, in
Bono prosequendo; viresque infirmæ ad resistendum
malo, ut & ad odomandos rebelles affectus, intra-
que modum coercendos. Huc accedit Rebello bru-
torum Animantium ad extra, quorum pleraque
palam abieciisse videntur istud Hominis Dominium,
cui primitus subdebantur; reliqua vero, non nisi
multo labore, studioque assiduo cicurantur, atque
zgre admodum in officio continentur. Hos defectus
atque morbos nature humanæ; infelicem primi
peccati Sobolem, satis adverterunt ipsi quoque Phi-
losophi atque Poetæ Gentilium; qui & de iisdem
sæpe conquesti sunt, etsi veram illorum Causam ig-
noraverint. At S. Scriptura, & morbos hos, & mor-
borum originem, crebro clareque indicat; quibus
& Remedia suppeditat. Siquidem, pro Dei Imagine,
ad quam Adamus primus Creatus fuit, Imaginem
Adami post lapsum memorat, secundum quam So-
lus genitus est. Gen. 5. 3. Tenebras menti huma-
ne connatas demonstrat. Item, *ὁ νόμος αἰσάνδης*, seu
quod Caro nostra sapit. Rom. 8. 7. *διὰ ἡμᾶς διακονῶν*,
quæ

quæ Cogitationibus nostris allubescunt. Eph. 2. 3. veterem Hominem. Rom. 6. 6. Concupiscentiam innatam. Jac. 1. 14, 15. Figmentum humani Cordis, malum ab ipsa Juventute. Gen. 8. 21. & Carnem Spiritui oblectantem. Gal: 5. 17. Ipsam Conceptionem nostram Iniquitatis labe aspergit. Psal: 51. 5. Onagri pullo Hominem assimilât, cum primum generatur. Job: 11. 12. & Stultitiam in Corde Pueri colligatam esse affirmat, quam virga Correctionis expelli necesse est. Prov: 22. 15. Denique asserit Hominem animale, (hoc est, Spiritu Dei destitutum) illorum omnino incapacem esse, quæ sunt Spiritus Dei, quia Stultitia ipsi videntur. 1. Cor: 2. 14. Eadem quoque Scriptura, Illuminationis gratiam, mentisque per Spiritum Dei renovatæ necessitatem passim inculcat, quibus hæc Dei Imago ab origine impressa, & posthac multum deturpata, denuo paulatim instauretur. *Tertio*; Adamum, per primum illud peccatum, se suamque naturam non corrupisse. Ita Socinus, in Prælect: cap: 4. *Unum illud Peccatum per se, non modo universos Posterios, sed ne ipsum quidem Adamum, corrumpendi vim habuit.* & Catech. Rac. cap. 10 pag. 195. *lapsus Adæ, cum unus Actus fuerit, vim eam, qua depravare ipsam naturam Adami, multo minus vero Posterorum ipsius posset, habere non potuit.* At plane contrarium ex Antecedentibus liquet, quæ malignos istius peccati effectus plus satis manifestant, tum in Adami Persona spectandos, tum in ipsius posteris, qui ex illius natura post lapsum participarunt, præcipue vero, in persona ipsius Adami. Per istud enim factus est, ex Recto pravus, è Justo Injustus, è Puro & Sancto Pollutus, è libero Servus peccati. è Dei Filio Saceræ mancipium. Pudor item ex eo facto incussus

ei, è conspecta nuditate; Terrorque ex appropinquantis Dei voce, conicii peccatoris Aures feriente, satis ostendunt, quantum in pejus mutatus fuerit, & vel in suo ipsius conspectu Desformis; quamque tristi experimento didicerit istud Boni, malique discrimen, cujus scientiam Diabolus illusorie & fallaciter ipsi promiserat; Boni sc. discrimen, quod paulo antea ex Dei Creatoris Dono possederat; & mali, quod sua ipsius culpa sibi modo consciverat. Idcirco, mirum mihi videtur, quomodo Socinus, ejusque Discipuli asserere possint, per unicum Actum malum, peccantis naturam corrumpi non posse, multoque minus ad alios derivari; cum Contrarium sæpe spectetur, tum in natura, tum in moribus, variisque experimentis indubitate probetur. Nam satis constat lepram, Pestem, aliosque morbos contagiosos, unico Contactu vel Afflatu, universam humani Corporis Temperiem corrumpere, & ad alios quoque Tabem suam, virulque derivare. Idem constat de telis veneno tinctis, quæ vulnerati Cutim penetrant; de noxiis vaporibus, qui ore, naribusque attrahuntur; & de certorum morborum seminibus, quæ in Parentum Corporibus delitescunt, ad sobolem suam ex traduce propagantur. Necnon, Idem constat, sicut in natura, sic etiam in moribus. Unicus enim gravioris flagitii Actus, non solum peccantis Personam flagitiosam reddit ac denominat (viz. adulterum, Homicidam, Furem, Perjurum, Transfugam, Perduellem) sed & habitum vitiosum inchoat, totamque Hominis naturam eo usque depravat, ut multo pronior reddatur ad idem Flagitium denuo perpetrandum. Porro, si unicus Rebellionis actus Angelos Apostatas eo usque corruperit, ut exinde naturam habeant insanabiliter malam;

iam; quid vetat afferere, unicum primi Hominis peccatum adeo corrupisse ipsius naturam, ut non, nisi Gratia Divina de novo collata, ad primævam Dei Imaginem, & pristinæ perfectionis integritatem, instaurari possit. *Quarto*, Mortem Hominis in posterum ab Adamo derivatam, fuisse potius naturæ debitum, quam peccati Pœnam. Vult enim Socinus, Adamum mori quidem potuisse, & suapte natura debuisse, nisi Gratia divina supernaturaher conseruatus fuisset; non tamen omnino necessarium fuisse ut moreretur, cum Deus ejusmodi Gratia illum omnino privare decrevisset. Sic enim ille, De statu primi hominis — *Non aliud malum ex primo illo Delicto ad Posterum omnino necessario manavit, quam moriendi omnimoda necessitas; non quidem ex ipsius Delicti vi, sed quia, cum jam Homo natura mortalis esset, ob Delictum illud sua naturali mortalitati relictus est; quodque naturale erat, in Delinquentis Pœnam prorsus necessarium est factum.* At e contra, Scriptura multa nobis observanda proponit, unde non difficile est concludere, Adamum in statu immortalitatis creatum fuisse, nec mortem potuisse subire nisi Dei mandatum in esu fructus vetiti violasset; adeoque mortem inde consequentem, non fuisse naturæ debitum, proprie loquendo, sed genuinam peccati Sobolem. Quæ autem Scriptura in hac Re nobis perpendenda offert, hæc fere sunt. Comminatio mortis Adamo à Deo intentatæ, ex suppositione fructus vetiti ab ipso comesti. Gen. 2. 17. Ubi mors ex conditione peccati istius admittendi denuntiatur, non ex conditione naturæ eventura prædicitur. Deinde, mortis decretum peremptorium, non nisi post, & propter peccatum istud admissum — *Quia comedisti de arbore, ex qua præcepe-*

ram

ram Tibi, ne comederes in sudore vultus tui vesce-
ris Pane, donec revertaris in Terram, de qua
sumptus es; nam pulvis es, & in Pulverem reverte-
ris. Gen. 3. 17, 19. Item, Apostoli duplex Assertio;
viz. Per unum Hominem, peccatum in mundum in-
troiit, & per peccatum mors. Rom. 5. 12. & rur-
sus, Siquidem peccati mors. Rom. 6. ult. Denique,
primi & secundi Adami Collatio, à quorum primo,
lapsus, Reatus, Infirmitas, Ignominia, Condemna-
tio, mors: à secundo autem, Gratia Donum, vires
firmæ, Justitia & obediencia, Absolutio à peccato,
Incorruptio & Immortalitas, Gloria, vitæque æterna,
derivatur. vid. Rom. 5. 15. 21. & 1 Cor. 15. 21. 22; 43.
49; 53, 54. Huc adde conditionem Infantium, qui
etsi nunquam ad similitudinem Prævaricationis Ada-
mi peccarunt, Morti tamen redduntur obnoxii,
Illamque actu subeunt, ob reatum originalis istius
Peccati, quod Ipsi Adami causa imputatur. *Quin-
to*; Mulierem, *etiamsi non peccasset, cum dolore
parituram fuisse.* Ita Socinus Atque contra, ex Moysi
historia patet, hunc Dolorem, post lapsum demum,
à Deo Mulieri denunciatum fuisse; idque, in penam
peccati Gen. 3. 16. *Sento*; Terram, etiam ante lapsum
spinas atque tribulos produxisse, & producturam
fuisse, si homo nunquam peccasset. Quod etsi verum
sit, indefinite loquendo, certum tamen ex adverso
est, horum productionem & incrementum, prout
Deus Adamo interminatus est post lapsum, esse
partem Maledictionis istius, quam Ipsi, posterisque
Ipsius denunciavit. Gen. 3. 17, 18. sicut & Terræ
sterilitatem à Caino colendæ, quam ei postea com-
minatus est, in vindictam Fratricidii. Gen. 4. 12.
Utcunque ergo concedamus, spinas & tribulos, ab
origine Creationis à Terra productos fuisse, & è
Seminibus

Seminibus suis, una cum cæteris vegetabilibus, in perpetuum producendos, (ut certe suos usus habent, hominibus non ignotos) haud tamen dissitendum est, eos & fuisse & esse, tam maledictionis divinæ diros effectus, quam genuinos Terræ Fructus, si nimiam Illorum copiam spectemus, variasque noxas Graminibus, Herbis, & Segetibus illatas, quibus obrutis, atque suffocatis, Agricolarum labores irritos reddunt, Tellurique cultissimæ sterilitatem inducunt.

§. 84. Tertio; de peccato Originali, multum adversa docent Fidei Catholicæ. Originale vero dictum est, tum quod à primo Homine suam originem traxerit, tum quod Unicuique nostrum ab ipsa origine connatum sit. Consistit autem, partim in carentia Iustitiæ istius Originalis, quæ Adamo concreata est; partim, in pravitate ista morbosa vitiata Naturæ, quam ab Ipso derivamus, & qua, tum averfi reddimur à Bono, tum ad malum proclives; eaque de Causa, in Satanæ Regno constituti, & æternæ Damnationi obnoxii. At Sociniani hæc Omnia pro Fabulis inanibus habent, atque irritis humani Ingenii Commentis. Nam Primo Socinus dicit, *Non fuisse in primo Homine Iustitiam istam originalem; ac proinde, originale Peccatum non consistere in istius Iustitiæ carentia, qua fiat, ut Homo naturaliter, nisi Dei Gratia superveniente juvetur, nihil nisi errare possit, id est, contra Dei legem committere.* Prælect. cap. 4. At è contra, Christus expresse dicit, nos denuo, sive desuper nasci debere; & ex Aqua atque Spiritu regenerari, ut idonei reddamur ad introeundum in Regnum Dei. Item, Quod, quicquid ex Carne natum est, Caro sit; Illud vero solum Spiritus sit, quod ex Spiritu natum

natum est. Jo. 3. 3, 56. Apostolus vero affirmat, nos renovari debere in Spiritu Mentis nostræ, & novum Hominem induere, qui creatus est, secundum Deum, in Justitia & Sanctitate vera. Eph. 4. 23, 24 & cum alibi, dum Collationem instituit inter legem Mosaicam, & Christi Evangelium, appellasset Hoc, Ministerium Spiritus, atque Justitiæ, hæc subinfert sc. nos in Imaginem Domini transformari, à Gloria in Gloriam, sicut à Spiritu Domini. 2, Cor. 3. ult. Petrus item asserit, nos participes fieri divinæ naturæ, virtute Promissionum Evangelicarum, cum ex ista Corruptione evasimus, quæ est in mundo per concupiscentiam. 2, Pet. 1. 4. Hæc autem, & Alia plura, quæ prius attulimus, quid Aliud significant, quam privationem originalis Justitiæ, nobis omnibus connatam; quam idcirco restaurari oportet per Gratiam Christi in Evangelio oblatam; ut hoc modo capaces efficiamur intrandi in Regnum Cælorum, dum eidem Christo conformes efficiamur in Gratia, quem hic idem Petrus, Sancti illius & Justi Titulo, alibi insignire amat, sc. in Concione sua ad Judæos habita. Act. 3. 14. Secundo; Naturam humanam, per primum Adami peccatum nullatenus corruptam fuisse atque vitiatam. Vid. Smalc. cont. Frantz. disp. 2. Ostor. Instit. cap. 2. Socinus quoque affirmat — Ex peccato illo primo Parentis, nullam labem aut pravitatem universo humano Generi necessario ingentam esse, sive insitæ quodammodo fuisse. Prælect. cap. 4. Catech. item Rac. hæc habet — Peccatum originis nullum prorsus est; quare nec liberum Arbitrium vitiare potuit — Lapsus vero Adami ipsi Ipsiusve posteris, in Pœnam irrogatum fuisse (sc. ad naturam ipsorum depravandam) nec Scriptura docet, uti supra exposuimus

Inimicus & Deus illum, qui omnis aequitatis Fons est, incredibile prorsus est id facere voluisse. Cap. 10. p. 195. Et sane minime mirum est, Hoc ab illis negari, qui negant ipsius Adami Naturam per illud suum peccatum ullatenus vitiatam fuisse. At è contra, præter loca S. Scripturæ antehac à nobis allata, quæ hunc Morbum, vitiumque Naturæ corruptæ satis indicant, & Remedii necessitatem simul ostendunt, non abs Re erit & alia quædam asserre, quæ in libro Jobi occurrunt, viz. Quomodo potest Homo justificari apud Deum? aut quomodo ille purus esse potest, qui ex muliere natus est? Job. 25. 4. Quis potest educere mundum ex immundo? ne unus quidem, cap. 14. 4. ubi loquitur Jobus de Homine in Genere, & indefinite, quicumque sc. ex muliere natus est; ut patet v. 1. vet. lat. quæ & vulgata versio dicitur, sic explicat — Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne Tu qui solus es? Sept. vero Interp. sic — Quis purus erit à Sordibus? Ne unus quidem, etsi unus dies sit vita ejus super Terram. Atque iterum in eodem libro legimus — Quid est Homo, ut mundus sit? & natus ex muliere, ut Justus sit? Ecce in Sanctis suis fiduciam non ponit; imo, Cœli non sunt mundi in conspectu ejus. Quanto magis abominabilis, & putidus est Homo, qui imbibit Iniquitatem, ut Aquam? Cap: 15. 14. 16. Quinimo, Hoc idem ab ethnicis agnoscitur, ut quid experientia compertum, etsi quoad Causam ignotum. Quod vel illud Horatii ostendit — Vitiis nemo sine nascitur, optimus ille est, Qui minimis urgetur — Neque hoc naturæ humanæ vitium ulla ratione Deo imputandum est, (ut Sociniani invidiose objiciunt) sed primis Parentibus. Deus enim nullius Mali Author est

est, sed isti Parentes nostri, ex suo peccato Grati-
 am Dei perdiderunt, tum pro se, tum pro po-
 steris suis, qua Rectrice Animæ sublata omnes Illi-
 us Facultates multum debilitatæ sunt, atque con-
 fusæ, harmonia pulcherrima in Discordiam versa
 est, Ordo perturbatus, & Rebello Affectuum excita-
 ta est contra sanæ Rationis dictata, denique Imago
 Dei Homini primitus impressa, si minus in totum
 deleta, saltem valde deformata est; adeo ut po-
 rhac Adamus Sethum genuisse dicatur (reliquam-
 que proinde Sobolem) non juxta Imaginem Dei
 primævam, sed suam Ipsius, hoc pacto sædatam,
 mutilamque & primigenia Pulchritudine atque In-
 tegritate omnino destitutam. *Tertio*; Concupiscen-
 tiam, sive proclivitatem ad peccandum, (in qua
 partim consistit peccatum originis) in omnibus.
 Hominibus naturaliter non esse, neque Hominum
 istorum, quibus inest peccatum, proprie dici pos-
 se. Sic enim Socinus — *De mala illa Cupiditate*
& ad peccandum pronitate, licet in plerisque sit, non
tamen affirmare possumus, eam in Omnibus prorsus
esse — Cum ad Culpam constituendam propria voluntas
 ejus, qui in Culpa futurus sit, omnino requiratur, nul-
 lo modo videtur dici posse, in Homine dum nascitur,
 ullam Culpam locum habere posse, cum Is propria vo-
 luntatis tunc nullum usum habeat; nec antea habere po-
 tuerit — *Cupiditas ista, & ad peccandum Pronitas,*
cum conjunctam secum Hominis ipsius, in quo est, Cul-
pam non habeat, ejus peccatum proprie dici non potest.
 Sic ille, Prælect. cap 4. At è contra, Apostolus
 appellat hanc Concupiscentiam, sive proclivitatem
 ad peccandum, peccatum in se habitans, & legem
 membrorum militantem adversus legem mentis, &
 se reddentem Captivum legi peccati. Rom. 7. 17,
 18,

18, 23. & agnoscit Eandem, non solum remanere, sed & vires suas in Piis atque Regenitis subinde exere, contra S. Spiritus motiones, ut agere non possint quod maxime vellent. Gal. 5. 17. Constat item, irregularem hanc Concupiscentiam, qua Genus humanum, ut olim, sic & nunc Dierum, adeo proclive redditur ad peccandum, non fuisse in pri-
 n is Parentibus ante lapsum (neque enim constiterat cum ista Dei Imagine, juxta quam creati erant) sed per, & post lapsum, originem suam cepisse, & ab eo tempore totum Genus humanum pervasisse, ut fontem quendam sive Fomitem omnis actualis peccati, quod exinde ab Homi-
 nibus admissum est. ita Jacobus — Unuiquisque tentatur, cum à propria Concupiscentia abstrahitur, & inescatur. Deinde Concupiscentia, cum conceperit, parit peccatum; Peccatum vero, cum consummatum fuerit, parit mortem. Cap: 1. 14, 15. Paulus demum affirmat, hanc Concupiscentiam (quam *φρονημα της σαρκος* vocat. Rom. 8. 7. esse Inimicitiam erga Deum, quia non subicitur legi Dei, neque subici potest. Quamvis ergo non imputetur piis atque Regenitis in peccatum, quoties pravis ipsius motibus non consentiunt, ex se tamen, & sua natura peccatum est, in quantum legi Dei adversatur. Peccatum enim nihil aliud est, quam *Αποστasia*, id est, Aversio seu Discrepantia à lege Dei, Joanne Apostolo definiente. 1 Epist. cap. 3. v. 4. *Quarto*; *Pronitatem ad peccandum*, quæ in humano Genere hodie conspicitur, non à primo illo Peccato, seu ab illo primi hominis peccandi Actu, statim exortam fuisse, sed continuatis post illud Peccatum peccandi Actibus, peccandi Habitum Homines paulatim contraxisse, sequè ipsos corripisse, atque ita Corrupti-
 nis semina per Propagationem
 ad

ad posteros transmississe. Ita Socinus in lib. Quod Regn. Pol. Cap. 5. & Prælect. Cap. 4. Huic suffragantur Ostor. Instit. Cap. 34. Smalc. cont. Frantz. Disp. 2. & Catech. Rac. Cap. 10. At è contra, præter loca Scripturæ prius adducta, experientia quotidiana testatur, etiam Pueros, ante habitum peccandi repetitis Actibus contractum, esse pronos ad malum, refractarios autem & indociles; ineptos & ignavos, ad Boni Disciplinam atque Praxin; monitis frequentibus, exemplisque pulcherrimis ad imitandum propositis, frustra obstantibus. Constat item, homines non indifferenter se habere ad Bonum & malum, qualiter se primi Parentes habebant in statu Innocentiæ, sed ad malum multo proniores esse; quæ pronitas in Actum peccati erumpere parata est, quoties à Tentatione congrua extrinsecus sollicitatur. Denique, Ratio nobis dictat, vitiosos Animi Habitus, qui morbi quidam spirituales sunt, haud natos esse, instar morborum Corporis, à Parentibus ex traduce derivari. Cui & experientia astipulatur, quæ non raro nobis exhibet Filios ad vitium admodum proclives, è spectatissimæ virtutis parentibus prognatos; & ex adverso, è Parentibus vitiosissimis Filios probatissimæ Indolis, bonæ Disciplinæ capacissimos, & (si ad alios plerofque conferantur) ad omnigenam virtutem comparandam quasi factos, seu potius natos. Quinto; *Congenitam pravitatem*, seu pronitatem ad peccandum in Homnibus, non esse Peccatum; etsi Socinus non simpliciter neget, eam vel nobis inesse, vel in nos propagari. Prælect. cap. 4. Rationem vero suæ Assertionis hanc affert, *Quod ad Culpam constituendam, propria voluntas ejus, qui in Culpa futurus est, omnino requiratur*; at ista congenita pronitas

proutas ad peccandum, quæ in Infantibus esse dicitur, de propria illorum voluntate nihil participat, quam in Actum non exerunt, neque exercere possunt. At è contra, licet hæc proutas seu pravitas, non sit actuale Infantis modo generi peccatum, peccatum tamen sat proprie dici potest, tum quia adversatur legi divinæ; tum quia est quid Deo displicens; tum quia ex natura sua est quid malum; non autem malum Poenæ, ac proinde malum Culpæ. Quid? quod Sacrificium in lege Moisaica præscribatur etiam pro peccato ignorantie, quod tamen involuntarium est. Levit. 5. 2. 6. sed de hoc prius. Sexto, Penam peccati Adamitici (sc. mortem) sine peccati istius Reatu, in posteris transisse. Sic enim Soc. de Servat. part. 3. cap. 8. *Tametsi omnes ab Adamo prognati, mortis perpetuæ sint obnoxii, id non ideo fit, quod ipsi Adami Delictum imputentur, sed quia ab eo progeniti sunt, qui mortis perpetuæ divino decreto sunt addicti, utque ita non propter peccati Imputationem, sed propter Generis propagationem id illis contingit.* At huic Socini Assertioni refragatur, & Scriptura, & Ratio. Apostolus enim discrete asserit, Mortem in omnes Homines pervasisse per Adam peccatum, 1. 1. in quo, sen eo quod, omnes peccaverunt; nam utrovis modo hanc particulam interpretemur, necesse est ut fateamur, ex sensu Apostoli mortem ea de causa interrogatam fuisse Geni humano, eo quod istud Adam peccatum cunctis Hominibus fuerit imputatum. Rom. 5. 12. Ratio quoque astipulatur, quæ docet, neminem Poenæ subiacere posse, qui non sit reus Culpæ; cum Reatus; nihil aliud sit, quam obligatio ad Penam. Justitia Dei idem postulat. Septimo; *Infantes nondum per Baptismum regeneratos; & in Ec-*
clesiâ

electam admissos (adeoque peccati originalis adhuc reos) *regno Dei exclusos non esse.* Ita *Czechovicius* contra *Pædobaptistas*. Rationem hanc affert, Quod liberi Christianorum vocentur sancti. 1. Cor. 7. 14. At contrarium Christus asserit. Jo. 3. 3, 5, 6. ut modo ostendimus. Apostolus item, cum affirmat, nos esse natura Filios iræ. Eph. 2. 3. Cum igitur idem Apostolus dicit, liberos Christianorum esse Sanctos; vel cum *Tertulliano* dicendum est, eos esse Designatos Sanctitatis, & per hoc, etiam salutis, ex institutionis disciplina. Vel esse legitimos, non spurios, licet ex altero Parente infideli prognatos. Sic enim Apostolus alicubi utitur hac voce sanctificandi, cum de *Eduliis* loquens asserit, omnem Dei Creaturam esse bonam nihilque rejiciendum, si cum *Gratiarum* actione sumatur, ἀναζευγόμενοι, Sanctificatur enim, inquit, per verbum Dei & preces. 1. Tim. 4. 4, 5. ubi per Sanctificari, intelligendum est, fieri esu licitam, sive legitimi usus; nimirum per verbum Dei quod omnium eduliorum usum, Nobis sub Evangelio libere & indifferenter concedit; (comp. Matt. 15. 17.) & per preces ad Deum Creatorem, cui & Gratas agere oportet, quia præbuit; & ab eodem petere, ut quæ sic præbuit, sumentibus prosint.

§. 85. Ex hoc Dogmatum *Socinianorum* Catalogo plus satis patet, quam adversa sint, & Fidei, & moribus Ecclesiæ Catholicæ; quantamque perniciem afferant Pietati Christianæ, adeo ut sufficere jure videatur, ad Fideles contra illorum virus muniendos vel ea recensuisse. At plura occurrunt, quæ merito, nos abstertere possunt ab iisdem amplectendis; Philautia & Arrogantia Defensorum, cum summo Aliorum contemptu conjuncta, qui se illorum conatibus opponunt; derisio Fidei antiquæ Blasphemii;

Blasphemiis comitata, veterum despectus ac ludibria, non sine Calumniis & mendaciis, Ecclesiæ Catholicæ Authoritas sæde conculcata, & Contumeliis onerata; Contradictiones, & effugia miserrima, cum arctius premereutur ab Adversariis; zelus hypocrisis sapiens, pro Christo, & veritate Evangelii, vitæque Christianæ sanctitate, cum interim hæc omnia pro viribus corrumpant atque destruant; obstinatio animi & Contumacia summa in erroribus propugnandis, fictæ demum excusationes, & Tergiversationes hand ingenuæ, in Dogmatibus suis proponendis, cum ad rationem de iis reddendam legitime poscebantur. Hæc vitia Socini Sociorumque ipsius latis ex antedictis innotescunt; unde instantias quasdam excerpere fas sit; quibus & alias aliquas adjiciam, ad hoc idem plenius, clariusque demonstrandum. Nam primo, Socinus nullum prorsus in vivis Magistrum agnoscere dignatur, qui eum docere potuerit; in tractatu suo de Magistratu, quem contra Palæologum scripsit; neque aliquem omnino in universa Theologia, (quam fere totam innovando corrumpit) præter Lælium Patrum pridem defunctum, à quo paucula quædam conscripta se accepisse fatetur, aliæque plura breviter annotata. Ep. ad Squarcial. Idem Fr. Puccium conterraneum suum, virum nobilem ac doctum, ut ipse fatetur, acriter perstringit, quod multum suis opinionibus fiderit atque tribuerit, novamque quandam Theologiam condiderit. Epist. ad Dudithium. p. 497. Col. 2. Tom. 1. Cum nemo non videat, quam insigniter ipse istius Criminis reus fuerit, quod Puccio tam fidenter imputat. Idem fatetur, se Scholasticam Theologiam nunquam attigisse, & pleraque sua scripta composuisse, cum nondum Arti Dialecticæ ullam operam dedisset; levissime, & omni Præceptore destitu-

tamj

tum; bonarum artium litterarumque studiis operam impendisse; & florentissimos aetatis suae Annos, 12. scilicet perpetuos, ab Anno viz. 23. ad An. 35. in Patria otio; & partim in Aula; perdidisse; atque adeo haud mirandum esse, si in suis scriptis multa deprehendantur, minus recte tradita & conclusa. Hæc ille, in Ep. ad virum excell. N. N. quam paulo ante obitum conscripsit. Cur ergo tanto zelo & ardore Dogmata sua, ubicunque commoratus est, scripto mandavit, excudi curavit, & scriptorum exemplaria per omnes Terras studio tanto distraxit? Cur ea Discipulis suis tam vehementer inculcavit, & tanquam indubie vera Cunctis persuadere conatus est? Cur non ea ad examen revocavit, quæ fateatur se minus recte tradidisse? Cur non correxit? Scilicet fastidivit. hoc Socinus, ut tam excelsio Ingenio prorsus indignum; veritatem maluit periclitari, quam Palinodiam canere; Fideique potius, quam famæ, facere jacturam. Idem in eadem Epistola, jure metuens ne ob istiusmodi scripta reprehenderetur, hæc ratione se purgat, quod vel *Jussu eorum, quibus parendum sibi erat; vel Adversariorum provocatione*, ad scribendum compulsus fuerit. At pace Socini, hæc excusatio Crimen ipsius auget, cum falsi comperta sit, & illius Hypocrisim aperte manifestet. Eandem tamen antehac reddiderat in Epistola ad Martinum Vadovitam, ubi affirmat, se nunquam, nisi plane provocatum ac laceffitum, vel Amicorum ac fratrum Precibus & Jussis coactum, aliquid hucusque scripsisse, sua autem sponte nihil. Imo, nullum inveniri posse inter omnes, quibuscum familiaritatem habuit, ex quo in Polonia commoratus sit per An. 19. cum quo vel Disputationem ullam de Rebus Divinis instituerit; nedum egerit cum aliquibus, ut sen-

temis eorum de Religione abjectis, sua ipsius suscipere.
 Cæterum, contrarium clare patet ex Epistola Squarcia-
 lupi ad ipsum, qui cum eo familiarissime vixit, ut-
 pote Concivis, & exilii comes. Hic enim illum ibi
 unice, at serio redarguit, quod *Palæologum*, Ho-
 minem gravissimum, *ultra Lacessiveris*, neque secum
 disputantem, nec contra se, nec de se, nec contra
 ipsius proximos. Merito igitur, inquit, suspicaris,
 ne Temeritatis te accuset Græcus, cum, ut fateris,
 falcem inferas in alienam messem. Ibidem quoque
 eum reprehendit, quod non solum disputare ioleret
 cum aliter sentientibus, sed & servide nititur, atque
 clamose — Scio, ait, non suspitor, immodicum esse
Animi tui æstum in Disputatione. Quoribus volui
Te admonere disputantem, vel de levi iurgantem, &
Clamoribus maximis omnia perturbantem? Quod au-
 tem huiusmodi Disputationes fuerint de rebus ad
 Religionem spectantibus, satis constat ex Socini
 Responso ad eandem Epistolam — *Immodicum in*
Disputatione æstum meum esse affirmas — sed, cum
 compertissimum habeam, Aliis adhuc multis in erro-
 ribus versari, ex quibus Deus Bonitate sua me peni-
 tus extraxerit; cumque, præter animi summam quan-
 dam Ingenuitatem (sit mihi fas de meipso hoc prædi-
 care) quam mihi natura indidit, Deus Pietatem ali-
 quam Cordi meo inseverit; nulla ratione fieri potest,
 ut sapissime, cum agitur de Religione, à cæteris non
 aperte dissentiam, sententiamque meam arte retineam,
 sive in ipsis Dogmatibus, sive in Dogmatum Probati-
 onibus, sive in Divinarum literarum Interpretationi-
 bus, sive in veritatis patefacienda via atque ratione,
 sive quacunque alia de Re, ubi de Dei, Christique
 Gloria, & animarum salute agatur. In reliquis enim
 facile comiveo, & aliis assentiri videor. Sic ille. Et
 quamvis

quamvis in eadem sua Apologetica ad Vadovitam Epistolâ, de pacifico suo ingenio, moribusque à tumultu ciendo, seditioneve fovenda alienis, multum se jactet, satis tamen apparet, tum ex vitæ ipsius historiola, ab equite Polono conscripta; tum ex suis ipsius Epistolis, quod sicut varias Anti-Trinitariorum sectas in unum collegerit, & singularum Opinionum (quotquot in tanta Diversitate poterat) in novum quoddam Systema consarcinaverit (eo facilius, quo pleræque ex iis negativæ erant, & Fidei receptæ everisivæ) ita se quoque Cunctorum Patrum, pugilemque strenuum & exercitatum ostentaverit, semper paratum ad Certamen ineundum cum ipsorum Adversariis, cujuscunque Generis aut nominis essent; quod item Questiones & Dubia, de quibus crebro interpellabatur, solvere studuerit; hæsitantes confirmare, recedentes ad se denuo attrahere, imperitioribus consulere, synodos ipsorum sese consulentes dirigere, iisque instar moderatoris Consilio suo præesse; denique omnia sectæ suæ negotia, quæ ad Religionem spectabant, pro arbitrio suo administrare. Hæc omnia patent ex Polemicis ipsius operibus, & ex Epistolis ipsius & amicorum invicem missis.

§ 86. Eandem quoque Philantiam & arrogantiam, quam in scriptis suis demonstrat, Discipulis suis persuadet, dum *unumquemque facit S. Scriptura ex suo ipsius sensu Interpretem*, Controversiarum judicem, & Dogmatum sibi placentium Cooptatorem; eaque quæ sibi sic arrident, pro veris illos admittere vult, ac tenere, licet universus Terrarum orbis in alia omnia i-ret. Ep. 3. ad Dudith. Atque alibi, minime attendendum vult, quid alii Homines doceant, sentiantve, vel antehac docuerint aut senserint, quicumque illi tandem,

aut quotcumque sint, aut fuerint. Sic ille, De Ecclesia: p. 344. Eadem vitia in Vorstio illius Discipulo olim notavit Seren. R. noster Jacobus, ubi animadvertit, illum novo isto nomine puri putique Evangelici mirifice gloriari; damnare Argumenta, qua vel à Patribus, vel à recentioribus Theologis, pro æterna Christi generatione afferuntur, ut fallacia aut frivola; & sibi uni arrogare laudem veritatis asserta; his enim verbis utitur, de suis opinionibus loquens — Neque plures uno aliquo semper hic ditiores sunt, nec numero plures, uni alicui singulare quicquam invadeant. Ubi se prorsus eximit à Judicio Synodico Pastorum Ecclesiæ, cum dicere paratus sit, quoties ab iis erroris alicujus arguitur, nihil est vobis in me Juris, quia Ego singulare quiddam supra vos omnes habeo. Idem ibidem, cum probe nosset, cetas credendi loquendique formulas, de Fidei nostræ mysteriis, per Consequentias è S. literis jam olim fuisse ab Ecclesia stabilitas, Ecclesiam non vult agnoscere eorum, qui ipsi objecti sunt, errorum Arbitrandum negat Se Fidem suam ulli humanæ Autoritati alligare velle, seque, humanas Decisiones à Divinis mysteriis satis scrupulose segregare. Quam procaciter & immodeste Censuram suam fert Socinus, ne dicam impie, de Interdicto sanguinis edendi, quod Deus dedit cunctis Noachi posteris statim à Diluvio; quod item Ecclesiis Gentilium denuo observandum imponitur ab Apostolis, in Synodo Jerósolymitana; & ab eo Tempore obtinuit, per multas Annorum Centurias, in Ecclesia Catholica. Cum enim Christophorus Morstinus, illius assinis objiceret, sibi videri, quod Interdictum istud adhuc valere oporteret, quia Deus prohibuit esum sanguinis sub lege, propter istiusmodi Rationem, quæ in perpetuum valebat, viz. quia vita Animalis

Animalis (de mortuo loquens) esset in sanguine; Socinus ita reponit — *Mi Affinis, hoc est quod mihi volui; Deum sui illius Interdicti causam attulisse, quam si quis paulo diligentius consideret, agnosceret illam, aut nullam esse, aut infirmissimam. Id quod sapientissime nihilominus Deus fecit, ut cum ejus Populus ipsumque adeo Genus humanum adultius esset factum, & exercitiores haberet sensus ad cognoscendum, quoniam revera sint Divina, & in perpetuum permanens praecepta; vel ex causa ista interdicendi ejus sanguinis, quod nihil solidi habet, agnosceret interdictum istud non debuisse esse perpetuum, utpote, quod non aliunde pendeat, quam a mera & sola Dei voluntate.* Sic ille, Epist. 5. ad Chr. Morstinum. p. 458. Col. 1. Quibus in verbis vel sapientiam Divinam plane ludibrio habet, cum eam arguit infirmissimae Rationis allatae ad legem suam stabiliendam, dum interim eam agnoscere & laudare simulat; vel suae saltem Rationis infirmitatem ostendit, dum Contradictoria Deo simul affingit. Porro, haud mirum est, Illum Ecclesiam Dei, ejusque Doctores nihili facere, qui causam Interdicti ab ipso Deo legislatore allatam, pro nulla habet, aut nullius valoris; aut si Dogmata Fidei ab iisdem communiter asserta, cavillis & calumniis, convitiis & blasphemis incessat. Siquidem ille, ejusque Socii hoc modo se gerunt. Cum Socinus urgetur Autoritate Clementis Romani, Dionysii Areopagitae, & Ignatii; respondet, *Fabula!* Ad Testimonium Hieronymi, quod S. Joannes rogatus ab Aisae Episcopis, adversus Ebionis & Cerinthi Dogma confurgens (quod Christum Deum verum esse negabat) suum scripsit Evangelium; sic respondet *Hieronymi Testimonio, qui trecentis circiter Annis post scriptum a Joanne Evangelium existit, nullo modo hac in Re stan-*

P 3 dum

dum est; præsertim, cum ejus quodammodo causa agatur. Resp. ad 7. Assert. Posnan. Quasi Hieronymus hoc Testimonium non accepisset a majoribus suis, aut quasi Dogma istud, cui Testimonium fert, esset ipsius privata sententia, & non Communis Ecclesiæ Catholicæ. Ibidem fatetur, Eusebium asserere, Joannem, in suo Evangelico, à Christi Divinitate exorsum esse. Ad quod respondet, verum, id ex suo sensu dicit. S. S. Trinitatis Dogma, quandoque humanum, quandoque Antichristi Commemum appellat, tempore Justini Martyris inventum; & Symboli Niceni Auctoritatem scommate excipit, ut nihil omnino valentem — Egregia, inquit, probatio, cum ad eam (sc. Trinitatem) ex parte confirmandam Nicenum Symbolum afferatur, quod ducentis circiter ac sexaginta, post Apostolorum Christi Tempora, annis compositum fuit. Nempe, cum jam divina veritas, qua ipsorum Apostolorum Tempore nonnihil contaminari ceperat, magna ex parte, non paucis doctis, piisque viris frusca renitentibus, sedata ac corrupta fuisset. Sic ille, Animady. in Assert. 10. Posnan. Atque alibi, Andr. Dudithius symbolum hoc cum Athanasiano, & Patribus Fidem illic traditam propugnantibus, calamo procaci insectatur, in Epist. ad Jo. Laticium equitem Polonum — Non sum jocularis, inquit, Lasci, sed serio admodum professus sum Confessionis illius formulam, quæ Athanasio nomine circumfertur (quam non ab Athanasio, sed ab otioso potius aliquo Monacho fuisse scriptam Camerarius noster opinatur) itemque Nicenum illud Symbolum, non esse S. Listeris, & Christiana Pietati consentaneum, sed ex humano sensu, & spinosis quibusdam frigidorum Sophistarum argutis depromptum. Oper. Soc. p. 510. & postea — Audi Augustinum tuum, Trinitatis istius vestra Architectum.

Alia

Alia plura non lubet referre, quæ in eadem epistola fastidiose profert contra Authoritatem S. Patrum, Conciliorum, & totius Ecclesiæ Catholicæ. Inter hæc tamen, ne Arrrogantiæ argueretur (ut sane jure merebatur) summum humilitatis ac modestiæ studium ibidem præ se fert, dum ita monet Lacisium suum -- *Sume in manus sacros libros. Illi Te docebunt, quid sequi, quid fugere debeas. Cave autem, tyrannicum, & minus alia sapientem, & humilia omnia contemnentem Animum, adlectionem adferas. Superbis Deus resistit.* At cur ipse respuit Consilium, quod Lacisio suo dat; sensumque suum ab Ecclesia jampridem damnatum Fidei Catholicæ præfert? Cur humiles Fidei Discipulos contemnit, dum suo Ingenio Fidit, & se factuose erigit contra Ecclesiæ Tribunal, ab ipso Christo erectum, matrisque veneranda dictata pro nihilo ducit? Nam & alibi, Consensum veteris Ecclesiæ contemptim rejicit, ut nihil omnino valentem; & fidenter negat, Trinitatis mysterium ab Apostolis unquam agnitum fuisse, aut a tota illa orthodoxa Ecclesia. Quasi vetus Ecclesia Fidem suam ab Apostolis non accepisset, instar sacri Depositi non conservasset, eamque strenue non propugnasset contra Infideles & Hæreticos. Istiusmodi calumniis Ecclesiam istam primævam, Apostolicam, fidissimamque simplicis Fidei Custodem, atque vindicem, onerare solent; & ut sibi solis arrogant Fidem orthodoxam, Ecclesiam vere Christianam, literarumque s. Interpretationem ad miseram effugia se conferre coguntur; instar Maleficorum, qui in flagitiis deprehensi, omne legitimum Tribunal averfantur; ut qui probe norunt, se causa casuros, si modo Factorum suorum examen juxta leges receptas instituatur.

§. 87. Ita Socinus, ejusque Discipuli se gerunt in hoc Fidei negotio. Symbola omnia antiqua, Apostolici illius Interpretamenta, ut *Formulas Fidei adulterinas*, & *spuria humani Ingenii Commenta*, rejiciunt. Imo, decantatum illud Athanasii, haud verentur *Satanasii Symbolum* nuncupare. Eundem Athanasium, una cum Augustino, *Fidei de Trinitate primos Authores sive Architectos* appellant; *Illum, in Ecclesia Græca; Hunc, in Latina*. Quali explicare Fidem receptam, sit idem quod de novo condere; aut superstruere, quod fundamenta jacere: aut quasi utraque Ecclesia illos tanti fecisset, & utriusque scripta tam honorifice suscepisset, si modo in Fide innovassent, & Doctrinam ab Apostolis olim receptam Figmentis suis corrupissent. *Parum referre* dicunt, *de Ecclesia, ejusque Signis* querere, *quanam illa sit, ad quam nos conferre oporteat, ad veritatem discendam, salutemque comparandam*: & quomodo dignosci possit ab Hæreticorum & Schismaticorum Conventibus. *Unicuique satis esse, sese ad Scripturas conferre, ex quibus solis veritas salutaris petenda est*. Bene quidem, si ad Analogiam Fidei antiquitus receptæ eas interpretarentur; cæteraque adjumenta adhibere dignarentur, quibus Pii & modesti uti solent, & quæ ad genuinum illarum sensum rite elicendum valde conducunt. At Hi ex adverso, ad illas legendas accedere solent, sectæ suæ Dogmatibus non solum prius instructi, sed & penitus imbuti; ita ut sensus genuinos & simplices non eliciant ex scripturis, sed suos illuc afferant, & Scripturis affingant; nec Dogmata sua ad illarum examen referant, sed illarum verba in sententiam suis Dogmatibus faventem pervertant atque detorqueant. Negat Socinus, *Ecclesiam aliquam Christi visibilem, in perpetuum existere debere, aut Spiritum*
veritatis

veritatis Pastoribus illius à Christo promissum. Eam enim in totum deficere posse existimat, & revera ingentem Eclipsim passam fuisse, proximo post Apostolos Seculo. Celebratissimos veteris Ecclesie Doctores, modo, ut Ignorantia plusquam puerilis reos arguit; modo sacrilega perfidia in veritate per malitiam supprimenda, & Hæresis notam inurendo omnibus iis, qui veritatem ita suppressam in Jus pristinum vindicare studebant. Si quidem, in Præf. ad Solut. 30. Scrup. p. 327. Propositionem hanc expresse negat, *Quod necesse sit semper extare aliquam visibilem Ecclesiam, que puram Doctrinam de Deo, Filioque ejus retineat.* & postea, Resp. ad 5^m. *Non est necessarium, aliquam extitisse isto Tempore (sc. seculo primitivo post Apostolos) veram Ecclesie faciem neque enim eam perpetuo extituram, usquam revera prædictum, aut absolute promissum est.* & Resp. ad 7. *Ista Christi verba, Dic Ecclesia, tunc locum habere censet, cum de quo loquitur, fuerit in aliqua Ecclesia visibili. Christo voluntas erat, inquit, ut Ecclesia existeret; atque illi cura erat ut Apostolorum opera colligeretur, non tamen sequitur, quin præ Hominum malitia fieri potuerit, ut aliquando, idque per longissimum Tempus, nulla visibilis Ecclesia extiterit.* Idem, Resp. ad 2. affirmat, *Promissum Christi de Spiritu Sancto, qui instar Ducis nobis præiret, & doceret omnem veritatem. Jo. 16. 13. non ad alios, præter Apostolos, spectare; aut si ad alios, solummodo ad veros ipsorum successores, quos necessario extituros fuisse, nusquam scriptum esse arbitratur; neque id de alia veritate accipiendum esse, quam de ea que prorsus necessaria, est ad salutem.*

§. 88. Cæterum, in Ep. ad Squarcialupum. pag. 362. quam petulantia Censura ferit splendidissima illa antiquioris

Ecclesie lumina, quasi trallis ignorantie tenebris obvoluta fuissent, & propemodum extincta. Quasi non jam reipsa, inquit, compertum sit, in iis que ad Christianam Religionem attinent, Homines doctissimos, easque numero pene infinito, idque per multa secula, fedissime lapsos esse; easque penitus ignorasse, que hodie Infantes ipsi recte norant. Atque alibi Apostasiam à Fide Apostolica imputare non veretur Ecclesie primitivæ, quod Hereticos. Sui Antecessores sententia sua damnet. Quamvis, ait, Pauli Samosareni, & Photini etate, jam contraria sententia ab Ecclesia, hoc est, generatim ab iis, qui Jesu Christo nomen dederant, recepta fuisset; non tamen ea, que ab ipsis asserbatur, nova erat, quippe quam ipseus Christi Apostoli constanter docuissent. Unde etiam dubium non videtur, quin post ipsos Apostolos, aliquamdiu ea ab universali Ecclesia retenta fuerit. Sed neque Historias, nec scripta illius Temporis ulla habemus, nisi eorum, qui contrariam sententiam sunt secuti; quibus, quod ad Historiam attinet hac in Re, minime fidendum est; quique, cum tandem Principatum in Ecclesia obtinuerint, facile curare potuerunt, ne Adversariorum scripta in Posterorum manus pervenirent. Hinc perspicuum est, de sententia illorum, qui Heretici ab ipsis sunt habiti, nihil posse statui, verum sc. ea ab antiqua Ecclesia, necne, recepta fuerit. Nec mirum, si ea, licet olim passim recepta, iis tanquam Auctoribus fuerit tributa, qui, posteaquam Hominum male doctorum culpa quodammodo exolevisset, illam instaurare sine aggressi. Quemadmodum etate nostra, nonnulla de Christiana Religione sententia, que jam pene exoleverant, Luthero, Zuinglio, & aliis quibusdam, tanquam auctoribus, attributa sint, que tamen in ipsa universali Ecclesia quondam vigebant. Quod si libri & scriptores, unde hoc facile

le intelligi potest, perinde invisi iis fuissent, qui in Ecclesia Dogmatum sunt adepti, atque is fuerunt, quos ante diximus, non minus hoc, quam illud, incertum foret. Perissent enim ipsorum opera omnino ejusmodi quoque scripta. Sed quia plurima in illis sunt, quae ipsis aperte favent, adeo ut secundum ea scripta sententiam de omnibus Rebus, quae hodie controversa sunt, ferre non recusent, idcirco ea hanc conservata, & communia ipsorum & Adversariorum arma quodammodo effecta. Verum, quicquid hoc loco adversus Authoritatem sententia nostra à Volano congestum fuerit, satis semper erit nobis, eam Divinis literis non modo non adversari, sed prorsus consentaneam esse, pra quibus humanam quantumlibet Authoritatem, vel ipso Volano Teste, nibili faciendam esse, satis demonstratum est. Sic ille, Disp. contra Volanum. Tom. 2. p. 421. col. 2. Quae Socini Apologia pro se, suaeque Dogmate, non minus Rationi adversa est, quam Pietati & Charitati Christianae. Supponit enim, Catholicam Ecclesiam descivisse à Fide, quam Apostoli constanter docuerant, eam autem retentam fuisse tantummodo à Paulo Samosatenno, Photino, aliisque paucis, ipsorum Discipulis, reliquis omnibus veritatem Evangelicam oppugnantibus, illiusque vindices acerbissime persequentibus; cum tamen post Apostolorum obitum aliquamdiu retenta fuisset ab universali Ecclesia. Quo quid malitiosius aut absurdius fingi potuit contra Ecclesiae Catholicae Pastores? Quasi omnes dedita opera, & contra Conscientiam apostatassent à Fide Apostolica, & Populum Christianum in eandem Apostasiam secum abduxissent, nemine refragante. Quis Christi Discipulus hoc voluisse eos putet? Quis Aristotelis Discipulus, eos hoc potuisse putet, si maxime voluissent? Etenim Religio vetat, ut illud credamus, nec minus Ratio

Ratio, ut hoc fieri posse credimus. Supponit item, cunctos illius ævi Historicos, veritatem Gestorum suppressisse, & partibus favisse, reliquosque scriptores, celeberrimi nominis in Ecclesia, curasse, ne Adversariorum scripta in Posterorum manus pervenirent. Cum ex adverso satis constet, tum ex Historia Ecclesiastica, tum ex aliis illius ævi monumentis, Acta atque Dogmata Hæreticorum accurate esse relata, singularum Hæresium originem atque progressum; Patronos ac fautores, quinam & quot fuerint; Disputationes habitas cum Catholicis (quarum pleræque adhuc extant) ubi Argumenta illorum cernere est, cum Responsis ad singula. Denique, ex veterum synodorum Actis, quæ unicuique fas est consulere, luculenter apparet, quanta fide atque diligentia, quanta moderatione & æquitate, Novatorum scripta, & sententiæ inde excerptæ, examinabantur, & cum Doctrina Catholica conferebantur; quæ non ante damnatæ sunt, quam deprehensæ fuerint, ex collatione sic instituta, contrariæ Fidei antiquitus receptæ, quam in majorum libris reperebant, quamq; ipsi ab Apostolis primitus traditam accepissent. Quam alienum itaque à veritate est, nec minus à modestia, quod Socinus hic affirmat de Hæreticorum Doctrina; eam olim passim receptam fuisse, sed cum Hominum male Doctorum culpa quodammodo exolevisset (sic enim pro insigni sua modestia, appellat eximios Ecclesiæ Catholicæ Doctores) illis tributa fuerit tanquam primis Authoribus, qui tamen ipsam non de novo cuderunt, sed oppressam, & fere abolitam denuo instaurarunt. Cum autem ad hoc probandum, affert Instantiam ex Doctrina Reformatorum, quam Instituto suo valde congruam esse judicat, partim nihil veri in se habet, partim nihil
ad

ad Rem. Siquidem Doctrina ista, quæ restituta est ab iis Theologis, & communibus suffragiis Ecclesiarum Reformatarum approbata, viguisse probatur in vetere Ecclesia Catholica, ex indubitata fidei scriptoribus, qui priscis istis Temporibus vixerunt, quorum Testimonia passim citantur in Harmonia Confessionum, & in Theologorum nostrorum scriptis, tum Dogmaticis, tum Polemicis. Hoc autem de lux sectæ Dogmatibus Socinus non audet asserere. Providentia enim Divina in hoc eximie elucet, quod, una cum S. Scripturæ voluminibus, scripta Patrum, acta Synodorum, Historicorum Ecclesiasticorum libri, & siqua alia vetustoris ævi monumenta, conservata sint, quibuscum conterri possent Dogmata, Ritusque Ecclesiæ Romanæ, & ad eorum normam emendari, quacunque in re à Recto aberraverint. Et sane æquum est, idem quoque sentire de scriptis veterum, ante Paulum Samosatenum, & Photinum; quæ tamen Socinus favisse vult istis Hæreticis, atque adeo per malitiam suppressa, ne contra ipsorum Adversarios Testimonium ferrent; cum tamen Catholici ex majorum suorum scriptis, Hæreticorum istorum Dogmata novitatis arguere solerent, & corruptæ Fidei dammare. Cur non & S. Scripturæ libros ab iisdem quoque oppressos aut depravatos asserit, qui, ut ipse arbitratur, aperte favebant istorum Hæreticorum Doctrinæ & Catholicæ adversabantur? At in confesso est apud omnes, hos neque in seculo isto primævo, neque postea sub Tyrannide Papatus, aut deletos fuisse, aut depravatos, quamvis præcipua Argumenta, quæ contra Ecclesiæ Romanæ errores, & abusus faciunt, illinc deprompta sint. Idcirco, quamvis Pontificii appellent specie tenus ad veterum scripta, ut & ad S. Scripturas, pro Doctri-

nae suae vindictis, haud tamen inde sequitur, Haec magis, quam illas Doctrinae suae patrocinari, quicquid è contra Socino videtur, qui in ipsorum Scriptis parum aut nihil versatus est. Utinamque ergo hic asserat, quamplurima in veterum Scriptis aperte favere Pontificiis, adeo ut secundum ea Sententiam de omnibus Rebus, quae hodie controversae sunt ferre non reculent; atque alibi audacius affirmet, ex Pontificiorum Scriptis contra Lutheranos & Calvinianos satis intelligi, quod si praeter S. Literas, illorum Authoritati standum sit, nobis omnibus Caula cadendum esse; sc. Epist. 3. ad Matt. Radecium. summam tamen suam imperitiam in hoc prodit. Pontificii enim Theologi, ut satis notum est, etsi multum deferre videantur Authoritati veterum, cum in genere loquuntur; quoties tamen ad particulares Controversias descenditur, quae inter illos & nostros agitantur, ubi paulo arctius premuntur illorum Testimoniis, vel tergiversari solent vel ea aperte rejiciunt. Pariter fati liquet, Doctissimos quosque è nostris Theologis, praesertim Anglicanis, fidenter appellare ad veterum Ecclesiae Doctorum Tribunal, ut Sententiam suam ferant de questionibus controversis, cui & acquiescere se velle testantur, quoties concordibus Suffragiis latam comperiunt. Quod vero demum opponit Volano, & Testimoniis ab eo congestis, sibi satis esse, suam Sententiam divinis literis non modo non adversari, sed prorsus consentaneam esse; praequibus humanam quantamlibet Authoritatem, nibili faciendam esse; miserrimum effugium est, & ineptissima petitio Principii. Sic enim se Judicem constituit in sua ipsius Caula, suaeque solius sectae Sententiam vult esse consentaneam S. Scripturae; Cunctorum autem

autem aliorum sensus rejicit quocunque aut qualescunque fuerint, ut alienos & erroneos; & sub prætextu Authoritatis divinæ, quæ omni humane præponenda est, suam occulte ingerit, & in utriusque locum dolose supponit.

§. 89. Cumque Idem alibi vehementer exagitet Fr. Davidis, & Chr. Franken Discipulos, qui (ipsius Principiis insistentes) negabant Christum invocandum esse (quia Deus solus appellatur exauditor precum, & Cordium inspector) censeatque illos non habendos esse pro Christianis, ut qui reipsa Christum non habeant; & Jesum esse Christum, licet fortasse aperte verbis non audeant, re tamen ipsa omnino negent. Instit. Christianæ Rel. p. 656. col. 2. Tom. 1. Cumque in epistola sua ad Synodum Nægroviensem, nullum amplius cum Talibus in Rebus sacris commercium habendum esse arbitretur; atque insuper injungi velit omnibus suæ sectæ Ministris, ut in publicis precibus, statutis quibusdam Diebus, Christum Jesum Dei Filium nominatim invocarent. Tom. 1. p. 491. col. 1. Alibi tamen hanc Christi Invocationem in eo genere Adiaphororum ponit, quæ nec jussæ sunt, nec vetitæ; & diserte affirmat, eam hac ipsa de Causa non esse necessariam. Sic Ille Ep. ad Geo. Eniedinum. Tom. 1. p. 485. col. 2. Affirmat item, ad Christi Invocationem asserendam, nihil opus esse, ut nos sciamus, eum fuisse Servatorem à Patre datum. Sive enim nos hoc sciamus, inquit, sive minus, verissimum id est, & erit semper. De Invoc. Christi Tom. 1. p. 356. col. 1. Quibus verbis inter se collatis, ut Contradictoria videtur asserere, dum hoc Dogma de Christo invocando, & necessarium censet & adiaphorum; ita satis pro Imperio cunctis suæ sectæ Ministris istam invocandi Christi

Christi Praxin imponi curat, etsi à Deo minime iussam, prout Ipsi visum est. Quinetiam, Invocationem hanc Exigit ab iis, qui haud certi sunt, utrum Christus Nobis fuerit in Servatorem à Patre datus, annon? Quasi Oratio accepta esse possit sine Fide; aut Fides non præsupponat cognitionem illius Numinis, ad quod preces nostras dirigimus; aut, denique, quasi salutem ab eo rite poscere queamus, de quo dubii sumus, an Talis sit, qui nobis salutem istam conferre possit.

§. 90. Ita tergiversatur Socinus, ita Subterfugia quærit, ita totam Antiquitatem aut calumniatur aut contemnit, dum suo Dogmati patrocinium undiquaque petit. Quod malæ Causæ maximum Indici-um est. Neque hoc ei Proprium fuit. Idem enim factitatum legimus à senioribus Anti-Trinitariis, quorum Socinus, ut in Doctrina, sic in moribus videtur fuisse Discipulus. Siquidem accepimus, primarios quosdam ex horum numero, tam Polonos, quam exteros, qui post Servetum Genevæ combustum, in partes Transylvaniæ & Poloniæ certatim confugerant, hæresesque suas illic disseminare cæperant, quamprimum innotuere Ecclesiis Evangelicis & malefantiæ fuerunt Doctrinæ sic ab iis traditæ, comperti fuerint, hæretica sua Dogmata dissimulasse tamen, fidemque orthodoxam palam professos fuisse, quoties in Synodos citabantur ad respondendum de suspitione hæreseos. Ita Petrus Statorius Thionvillanus, in Synodum Pinczoviensem citatus, hanc suam Confessionem edidit, propriaque manu consignavit. A. D. 1559. — *Propheticam & Apostolicam Doctrinam, quæ veram Dei Patris, Filii, & Spiritus Sancti cognitionem continet, amplector ac veneror; parique religione Deum Patrem, Filium, ac S. Spiritum*

ritum, distincto secundum sacrarum literarum veritatem, colendam, implorandumque precibus libere profiteor. Denique omnem hæreticam de Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto Blasphemiam, plane detestor, sive Ariana illa, sive Servetiana, sive Eunomiana, sive Stan-
cariiana fuerit. Georgius item Blaodrata, postquam Calvinus Ecclesias Polonicas, & Palatinum Vilensem de ipso tempestive monuisset, in altera synodo Pincroviensi, A. D. 1561. quasi adversus Calvinij injurias sese defensurus, his verbis Fidem suam publice testatus est. — Fateor me credere in unum Deum Patrem, in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus, & in unum Spiritum Sanctum, quocum est essentialiter Deus. Deorum pluralitatem detestor, cum unus nobis sit tantum Deus, essentia indivisibilis. Fateor, tres esse distinctas Hypostases, & æternam Christi Divinitatem ac Generationem, & Spiritum Sanctum, verum & æternum Deum, ab utroque procedentem. Sic. Hi Fidem suam ore testati sunt. Hac tamen Professione non obstante, satis constat, illos primos, atque acerrimos hæresis Anti-Trinitariorum Patronos ac Propugnatores extitisse, una cum Franc. Lisma-
nino, qui tamen in altera synodo ejusdem Anni, *Se non adeo Rem, atque Doctrinam Fidei, ac verba illa Scholastica Trinitatis, ac similia, accusare profitebatur.* Itaque magis magisque indies detesti, cum non amplius sua virulenta Dogmata occultare potuerunt, & sub nomine Evangelicorum latenter obrepere, post unum & alterum Colloquium inter ipsos & Orthodoxos habitum, schismate palam facto, in segreges Cœtus abiere: vid. hist. Eccles. Slavonic. lib. 1. Hoc modo dissimulare soliti sunt hujusce Sectæ Antesignani, cum primum exorti sunt, & numero pauciores essent; quasi sui Dogmatis ipsos pueret,

deret, aut saltem ex impendentis periculi metu illud palam asserere non auderent. Qua in Re jure desideramus, non solum ipsorum Constantiam, sed & sinceritatem, contra quam graviter peccarunt, tam dissimulando, quod revera tenuerunt, quam profitendo illud, quod Corde abnegarunt; utrumque contra animi sui sententiam, & Conscientia refragante, ut eventus paulo post docuit. Ita mendaces deprehensi sunt primi hujus Sectæ Authores, non minus in se, quam in Deum & veritatem Catholicam; nec magis infames sunt ob Hæresin, quam ob Hypocrisim.

§. 91. Utcunque igitur Socinus, illiusque Socii ac Discipuli, summam humilitatem ac modestiam simulant, cum sincero veritatis amore, pieque vitæ studio; utcunque zelum Gloriæ Divinæ illustrandæ, Fidei vere Christianæ ubique propagandæ, & salutis animarum promovendæ præ se ferant; utcunque vitæ sanctitatem præ omnibus magnificere videantur, dicantque se facile posse dissensum in opinionibus ferre, modo Christianæ vitæ Innocentiæ, & singulari morum Integritati, studeatur; utcunque dentum Amicorum iudicium, eruditionem, & auctoritatem, se plurimi facere prætendat Socinus; & ante omnia Divini nominis auxilium, tum pro se, tum pro amicis imploret, quod utrosque dirigat & adjuvet in via veritatis; ex antedictis tamen sat liquet, hæc omnia simulari tantum, cum facta dictis minime responderint. Cunctos enim præ se continent; Fidem Catholicam non solum sedociter oppugnant, sed & fœdissimis Convitiis proscindunt; Ecclesiam Catholicam non solum deserunt, sed & in partes discindunt, imo quantum in se est, destruant, & e medio tollunt; partim, dum eam existisse

per

per aliquot secula negant; partim, dum Religionis Christianæ fundamentalia subvertunt. Quod pro vero antiquitas habitum est, rejiciant; Hæreses olim ab Ecclesia Catholica damnatas denuo resuscitant, & perniciosissimos suos errores, etiam post sententiam à cunctis per orbem Christianum Ecclesiis contra illos latam; & palmaria Catholicorum Argumenta, quibus perfoffi & postrati sunt, mordicus tamen retinent, & obstinatissime propugnant; cum vero Trinitatem habeant pro Cerebri humani Idolo, necesse est ut omnes illius Cultores, hoc est, omnes Catholicæ Ecclesiæ Filios, pro Idololâtris habeant, adeoque æternæ salutis incapaces; monitis Amicorum, quantumcunque pii doctique fuerint, cedere recusant; Preces, quas ad Deum dirigunt, ut in via veritatis dirigantur, vel non ex animo offerunt, vel culpa sua inefficaces reddunt; dum præconcep- tis Opinionibus pertinaciter adherent, & media ad veritatem inveniendam requisita, quæ Deus & Ecclesia illius, eorum. usui impensius commendarunt, adhibere renunt; cum autem pro aliis sic orant, hoc solum à Deo petunt, ut Catholicam Fidem & Ecclesiam deferentes, sua Dogmata amplectantur, suorumque Coetibus se adjungant. Postremo, cum zelum intensiorem præ se ferant pro sincera Pietate, & integritate vitæ Christianæ; utramque tamen convellere satagunt per geminum illud Dogma de Psychopannychia & totali perditione impiorum in die Judicii, uti antehac observavimus. Itaque sive originem hujus Sæctæ, sive fædos exitus quamplurium Professorum isti primitus adherentium, spectemus; sive perniciosissimam Consequentiam, & malignos effectus errorum, quos obstinate tuetur, ista merito absterre possunt unumquemque Plum, qui saluti

suz serio consulit, quo minus isti se adjungat. Si-
quidem Anti-Trinitariorum primarii Duces, quo-
rum Copias Socinus tandem in unum, quasi exerci-
tum collegit, ut contra Ecclesiam Catholicam con-
junctis viribus militarent; aut sponte profugi erant,
& perfidi Desertores Ecclesiarum Evangelicarum,
aut inde expulsi; qui exinde in Poloniam, Transyl-
vaniam, Regionisque vicinas confluxerunt; aut
Homines ibidem orti & educati, at nullius fere aut
mali nominis. Ex primo genere erant Valentinus
Gentilis, Geo: Blandrata, Jo: Paulus Alciatus, ali-
ique quidam; quibus etiam accenseri potest uter-
que Socinus. Ex altero autem quam bonæ Indolis,
vitæ, samæque fuerint, facile discere possumus ab
excellenti quodam viro (sic enim Socinus illum ap-
pellat) qui inter cæteros scrupulos, numero 30:
quos Socino solvendo proponit, hunc objicit, nu-
mero 13um. — *Quod hujusmodi Sectariorum pleri-
que nulla Pietatis commendatione, nullo laudato prio-
ris vitæ exemplo commendati forent. Imo, inquit, ut
plerumque videmus, hac Doctrina de Christo per Ho-
mines vagabundos, & contentionum zelû carnalis ple-
næ; alios ex Lustis, Audiis, Ganeis, prolata est. Qui-
bus Principiis quomodo partes exitus responderint, I-
dem paulo post indicat, sc. Scrup. 18. ubi de his Secta-
riis affirmat, quod, postquam præservidus ipserum ze-
lus paulatim deserbuit in propagando Christi Regno,
(ut ipsi præ se ferebant) in quendam Atheismum pro-
laberentur, ita ut alii aperte Christum, alii vero eti-
am Deum & inferos negarent. Quod & Socinus alibi
fatetur, uti prius advertimus, neque aliud habet
quod reponat, quam illud Joannis Apostoli, è nobis
prodierunt, sed ex nobis non erant. At hoc utique pa-
rum valet ad Dogma Socinianum, illiusque Patro-*

nos,

nos ab hoc Apostasie crimine vindicandum, cum istius Doctrinae soboles genuina sit; quippe quae Fidei, Pietatisque fundamenta subvertit; quibus è medio sublatis, quid amplius restat, quam opinio-
num incertitudo, discursatio vaga per inextricabiles errorum labyrinthos, viciscitudo Religionum & Cultuum, quos desultoria levitate invicem permutant, tandemque præceps Ruina in Abyssum Atheismi.

§. 92. Post Catalogum errorum Socinianorum, qui vel ex nuda recitatione faditatem suam demonstrant, Pii cujusque oculis, animisque Fidelium horrorem incutiunt, fas sit eorundem concessa subijcere, quæ vel ab amicis sanioribus moniti vel ab Antagonistis arctius pressi, in scriptis suis exhibent. Hæc autem excerpfi præcipue ex ipso Socino, Sectæ hujus magistro; quædam item è Catechismo Racoviensi è Schlichtingio in Symbolum, è Joachino Stegmanno de judice & norma Controversiarum Fidei, & ex Andrea Dudithio. Quæ vero è Socino exhibeo, fere omnia extant in Tomo. 1° operi ipsius, & sic se habent.

§. 93. 1. In Solut. 30. scrupulorum ab excellenti quodam viro propositorum. p. 327. Resp. ad Scrup. 23um. hæc habet. *Lutherus homines adduxit ad ejusmodi Rerum Divinarum cognitionem, qua satis esse poterat ad salutem æternam consequendam per Lutherum ea fuerunt patefacta, quæ ad Hominem fidelem constituendum sunt necessaria.* Idem Ep. 3. ad Dudithium. p. 502. *neutiquam se dubitare affirmat, quin multi sint, vel saltem esse possint, è numero Calvinianorum, & Lutheranorum, qui Cælestis vite hereditatem sunt adituri, cum se ad præscriptum Christi gesserint.* De Papistis, inquit, idem affirmare nolim, quos omnes ho-

die Idololatrias esse statuo. Nec vero neminem Idololatriarum salutis aeterna compatem fore. Quibus in verbis fatetur, Evangelicos utriusque Communionis, habere omnia ad Fidem & salutem aeternam necessaria, & posse, dum tales manent, ad Christi prae scriptum se gerere. Cur itaque Schisma fecit in Ecclesiis Evangelicis? Cur Discipulos suos, a publicis ipsorum conventibus, & ab omni Communione in Sacris, semovere voluit? Cur segreges suorum Coetus instituit, ob discrimen in Rebus ad salutem minime necessariis? Cur Dogmata sua, tam nova in se, tam Evangelicorum Doctrinae adversantia, tanto fervore, tam acri zelo, ubique urget, & quali necessaria ad salutem, cunctis inculcat? Cur Evangelicorum Dogmata alibi impugnat, ac damnat, ut summe perniciofa, Fidei Christianae adversa, & salutis aeternae destructiva; praesertim, illa de Trinitate, & satisfactione Christi? Cur Ecclesiam unamquamque, quae istud S.S. Trinitatis Dogma asserit, Antichristianam appellat? Cur eandem Trinitatem, habet pro fictitio Idolo, & humani cerebri Commento, quam tamen omnes ubique Catholici & credant, & colunt, ut ipse probe novit, ac proinde, cunctos illius cultores pro Idololatriis, habet, quos omnes e regno Caelorum excludit? Si quidem alibi, non pudet eum affirmare, *Contra Fidem de uno vero Deo nullum gravorem in Christi Ecclesiam ab Antichristi spiritu errorum involutum fuisse, quam in Deo, inque illius simplicissima essentia, plures esse Personas inter se distinctas, quoniam qualibet suus verus Deus.* Animadv. in 1^a. Assert. Coll. Polnan. p. 423. & in Resp. ad librum Jac. Coveti, quem scripserat contra Theses ipsius de Jesu Christo Salvatore, ubi totis viribus impugnat Christi Satisfac-

tionem;

nem, satis innuit, *Covetum in Defensione istius Doctrinae, contumeliosum fuisse in Deum, ejusque Filium, dum Evangelium ministravit; Populique sibi commissi damnationem procurasse, dum illius salutem se curare credidit. Unde & illum hortatur, precari Deum, ut sibi veniam benignus daret, suoque Spiritu mentem ipsius persunderet.*

§. 94. 2. Idem in Resp. ad Scrupulum 30. qui sic se habuit. Cur tantopere omnes Ritus Cere-
moniarum, Traditiones à nostris respuuntur, etiam sine delectu, quas à vetustissimis Ecclesiarum Patribus commendari videmus & observatas à Multis sine Scandalo, cum tamen illos Spiritu Sancto egregie imbutos nos ipsi non diffiteamur? Respondet Socinus. Si nostri Homines ab aliis jamdiu separati non essent, ab iisque penitus explosi, & pro Omnium pessimis reputati (quod attinet ad Doctrinam, loquor) facile paucas quasdam Cerimonias, quas & multa Regum, & Sanctorum Virorum Auctoritas commendabat, retinissent, in quibus viz. quamvis verbo Dei additis, nullus tamen falsus Dei Cultus, nulla evidens superstitio fuisset. Sed quando jam tanta Divisio inter nos & reliquos omnes est facta, satis visum est Ecclesias nostras paulo diligentius reformare, ut ad simplicitatem illam Apostolicam, nobis haud obscure in Apostolorum ipsorum Actis atque Epistolis delineatam, quam proxime accedant, antiquissimarumque illarum Ecclesiarum quam simillime sint. Sic Ille. At qui separationem hanc fecerunt ab omnibus Ecclesiis Evangelicis, aut Causam isti separationi dederunt? Quomodo factum est, ut tantopere exosi sint, non solum istis, sed & cunctis per totum Orbem Christianorum Ecclesiis, nisi ob Dogmata haeretica atque Blasphema, quae communi omnium Ecclesi-

Ecclesiarum Suffragio damnantur, etsi in Aliis quibusdam inter se discrepantium? Qua de Causa renuunt, se vetustioris ævi Ecclesiis conformes præbere in Doctrina æque ac in Disciplina, Cultusque divini Cæremoniis, cum utrobique par sit Ratio? Cur in materia Agendorum, non admittunt, & in praxin reducunt, quæ Apostolicæ Ecclesiæ olim observarunt; quorumque mentio occurrit in novo Testamento, inque veteris Ecclesiæ monumentis, & ad nostra usque Tempora Praxi non interrupta derivata sunt? Cur veteres, proque Ritus, (quod & ipsi non dissententur) à seipsis probatos, ea de Causa rejiciunt, quod in usu sint apud Ecclesias Evangelicas, à quibus ut seperati sunt, ita & damnati? Non sic Evangelici egerunt cum Ecclesia Romana, cum Illius communionem in sacris deferre coacti sunt. Tunc enim æquum putarunt retinere quod antiquitus obtinuerat, quod ad ædificationem spectavit, quodque usui statuique præsentis Ecclesiæ commode inservit, licet in Ecclesia Romana variis superstitionibus antea corruptum. Sic Abusum tollere prudenter instituerunt, Usumque pristinum denno restituere quod veræ Reformationis opus est. At Socinus cum suis, omnia fere e medio sustulerunt, quæ ab Apostolis, piissimisque Ipsorum Successoribus, in Ecclesiam introducta sunt ut, ex antedictis patet, praxique sua reprobarunt, quæ ex Rationis suæ Sententia non potuerunt non probare.

S. 95. 3. Idem in Epist. ad Simonem Ronemborgium. p. 430. col. 1. in fine, hac habet —
Nulli dubium esse potest, quin Christianis Ecclesiis in Rebus indifferentibus id faciendum sit, quod major Pars Eorum, qui Christi nomen profitantur, faciunt,
 (quanto

(quanto igitur magis, id, quod maximè? *Non quàm vehementissime Concordia & Pax, cum Omnibus Christiani nominis queratur, neve exteris Christi nomen ludibrio exponatur, & divina veritati propaganda Aditus praecludatur.* Ergo, ex Sententia Socini, ex officio incumbit Christi nomen profitentibus, quicunque sunt, aut cujuscunque sectæ, se conformes præbere praxi Ecclesiæ Catholicæ præsentis ævi, in Rebus adiaphoris; ita ut minor pars in hoc cedere debeat majori; sicut olim decretum est in Concilio Niceno, circa diem Paschatis. Deinde, hoc fieri vult, ratione istius Concordiæ atque Pacis, quas omnimode prosequi, summaque Cura conservate oportet, cum Omnibus Christianismum profitentibus, ne sanctissimam istam Fidem, sic à nobis professam, culpa nostra ludibrio exponamus, & ulteriorem illius progressum intempestiva nostra morositate apud exteros impediamus. col. 12.

§. 96. 4. Idem in Epist. ad Geo. Eniedinum p. 484. Cui, cum dubitaret de invocatione Christi, eo quod non expresse præcipiatur in S. Scriptura, ita respondet Socinus *Idem enim Quæstus, inquis, Deus odit, & frustra se coli humanis Commentis affirmat. Ergo subjecis, nihil est in Cultu Dei pro Bono habendum, nisi quod Ipse jussit ac mandavit; Respondeo, Commenta humana ea non esse, quæ ab aliquo divino Decreto atque Operatione, Nobis non modo patefacta & inculcata, sed etiam diligentissime commendata pendunt, qualis operatio est exaltatio Jesu Christi; ejus, inquam, absolutum in suam Ecclesiam Regnum, plenissimaque Gubernatio, cum iis omnibus conjuncta &c. & paulo prius — videam multa esse, quæ non debent ex Ecclesia explodi, & tamen non sunt omnino necessaria. Ubi advertere possumus; Primo, Socinum multa*

multa suo iudicio probanda ducere, quæ tamen non sunt discrete mandata in S. Scriptura, quoties ad Rem suam facit. Deinde, quamplurima esse, quæ ipse, cum suis, improbat ac rejicit, cum tamen rite deducantur e S. Scripturæ Principiis, & fundentur in aliqua lege, Operatione, vel Decreto Divino ibidem memorato; nostræ item observationi commendentur, vel ex Regulis parallelis isthic occurrentibus, vel sanctorum exemplis inibi probatis; ut Adoratio & Invocatio Trinitatis, Christi satisfactio, ejusdem Dietas, Spiritus S. Personalitas, necessitas Baptismi & efficacia, necessitas item Ordinationis, & Politicæ Ecclesiasticæ ab Apostolis institutæ, Consecratio Templorum, Dies statim ac solennes tum Festorum, tum Jejuniorum, usus Trisagii in sacris, Ritusque quamplurimi ad Liturgiam, atque Disciplinam Ecclesiasticam pertinentes, quos ipsi tamen nihili faciunt, si minus aperte damnant. Denique multa observata haud necessaria, neutiquam tamen ejicienda esse ex Ecclesia. Quæ regula si modo valeat, istorum omnium Adiaphororum usum confirmat, quæ vel ab Ecclesia habemus injuncta, vel Communi Piorum praxi nobis commendata.

§. 79. 5. Idem, in Disp. de Baptismo Aquæ. p. 736. Cap. 17. col. 2. Censet, ut quicumque e Judæis, Turcis, Aliisque infidelibus, ad Fidem Christianam convertuntur, initientur Ecclesiæ per Baptismum; subque Judicii hanc Rationem adfert. *Etsi, inquit, ea de Re nullum expressum & perpetuum extat mandatum; Apostolos tamen, qui id facere consueverunt, imitari debet, præsertim, cum ab universa Ecclesia eum morem receptum; ac perpetuo usu comprobatum fuisse; aut constet, aut certe admodum credibile videatur, quæ scilicet*

aliter aliquando facere institueres, aliter quoque singula privatis Ecclesiis esse faciendam. Unde sequitur, nobis non solum fas esse, sed & necesse, ex lege Decorum, imitari Apostolos in Rebus ad agenda spectantibus, etiam in iis, de quibus nullum extat mandatum. Deinde, hoc imitandi officium precipue nobis incumbere, quoties aliquid ab Apostolis usurpatum Ecclesia Catholica admisit; seculisque sequentibus universali, constantique Praxi comprobatum est, siue Praxis ista certo cognita fuerit, siue à Testibus fide dignis accepta. Singulas demum privatas, siue particulares Ecclesias, se debere Catholice conformes præbere.

§. 98. 6. Legitimum Adiaphororum usum qualia sc. in S. literis non præcipiuntur, aut prohibentur, alibi clarius & fortius asserit; viz. in Resp. ad Ectas Andr. Dudithii ad Disput. Socini de Baptismo. P. 739. col. 2. in fine. ubi sic inquit. *Addere Dei Præceptis, quod Moses fieri vetuit, nihil est aliud, quam aliquid inducere, vel faciendum dicere, tamquam à Deo præceptum, quod tamen Deus non præcepit; non autem simpliciter id facere, id est, eo nequaquam appposito, quod Deus ita præcepit Deut. 4. 2. Quod si hæc Interpretatio non adhibeatur, sequetur, nihil prorsus fieri posse, quod Deus non præcepit; quod & ipsi sensus sui Communioni, & sacra Historia mille in locis adversatur. Obz. At sequeretur hinc, bonam Intentionem, & Pharisaicas idola ad exaltandam stabilizandas esse. Resp. Bona Intentio, nisi in Actum Dei præceptis adversantem erumpat, culpanda non est. Pharisaica vero idola ad exaltandam nisi interim Dei Præcepta negligantur, per se ipsa non damnantur in S. literis. Hæc ille de Adiaphoris, satis Orthodoxe.*

§. 99. 7. Idem in Tract. de Ecclesia, quem ex varijs

variis Epistolis in unum compegit, hæc habet de certis, Doctrinæ Capitibus stabiliendis, quæ à singulis Ecclesiæ membris agnoscenda sunt pro veris, sc. p. 347. Col. 1. *Certa aliqua Doctrinæ Capita constituere, sine quibus nemini salus contingere queat; & qui in istis Tecum non sentiunt, intuum Ecclesiam non recipere, aut eum inde ejicere, ut Apostolicum est, sic & nunc & semper fieri, & potuit & debuit. Videat modo Quisque, ut Capita ista ea constituat, quæ constituenda sunt. Id autem facile fiet, si ut profecto debet, ex solo, eoque aperto Dei verbo, omnia petamur. Quod si nihilominus hæc in parte erratum fuerit, quatenus aliqua Capita constituta fuerint, quæ ex isto numero revera non sint, non idcirco vera Christi Ecclesia ea, quæ hoc fecerit, esse desierit, dummodo nullum eorum prætermiserit, quæ ex isto sunt numero. Et quacunque tandem ratione in iis constituendis erraverit, in eo tamen nunquam errare dici poterit, quod eos recipere velit, qui in illis secum non consentiant. Imo errorem errori adderet, si eos reciperet. Etenim, contra suam ipsius Conscientiam ageret; & eos fratrum loco haberet, & Christi Fidelium, quos tamen à salutaris Christi Doctrina abesse plane sibi persuasisset. Quibus in verbis, non solum unumquemque Ecclesiæ particularis Fundatorem, sed & Ecclesiæ pridem fundatæ Præpositos, Authoritate donat, fundamentales Fidei Christianæ Articulos, sine quibus nemo salutem consequi potest, non constituere tantum, sed & aliis imponere pro talibus; eosdemque Judices constituit in hoc negotio, quænam sint hæc fundamentalia, & quæ non sint; Deinde, ex hoc Capite Ecclesiarum reformatarum Confessiones suo Calculo probat, ut rite factas & jure impositas unicuique membro istarum Ecclesiarum. Neque enim audet asserere Confessiones istas deficere*

deficere in aliquo dogmate, quod ad Salutem necessarium sit. Imo contrarium affirmat, ut modo ex Illius Scriptis ostendimus. Comprobat item, Judicium earundem Ecclesiarum, in Censuris contra suam sectam latis, reliquosque Anti-Trinitarios, quos à sua Communione universim excludunt. Imo, ex hoc probare videtur Censuras & Anathemata Ecclesiæ Romanæ, contra cæteras Ecclesias à se dissidentes lata; cum sit Ecclesia sui Juris; & utcumque plurima habeat superflua atque Superstitiosa, quæ Fidei antiquitus receptæ de novo adscivit, non tamen deficere putatur in necessariis. Probat, saltem veteris Ecclesiæ Praxin in regula Fidei condenda; in exigendo Confessionem ejusdem à Filiis suis; in Decretis suis Synodicis, quibus eam munivit undique, & contra omnis Generis Hæreticos asseruit; in Censuris item contra eosdem cum Anathemate latis, quibus Socinianorum Antecessores à sua Communionem pepulerunt isti Patres, Catholica Ecclesia per totum Orbem diffusa, istiusmodi Censuras approbante; Ipsorumque consortium, præsertim in sacris, ut perniciosum atque Pestiferum, abhorrente. Tales Erant Ebion, Cerinthus Sabellius, Paulus Samosatenus, Arius, Eunomius, Photinus, Macedonius, alique Anti-Trinitarii.

§. 100. 8. Idem in Epist. ad Synodum Nægroviensem. p. 491. Col 1. Censet omnes Fr. Davidis Discipulos, cæterosque similia sentientes, excommunicandos esse — *Non est, inquit, cum Isthis amplius, ut mihi quidem videtur, in Rebus sacris Commertium habendum.* Deinde vult statas Precum formulas omnibus Verbi Dei Ministris injungi, quas statutis diebus in Publico usurpent. Has demum preces ad Christum nominatim dirigi vult ut hoc modo suæ
Partis

Partis Homines discriminentur à Francisco Davi-
dianis, aliisque quibuscunque Anti-Trinitariis, qui
necessarium hunc Fidei Articulum viz. Christum
invocandum atque adorandum esse, ut divinæ Ma-
jestatis factum Participem, abnegarunt. Ex hac au-
tem Socini Sententia sequitur, si paritas Rationis
valeat, Catholicos non esse culpandos ex eo, quod
Socinianos à Cæteribus suis excludant, & à Sacris
arceant, eo quod Fidei Articulos ad salutem, ut
Ipsi judicant, necessarios, palam & obstinate negent.
Neque ex hoc etiam, quod certas publicarum pre-
cum Formulas Ministris injungant, ex officio usur-
pandas, ut hac nota dignoscantur ab Hereticis,
Fidemque Catholicam aperte profiteantur. E. G.
Quibus Trinitas Personarum invocatur, tum con-
junctim, tum separatim; potestas Regum à Deo
solo derivari agnoscitur, illique soli subdita; satis-
factio Christi pro universi Generis humani pecca-
tis, in officio Eucharistico; Necessitas Gratiae di-
vinæ ad Tentationes superandas omneque opus bo-
num perficiendum, à Deo indefinenter petendæ;
Reatus peccati originalis, statusque damnationis inde
consequentis, qui in officio Baptismali exponitur;
efficacia utriusque Sacramenti, veraque Christi præ-
sentia in Cæna Dominica; Resurrectio ejusdem nu-
mero Corporis, quæ in officio senebri asseritur;
Insolubile Conjugii vinculum in officio Matrimonii;
ministorum Evangelicorum, sive cleri triplex ordo,
& necessitas ordinationis ad opus ministerii, ab iis
solemniter peragendæ, qui ad hoc potestatem habent
in Ecclesia à Christo, ejusque Apostolis communica-
tam, in officio ordinationis; Denique; Potestas cla-
vium in excommunicatione Contumacium & read-
missione Pœnitentium, sive in ligando & absolvendo;
quam

quam Ecclesia exercet, prout opportunum est, non solum in foro Ecclesiastico, sed & erga eos, qui ad Eucharistiam accedunt, & in officio Visitationis infirmorum; prout mos antiquus se habuit, ejusmodi Institutis conformis, quæ ipsa jam olim accepit, & pro ratis habuit. Hæc aliaque quædam majoris, momenti Dogmata, Ecclesia nostra Anglicana, (ut & Aliæ quædam publicis precibus interferenda curavit, ut omnibus constaret, quam sincerus & unanims esset Filiorum suorum Consensus in Doctrina Fidei neque Socinus hanc Praxin damnare potest, cum (ut paulo prius ex eo observari in Tract. de Ecclesia) Potestatem concedat Ecclesię Præpositis, recipiendi Proselytos in Ecclesiam, & receptos ejiciendi, pro arbitrio suo; atque alibi statuatur, ut ad Cœnam Domini non accedant, qui peccato aliquo sunt illaqueati, quod eos à vita æterna arcere possit; & si ipsi hoc non faciunt, debet (inquit) Ecclesia eos arcere. Sic ille, De usu & fine Cœnæ Domini. p. 775. Col. 2. in fine.

§. 101. & Idem, Tract. de Ecclesia. p. 347. col. 2. agnoscit necessitatem officii Ministrorum in Ecclesia; & eorundem Authoritatem in Gregem Christianum. Sic enim inquit. Sine munere ministrorum verbi Dei sicut nihil unquam in Religione Christiana profectum est; sic Nihil unquam aut proficietur, aut profici potest. Tantum cavendum est, ne dominantur Gredi. Quod tamen ipsius Petri Tempore potius in ipsorum Pastorum voluntate, quam in Frano aliquo Ipsis quodammodo à Populo inficiendo, repositum fuisse, ejus verba non obscure docent, in quibus hac de Re, non quidem Populo, sed ipsis Pastoribus, dantur Præcepta. Similia quædam in Epistolis Pauli ad Timotheum & Titum scripta extant.

Ex

Ex quibus nullo negotio intelligi potest, eorum, qui Populo docendo praefecti erant, exiguam fuisse Auctoritatem, qua ut bene uterentur, potius Ipsorum voluntatis esset, quam Populi cura. Hinc autem sequitur, necessario requiri; ut Ministri Evangelici habeant Munus istud sibi collatum ab Aliquo, qui Potestatem ad hoc habet in Ecclesia Dei; alioquin, illud legitime nec suscipient, nec administrabunt. Deinde sequitur, illos non suscipere Potestatem suam spirituales à Populo, cui docendo incumbunt; hinc enim praesunt, non subsunt; neque Muneris sui Rationem Illi reddere tenentur, seu bene seu male Illud obierint. Quis autem in Socinianorum Cœtibus, ejusmodi potestatem confert pastoribus per solennem Manuum Impositionem, juxta Ritum ab Apostolis introductum & per omnia exinde secula constanter usurpatum? Pastores Illorum, ut puto, non sibi vendicabunt Missionem extraordinariam, qualem Apostoli habuerunt; sin ordinariam non habent, quo jure Munus istud factum usurpant, sc. docendi publice in Ecclesia, Sacramenta administrandi, & gubernandi populum Dei? cum nec ipsi illud ab alio legitime susceperint, nec sua sponte sibi possint assumere? lubenter item discere vellem, quam Authoritatem Sociniani Pastoribus suis tribuant; qualem Fidem, obedientiamque illis deberi profiteantur; quibus item Regulis utantur, in judicando de Doctrina à Pastoribus suis praedicata; quibusque signis discriminent veros Doctores à Falsis. Cum enim singuli interpretentur Scripturam in sensu suo; nec Auditores astringantur ad sensum cujusque privati Doctoris admittendum; sed prout sibi visum fuerit, aut consonum menti Dei in Scriptura patefactæ, sanæque Rationi, aut ab iisdem

dem dissonum, illum vel amplectantur, vel averſentur; planè nescio, quomodo hæc Socini secta, certum Judicium, sibi que constans ferre possit, vel de Doctrina, vel de Doctoribus suis.

§. 102. 10. Idem hæc asserit de S. Scripturæ libris. 353. col. 1. in eodem Tract. de Ecclesia — Ego quidem sentio, nihil in iis Scriptis, quæ communiter ab iis, qui Christiani sunt dicti, recepta & pro divinis habita sunt, constanter legi, quod non verissimum sit, hocque ad divinam Providentiam prorsus pertinere arbitror, ut ejusmodi Scripta nunquam depraventur, corrumpantur, neque ex toto, neque ex Parte. Et si aliqui Codices aut exemplaria alicubi mendosa sint, ex Aliis emendatioribus, vel ex antiquorum Interpretum Auctoritate emendari queunt. Præstat, mi Frater, mihi crede, cum in aliquem Scripturæ locum incidimus, qui nobis falsam Sententiam continere videatur, una cum Augustino, hac in parte Ignorantiam nostram fateri, quam enim, si alioquin indubitatius plane sit, in dubium revocare. Sic Ille. At nonne par ratio valet de summa Fidei in Symbolis antiquis comprehensa, de Sacramentalibus & Ritibus, & de sensibus certorum locorum S. Scripturæ, quos Veteres testantur se accepisse, per Traditionem Apostolicam, una cum ipsis S. Scripturæ libris? Cur etiam existimaremus parilem Dei curam, atque Providentiam Ecclesiæ suæ eo usque per omne Tempus invigilasse, Cujus Fidei atque custodiæ sacros hosce libros credidit, ut non sineret illam deficere in Dogmatibus ad salutem necessariis, & apostatàre à Fide illic tradita; præsertim, cum exemplaria istorum Codicum ubique ad manum essent, quæ consulere in promptu erat; imò publice lecta & expolita in Ecclesiis? Cur igitur alibi di-

cit, Ecclesiam posse totaliter deficere per multa secula; imo & actu defecisse? Eadem quoque Ratio valet, debita proportione servata, de veterum Synodorum Decretis, quæ ad normam Doctrinæ ab Apostolis traditæ conformata dicuntur. Idem quoque affirmare æquum est, de veterum Patrum scriptis, eadem proportione habita; quod 50. ad manus nostras integra & incorrupta pervenerint, quantum saltem ad summam atque substantiam Doctrinæ ab iis ibidem traditæ; & quod eandem Ecclesia Catholica sui Temporis tenuerit, quomodo à majoribus acceperat, sicut illi quoque ibidem testantur. Quinimo, & mihi æquum videtur, ut Socinus agnoscat veterum interpretum Auctoritatem in aliis etiam majoris momenti rebus, quoties una mente & voce consentiunt in aliquo S. Scripturæ loco explicando, vel in certo aliquo Dogmate astruendo, quod ex ea deducunt. In his itaque & similibus, non inique postulatur à Socini Discipulis, ut tantum modestiæ, Æquitatis, studique pro veritate simul & Pacæ Ecclesiæ ostenderent, quantum illos inducat ad suspicandum, potius aliquid erroris suis opinionibus inesse, quam ut falsi arguant Doctrinam à veteribus Ecclesiæ Doctoribus traditam, & Communiter assertam.

§. 103. 11. Similia habet, ubi differit de libro Apocalypseos, & Testimoniis, quæ exinde adversus eos, qui Jesu Christi invocationem prorsus negant, petuntur. Tom. 2. p. 803. Col. 2. *Liber Apocalypseos, quamvis Auctor ejus ignoretur, seu potius ignorari à quibusdam asseratur (universalis enim Ecclesia Consensus cum Joanni Apostolo vindicat) est tamen jam à multis seculis, & hodie præsertim, in Ecclesia receptissimus — quin etiam universa Apostolorum & Evangelista.*

*Evangelistarum scripta, nisi quatenus cum scriptis Mo-
sis & Prophetarum apertissime consentiant, & ab illis
evidenter, & literaliter, ut vocant, confirmantur, mi-
nime nobis facienda erunt. Quare cavendum diligenter
est, ne vel apicem quidem unum in receptis ab Eccle-
sia libris, nedam ipsos libros in dubium vocari, illis
aliqua per nos occasio prabeatur. Alioquin ad univer-
sa novi Fœderis scripta subvertenda, eis ampla Fene-
stra aperietur. Ex qua Socini sententia pariter con-
cludi potest, unamquamque Doctrinam, vel expo-
sitionem S. Textus, quam Ecclesia universalis hujus
ævi Christo, ejusque Apostolis acceptam refert &
Cui Testimonium præbetur ab antiquis Ecclesiæ
Catholicæ Doctoribus, quod ab iisdem tradita fu-
erit, non esse in dubium vocandam, utpote quæ
Divinam Authoritatem sibi astipulantem habeat.
Deinde, ad hujusmodi Doctrinam acceptandam,
non requiri, ut evidenter consentiat cum Mosis
& Prophetarum scriptis, aut ex iisdem literaliter
confirmetur. Cujusmodi sunt quædam Fidei myste-
ria, quæ non adeo clare ac plene in libris veteris
Testamenti traduntur, ut Dogma Trinitatis, In-
carnatio Christi, Opus Redemptionis per sangui-
nem Christi, cum omnibus eo spectantibus, Resur-
rectio generalis, abolitio legis Mosaicæ, & aliquot
alia tum etiam, ne minimum quidem Apicem Do-
ctrinæ Christianæ immutandum esse, aut de eo am-
bigendum, ut cum Ariani Ὁμοούσιον substituerunt
loco Ὁμοίου. Denique scripta Patrum, quæ hodie ex-
tant, & pro genuinis universim agnoscuntur, si-
dem à nobis mereri in iis, quæ testantur de Doctri-
na atque praxi Ecclesiæ Catholicæ sui temporis, &
quod easdem à majoribus suis acceperint; æquum
item esse, ut quam Authoritatem ac venerationem*

per tot hucusque secula merito obtinuerunt in Ecclesia Dei, apud nos hodie quoque retineant.

§. 104. 12. Idem, de Ecclesia, p. 357. Tom. 1. arguit, *per Christi sessionem ad dextram Dei Patris intelligi debere, supremam post Deum potestatem atque Gubernationem, donec mors ultimus Hostis aboleatur, duraturam.* Atque hoc probat, non solum è Circumstantiis S. Contextus; & ex Pauli, aliorumque Apostolorum expositione; sed etiam *ex tota Religionis nostra Analogia.* At quid intelligit per hanc Analogiam? Num fundamentales Christianæ Religionis articulos, hic illic per Scripturam dispersos, & per Apostolos in Symbolum collectos, & postea in Synodis Oecumenicis à Patribus explicatos? Sin hos intelligat (ut à Theologis vulgo intelligi solent) nisi æquum putet in sua ipsius Causa Judicem esse, contra Ecclesiæ Catholicæ Testimonium, necesse est ut fateatur, non pauca esse Dogmata pro fundamentalibus ab ea semper habita, quæ tamen ipse & sui pro falsis habent, fideique Christianæ multum adversis.

Eadem fere profitetur Andr: Dudithius in Epist. ad Bez. Op. Soc. Tom. 1. p. 526. *Nobis Religio esse debet, vel latum unguem à Scriptura discedere, nam scriptum legimus, si quis non acquiescit sanis sermonibus &c. 1 Tim. c. 3. Non igitur admittimus, neque etiam debemus, novas, atque adeo portentosas Res, quæ cum Analogia fidei, cum totius Scriptura perpetua Harmonia, & consensu pugnant.* Bene habet. At quis Interpretabitur hanc Scripturam; & cujus Interpretationi potius adhærescemus? Num veterum Ecclesiæ Doctorem, quorum fidem & auctoritatem Ecclesia Catholica semper agnovit; an Sociniano-

rum

rum recentium, quorum Antecessores ob easdem Hæreses, fædasque S. Paginæ corruptelas, jam olim explosi sunt, & Anathemate percussi; utpote qui nova, & monstrosa, & à fide Catholica plane abhorrentia, propalaverint? Quos Judices statuemus in hac Re, an sc. Doctrina tradita sit consona fidei Analogiæ, perpetuæque Scripturæ Harmoniæ, an cum ea discordet? Num existimabimus Patres Catholicos, vel eam prorsus ignorasse vel ex Consilio, & scientes impugnasse? Certe illi Dogmata sua, quæ cum in libris à se contra Hæreticos conscriptis defenderunt; tum Synodicis Decretis contra eosdem firmarunt, non tantum huic Fidei Analogiæ, seu perpetuæ Scripturæ Harmoniæ, in majoris momenti Articulis, omnino conformia judicarunt, sed & ejusdem partem non exiguam. Et ex adverso, omnes Catholici, tum hujus ævi, tum prioris cujusque ab ipsa Christianismi origine, Socinianorum Placita, ut ei adversantia, in totum repudiarunt.

§. 105. 13. Idem Socinus in Epist. 3. ad Matt. Radecium, & in modo dicto Tract. de Ecclesia, prope finem, plurimum tribuit Authoritati veterum, ut fortius astruat Invocationem & Adorationem Christi contra Francisco-Davidianos. Verba antehac citavi, in quibus hæc occurrunt observanda. Primo, Christi Deitatem agnoscere cogitur, dum ait, *Eum fuisse unum illum Deum, qui omnia ex Nihilo creavit, vel saltem ex illius substantia genitum;* juxta Sententiam veterum, qui in hoc errare non poterunt. Deinde quod pro apertissima veritate habendum sit, & mordicus retinendum; quicquid traditum habemus ab antiquis Ecclesie Doctoribus, pietatis & eruditionis nomine celeberrimis, & à sanctissimis Mar-

tyribus, ab ipso ferme nascentis Christi Ecclesia Initi-
 tio. Tum, quod adeo gravem errorem (qualis alioquin es-
 set Ille de Christi Divinitate) nunquam tenuissent,
 nisi ipsi animadvertissent, ea evidentissime in S. Scrip-
 tura Christo attribui, quæ soli Deo tribui solent; præ
 Cateris autem, Adorationem & Invocationem; vel illa,
 ex quibus necessario inferuntur; illa ut absolute debi-
 ta, Hæc ut apprime congrua. Denique, illum aper-
 tissima veritati resistere, qui istiusmodi Patrum Con-
 sensui, in Dogmate aliquo sic tradito ab eis, & ex-
 positione S. Scripturæ, refragatur. Siquidem non
 immerito censet, veritatis evidentiam in litera S. Scrip-
 turæ elucescentem, & Conclusiones inde clare deductas
 effecisse, ut in eadem Sententia convenirent; & Ca-
 tholicam Traditionem, eos ad istum sensum facilius
 eliciendum, istasque Conclusiones sine dubio amplecten-
 das, quasi manu duxisse, æquum itaque videtur;
 ut Illius Discipuli, non solum in hoc Dogmate, sed
 & in Aliis majoris momenti, pariter acquiescant
 in Sententia veterum, ubi inter se consentiunt in
 explicando S. Scripturæ sensu in Conclusionibus ex
 ea deductis; & in condemnatione Hæresum, quas
 suis Temporibus exortas, & diligentissime excussas,
 tam S. Scripturæ, quam Doctrinæ Ecclesiæ Catho-
 licæ sui sæculi, à Majoribus autem acceptæ, adver-
 sas judicarunt. Non igitur, se opponant hodiernis
 Christi Ecclesiis, quæ hanc judicandi Regulam pro-
 fitentur, Patrumque Autoritati, in huiusmodi Dog-
 matibus asserendis, innituntur. Ne dicant veterem
 Christi Ecclesiam, quæ Patrem istorum ductum
 sequebatur, in Doctrina admodum corruptam fu-
 isse, si minus à Fide prorsus apostatasse. Agnoscant
 Dogmata jam olim recepta, & à Patribus defen-
 sa, sc. Trinitatis, Satisfactionis Christi, Justificati-
 onis,

onis, Peccati Originalis, Necessitatis gratiæ, efficaciz Sacramentorum, aliaque permulta, quæ passim in illorum Scriptis occurrunt, æque ac hoc de Christi Deitate, cui Adoratio atque Veneratio debentur. Et cum Socinus, ut hanc fortius astrueret, è re sua putaverit, ad veterum Authoritatem, tanquam ad Asylum confugere, quando acriter oppugnabatur ab Adversariis, in Causa, quam contra eos tuebatur; non iniquum putent illius Discipuli, siqui eadem Authoritate utantur, ad patrocini-um Fidei Catholicæ, contra hæretica ipsorum Dogmata. Equum enim est ut quem Testem pro nobis producimus etiam contra nos admitti patiamur; cum illius Testimonium, si modo Fide dignus sit utrobique pariter valeat, sin fidem non mereatur, neque pro nobis valere debeat.

S. 106. 14. Idem in Epist. 5. ad Radecium. p. 394. Col. 1. Cum Sententia illius rogaretur de tribus Germanis Fratribus, quorum Ars erat, Imagines quasdam metallo insculpere, respondet — *Quod ad Ipsorum Artem atinet, nemo meo iudicio offendi debet illis Imaginibus, quæ ab omni periculo in Idololatariam inducendi penitus absunt.* Ex qua Socini Sententia sequitur, Lutheranos non esse culpandos, qui antiquas Imagines Papismi tempore erectas adhuc retinent in suis Ecclesiis; imò, cum aliquas de novo condentes, novas pariter Imagines in iisdem collocant, sc. Christi crucifixi, B. Virginis, Apostolorum, aliorumque Sanctorum; non autem Cultus, sed Commonefactionis, historiæ, memoriæ, & ornatus gratia. Utenim Cultus istiusmodi imaginum prohibetur ex mandato superiorum, ita nec exhibetur à Populo. Multo minus culpanda est Ecclesia Anglicana, quæ non solent Imagi-

nes extantes Christi & Sanctorum e metallo aut ligno, aut lapide fabrefactas (cuiusmodi in Lutheranorum Templis cernuntur) in Ecclesiis suis vel retinere vel de novo erigere, eo quod superstitiosorum Abusui magis pateant; sed vel in parietibus aut fenestris depictas, vel aulaeis intertextas, vel etiam ligno aut metallo insculptas, cum nullo prorsus Idololatriæ periculo. Nemo enim inter nos aut eas veneratur, aut venerandas putat, contra Dei & Ecclesiæ mandatum.

§ 107. 15. Idem in antedicta Epist. ad Sim. Ronembërgium, seniore Ecclesiæ Anab. apud Cracoviam. p. 430. col. 1. Pædobaptismum probat, & illius validitatem asserit. Cum enim ille acrius urgeret necessitatem rebaptizandi omnes eos, qui ad Cœtus suos accederent, ita respondet Socinus — Cum Plerique Omnes eorum, qui hodie Christum profitentur satis esse statuunt, si quis in ipsa Infantia Baptismum à Quocunque Christi Ministrum præ se ferente, quantumvis mentiente, acceperit, idem vos quoque statuere debetis. Equidem addit, si modo Baptismus Res indifferens est. In quo graviter errat, ponendo hoc Sacramentum inter Adiaphora. At Argumentum hoc ejus à majore valet ex eo, quod Plerique Christiani, quorum Judicio nititur, hujus Sacramenti necessitatem asserant ad salutem consequendam. Idem in Disp. de Bapt. Aquæ. p. 736. col. 1. cap. 17. in princ. improbat reiterationem Baptismi — Quoniam passim, inquit, receptum est, ut qui Ecclesiæ annumerari debeant, Aqua Baptismo sint tincti, tingantur vero Aquæ Baptismo omnes, qui pro jam Tinctis non habentur. Et paulo Post, sc. 737. col. 2. Pædobaptismum probat, ut Rem licitam, etsi Infantes non sint Fidei capaces; argumento à Circumcisione

cissione ducto, quæ ad Infantes, etiam ex Dei lege pertinebant, quamvis si Instituti hujus originem, rationemque spectemus, Abrahamo primitus data fuerit, ut sigillum Justitiæ Fidei.

§. 108. 16. Idem, in Epist. ad Mart. Vadovitam. p. 476. col. 2. concedit, *Heresiarchas*, qui *Seditionem concitant*, aut *suo Commodo student*, in *heresibus propagandis*, *severissime tractandos*, ut qui non *intellectus*, sed *voluntatis vitio laborent*. Concedit item, & *illos Heresiarchas*, qui *solius Intellectus vitio laborant* instar *Furiosorum* & *mente captorum tractandos* esse, qui licet *miseratione digni sint*, attamen cum *Aliis nocivi deprehenduntur*, *reprimi solent*, & *Catenis* etiam, si *opus fuerit*, *constringi*; sic & *Hos*, *miserandos quidem esse*, interea tamen, *conatus Ipsorum in sua Doctrina propaganda*, *impedire oportere*, idque (si *aliter fieri nequeat*) *Carcere & Vinculis*.

§. 109. 17. Idem, Epist. 3. ad Dudithium. p. 502. col. 2. sic ait, *Videre nequeo*, cur *dicas*, *adeo id esse Homini difficile*, ut *aliam post hanc restare vitam credat*, in os enim *Tibi reclamant perpetua tot Seculorum*, inde ab *omni memoria*, *experimenta*; *contra qua*, nec *illa*, quas *Tu allegas*, *Rationes*, nec *quotquot unquam allegari poterunt*, *quicquam virium habent*. Ubi *Primo*, *observandum occurrit*, quam *tristes Socinianismi effectus fuerint*, quibus ipsa *Christianæ Fidei Principia* *admodum quassata erant*, si *minus subversa*. Siquidem hic *Dudithius*, qui de *altera vita* *tan-topere ambigebat*, imo & *Argumentis* eam *op-pugnare ausus est*, inter *Anti-Trinitarios principem locum tenuit*, siue *Ingenium*, siue *eruditionem*, siue *Dignitatem ejus spectemus*. Deinde, quid *intelligit Socinus* per *experimenta perpetua tot seculorum*, quibus *altera post hanc vita probatur*? Num *Apparitiones*

paritiones mortuorum? At Illæ infirma valde erant hujus Rei Documenta, cum potuerint esse sensuum nostrorum illusiones, vel malorum Spirituum ludibria; quod & sæpenumero factum est. Præterea, Ethnici negarunt Resurrectionem Corporis; & ipse Socinus Animarum apparitionem negavit, quippe qui affirmavit eas, post separationem à Corporibus suis somno quodam lethargico obrutas jacere sine omni sensu & motu; ac proinde revivere non posse hunc mundum, in quo degimus, aut si forte intelligat secula Patriarcharum piorum, Judæorum, & Christianorum, sibi ordine succedentium, qui unici veri Dei cognitionem professi sunt, illumque solum coluerunt; abneget suam Psychopannychiam, & abolitionem totalem Impiorum in Die Judicii, cum multis aliis Dogmatibus, quæ in Scriptis suis tuetur. Agnoscat item Sacrificia piacularia, Dei omnipræsentiam & omniscientiam, corruptionem Naturæ humanæ post lapsum Adami cum Aliis quamplurimis, quæ negat. Postremo, si per tot seculorum experimenta, intelligat concordantia sapientum atque Piorum Judicia istis Seculis degentium, contra quæ nullæ omnino Rationes, quæ à quoquam adduci possunt, quicquam valere poterunt; applicet hanc Regulam ad Dogmata à se asserta, & Argumenta, quibus illa astruere conatur, pro invalidis habeat, &, una cum ipsis Dogmatibus rejiciat.

§. 110. 18. Idem, Catech. fragment. cap. 2. p. 681. Col. 2. ut Christi Adorationem probet, ad Cypriani Authoritatem se confert, in Textu Apocalypseos citando, sc. Cap. 19. 10. & 22. 9. ubi pro Deum adora, (prout hodie legimus) habet, *Jesum Dominum adora*. Ita enim Cyprianus hoc Angeli Responsum

sum effert, De Bono Patientiæ in fine ubi, inquit, Socinus, (sub nomine Magistri) vox [*solum*] subintelligenda est. Discipulo autem replicante, *Tuus* Deus Pater excludendus esset. Respondet Magister, Angelus non exclusisset. Nam de Rebus creatis ejus verba accipienda essent, quemadmodum Ipse erat Res creata. Ac si dixisset, Inter Res creatas, nec me, nec ullum Alium adorare debes præter Jesum. Namque ille est Dominus, nos autem Omnes Servi, ut Tu es. Sic Ille. Ergo, qui Socini Sententiam in hoc sequuntur, eandem quoque Authoritatem in Aliis agnoscant, & similes S. Textus expositiones admittant, ubi par Ratio valet. Admittant Testimonium ejusdem Cypriani, ubi his verbis citat Illud Joannis. 1. Epist. 5. 7. & hi Tres unum sunt, hoc est, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus. Sic enim Ille, De Unit. Ecclesiæ. Licet hæc Clausula omittatur in per multis Codicibus à Syro item & Vet. Latino necnon à Patribus quamplurimis tam Græcis, quam Latinis. Admittant pariter similem Catholicorum expositionem de sensu particulæ [*Solum*] in illis Christi verbis ad patrem directis -- Hæc est Vita æterna, ut cognoscant Te illum solum verum Deum. Jo. 17. 3. ita ut hæc Particula non Ipsum Christum excludat à participatione Deitatis, (qui ab eodem Joanne alibi appellatur Filius Dei unigenitus, Cap. 1. 14, 18. & à Paulo, *unicus* seu proprius Filius, per Antonomasiam. Rom. 8. 32.) sed Creaturas solas. Siquidem, ipse Christus alibi affirmat, se esse unum cum Patre, neque se negat esse talem Dei Filium, qui Patri æqualis sit, quamvis ob hoc Blasphemie inculatus à Judæis, nec semel lapidationi expositus, unde & Apostolus affirmat, illum non rapinam duxisse, se esse æqualem Deo. Denique, ipse

ipse nihil moratus accusationem Blasphemix, neque periculum à Judæis, qui illum interficere studebant, palam asserit Patris sui esse Placitum, ut Omnes honorent Filium, sicut honorant Patrem, qui misit Ipsam. Jo. 5. 23. Ita enim & ipse Socinus intelligit hanc Particulam [Sicut] & hoc Argumento nititur, ut probet Adorationem divinam Christo debitam esse. De Ecclesia. p. 353. col. 2. Æquum est quoque; ut admittant pro veris, alias S. Scripturæ Sententias, prout à patribus in Scriptis suis passim citantur, ubi Codices hodierni inter se discrepant. Denique non inique ab iisdem postulatur, ut istiusmodi S. Textus expositiones non repudient, quas verba proprie sumpta quasi sponte suggerunt, quibus scopus S. Scriptoris favet, & quæ consonæ reperiuntur locis parallelis, ubi eadem Phrases occurrunt observandæ, & eadem Materia tractatur, tales demum, quas Socinus hic loci dat, atque Aliis, ut Rationi consonas, proponit admittendas.

§. III. 19. Idem, in Disp. de Baptismo Aquæ. p. 737. Col. 1. hæc habet. *Omnia fiant, quæ ad totius Ecclesiæ unitatem atque concordiam, & Singulorum simul adificationem ac salutem pertinere possint. Illud enim Pauli semper præ Oculis habendum, debemus nos firmiores imbecillitates Infirmorum sustinere.* Rom. 14. 1. loquitur quidem de baptizandis infantibus Adultorum, qui antea Baptismum non susceperant, eum tamen petebant. At si hæc Ipsius Regula universim teneat, ut ab illo proponitur, admitti postulat, non solum in Adiaphoris, quæ ad Disciplinam, Ceremonias, Cultusque divini Formulas pertinent, quoties ab Ecclesia Catholica præscribuntur, vel apud plerosque Christianos in usu sunt;

sunt, sed etiam in Ecclesiæ Decretis, quæ ad Doctrinam spectant, & Opinionibus passim inter Christianos receptis, siquidem consensus in his, & ejusdem Fidei Professio manifeste tendunt ad conservationem Unitatis, Concordiæ, & Ædificationis ad salutem; sicut è contra, Dissensus in Fide, & Opinionum Fidei receptæ adversarum difformis Professio, ex natura sua introducunt in Ecclesiam discordiam, atque Schismata, eademque sovent; quibus ni tempestive occurratur, pro Ædificatione Ruina, pro salute Perditio sequetur.

§. 112. 20. In disputatione, quam idem Socinus habuit cum Christiano Franken, & extat inter Opera illius. Tom. 2. p. 767. non unum occurrit observandum; quod ipsius Causæ officere videtur. Nam primo, cum Franken recusaret disputationem inire cum Socino è *sacra Scriptura Testimoniis*, quæ *detorqueri possunt*, atque adeo ab Omnibus nunc, etiam *absurdissimis sectariis* (ut vere inquit) *detorquentur ad victoriam*; sed *Ratione*, si modo Illi placeret, *secum agere vellet*; tandem annuit Socinus, hoc Argumento nixus, quod *vera Ratio non sit contraria Theologia vera*; quin è *contra verum vero tam consentiat, quam Album Albo, aut Pulchrum Pulchro*. Unde sequitur Socini Rationem non esse veram, sanamque, quæ contradicit veteris Theologiæ Principiis, quam Catholica Ecclesia pro vera semper agnovit, ut à primis Evangelii Præconibus acceptam, qui Ecclesias, ubique fundarunt. Secundo Franken sic urget Socinum, *Non Causam tuam sublevari*, quod *S. Lirera Christum adorari jubent*; nam & ego multa contra Te *sacra Testimonia afferre possum*, quibus & *solus natura Deus adorari jubetur*, & hunc *Honorem nulli Creatura tribuendum esse significatur*.

Respondet

Respondet Socinus, Ad illa omnia Testimonia ego possum respondere. Cui reponit Franken; & ego ad omnes tuos locos, Christi Adorationem urgentes probabilem potero Responsionem asserre. Quis igitur nobis præbēbit Regulam, ad quam moderemur hanc diversitatem? Respondet Socinus; Scriptura recte intellecta nobis erit Regula. Cui Franken iterum; Regula debet esse recta & certa, Scriptura autem, quatenus ab hoc vel Illo Homine recte intellecta affirmatur, non est recta & certa Regula, quoniam dilatur, coarctatur, & pro varietate Ingeniorum, in varios sensus distrahitur. Replicat Socinus, satis inepte & ridicule - De veritate mea Sententia (viz. è S. Literis) tam sum certus, quam certo scio, me istum Pileum manibus tenere. Cui Franken sic reponit; sane multo gravius, & Rationi congruentius — Tua ista Certitudo non potest mihi & Aliis certa esse veritatis Regula. Nam reperietur Alius quispiam, qui dicat, Sententiam Tuā contrariam è S. Literis, sibi esse persuasissimam atque certissimam. Cumque in utroque eadem de Re summa sit certitudo, eaque diversa & contraria quomodo hæc esse potest veritatis Regula, Recta & certa veritatis Regula non potest sibiipsi esse contraria, sed eodem semper se modo habet, quibuscunque tandem Rebus dimendiendis applicetur. Hæc ille in utramque partem de Regula Controversias dijudicandi, cum ad S. Literas utrinque appellatur. Ex quibus intelligitur, quam difficile, seu potius quam impossibile sit, easdem determinari apud eos, qui sibi fas putant, S. Literas pro arbitrio exponere, suosque sensus illis ad libitum affingere. Tertio. Cum Franken urgeret, Christum utpote finitam substantiam (juxta Socinum) non posse esse Objectum divina Adorationis atque Invocationis, cum Talis capax non sit infinita sapientia ac Potentia,

quæ

que ad istiusmodi Objectum Cultus divini necessario requiruntur. Socinus respondet, Philosophica sunt Ista, & Christi Doctrina iminica. Cui Franken rursus, Atqui initio huius Disputationis dicebas, verum vero non esse contrarium. Quomodo ergo nunc vera mea Ratio adversatur Christi Doctrina. Huic vero Socinus nihil habet quod reponat, quam, non est vera sed sophistica tua Ratiocinatio. At Franken in sequentibus ostendit, hanc suam Ratiocinationem; Socini principiis insistentem, nullatenus esse sophisticam, sed ram Theologia, quam Philosophia consonam. Quarto, Cum Franken sic arguit, Divina ista Potestas, quam Socinus Christo tribuit, non est Adoratione Religiosa digna, nisi eam ad divinam usque Naturam extendamus, quemadmodum faciunt Trinitarii, existimantes indissolubili nexu colligatam esse Divinam Potestatem, cum essentia & Adoratione Divina; verumque esse Idololatram, qui Adorationem à Deitate sejungit. Respondet Socinus, Decipiuntur isti, Ratione subvertentes Theologiam. Cum Franken reponit, Dissolve igitur, si potes, istorum Rationes. Sic enim argumentantur, illi veri sunt Idololatra, qui servant, id est, adorant seu invocant eos, qui natura non sunt Diis. Gal. 4. 8. qui Conservos; eosque qui sunt à fratrum membris, nec aliquid amplius, adorant. Apoc. 19. 10. & 22. 9. qui Creaturam aliquam invocant, aut religioso Cultu adorant præter Jehovah solium. Matt. 4. 10. cum Deut. 6. 13. & 10. 20. qui denique fiduciam ponant in Homine, & statuunt, carnem Brachium suum, hi enim Maledicta pronuntiantur Jer. 17. 5. Respondet Socinus, Rationes ista è S. Literis deprompta, Nihil aliud concludunt, quam Christum non esse adorandum, ut Rerum omnium Auctorem, Parentem, & Architectum, posse autem ac debere adorari, ut quodam

dam medium, per quod ejusmodi Adoratio tendit in Deum. Replicat Franken, hanc Causam Adorationis, nempe opus Creationis, Christo competere non posse juxta Socini sententiam, qui statuit eum nihil Commune habere cum Deo Patre in isto opere, isipote qui longe post ab eo creatus sit, & in mundum missus. Deinde, cum eximia illa Potestas, quam Socinus asserit Christo a Deo Patre datam, non pertingat ad Divinam illam excellentiam, quæ in Patre residet, quomodo ei deberi potest Divina Adoratio atque Invocatio, quæ præcipue Partes sunt excellentissimi illius Honoris, quem Deus sibi soli vendicat? Quinimo, Cum Franken urgeret illud ipsius Dei Dictum apud Isaiam, Ego sum Jehovah, illud est nomen meum, & Gloriam meam alteri non dabo Isa. 42. 8. Quod iterum quoque repetit. cap. 48. 11. Ergo, inquit ille, cum Adoratio & Invocatio Divina sint partes cultus ad Dei Gloriam peculiariter spectantis, Christo, nudo Homini, tribui nullo modo possunt, ut qui a Deo multum diversus sit ac proinde Talis, Cui Gloriam istam se denegaturum profiteatur, subdit quidem aliquid Socinus Responsi loco, sed quam inhumum sit, & a Ratione alienum, cuius serio perpendenti facile patebit; quod & Franken statim advertit. Nam primo, inquit Socinus, Dictum hoc sic interpretandum est, non suam Gloriam meam ab altero accipi, & sibi arrogari, contra voluntatem meam. At, replicat Franken, hoc est, Oppositum; Activum, non Dabo, per Passivum, non patiar accipi; seu potius, non eripi mihi, contra voluntatem meam. Quamvis enim dare quandoque positum sit pro accipere, in S. literis, quia Correlativa sunt; quoties sc. quod sponte datur alicui, ab eo sponte accipitur; nunquam tamen ponitur dabo, sumi contra voluntatem meam, seu mihi per vim eripi. Hac enim,

Cum

cum omnia contraria sunt sibi invicem, non se mutuo respiciunt, adeoque alterum in alterius locum substitui non potest. Hic itaque geminus verborum sensus est, nunquam suam, ut alius quicumque sibi assumat Gloriam mihi soli debitam, neque ipse unquam eam alio transferam. Deinde, hoc effugium quærit Socinus --- Potest hoc modo illud Isaia dictum intelligi, Gloriam meam alteri non dabo, id est, totam meam Gloriam alteri non cedam. Christo autem data est pars tantum huius Gloriam. Qui Franken ita replicat. Illud non est interpretari, sed torquere Scripturam. Nam eodem modo quis possit totam in absurdissimos, planeque contrarios sensus trahere. Ut primum illud Præceptum, non habebis Deos alienos præter me (ut hoc unum pro multis E. G. ponam) Te magistro, sic interpretabimur, non habebis Deos alienos præter me, quibus totum Honorem mihi debitum tribuas; habere autem Tibi fas est alios Deos, quibus mea pars Gloriam impertias. Sed hæc tibi forsitan non absurda videntur. Neque Socinus in hoc sibi constat. Nam paulo prius contrarium asseruerat, quando dixit, Non divido Adorationem illam, qua soli Deo debetur, inter Christum & Deum; sed dico, Deum adorari tanquam Authorem Rerum omnium; Christum autem, ut quoddam medium, per quod ejusmodi Adoratio tendit in Deum. Hæc habuit Socinus, quæ reponeret Adversario, istum Isaie locum contra ipsius sententiam alleganti; quam valide, judicent æqui lectores. Ostrodamus itaque Responsis hisce diffusus, alia quædam affert, viz. hæc. Primo, inquit, per huiusmodi oppositionem, Adversarii explicant ea, quæ clara per se lucent, per ea quæ obscura sunt, Novum Testamentum per vetus, multa denique loca, per obscurum aliquem. Deinde, per vocem [Alteri] neque Christus, neque Piorum quispiam intelligitur. A

loquin, *Propheta sibiipſi contradiceret. Cap. 48. ult. Apostolis item. Rom. 5. 2. 2 Theſ. 1. 12. 1 Pet. 5. 10. Apoc. 21. 11. Ipsiſque Christo. Ib. cap. 3. 21. Ergo, ſolum intelligit Idola, & Imagines Gentilium. Tertio, non dabo, inquit, Idem ſonat, quod non permittem, ut Homines propria Authoritate Gloriam ipſius aliis aſcribant, ſc. Idolis. Pſal. 106. 20. Poſtremo, inquit, ſatis liquet, ſenſum genuinum verborum hanc eſſe, quod Deus noliſt Gloriam ſuam ad alios transferri, ſc. ut per alienationem ipſe illa ſpoliaretur. Hoc vero ipſum Honorem Chriſti non attingit; cum ille, teſtante Scriptura S. a Deo ipſo ei ſit conceſſus; nec Deus propterea Gloria ſua privetur, ſed potius maximo Honori ipſi cedat. At neque hæc argumentum inde petatum ſolvunt. Nam primo, verba Dei apud Iſaiam per ſe clara ſunt, ubi his reperuntur; atque alibi occurrunt plurima S. Scripture Teſtimonia, quibus hæc Gloria Adorationis atque Invocationis divinæ Deo ſoli aſcribitur & aſſeritur. Neque ullatenus inſolitum eſt, ut Chriſtus & Apoſtoli illius Doctrinam ſuam confirmant Teſtimoniis e lege petitis, & e Prophetis. Deinde, loca, quæ citat ad probandum, Gloriam Dei fuiſſe aliis Communicatam, nihil ad rem faciunt; & ſi facerent, nimium probarent; nempe, Gloriam Adorationis atque Invocationis divinæ, aliis præterquam Chriſto, a Deo conceſſam. Itaque, cum dicit Deus, ſe poſiturum in Sione ſalutem, in Iſraele Gloriam ſuam. Iſa. 46. ult. hoc tantum vult, ſe illuſtraturum Juſtitie veritatiſque ſue Gloriam in ſalute Iſraelis, qui coluit ipſum in Sione. Cum autem Apoſtoli dicunt, Deum nos facturum ſue Gloriæ participes. 1 Cor. 15. 49. Phil. 3. 21. 1 Jo. 3. 2. Eodem ſenſu accipiendum eſt, quo illud Petri, cum aſſumat, nos per Promiſſa Evangelica factos eſſe participes*

tecipes divinæ naturæ. 2 Pet. 1. 4. non recte, quasi nunc in statu gratiæ fieremus propriæ participantis essentiæ divinæ, quæ dividi nequit in partes; vel quasi Gloriam Deitati propriam, in altero seculo consecuturi essemus; sed respectu effectuum atque qualitatum à Deo in nos emanantium, quibus inchoatis plenius similes illi reddimur nunc Temporis in Gratia, & postea reddendi sumus in Gloria. Sedere demum in Throno cum Christo, quod ipse victori pollicetur. Apoc. 3. 21. est nihil aliud, quam unumquemque talem, suo modo & gradu Dignitatis atque Gloriæ cœlestis, una cum Christo, consortem esse. Col. 3. 4. Sic alibi Paulus affirmat, Sanctos mundum judicaturos, 1 Cor. 6. 2. Hoc tamen neutiquam æquat illos Christo Judici, neque derogat aliquid supremæ ipsius Potestati, in mundo judicando; ut neque Apostolorum Prærogativæ, de quibus idem Christus affirmat, quod cum ipse sessurus sit in Throno suo glorioso, illi quoque sint sessuri in duodecim Thronis, judicantes duodecim Tribus Israelis. Matt. 19. 28. Tertio, verba ista Dei generaliter efferuntur de omni, quod non est Deus, seu quod est alterum à Deo; neque restringi debent ad idola Gentilium, quamvis Instantiæ ponatur in iis quandoque, eo quod à cunctis fere Gentibus pro Diis colerentur. Neque enim minus prohibet Deus Honorem suum impertiri cuicunque Creaturæ in Cœlo, vel in Terra, quam Idolis & Imaginibus, ut soli, lunæ, stellis, elementis, Principibus Gentium & Heroibus defunctis. Postremo, Deus non solum prohibet, Gloriam sibi debitam, alteri tribui, ita ut ipse simul ea spoliatur, sed & nullam illius partem alteri communicari vult. Siquidem Judæi tunc temporis, publice colebant Deum in

Templo suo, & sacrificiis, & precibus, & observatione Festorum solennium, ut patet ex eodem Prophe-
ta. Isa. 1. sed Idololatriæ rei peragebantur, eo quod
Deos alienos una cum vero Deo colerent. Imo, quod
plus est, & verbis istis multo congruentius, Deus
isthic affirmat, se non concessurum alteri cuiquam
qualemcunque partem Gloriæ suæ, utpote quæ sit
Majestatis Divinæ prærogativa, nulli Creaturæ
communicabilis. Siquidem, non minus in Dei igno-
miniam cedit, Gloriam sibi propriam alteri tribu-
ere velle, quam ut alter contra suam voluntatem
sibi istam arroget. Imo magis dedecorosum Deo vi-
detur, & ab eo alienum, ut quod majestati suæ
proprium est, alteri sponte cederet, quam ut con-
tra fas ab altero arripi pateretur; vel alteri, con-
tra mandatum suum, ab homine dari. Hoc enim
est, Idololatriam permittere duntaxat; istud au-
tem, probare. Hoc itaque sæpe factum est, & fere
universum: istud vero, nunquam. Quod ergo à Chri-
sto dictum est Juveni isti, qui cum ipsius Deitatem
non agnosceret, humillime tamen eum salutavit,
magistri boni Titulo ipsum honorans, quare me di-
cis Bonum? Nemo est Bonus, præter unum, qui
est Deus. Matt. 19. 17. non incommode adaptari
potest Socini asseclis, qui, cum Christi Deitatem,
non solum, cum isto Juvene, non agnoscant, sed
& omnino negent, cultum tamen Divinum ipsi ex-
hibent, & ab aliis omnibus exhiberi postulant;
Quare me ut Deum colitis, cum Deitatem meam
prorsus negetis. Ego, ex vestra opinione, nudus
Homo sum, & non Deus. Nemo autem Honorem
Deo debitum meretur, nisi solus Deus; qui palam
professus est, se Gloriam hanc suam alteri non datu-
rum. Ergo, vel me Deum agnoscite, vel nolite ut
Deum honorare.

§. 113. 21. Idem in Resp. ad Defens: Fr. Puccii. Tom. 2. p. 273. col. 2. *Sentio, inquit, omnia Dogmata, quibuscum Fides in Christum, & Conservatio Præceptorum Dei, constare non potest, salutem, si retineantur, penitus eripere, & ob eam causam omnino ab omnibus respuenda esse.* Quid ergo fiet de permultis Socini Dogmatibus, quæ Fidei Christianæ adversa comperiuntur; si modo illa habenda sit pro Fide in Christum, quæ à Christo & Apostolis Ecclesiæ Catholicæ tradita fuit, & ab ea semper retenta? Quam bene item convenit Doctrinæ Socinianorum de Psychopannychia & totali Impiorum perditione in die Judicii, cum obedientia Fidei, seu Conservatione Præceptorum Dei, cum è contra habenas laxent omnimodæ vitiorum licentiæ?

§. 114. 22. Idem agnoscit necessitatem Gratiæ divinæ ad studia nostra dirigenda, mentemque illustrandam in cognitione Rerum divinarum. Sic enim precatur pro Fr. Puccio, in fine Responsi modo dicti — *Deus Opt. Max. pro sua Clementia Te nunquam deserat, & studia ac labores tuos ad Ecclesia sua utilitatem dirigat atque convertat.* Pro Coverto pariter — *Deum ex animo precor, ut Spiritu suo mentem tuam perfundere, ac sui cognitionis luce collustrare velit.* Resp. ad Covetum. Tom. 2. Plura ejusmodi occurrunt in illius Epistolis.

§. 115. Hæc è Socini scriptis habemus, sequuntur alia quædam è Catechismo Racoviensi. 1. De libris Novi Testamenti hæc habet. *Quia ab ipsa Christianæ Religionis origine, Christiani omnes, etsi inter se diversi sententiis, in eo tamen concordēs & consentientes fuere, Authores scriptorum Novi Testamenti eos fuisse, quos scripta præ se ferunt. Idcirco, qui tam unanimi tot Aetatum & Hominum consensui repugnare*

vult, hanc justissimam Causam ejus Rei asserere oportet. Recte quidem. At nonne par Ratio valet de iis S. Scripturæ sensibus, & articulis Fidei, & quibuscunque majoris momenti Dogmatibus, in quibus Christiani veteris ævi consenserunt, & hodierni simul consentiunt; præsertim, cum testentur se eadem ab Apostolis accepisse, una cum libris, & Titulis librorum Novi Testamenti? 2. Inter causas dissidiorum, quæ in eruendo Scripturæ sensu emergunt, hanc postremo adducit, *Quod Homines Spiritus S. Donum, quod Deus promisit Dies, noctesque cum invocantibus, non, quo par est, studio, implorent.* p. 14.

3. *Cognitio via ad immortalitatem ducentis Rationem humanam longe excedit; uti Apostolus discrete ait, Homo animalis non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.* 1. Cor. 2. 14. *Per ea vero intelligit, de quibus paulo superius egit, v. 9, 10. Quæ oculus non vidit, nec Auris audivit, nec in Cor Hominis ascenderunt, quæ Deus preparavit diligentibus se, & nobis revelavit per Spiritum suum. Quod & de Immortalitate, & via ad eam tendente accipi, Res ipsa aperte monet.* pag. 18.

4. Tertiã orationis Dominicæ Petitionem, scil. *Fiat voluntas tua, ut in Cœlis, sic & in Terra, ita explicat. In hac oratione Deum precamur, ut nobis in obedientia præstanda, quæ ei debetur, & qua vita atque factis exprimenda est, opem afferat. Multum enim opis Homo indiget, ut ea quæ Deus ei, potissimum sub Evangelio mandavit, præstare possit. Sunt enim ea ejusmodi, quæ vires ipsius multis partibus superent.* p. 109.

5. *Eos, qui Christum non invocant, nec adorandum censent, non esse Christianos sentio, cum reipsa Christum non habeant, & licet verbis id negare non audeant, reipsa negent tamen.* p. 115. Quid igitur sentiendum de iis, qui ejusdem Christi Deitatem ne-

gent

gent, quæ Invocationis & Adorationis istius, qua Christus colitur, fundamentum & causa est? 6. *Liberatio nostra per Christum voce Redemptionis exprimitur, quod maxime interveniat similitudo inter eam & Redemptionem proprie sic dictam, viz. Homo captivus; qua Hominem captivum detinent, Peccatum sc. & mundus, Diabolus & mors; Deus & Christus, Captivi Redemptor; Denique Redemptionis Pretium, Ipse Christus, vel anima ipsius à Deo & ipso Christo impensa.* Adjicit quidem — *Tantum eo differt, quod in nostra hac liberatione, nemo est, qui accipiat aliquid liberationis nomine.* Sic ille. p. 185, 186. At nonne hoc sequitur è concessis modo dictis? Num Christus animam suam impendit in Redemptionis pretium, & nemo est qui accipiat hoc pretium sic à Christo impensum? Quomodo ergo tunc Redemptio peragitur? Certe dare & accipere, in hoc Redemptionis negotio, correlativa sunt, & mutuo se inferunt. Sicut ergo nemo proprie accipit, quod non ab aliquo datur; ita nemo proprie & cum effectū dat, quod non ab aliquo accipitur. Ita in hoc opere Redemptionis, pretium illud, quod Christus Dei Filius impendit, Pater accipit. Quod & Scriptura non semel testatur. Redemisti nos Deo per sanguinem. Apoc. 5. 9. Christus semetipsum pro nobis tradidit oblationem & Hostiam Deo, in odorem suaveolentem. Eph. 5. 2. Sanguis Christi, qui per Spiritum æternum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi. Hebr. 9. 14. Sacrificium & oblationem noluit, corpus autem adaptasti mihi. Tunc dixi, ecce adsum, ut faciam, O Deus, voluntatem tuam — Qua voluntate sanctificati sumus, per ob-

lationem corporis Jesu Christi semel factum, Heb. 10. 5, 7, 10. Unde sequitur, quod sicut oblationes & sacrificia pro peccato, quæ Deo juxta legem offerebantur, ab eo acceptabantur, ad reatum offerentis tollendum; ita multo magis, corpus istud humanum, quod Deus Pater Filio suo adaptavit, ut offerretur in sacrificium pro peccato, juxta ipsius decretum ac voluntatem ab eo pariter acceptabatur, ad sanctificandum Genus humanum, seu emundandum à Pollutione ista, quam ex peccato contraxerat. Quod & alibi asseritur - Deus fecit, ut is, qui non novit peccatum [id est, Christus] pro nobis peccatum esset, id est, sacrificium pro peccato: 2 Cor. 5. ult. Christus ipsemet peccata nostra sursum tulit in Corpore suo super lignum. 1 Pet. 2. 24. 7. *Communiter in Hominibus natura, exigua admodum sunt vires, ad ea, quæ Deus ab illis requirit, perficiendum* — Nihilominus tamen ea vires non ita prorsus exigua sunt, ut Homo, si vim sibi facere velit, divino auxilio accedente, non possit voluntati Divina obsecundare. pag. 197. 8. *Libenter concedimus, neminem esse Hominem, qui voluntate & cursu suo, hoc obtinere potuerit, vel possit, ut Deum ad conferendum aliquod Beneficium in illum moverit. Sic enim Apostolus, non est volentis, neque currentis, sed miserationis Dei.* Rom. 9. 16. pag. 208. 9. *Fateor, Deum interdum quosdam Homines ita à Gratiâ sua rejicere, ut nec resipiscere, nec corrigi possint; ut Pharaonem, & Judam.* pag. 210. 10. *Parca & obscura S. Scripturæ Testimonia, omnino juxta sententiam & plurimum & clariorum accipienda sunt.* pag. 217.

§. 116. Hæc occurrunt in Catechismo Racovien-
si. Sequuntur ea, quæ habentur apud Jonam Schlichtingium, in explicatione Symboli. 1. *Symbolum, in-*
quit

quit, quod Apostolicum vocatur, antiquissimum esse, ipsamque simplicissimam, qualis ab initio fuit tradita, Apostolicam continere veritatem, à nemine fuit dubitatum. Quæ causa nobis fuit, ut cum toti orbi testatum esse vellemus nos ipsi Apostolica, & primæva veritati in omnibus insistere, in edenda hæc Ecclesiarum nostrarum confessione, Symboli istius vestigia presso pede sequeremur. Sic ille, Epist. ad lect. p. 3. Bene est, quod extra dubium ponat summam Antiquitatem Symboli hujus, & simplicissimam veritatem ab Apostolis traditam, in ea contineri asserat. Sed oportet præterea, ut hoc antiquissimum & Apostolicum Symbolum accipiat; non solum quoad Verba, sed & sensum eundem, quo vetus Ecclesia illud accepit; alioquin Apostolicæ & primævæ veritati in Omnibus neutiquam insistet; cum hæc non in vocibus, sed in rebus consistat. Hunc autem sensum reperire est explicatum in Conciliis antiquis, in Scriptis Patrum, & in istis Fidei Regulis, sive Symbolis isthic occurrentibus, quibus veteres plenius & apertius exposuerunt Fidem ab Apostolis acceptam, contra sui Temporis Hæreticos; & à pravis Ipsorum Glossis, variisque Corruptelis eandem vindicarunt. Equidem Schlichtingius in hoc suo Opusculo, passim citat Testimonia S. Scripturæ, quibus suam Sententiam, in cuiusque Articuli explicatione, confirmare nititur. At quam absurdum est, & Rationi absolum, citare Scripturam in suo sensu, vel in sensu veterum Hæreticorum, quos Ecclesia Catholica olim damnavit, contra sensum istum, quem ipsa ab Apostolis, aliisque Ecclesiarum Fundatoribus acceptum, Filiis suis constanter tradidit? Par ratio est de litera S. Scripturæ, quam Hæretici absurdissimi una cum Catho.

Catholicis, olim retinuerunt, atque adhuc retinent; quorum interim singulae sectae, etiam ipsis Socinianis Iudiciis, pro Orthodoxis non habentur.

§. 117. 2. De Spiritu Sancto hæc habet. *Primi isti Christiani in Spiritum Sanctum tanquam in Divinum Ecclesie Doctorem, credendum esse dixerunt; quod rectissime fieri agnoscimus. Ib. p. 6. Adjicit quidem, sed perperam — Eo ipso tamen, dum eum in Rerum, quæ Persona non sunt, Consueverunt, sese de Spiritu Sancto, usitatissima figura, loqui innuerunt. At è contra, ex omni historia Ecclesiastica constat, Spiritum Sanctum habitum fuisse pro tertia S. S. Triadis Persona, à cunctis Catholicis, contrariamque Sententiam, ut hæreticam, in Eunomio, Macedonio, aliisque Pneumatomachis condemnatam fuisse. Et ipsum Doctoris nomen, quem veteres illi tribuerunt, & Schlichtingius approbat, idem denotat, si vox proprie accipiat. Interdum quidem, S. Scriptura præcunte, de Spiritu Sancto figurative loquuntur, prout accipitur pro Domino, seu effectu Spiritus Sancti, pro Afflatu seu virtute Dei; sed quoties proprie loquuntur (quod apud eos multo usitatus est) Personam semper indignant. Quod etiam in Symbolis antiquis manifeste cernitur. Cum itaque Schlichtingius hic affirmat, Veteres Spiritum Sanctum retulisse in Censum Rerum, quæ Personæ non sunt, non solum gratis dictum est, sed & gravissima Calumnia, in favorem sectæ suæ conficta. Idem postea licet asserat Spiritum Sanctum esse *Nihil Aliud, quam Afflatum Dei, Virtutem Dei & efficaciam, Medium seu Instrumentum divinum, quod à voluntate divina regitur; & virtutem Altissimi, prout ab Angelo Gabriele**

briele appellatur. Luc. 1. 35. Cogitur tamen ibidem, istiusmodi Titulis Ipsum adornare, quæ Personæ soli proprie competunt, ut cum eum appellat, veritatis Evangelica, una cum Patre & Filio, caelestem Authorem, & Magistrum, & Ducem, & Testem. Ideo, inquit, & in Nomen illius, sicut in Patris & Filii, tincti, initiatique sumus. Nam sicut Pater misit Filium de Cælo, sic Filius in Cælum profectus, sui loco misit Spiritum Sanctum, in quo veluti Redux Orbi universo Evangelicam prædicavit veritatem. Illum quoque vocat legatum Christi fidelem, qui Nihil à seipso loquitur, sed quodcumque audit, Id loquitur; Paracletum item, & Advocatam, Ecclesia sua datum. Hæc, aliaque Plura, quæ ex Evangelio ut plurimum collecta una congerit in explicatione Articuli de Spiritu Sancto, noq. nisi Personæ proprie attribui possunt; neque aliquam Causam isthic loci assignat, quæ cogat nos in locum proprii sensus figurativum supponere.

§. 118. 3. De plenitudine Symboli ita differt — Symbolum hoc omnia, quæ ad Christianam Fidem, & sic ad æternæ Salutis adeptionem requiruntur, continere, vel inde patet, quod antiquitus ad hæc usque Tempora in omnibus Christianorum Ecclesiis usu receptum sit, eos qui Ecclesiæ per Baptismum aggregantur, non de aliis quam de Symboli istius articulis, interrogare; & si ad Omnia in hoc Symbolo expressa interrogati annuerint, eosdem in Christianum Nomen cooptare. Qui mos nunquam in Ecclesiis invaluisse, nisi jam olim creditum fuisset istius Symboli professionem plenam esse & genuinam Christianismi Tesseram. Sic Ille in præf. p. 7, 8. Recte quidem, contra Pontificios, & siqui sunt alii, qui Articulos Fidei multiplicant, post Fidem hanc ab Apostolis receptam,

tam, & ab origine Ecclesiæ traditam. At cum ex hinc infert — *Quam cum unicam Ecclesia nostra agnoscat, non ulla Alia magis quam ista Christianum Nomen & Titulum usurpare debent* — Fraudulenter agit, Conclusionem inferendo contra veritatem, quæ sibi ignota esse non potuit; nimirum, quod illi, cæterique suæ sectæ Homines Verba duntaxat Symboli hujus antiqui admittant, at minime illud interpretentur juxta sensum Antiquorum; quem igitur quamdiu rejiciunt, & suum ex adverso in locum illius substituunt; quo jure expectant, ut in Ecclesiam Catholicam admittantur, & pro genuinis Ipsius Filiis agnoscantur? Ignorare item non potuit, quod vetus Ecclesia coacta fuerit non semel explicare hoc Symbolum in Synodis, sensumque genuinum asserere contra varias Hæreticorum corruptelas, quos & in iisdem Synodus damnavit, & à sua Communione prorsus abscidit. Qua fronte igitur postulant Sociniani, ut præ cæteris Ecclesiis Christianum nomen & Titulum sibi vendicent, eo quod Symbolum hoc verbo tenus agnoscant, cum Fidem ipsam Verbis istis contentam, Christi que Fidelibus commendatam reapse negent, quantum ad plures Articulos, contra sensum Ecclesiæ Catholicæ, tum veteris tum hodiernæ? Quo jure se Catholicos existimari petunt ab Aliis, vel etiam censerì æquum putant à suis, quamdiu Tales manent? Non alio sane, quam sectæ cujusque Generis, quæ Christianismum ore tenus profitentur & S. Literas (in quibus hujus Symboli Articuli continentur) pro verbo Dei habent, pro genuinis Ecclesiæ Catholicæ Filiis haberi postulant, cum interea istas literas in sensus malefanos & hæreticos detorqueant, quibus Fidem Catholicam fædissime corrumpunt.

§. 119. 4. S. Scriptura Canonica apud nos haud dubia est Authoritas, p. 9. Verissime quidem. Sed quo certo Iudicio Scripturam Canonicam à libris Apocryphis distinguere norunt? Nonne ad hoc Discrimen instituendum, necesse est adhibere Testimonium atque Iudicium Ecclesiae Catholicae? Cur ergo recusant Ejusdem Testimonio atque Iudicio inniti in Canonico S. Scripturae sensu tradendo, eundemque discriminando à quovis sensu spurio & apocrypho?

§. 120. 5. De expiatione nostrorum Peccatorum per Christi sanguinem ita disserit. *Christus sacratissimum suum sanguinem effudit, tanquam victima piacularis, pro peccatis nostris, ut illa, tam praestanti; & prorsus eximio, Deoque acceptissimo facto suo interveniente, penitus expiaret & de illorum expiatione ac remissione, aeternaque salute, nos plane certos redderet; quandoquidem per propriam sanguinis sui effusionem introivit in illa Sancta caelestia, ut sese, tanquam magnus sacerdos coram Dei vultu offerret, coram illo appareat, interpelletque pro nobis. Sic ille, p. 60. & postea. Si Christus posuerit Animam suam peccatum (id est victimam pro peccato) videbit semen &c. Isa. 53. 10. Idem docent omnia Scriptura loca, in quibus sanguini Christi peccatorum nostrorum expiatio & Remissio tribuitur, Christi que sanguis cum Victimis expiatoriis confertur, vel Christus per sanguinem suum in caeleste Tabernaculum, ad expianda peccata nostra, ingressus esse dicitur. Sic ille, p. 65. unde bene concludi potest, Christum satisfecisse Deo pro peccatis nostris per sanguinis sui effusionem; sive Christi sanguinem sic effusum ad remissionem peccatorum à Deo impetrandam, fuisse Pretium ab illo acceptatum. Si quidem victimae piaculares sub lege Mosaica, Deo satisfec-*

satisfaciebant, ejusque iram placabant pro peccato contra legem admissio, illius reatum tollendo. Deinde si Factum hoc Christi, in sanguine suo effundendo pro nostris peccatis fuerit Deo acceptissimum, ergo Pretium hujus sanguinis, ut à Christo oblatum fuit, sic & à Deo in hunc finem acceptum fuit. Sin acceptum non fuit ad hunc finem consequendum, quomodo Christus per hanc sanguinis sui effusionem nos certos reddere possit, de peccatorum nostrorum expiatione atque remissione, & de aeterna salute, quas hoc pacto nobis acquisivisse dicitur? Quomodo demum magnus hic sacerdos, per victimam hanc piacularem, & sibi & nobis Aditum patefecit in caeleste Tabernaculum, si minime Deo grata fuerit, & in eum finem accepta quo salutem nostram in Caelo perficeret?

§. 121. 6. Idem sic explicat Articulum Symboli nonum, de Ecclesia Catholica. *Credimus Christianos Ecclesiam, id est, congregationem visibilem constituere debere; eamque sanctam, non civilem, credimus eandem debere esse Catholicam seu universalem, id est, non uni alicui populo astrictam, ut fuit Judaica, sed omnibus populis communem; nec Doctrinam & Fidem variam, sed ubique & omni Tempore, initio ab Apostolis factam, unius ejusdemque Doctrinae & Fidei; istius namque, quae Symbolo hoc comprehensa est, ut qui hanc retineat, vere sit Catholicus; qui vero Contrarii aut alieni quippiam admisceat, haecenus Catholicus esse non possit. In hanc igitur Sanctam Ecclesiam Catholicam credimus, quia haec omnia, quae Christiani, sanctis moribus dediti, semper & ubique professi sunt; pro veris & indubitatis agnoscimus. pag. 113. unde concludimus fuisse, & esse, & semper fore visibilem Christianorum Ecclesiam; nec uni Genti, nec uni*
alicui

alicui sectæ astrictam, quæ sibi soli Ecclesiæ Christianæ nomen arrogare velit; eandem quoque retinere Doctrinam istam atque Fidem Catholicam, quam Apostoli ubique prædicarunt, & Ecclesiis à se fundatis, sacerrimi Depositi loco, tuendam commendarunt; Catholicos esse, qui hanc integram servant & inviolatam; Hæreticos autem, qui adversi quidpiam, aut alieni intermiscunt. Denique in Ecclesiam Catholicam eo usque credendum esse, ut pro veris & indubitatis omnia ista habeamus, quæ semper & ubique professa est. Postulamus itaque à Socinianis, ut sua Dogmata ad hanc Regulam perpendant; tunc enim, vel ea abdicare cogentur, vel haud egre ferent, si minus in Censum Catholicorum ascribantur.

§. 122. 7. Idem ad Sanctorum Communionem hæc requirit. Credimus unumquemque, qui salvus esse velit, debere eum Sanctis istis, id est, Discipulis Christi Sanctam habere Conversationem, & Rerum sanctarum, quæ Christianam Pietatem constituunt, communionem. Porro, Res ista sanctæ sunt, Fides, confessio, penitentia, Baptismus Aqua, sanctorum conventuum diligens frequentatio, eucharistiæ celebratio, item Fratres & Opera Fidei ac Penitentia, & Spiritus Sancti, post Fidem ac Penitentiam, divino munere, in Christianis habitantis; sc. perfecta Charitas, sanctaque, omnemque civilem Honestatem exuperans, vita conversatio, veraque Regeneratio, sine quibus Fides est inimilis & mortua. p. 117. ubi agnoscit necessitatem duorum Sacramentorum, sc. Baptismi, & Eucharistiæ; & opus Regenerationis, una cum Dono Charitatis, gratiæ Spiritus Sancti attribuit.

§. 123. 8. Efficaciam Baptismi his Verbis agnoscit — Quicumque salvus esse vult, Baptismum
Aqua

Aqua subire debet, ut per eum Christo initietur, & Ecclesie inferatur, & per sacrum hoc lavacrum peccata praeiterita abluat, nec carnis deponat serdes, nudam tantum Ceremoniam Corpore obendo, sed id quod illa denotat, & cuius causa est instituta, Animo peragendo, & opere deinceps exequendo, hanc Conscientia Interrogationem in Deum obtineat, per Resurrectionem Jesu Christi. p. 118.

§. 124. 9. Eucharistiae quoque effectus ita describit, dum ista Apostoli verba exponit. Panis iste, quem frangimus, Communio Corporis Christi est; & Calix Benedictionis, cui benedicimus, Communio sanguinis Christi est. 1. Cor. 10. 10. h. e. inquit, id, per quod communicamus ipsi Corpori & sanguini Christi. Nam cum ex uno Pane omnes participemus, fit, ut unus Panis, & unum Corpus fiamus; id est, Communionem ac societate inter nos copulemur; (qui alter istius sacri Ritus finis est) Cum vero hic Panis Corpori Christi, illiusque memoria unice sacratus sit, fit, ut ei Communicantes, ipsi Corpori Christi communicemus, tantoque sanctius & arctius inter nos jungamur; non secus atque illi, qui victimas comedebant, altari; & qui Idolothyta, Daemonis communicabant, quod victima altari consecrata essent. Idolothyta Daemonis immolarentur. pag. 119.

§. 125. 10. De Remissione peccatorum haec asserit — Credimus omnia praeiterita, quamvis gravissima, Peccata; omnesque etiam, post agnitam veritatem, intercurrentis humana imbecillitatis lapsus, omnibus Sanctorum, quam diximus, Communionem habentibus, per obedientiam, & sanguinem, & Oblationem Jesu Christi, plenissime remitti; eosque hac Ratione non ex legis operibus, propriisque meritis, sed sine illis ex Dei Gratia justificari. Quae quidem Remissio peccatorum,

ac *Justificatio*, *fide* & *Pœnitentia*, ex parte nostra, comparatur, *Fidei* vero & *Pœnitentia* fructibus, conservatur. pag. 123, 124.

§. 126. 11. Mihi agnoscere quoque videtur ejusdem numero Corporis Resurrectionem, dum ista Scripturæ loca citat, in confirmationem hujus articuli quæ illud plane demonstrant. viz. Jo. 6. 39, 40. Rom. 8. 11. & 8. 23. 1 Cor. 15. 29, 30, 32, 42, 43, 44. 2 Cor. 5. 1, 4. Phil. 3. 20, 21. Quid enim proprie dicitur resurgere, nisi quod prius cecidit; aut resuscitari, nisi quod antea mortis somno quasi sepultum jacuit? Idem quod seminatur, non autem alterum aliquod semen, exsurgit in segetem. Si Christus surrexit in eodem corpore, & nos pariter, qui habemus eundem Spiritum vivificum, in nobis habitantem, cujus virtute mortalia nostra Corpora vivificabuntur. Christus servator noster, ut ait Apostolus, transformabit Corpus nostrum humile, ut fiat conforme Corpori suo glorioso. Ergo est idem corpus humile quoad substantiam, quod ita transformatur; licet forma seu species externa immutetur. Quod & alibi ab eo clarius asseritur, oportet hoc corruptibile induere Incorruptionem, & hoc mortale induere Immortalitatem. 1 Cor. 15. 53. Ergo corpora hæc nostra de novo vestientur, non illorum loco nova substituentur. Equidem caro & sanguis Regnum Dei hereditare non possunt, id est, corruptibilis caro & sanguis, ut Apostolus ibidem sensum suum explicat, cum statim adjicit, — Neque corruptio hereditat Incorruptionem. Et sane, si Corpora istorum, qui vivi deprehenduntur in Domini nostri Adventu, immutabuntur solum (ut istic asseritur) remanebunt autem quoad substantiam, par ratio valebit de corporibus mortuorum,

T

tuorum, ex hypothesi quod Deus potentia suae vires, Iustitiaeque suae aequitatem, erga utrosque pariter exercere velit, in suorum corporibus glorificandis; de quo non est, quod ambigamus.

§. 127. Hæc è Schlichtingio in Symbolum. Restant adjicienda, quæ reperire est apud Joachimum Stegmannum in libello de Judice & norma Contraversiarum Fidei. 1. *Apellamus*, inquit, *ad Judicium omnium, qui sana Ratione utuntur, etiam Adversariorum.* Act. 4. 19. 1 Cor. 10. 15. Idcirco, nisi putet alios omnes, qui ipsorum Dogmata, post accuratum examen adhibitum damnarunt, sana ratione omnino destitutos esse, necesse est, ut ipse, suæque sectæ Homines, eadem quoque damnent. At si Rationem sanam ipsorum propriam esse velint, Cæteris omnibus exclusis, nec modestiam certe sapit, nec sanam Rationem.

§. 128. 2. Inter principia maxime Generalia, atque certa, ab eo recensetur --- *Communis illa Fides, quam tum viri graves, tum consentientia Historiarum Monumenta, constansque fama publica, apud omnes merentur. Talia enim inficiari nemo ausu, nisi qui ipsum hoc universum velit evertere.* Recte quidem. Ergo & ipsi fidem adhibeant iis, quæ veteres Ecclesiæ Doctores, Historici Ecclesiastici, atque synodorum testantur de Ecclesiæ primitivæ Doctrina, de Traditione Apostolica, & de novellis Hæreticorum Dogmatibus, contra Fidem Catholicam tunc temporis exortis, & unanimi Ecclesiæ sententia condemnatis.

§. 129. 3. *Judex est, qui recte explicat Scripturam; & ex ea colligit.* Hoc quidem verissime. Sed quis sententiam feret de hoc Judice, an recte explicet hanc Scripturam, & ex ea rite colligat?

Num

Num ipsi soli, an orbis Christianus, qui ex adverso stat?

§. 130. 4. Totius Ecclesiæ, aut præcipuorum ejus membrorum, siue extra Concilium, siue in Concilio congregatorum; seu id à Papa approbatum sit, seu non sit; tantum abest, ut aspernentur (Sociniani sc.) aut contemnunt Judicium, ut facilius & certius multos, quam seorsim singulos; Doctos præsertim, quam simpliciores, quid verum falsumve sit, discernere ac judicare posse censeant; modo omnes illi sanam Rationem, & animum ab affectibus, seu Partium, opinionumque præconceptarum studio liberum, in Judicium adhibeant. Plus enim vident oculi, quam oculus, & quod unum effugit, multorum sedulitatem & industriam fallere vix potest. Hinc sequitur, Socinianos submittere se debere Ecclesiæ Catholicæ Judicio in rebus ad Fidem spectantibus; necnon, Synodorum decretis, quæ ab Ecclesia approbata sunt; Denique, tot Theologorum doctissimorum sententiæ, qui illorum Placitis Hæresis notam inusserunt; nisi dicere velint, eos omnes sanæ Rationis expertes esse, & à pravjs affectibus, insano Partium studio, & opinionibus præconceptis eo usque in transversum abreptos, ut prorsus inepti sint ad Judicium indifferenter ac libere ferendum. Quod non minus sanæ Rationi, quam Christianæ Charitati adversatur.

§. 131. 5. An aliquis in Ecclesiæ gremium admit-
tendus; aut, si in Ecclesiâ fuerit, an ejiciendus sit?
Ecclesiâ siue judicio, siue arbitrio subjectum est. p.
35. ubi authoritatem Ecclesiæ agnoscit in exerci-
tio Disciplinae suæ, quantum ad membrorum suo-
rum admissionem, vel ejectionem, prout illi vi-
sum fuerit; & consequenter, in repellendis, vel ex-

pellendis Hæreticis, quales Sociniani sunt ex ipsis Judicio. Itaque, nihil est, quod querantur de Ecclesia, cum hanc Disciplinæ suæ Partem erga eos exercet.

§. 132. 6. Non vult unumquemque esse Judicem in iis, quæ ad Religionem pertinent ut, quidvis pro libitu statuatur, sine ulla reverentia Ecclesiæ aut Reipublicæ; aut sine metu Turbarum — *Tantum abest*, inquit, *ut Ecclesia abjicere respectum liceat, ut potius qua Ratione quisque legitimus Ecclesiæ membrum fiat, vel maneat, acri Judicio inquirendum sit.* p. 52. Cur itaque Socinus unumquemque suo arbitrio relinquit in Rebus Theologicis, ut de iis, prout sibi visum fuerit, statuatur? Cur ille, una cum Sociis ac Discipulis; Catholicam Ecclesiam adeo vilipendit, & illius Judicium suo postponit, imo contemptum rejicit, porinde ac si nihil omnino valeret? Cur non Schismata passim excitavit in Ecclesiis Polonicis, aliisque vicinis, & Conventicula nescio quot suorum contra leges ubique coegit, quibus necesse erat Rempublicam quoque conturbari; sed & potestatem atque Jura Magistratus Politici diminueret tentavit, in Resp. ad Palæologi librum de magistratu? Qua de Causa cum seditionis postularetur apud Stephanum Batorem Poloniæ Regem, Cracovia discedere coactus est, & in ædibus Christophori Morstinii Paulicovii Domini Refugium querere? Cur item Socinus neminem sollicitum esse vult de hoc, ut exquirat, quænam sit illa vera Christi Ecclesia, ad quam se conferre debeat veritatis inquirendæ, & salutis comparandæ Causa; sed unumquemque privatum Sacræ Scripturæ Interpretem constituit, & genuini sensus arbitrum? Cur demum hic ipse Stegmannus paulo post sibi ipsi

sibiipfi in hoc contradicit, cum ait — Non tantum norma nobis (cumprimis autem divina litera) satis clare & perspicue proposita est, sed & vires seu facultates sufficientes concessa sunt, ut si modo velimus, & animum intendamus) dijudicare possimus, utrum, & quo in errore hæreamus; quidque verum atque sequendum; & contra, quid falsum, atque fugiendum, dignoscere. Quod si ita sit, quomodo fit, ut tot Ingeniosi, & eruditi, & indultrii veritatis inquisitores, ad eam tamen non pertingant, sed in errorum Devia diversimode abducantur? cujus luculentum Judicium est, Contrarietas illa, quam cernimus in illorum Interpretationibus, & sententiis. Idcirco necesse est, ut hujusce Defectus Causam alibi quæramus, nempe, in neglectu mediolorum istiusmodi, quæ Deus nobis utenda proposuit subsidio ad veritatem exquirendam; qualia sunt Traditio Catholica, Consensus Patrum, Judicium præsentis Ecclesiæ, externa; & Gratia Spiritus Sancti interius illuminans; quam Ostorodus hand necessariam esse putat, ut nec ipse Stegmannus paulo infra. pag. 89. ubi affirmat, Unumquemque sine peculiari illustratione Spiritus Sancti dijudicare posse tantum, quantum intelligi ad salutem sufficit, quamvis plus intelligere possit, & certius judicare de eo quod novit, accedente opæ Spiritus Sancti. & post paulo pag. 91. Multa sunt in S. literis fatemur, ad quæ peritius & perfecte intelligenda, Spiritus Sancti Illustratione opus esse credimus. Illa autem talia esse dicimus, sine quorum intellectu peritior quisque credere, ac porro etiam servari queat. Inde, non nisi jam Credentibus Spiritum Sanctum dari legimus; non certe, ut primum aliquid intelligant, quo credere possint, (id enim seipsum evertit) sed ut plura intelligant, tum

que ad Fidei ipsorum confirmationem, tum ad aliorum informationem faciunt. Non mirum est igitur, si ex hoc duplici neglectu factum sit, ut & veritatem non assequantur, & in errores incidant. Neque enim Deus solet Spiritus sui gratiam largiri, nisi humiliter petentibus, & in diligenti usu istorum medicorum assidue versantibus, quæ ad veritatis affectionem, errorumque fugam, summa cura atque Benignitate nobis indulget.

S. 133. 7. De Re ignota nemo recte iudicat. *Ac credendum est unicuique in sua arte experto.* Sic ille, pag. 73. Hinc sequitur, non unumquemque è plebe Christiana, sed eruditos solos admittendos esse pro idoneis Iudicibus, in Dogmatibus controversis, quorum sententia inniti oportet eos, qui ad iudicandum ex se inepti sunt. Sed quid facient, quoties eruditi in huiusmodi Rebus determinandis, sententiis inter se discrepant? Certe, in Rebus dubiis, tutius est illis adherere, quos verisimilius est nos fallere, nec posse nec velle; hoc est, eorum ductum sequi, qui non tantum numero plures sunt, sed & Doctrinæ, probitatisque nomine celebriores; seu (quod eodem fere recidit) præpolorum illius Ecclesiæ, cuius membra sumus, Decretis acquiescere. Ubique sc. manifestus error non apparet, qui oppugnet cæteras Ecclesiæ Catholicæ partes, vel veteris Ecclesiæ fidem atque Praxin, vel S. Scripturam.

S. 134. 8. Si de Divinis iudicandum sit, quæ Christianam Religionem constituent, Principia Divina omnino perspecta oportet, habeat. Accedat libertas à præiudicio, & sincerus Amor veritatis. Inprimis autem, Illustratio Spiritus Sancti, cuius ductum Ratio sequamur in iudicando. Sic ille. pag. 77. At hæc Divina Prin-

Principia dignosci certo nequeunt, neque Conclusiones ex iis rite colligi, si Adjumenta modo memorata neglectui habeantur. Et sane si Sociniani, cum aliis Hæreticis, immunes essent à Philautia ac Præjudicio, veritatemque sincero Amore colerent, istiusmodi errores tam arctis amplexibus nunquam foverent, & tam obstinate tuerentur; mediis omnibus retegendi eos, interea, aut superbe contemptis aut saltem crasse neglectis. Interim tamen, bene se habet, quod ad hoc opus judicandi imprimis requirat illustrationem Spiritus Sancti, cujus ductum Ratio sequi debeat. Hunc enim qui sequitur, neque in ignorantie tenebris ambulabit, neque in devias errorum ambages se abduci patietur. Hoc autem lumen atque hunc Ducem, quicumque de Cælo sibi dari velit, necesse est, ut (Impedimentis recte judicandi procul amotis) oculos suos aperiat ad hoc Cæleste lumen intromittendum, & Ducem præeuntem sedulo sequatur. Alioquin, hoc Divinum Auxilium vel omnino negabitur ei, vel incassum dabitur. Neque enim Deus hujusmodi Donum aut conferre in invitos solet, aut apud Ingratos & Ignavos conservare.

§. 135. 9. *Fides certior est scientia, etiam ea, qua sensuum Testimonio nititur. Credis tamen hand dubie, Te videre, audire, legere. Imo, propterea credis, quia verum id esse agnoscis. Sicut Thomas. Jo. 20. 28, 29.*

§. 136. 10. *Multa credimus vera esse, quorum modum, quo pacto is sese omni ex parte habeat, Ratio perfecte non intelligit. Unde illud Taciti De moribus Germanorum — Sanctius & reverentius visum, decretis Deorum credere, quam scire.*

§. 137. *Hæc Socini, aliorumque quorundam præcipue notæ Socinianorum, Concessa notare, operæ pretium*

pretium duxi, quo via facilius præstruatur ad Ipsorum Dogmata aggredienda atque demolienda. Quam discordent enim cum iis, quæ alibi in scriptis suis passim asserunt, ac tuenda suscipiunt; & quantum virium habeant ad ea debellanda, non ægre animadverti potest ab æquo lectore, qui utraque inter se conferre velit. Itaque egregie dictum est à Stegwanno in hoc ipso libello. pag. 128. —

Ita mira Res est veritas, ut non possint non perpetuo se conficere Contradictionibus, quicumque eam oppugnatum eunt. Qui etiam postea, in Cap. de abusu Rationis, ingenue quidem fatetur vim præjudicii in sententia ferenda; & ad hoc demonstrandum, varias affert instantias; at interim, suæ sectæ Præjudicia, quibus Ratio inter judicandum pervertitur, & à recto aberrare cogitur, vel discerne nequit, vel non vult agnoscere.

§. 138. Hactenus de Socinianorum Concessis. Reliquum est ut eis proponamus quædam postulata; quæ, ut arbitror, haud iniqua putabunt; cum vel antecedentibus Demonstrationibus, vel ipsorum Concessis, vel evidenti Rationi & Æquitati innitantur. Sunt autem hæc quæ sequuntur. 1. S. Scriptura, non obstante illius plenitudine atque Perspicuitate, variis & adversis, falsisque Interpretationibus est obnoxia, ita ut moraliter impossibile sit, prout Hominum Ingenia & affectus se habent, ut de vera ejus sententia inter omnes Christianos conveniat, modo licentia unicuique detur in suo ipsius sensu acquiescere. Siquidem experientia cujusque ævi abunde testata est, quam fæde, misereque sensus S. Contextus fuerit corruptus, & in longe alienum transfiguratus; idque in Rebus maximi momenti, tum ad fidem, tum ad mores spectantibus.

§. 139. 2. Traditiones rituales, siue consuetudines

nes ab Apostolis, virisque Apostolicis introductæ, & ab Ecclesia Catholica generaliter observatæ per plures annorum Centurias; præsertim, si adhuc retentæ sint ab Ecclesiis, & numero pluribus, & Dignitate insignioribus; si minus observatu sint universim & absolute necessariæ, attamen æstimandæ sunt, & ex sua natura licitæ, & observatu laudabiles; neutiquam vero ab illis damnandæ, qui iis minime uti solent. Idem censendum est de eis, quæ jampri- dem, certa de Causa, usurpari cessarunt. Necnon de eis, quas Ecclesiæ particulares hic illic observa- runt, vel adhuc observant, à Catholica vero non sunt damnatæ, adeoque silentio saltem approba- tæ. Illæ vero, quæ semper & ubique invaluerunt, nec damnari possunt sine crimine Hæresis, nec con- temptim omitti, sine crimine Schismatis. Cujusmo- di sunt Pædobaptismus, observatio Diei Domini- ci, aliorumque quorundam Festorum, certæ & solennes precum publicarum Formulæ, Impositio manuum in Ordinatione Ministrorum, & Recon- ciliatione Pœnitentium, Dedicatio Aedium sacra- rum, aliaque quædam, de quibus constat, eas re- ceptas fuisse ab Apostolis, ut perpetuo & univer- saliter observandas. Sic enim Authoritas Aposto- lica vilipenditur, adeoque Divina, quæ in Apo- stolis residebat; cujusque virtute hujusmodi insti- tuta primo condebant, & Ecclesiarum usui in poste- rum commendabant.

S. 140. 3. Ubi Ritus atque Consuetudines in di- versis Ecclesiis differunt, aut in eadem Ecclesia li- beræ observationis sunt, nihil dici aut agi debet, quod in contemptum, vel scandalum tendat, aut istorum Rituum, aut Ecclesiarum, quæ iis utuntur, aut quorumcunque ejusdem Ecclesiæ membrorum, quibus

quibus in usu sunt. Sic enim præcipit Apostolus: Estote sine offendiculo, & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei. 1 Cor. 10. 32. Qui edit, non edentem ne pro nihil habeat; & qui non edit, edentem ne condemnet; Deus enim assumpsit eum. Rom. 14. 3. Ne amplius alii alios judicemus; sed hoc potius judicate, non esse offendiculum ponendum fratri, aut scandalum. Ib. v. 13. suum quoque exemplum in hoc nobis imitandum proponit — Factus sum Judæis, ut Judæus, ex legibus, ut exlex; Infirmis, ut Infirmus, omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem. 1 Cor. 9. 20, 21, 22. Ego per omnia omnibus placeo, non querens meum ipsius Commodum, sed Commodum multorum, ut ferventur. Ib. cap. 10. ult. eandem quoque Regulam ex ore S. Ambrosii exceptam, sibi & Monicæ Matri datam oraculi instar habuit Augustinus, & perinde observavit, ut non semel testatus est — Cum enim ab istis consuleretur de Jejunio sabbati, quod Romæ observabatur, Mediolani non item; ita respondit Ambrosius — Quando hic sum, inquit (id est, Mediolani) non jejunio sabbato; quando Romæ sum, jejunio sabbato; & ad quamcunque Ecclesiam veneritis, ejus morem servate, si pati scandalum non vultis, aut facere. Aug. Epist. 86. ad Casulanum. Ubi sic pergit, in Regula hac ulterius explicanda — Sed quoniam contingit, (maxime in Africa) ut una Ecclesiâ, vel unius Regionis Ecclesiæ, alios habeant Sabbato prandentes, alios jejunantes, mos eorum mihi sequendus videtur, quibus Populorum eorum Congregatio commissa est. Quapropter, si Consilio meo libenter acquiescis, tuo Episcopo in hac Re non resistere; & quod facit ipse, sine ullo Scrupulo, vel Disceptatione sectare.

§. 141. 4. Si constet de sensu alicujus loci Scripturæ sacræ, quod iste ab Apostolis devenit, & ab iisdem Ecclesiæ relictus sit, cæteris omnibus præferendus est; & nulla Interpretatio ei adversa, à nobis admittenda est. Utrum vero sensus iste ab Apostolis devenit, annon, judicandum est à Testimonio veteris Ecclesiæ, quod extat in Scriptis Patrum, qui Tale quid asserunt, communibusque suffragiis, ratum faciunt; & in Synodorum Decretis, ubi Idem accuratius excutitur, solenniusque, confirmatur.

§. 142. 5. Apostoli ore Tradiderunt, dum adhuc in vivis erant, & post se reliquerunt, summulam quandam Doctrinæ Christianæ omnibus istis Ecclesiis, quas toto orbe plantarunt, priusquam libri novi Testamenti conscripti fuerint, & per Ecclesias istas dispersi. Hanc enim professi sunt, & in Illius Fidem baptizati, quicunque in Christi Ecclesiam admissi sunt; quorum multa Millia memorantur, etiam ante Matthæi Evangelium in vulgus editum, quod cæteros novi Testamenti libros antecessisse perhibetur. Quicunque item hanc Fidei Apostolicæ Formulam corrupisse deprehensi sunt, vel addendo, vel auferendo, vel sensum ejus genuinum depravando, pro Hæreticis habiti sunt & ex Illius Sententia damnati. Hæc demum pro Regula data est cunctis S. Scripturæ Interpretibus, ut ad Illius Amussim expositiones suas omnes dirigerent; quam si forte neglexerint, & alienum, incongruumque sensum de suo comminiscerentur, expositio ista pro heterodoxa & erronea habebatur, si minus pro hæretica.

§. 143. 6. Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi Autoritate

tate Apostolica traditum rectissime creditur. Hanc Regulam olim tulit Augustinus. De Bapt. cont. Donatistas. Lib. 4. cap. 24. Rationi certe valde congruam: Siquidem hæc Unicuique dictat, unumquemque effectum necessario habere Causam sibi correspondentem, ac proinde ejusdem latitudinis. Quodcumque ergo antiquitus & universim per totam Ecclesiam obtinuit, necesse est, ut se referat ad Apostolos, ut Authores, qui Ecclesias ubique fundabant, sive ad Fidem, sive ad Praxin spectet; nisi constet de Decreto alicujus Concilii Oecumenici, quod istud Dogma, vel iustitutum primitus introduxit, & Ecclesie Catholice commendavit.

§. 144. 7. Istæ Traditiones pro Apostolicis habendæ sunt, quæ ad has Regulas quadrant, viz. *Primo*, Quando universa Ecclesia cujuscunque ævi Aliquid pro Fidei Dogmate amplectitur, & Oppositum pro hæretico damnat, etsi neque expresse inveniatur in S. Literis, neque Deductio illius ex principiis ibi contentis, Unicuique sit obvia. Ratio est, quia Catholica Ecclesia semper professæ est, atque hodie profitetur, se omnia Fidei Dogmata ab Apostolis accepisse, neque novas aliquas de Fide Revelationis post Illorum mortem, vel præ se fert, vel expectat. Tenet hæc Regula simpliciter, ni forte evidenter ostendi possit aliquod Dogma, quod Ecclesia Catholica hujus, vel cujuscunque antecedentis ævi tenet, aut esse tenuit, vel fuisse plane contrarium S. Scripturæ, aut Ecclesie veteris Doctrinæ; vel eam damnare, aut damnasse, quod illa de Fide tenuit. Quod certe nequitiam probabile, si modo Possibile sit. *Secundo*, Quando universa Ecclesia Aliquod observat, probatque quod nulla humana Potestas efficere va-

let,

let , sed à Dei solius Institutione dependet , quoad efficaciam Gratiâque ei annexam , æquum est dicere , Illud à Christo , & Apostolis ejus fuisse traditum. Ratio est , quia non est in Ecclesiæ Potestate , aliquam verborum Formulam , aut quemcunque alium Ritum instituere , cui divina Gratiâ necessario annexa sit , aut ejusdem vehiculum sit , ex vi suæ Ipsius Institutionis , quæ non nisi humana est ; cum Totum hoc pendeat ex Institutione divina , atque adeo ex eadem Authoritate ad Ecclesiam derivari debeat ; sicut & ipsa Ecclesia , sic ad eam derivatum fuisse profitetur. Hæc autem Regula eandem in Agendis vim habet , quam Prior habuit Credendis. *Tertio* , Quando omnes Ecclesiæ Catholice Doctores uno ore testantur , se tale Fidei Dogma , talemve Consuetudinem , ab Apostolis accepisse , sive in Conciliis una Congregati , sive seorsim in libris à se conscriptis , certissimum est Catholice Traditionis Argumentum. Quis enim dicere audeat , vel eos ignorasse , quid à suis Majoribus acceperint ; vel ex industria consensisse Omnes , in Posteris mendacio admodum pernicioso fallendis contra propriam sui Conscientiam ? *Quarto* , Vincentius Lirinensis in suo Commonitorio adversus Hæreses has , aliasque quascunque Regulas huc pertinentes in unam hanc contulit , quæ sola ex omni parte Tuta est , atque completa ; nimirum , ut eam Traditionem pro Apostolica habeamus , quæ ubique , semper , & ab omnibus recepta est ; seu , quæ pro Testimonio adducit Universitatem , Antiquitatem , & Consensum unanimum ; Universitatem receptionis per Ecclesiam Catholicam ; Antiquitatem originis , à Sanctis Majoribus , & Patribus nostris , usque ad Apostolos deducta ; Consensum item unanimum omnium , vel pene omnium

omnium Ecclesia Sacerdotum atque Magistrorum. Sic ille. Common. cap. 3.

§. 145. 8. Ecclesia Christiana his notis dignoscitur, & ab omni alia Societate discriminatur; quod sc. sit una, Sancta, Catholica, & Apostolica. Una in se, & respectu Regiminis; Sancta, respectu Fidei & morum; Catholica, respectu Amplitudinis; ut quæ nulli uni Genti astricta sit; Apostolica demum respectu Originis sive Foundationis. Una, ut excludat Schismaticos; Sancta, ut excludat Atheos & Infideles, Profanos atque Libertinos; Catholica, ut excludat Hæreticos & Perduelles; & Apostolica, ut excludat Enthusiastas, & quoscunque novæ Fidei Præcones. Porro, quicumque non est Membrum Ecclesiæ hisce notis insignitæ, extra quam non est salus, pro vere Christiano seu Fidei non est agnoscendus.

§. 146. 9. Ecclesia Christi est Cœtus visibilis, semperque fuit, eritque Talis, usque ad secundum ipsius Adventum. Hæc autem Ecclesiæ visibilitas, atque Duratio perpetua, ut disertis Christi Promissis innitur, sic & experientia omnium hucusque Seculorum de factò confirmata est. Eclipsin quidem passâ est interdum, & in quibusdam Mundi Partibus, ubi olim inclaruit, multum obscurata est, si minus in totum defecit; at ex hac Eclipsi se paulo post recepit, pristinoque lumine denuo resplenduit; imo, & novas Regiones Tenebris prius obstitas, Evangelicæ veritatis salutari lumine perfudit. Nunquam autem, vel Hæreticorum Clandestinis molitionibus, vel aperta Persecutorum vi, vel intestinis Filiorum suorum Dissidiis, vel atrocibus rectæ Fidei Professorum scandalis moribusque flagitiosis eo usque oppressa est, ut non tempestive resur-

resurrexerit, Hostes vicerit, Perduelles subegerit, Filios dissidentes inter se tandem conciliaverit, mores emendaverit, disciplinam resarciverit, morbisque abactis, sanitatem, prius læsam, & imminutam recuperaverit. Constat item Cœtus hic visibilis, tam ex malis, quam ex Bonis, qui in externa ipsius communione simul degunt; ita ut Mixtio hæc non solum Plebem Christianam, sed & Ecclesiæ pastores, Comprehendat. Quod satis patet tum ex Historia Ecclesiastica cujusque seculi, quæ Rem ipsam demonstrat; tum ex Christi Parabolis, quæ futuram prædixerunt; sc. Ex Parabolis de Tritico & Zizaniis, in eodem Agro; de bonis & malis Piscibus, in eodem Reti; necnon, de Ovibus & Hædis, in eadem Caula. Quibus adjici potest Illud Apostoli, De vasis ad Honorem & Contumeliam, in eadem Domo. 2 Tim. 2. 20.

§. 147. 10. Ecclesia Catholica uniuscujusque ævi, & speciatim hujus, in quo degimus, non censenda est errare in Re aliqua majoris momenti, sive ad Credenda, sive ad Agenda spectante. Proinde, singulis illius membris tutissimum est ipsi confidere, in Determinatione Rerum controversarum, & in ipsius Sententia acquiescere, sive Fidem respiciat, sive Praxin, in iis sc. quæ ad Cultum divinum, & Politicæ Ecclesiasticæ administrationem pertinent.

§. 148. 11. Ecclesia non Catholica duntaxat, sed & quævis Particularis, quæ sc. Independens est, & sui Juris, habet Authoritatem legislativam circa Adiaphora definienda, quam omnia Ipsius membra agnoscere tenentur, ejusque Decretis obtemperare.

§. 149. 12. Discrimen necessario statuere oportet, inter Pastores Ecclesiæ, plebemque Christianam,

nam; cum pastores habeant munus sibi proprium, quod nemo usurpare debet, sive exercere, sine Missionem legitimam, hoc est, qui non est ad illud exercendum rite vocatus, ordinatus, & admissus.

§. 150. 13. Judicium pastoralis Directionis valde necessarium est in Ecclesia Christiana, nec temere rejiciendum à Plebe, utpote quod innititur Peritia simul atque Potestate Pastorum, qui à Christo summo Illo Pastore, Gregi ducendo præficiuntur.

§. 151. 14. Jurisdictio præterea competit primariis Ecclesiæ Pastoribus, qui dicuntur Episcopi; & Judicium coercivum, in Censuris Ecclesiasticis, quas ex Officio, & Potestate sibi à Christo data, tum legibus latis decernunt, tum juxta leges istas infligunt, in immorigeros & obstinatos. Alioquin, ordo, Decorum, atque Pax, conservari nullo modo possent in Ecclesia Dei. Eadem potestas se pariter extendit ad Doctrinam Fidei, Cultusque Divini Praxin, quas eisdem incumbit, non solum proponere, sed & observandas præscribere. Extendit se quoque ad Personas omnium suæ Jurisdictioni subditorum, delictibus inter eos exortis judicium ferendo, errores condemnando, veritatem confirmando, Convictos erroris, & in Contumacia perseverantes, Censuris coercendo, & à Communionem Ecclesiæ tandem secludendo.

§. 152. 15. Autoritas Conciliorum Generalium est sub Christo suprema in Terris, tum in determinandis Fidei Controversiis, tum in legibus Ecclesiasticis ferendis, quæ omnes Christianos obligent, in Rebus ad mores atque Disciplinam spectantibus.

§. 153. 16. Decrèta Synodorum legitime procedentium, & ab Ecclesia Catholica approbatarum, (etli Generales non fuerint) non sunt à quoquam
Fideli

Fideli repudianda; quippe quæ singulos Christianos obligant, tum ad professionem Fidei ibidem decretæ, tum ad praxin Disciplinae, juxta Canones Illarum Authoritate sancitos. At magis præcipue & peculiari jure Ecclesiarum istarum Membra obligant, quæ Delegatos suos ad Synodum miserunt, quarumque Delegati illuc ita imissi, Ecclesiarum suarum sensum atque Sententiam, in Synodo integre, summaque fide repræsentarunt, & congruenter Suffragia sua una cum Cæteris, tulerunt.

§. 154. 17. Concilia vere Ceneralia, qualia erant sex Priora, cum ab Ecclesia Catholica jam olim fuerint approbata, merito postulavit, ut Authoritas Illorum universim agnoscat, qua patet Ecclesia Christiana; & ut Decreta illic facta, præsertim ea quæ ad fidem spectant, admittantur ab omnibus vere Fidelibus.

§. 155. 18. Etsi nullæ Revelationes, post Christum & Apostolos, Ecclesiae datæ fuerint ad condendum novos Fidei articulos, & substantiam Cultus divini aut Politiae Ecclesiasticae immutanda, opus est tamen interiore Spiritu s^ci Illuminatione ad Scripturam rite intelligendam, & Mysteria Fidei, ut oportet, percipienda; qui Spiritus nunc dierum, non est querendus aut expectandus, nisi in usu istiusmodi mediolorum, quæ idem Christus, & Ipsius Apostoli Ecclesiae commendarunt; quæ item Ipsa in hunc finem olim cum Fructu usurpavit, Nobisque tradidit usurpanda.

§. 156. Hæc sunt Postulata, quæ Catholici à Socinianis approbati petunt, ut Christianismi principis sanæque Rationi apprime congrua. Restant Alia quædam, quæ ab iisdem emendari postulant, five corrigi, ut Christianismo, sanæque Rationi adversa; quippe quæ perperam ab eis, vel omissa, vel admissa sint, hoc est, asserta, & in praxin

ut

redacta.

redacta. Hæc autem fere sunt.

§. 157. 1. Ut Dogmata sua ferant ad S. Scripturæ normam examinanda; non autem eam detorqueant ad sua ista Dogmata confirmanda. Sive, ut sine Præjudicio accedant ad S. Literas consulendas; adeoque cunctis opinionibus suis malefanis valedicere parati sint quamprimum eas verbo Dei adversas comperiunt, prout exponitur juxta Analogiam Fidei sive summam Doctrinæ Christianæ in S. Literis traditæ, & juxta sensum Ecclesiæ Catholicæ, qui ut universaliter hodie admissus est, sic & antiquitus acceptus atque approbatus.

§. 158. 2. Ut non sibi fas putent sensus novos atque peregrinos, perversos, & hactenus in Ecclesia Christi, aut inauditos, aut damnatos, S. Scripturæ pro libitu affigere, iis neglectis atque contemptis, quos Verba præ se usitate ferunt, & quos denotare solent in cæteris Scripturæ locis, etiam ipsis Socinianis Interpretibus; Tales item, quibus Scopus S. Contextus præcipue favet, locique Circumstantiæ optime congruunt; Quos demum Ecclesia Catholica, ut suo Suffragio approbat, sic & à Majoribus traditos accepit.

§. 159. 3. Ut licentiam, sibi non permittant mutandi ad arbitrium puncta, commata, periodos, apices literarum; ipsasque literas, syllabas, vocesque integras; non solum nulla exemplarium probatorum Authoritate suffulti, sed & contra Fidem Codicum veterum, eorumque qui vulgo leguntur hodieque recepti sunt ab Ecclesia. Atque hoc ut sua Ipsorum Dogmata stabiliant, Sensibusque pravis istis, quos Verbo Dei assignant, fidem faciant, è libris sacris ita corruptis atque interpolatis; & Catholicorum Argumenta inde petita simul eludent. Cum enim non solum infatue
sit

sit in Actionibus forenſibus, quæ circa Res civiles verſantur; graveque malæ Causæ Argumentum, publicas Tabulas falsare, Testiumve viciata suffragia in forum producere, sed & gravi multa plectendum; certe multo magis in sacris, ubi summe injustitiæ accedit summa impietas, sacrilegium fraudi.

§. 160. 4. Ut lumen Rationis humanæ non opponant lumini Revelationis divinæ. Hoc nempe debile, & obscurum est, & diversimode fallax, ut unicuique patet, in Rerum quoque naturalium atque moralium examine, quæ nobis multo propiores sunt, & intellectu faciliores. Illud autem, ut in se clarum est, ita & certum; quippe quod in veritatis notitiam ducit, sine cuiusvis erroris periculo. Neque certum duntaxat, sed & absolute necessarium ad discernendum, riteque dijudicandum ista Fidei Christianæ mysteria, quorum cognitio ad salutem necessaria est. Equidem fatemur, hoc Revelationis divinæ lumen à Socinianis verbotenus agnoscere, & quod aliquatenus ab eo se duci patiantur. At interim sæpius evenit, ut cum aliquod Fidei mysterium mentis ipsorum oculo contemplandum proponitur, quod Hominis *ψυχῆς* siue animalis iudicio repugnat, aut saltem illius captum excedit; nimirum cui simile quidpiam ab eis reperiri nequit inter Creaturas; aut, quod in Contractibus, aliisve Commerciis inter Homines peragi solitis, sibi haud æquum videtur, rectæque Rationi consonum, hunc suæ mentis oculum aut occludant, aut avertant, ne agnoscere cogantur, quod non possunt non intueri.

§. 161. 5. Ut Hæreses antiquas, & Orco jam olim damnatas Ecclesiæ Catholicæ sententia, & sepulchris suis non effoderent, ad pestem de novo

spargendam per Orbem Christianum. Quis enim, qui modo æquus sit sanæ Rationis arbiter, non facile concesserit, veterem istam Ecclesiam optime nosse, qualem Doctrinam acceperit ab Apostolis, aliisque viris Apostolicis, qui Ecclesias particulares in diversis Mundi Regionibus primo plantarunt? Unde sequitur, nullos Judices magis idoneos desiderari posse qui quasunque Doctrinas de novo exortas, cum ipsi adhuc in vivis essent, ad Fidei Apostolicæ Regulam examinarent. Quomodo factum est igitur, ut quamprimum Hæreses istæ innotescere ceperint, non solum arguerentur, ut novæ ac peregrinæ, sed ut adversæ quoque Fidei semel traditæ, & Communiter in Ecclesiis receptæ? Cur illorum Temporum Episcopi adeo conturbabantur ad primam horum Dogmatum samam, si nihil novi aut periculosi illis inesset? Cur invicem literas mittebant, Concilia statim inibant, sollicitè monebant de hisce novatoribus cavendis & se mutuis exhortationibus studiosissime exacuebant ad hujusmodi Hæreses in ipso exortu supprimendas? Cur tam sedulo festinarunt, & undique coibant in Synodos, quoties aliquantulum otii dabatur, ut junctis Consiliis atque conatibus gliscenti Incendio tempestive occurrerent, si parum aut nihil mali Hæresibus istis inesset? Cur hoc fecerunt, etiam sub ethnicis Imperatoribus, & apertis Ecclesiæ Hostibus, nisi multo majus periculum Christianismo imminere judicassent à Corruptoribus Fidei, quam à Persecutoribus Fidelium? Legimus enim, complures orientis Episcopos, sub Aureliano Imp. convenisse ad extirpandum Paulum Samosatenum e sede Antiochena, & illius Hæresin una comprimendam; eandem Hæresin, quam impii isti Hæresiarchæ Ebi-

on & Cerinthus, Joannis Apostoli temporibus, primo divulgaverant; & à Photino Sirmienti Episcopo postea redintegrata; propter quam & condemnatus est; idque, non solum à Catholicis, in Concilio Sardicensi; sed & ab ipsis Arianis, in Concilio Sirmienti: à Socinianis demum, aliisque Anti-Trinitariis, post tot secula, ex orco resuscitata.

S. 162. 6. Ut, si coerceri nolunt intra Catholicismi Terminos, veteresque receptæ Fidei limites, quin, his transcensis aut perruptis, aliena & peregrina Dogmata inter Christianos disseminare velint; à convitiis saltem & calumniis abstergerent. Ne causam suam agant maledictis & mendaciis; neque Catholicam Ecclesiam seculi primitivi, in qua Doctrinæ Apostolicæ Simplicitas atque Puritas, una cum sanctitate morum, quam maxime viguerunt, infamem reddere conentur, quasi Apostoliam fecisset à Fide Apostolica, aut eam saltem scdissime corrupisset. Cessent item piissimorum Episcoporum, & pro Fide Christiana Martyrum, famam malevolentissimis obtreactionibus incessere, quasi Doctrinam istam quam Apostoli Ecclesiæ primitus tradiderant, sacrisque Literis consignarant in usum Posterorum, pro virili sua suppressere studuissent, dum omnibus modis conati sunt sinceros veritatis Evangelicæ Professores, non tantum cunctis odiosos reddere, sed & ex orbe Christiano penitus exterminare. Siquidem Hæreticos istius ævi, Anti-Trinitariorum hodiernorum Patres, primosque Dogmatum Socinianorum Authores pro solis Fidei Apostolicæ Professoribus habent, à qua Catholici istorum temporum in universum degeneraverant, eaque de causa Professores hosce sinceros acerrime

U 3

persecuti

persecuti sunt. Ita susque deque vertunt omnia; Catholicos in Novatorum, & Novatores in Catholicorum classem, sedem, nomenque transferentes.

§. 163. 7. Ut veterum Patrum insigniumque Ecclesie Catholicæ Doctrinæ Authoritatem non adeo vilipendant; illorumque Testimonia, quæ ab hodiernis Catholicis asseruntur ad asserendam Fidem Præxinque antiquæ Ecclesie, contemptim rejiciant, quasi nihil omnino valerent. Siquidem Hi, eximia suorum quique Temporum Ornamenta simul erant atque Monimenta; luminaria Ecclesie in Terris hæcæ militantis, præfulgida luminaria, à sole Justitiæ accensa, & undiquaque veritatis Evangelicæ radios spargentia; strenui imprimis Catholicæ Fidei Assertores, & Pugiles invictissimi; quam, ut ab Apostolis acceperant, ita fidissime conservarunt, studiosissime docuerunt, & constanterissime defenderunt, contra uniuscujusque generis Adversarios, Gentiles, Judæos, & Hæreticos; quam denique, ut à majoribus susceperant, ita posteris tradiderunt, sanctissimi instar Depositi, neque in Toro, neque in Parte, aut diminutam, aut depravatam. Horum utique Authoritas non parum valebit apud omnes modesti & moderati Ingenii Christianos. Utrunque enim fas sit de privatis illorum opinionibus liberius paulo ferre censuram, (quæ eo usque duntaxat à nobis fidem merentur, quousque Argumentorum vires sese porrigunt, è S. Scriptura, vel è Ratione petitorum) attamen se Res aliter habet in iis, quæ de publica Ecclesie Fide atque Praxi testantur, quorum infelli esse non poterant. Hic nempe æstimandi sunt, non ut privati Doctores, sed ut publici Testes. Quoties itaque

itaque testantur, nemine redarguente, Ecclesiam sui Temporis hanc Doctrinam, & universim approbasse & à majoribus accepisse; hanc item Disciplinam in Politia administranda; hunc ordinem, & hos Ritus in cultu Divino peragendo, & suscepisse pariter, & usurpasse, quis temere rejiciat ipsorum Testimonium? Siquidem in his probitas potius, quam Peritia requiritur. Durum autem esset, valde durum, illos ut male fidei Testes ablegare, aut saltem suspectos habere, qui pro Fide Catholica tam strenue decertarunt, imo & mortem optinuerunt; quæ omne genus falsi tantope eversatur, ut nec pro salute animarum, pro Deo, ejusque veritate tuenda, mendacium quodvis ullatenus permittat. Sed & peritia quoque, non probitate sola, eminnerunt antiquiores avi Doctores; præsertim in Fidei Dogmatibus, in quibus exquirendis, excolendisque diligentissimam operam navarunt. Itaque, sive fidelitatem in Testando, sive peritiam in Fide, de qua testantur, spectemus, haud facile nos in errorem inducere poterunt; adeoque digni censendi sunt, quorum Testimonium in hoc negotio admittamus.

§. 164. 8. Ut sibi licentiam non assumant, decretoriam sententiam ferendi contra omnes Ecclesias Christi Fidem hodie profitentes, quæ longe lateque per orbem dispersæ sunt. Quod certe fieri non potest, sine summa Temeritate, atque Arrogantia. Siquidem has omnes vel crassæ Ignorantiæ, vel affectati erroris reas peragunt, quod falsa adhuc obstinate tueantur, & sinceram Evangelii veritatem summa perversitate rejiciant, etiam postquam & hanc & ista ipsi (ut arbitrantur) evidentissime demonstraverint. Neutiquam enim ipsos late-

re potest, quomodo cunctæ Ecclesiæ Christianissimum profitentes, non hujus ævi duntaxat, sed & omnium retro seculorum, Socinianismi Dogmata damnaverint. Præsertim Ecclesiæ nuperioris seculi, in quo hæc nova Dogmata à Socino divulgata sunt, quamprimum apud ipsas innotescere ceperunt, atque insuper speciosissimis, quæ excogitari poterant, Argumentis studiosissime asserta sunt, ista tamen Communibus suffragiis damnarunt. Quis autem sana Ratione præditus, multoque magis Christiana Charitate vel modice imbutus, animum inducat ut credat, tot millia Catholicorum manifestam veritatis lucem, cum se ultro oculis ingessit, aut non potuisse discernere, aut contra illius fulgorem oculos sponte occlusisse, ne videre cogerentur, quod agnoscere noluerunt? Quin potius credamus, intra Fines Ecclesiæ Catholicæ quamplurimos reperiri, & semper fuisse repertos, qui Ingenio & perspicacitate Judicii pollent, qui veritatem intimo cordis amant, omnique Industria quærant; qui Pietate, morumque Integritate inter cæteros excellunt; quibus denique, ante omnia, salus animarum in summo Pretio est, cui nihil magis officit, quam salutare Evangelii lumen affectatæ Ignorantiæ, errorisque Tenebris opprimere, & contra apertam veritatem mendacium perversissime tueri.

§. 165. 9. Ut si cohibere se nolunt, quin impugnent fundamentalia Christianismi Principia, saltem à Maledictis & Blasphemiis se absteineant, Ne Deum Christianorum, qui ab ipso Christi & Apostolorum ævo, ad nostra usque Tempora, in Trinitate Personarum agnoscitur & colitur, scommatibus, & opprobriis, sædissimisque convitiis pro-

proscindant, quasi *monstruosam aliquod Commentum, & cerebri male feriantis Idolum.* Ne alia quamplura Christianæ Fidei mysteria, quorum supra meminimus, vilipendant, & insectentur non solum ut falsa & inania, sed & *summe pernicioſa atque pestifera.* Non sic Apostoli se gesserunt in Evangelio prædicando, ne quidem contra Idola Gentilium, Ritusque istos impios, immites, & impuros, quibus Idola illa colebantur. Nam, si Scribæ Ephesio fides (qui, ut ipse Idolorum cultor erat, ita Res Pauli, & Sociorum ejus apud Ephesum ignorare non poterat) & ipse Paulus, & qui cum eo erant, etſi Idololatriam acerrimo zelo impeterent, & evertere conarentur, attamen haud soliti sunt falsa ista Idololatrarum numina atrocibus convitiis & maledictis incesſere, sed æque immunes se præstiterunt à Blasphemia in Gentilium Deos, ac à sacrilegio in direptione Templorum. Sic enim ille in oratione ad suos Ephesios — *Adduxistis Homines istos, neque sacrilegos, neque Blasphemantes Deam vestram.* Act. 19. 37. Cum item Athenis esset & conspiceret urbem, ut Idolis refertam, sic & illorum cultui omnino deditam, quamvis ad hoc Spiritus ejus exacerbaretur, à contumeliis tamen abstinuit, tum in Idola istay tum in ipsos Idololatrias; nihil asperius efferens in Athenienses, quam quod adverte-
ret eos quasi superstitiosos esse; & occasione arrepta ex conspectu cujusdam Aræ, cui inscriptum erat, *Ignoto Deo*, veri Dei notitiam, cultumque prædicans. *Quem, inquit, ignorantes colitis, Hunc ego vobis annuncio.* Act. 17. 22, 23. Ita se Paulus gerebat, ita cæteri quoque Apostoli, sobrie & modeste Rem suam agentes; neque atrocia convicia temere jactantes, sed solidis Argumentis Adversarios

versarios suos erroris convincentes. Porro, quod ipse Paulus facere assuevit, idem in mandatis dat Timotheo suo — *Servum Domini pugnare, non oportet, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendam, tolerantem malos, cum lenitate erudientem eos, qui se contra opponunt; experiendo, an Deus forte illis daturus sit Repipiscenciam, ad veritatem agnoscendam.* 2 Tim. 2. v. 24, 25. Apostolos ergo in hoc, ut in cæteris, Sociniani sibi proponant imitandos; & ante omnia sollicite sibi caveant à crimine Blasphemiz, quam Deus sub lege, diro lapidationis supplicio plectendam voluit; & piissimi Principes sub Evangelio, hanc Dei sententiam comprobantes, eandem vel capitali supplicio, aliore perquam severo, castigandam duxere. Imo, & ante eos Ethnici, natura Duce, ultimum supplicium statuerunt in Blasphemiz Reos; neque aliter Pietatem in Deos suos se satis demonstrare posse arbitrati sunt. Exemplo sint, præ cæteris, Athenienses modo memorati, in iis, quæ decreverunt contra Protagoram, Diagoram, Alcibiadem, ipsumque Socratem, quamvis de hoc crimine per calumniam damnatum.

§. 166. 10. Ut sibi solis non sapiant, aliosque omnes pro insipientibus habeant. Cum enim rectam rationem omnium Controversiarum Judicem statuunt, eandem sibi solis attribuire solent, quasi suæ sectæ propriam. Quod enim Enthusiastæ dant Spiritui privato, Hi Rationi privatæ tribuunt; quod isti lumini extrinsecus infuso, Hi lumini nature ingento. In hoc quidem nimium liberales erga Rationem mere humanam, & desuper non illuminatam; cum experimentis frequentibus constet, quam varia sit & fallax in sua sententia ferenda, non solum

lum in-diversis Hominibus, quorum Ingenia & mo-
res plurimum variantur; sed & in eodem, pro
diversitate Ætatum atque studiorum. Quomodo
igitur tam incerto Duci confidere possunt in Re-
bus Fidei, quæ non nisi Cœlesti lumine discernun-
tur, & rite agnoscuntur, cum tam sæpe homines
fallat, etiam in naturalibus & moralibus, quæ no-
bis multo propiora sunt, & intellectu faciliora?
At certe multo iniquius & arrogantius est, sanam
Rationem, præsertim in rebus Theologicis, sibi
solis vindicare, quasi peculiarem quandam sectæ
suz Prærogativam; ac si alii omnes Christianismus
profidentes sanæ mentis compotes haud essent. De
Chinensibus quidem fertur, quod *sua Genti soli bi-*
nos oculos tribuant, Europæis unum, Cateris neutrum.
At Sociniani, in hoc paulo arrogantiores, qui
neque Europæis, paucis suæ sectæ exceptis, vel
unicum concedunt. Illi Europæi incolas, non nisi
lucos esse volunt; at Hi, plane Cœcos existi-
mant.

F I N I S.

[illegible]

Index Capitum præcipuo-
rum, quæ in hac Disserta-
tione tractantur.

- O** Rigo Sectæ Socinianæ à duobus Sociniis, Lallio & Fausto, quorum Historia brevi percurritur. pag. 2.
- Utriusque Ingenium, eruditio, & mores; præsertim Fausti. lb. & pag. 12.
- Quomodo & unde hic Faustus Hæresium & Hæreticorum farraginem in unum compegerit, novamque Sectam de suo instituerit. pag. 8.
- Artes, quibus usus est in Dogmatibus suis uniuscujusque Genio commendandis. pag. 15.
- Opportunitates item, quas sedulo arripuit ad Hæreses suas disseminandas, præsertim in Polonia. pag. 43.
- Adversarii Socini, Ipsiusque Dogmatum. pag. 48.
- Etiam ex Anti-Trinitariorum numero. pag. 55.
- Postulata Socinianorum æquiora, à Jochino Stegmanno proposita. pag. 61.
- Postulata Socinianorum iniquiora de Judice Controversiarum, Interpretatione S. Scripturæ, viribus Rationis naturalis in Religionis negotio, Hæreticis non coercendis, Ecclesia, & aliis quibusdam, ab eodem Stegmanno proposita, recensentur & redarguuntur.
- Socinianorum Dogmata particularim, & ordine enumerantur;

merantur, digesta secundum primaria Theologia
Capita; prout erant sum, partim e Socini, partim
e principiorum Socinianorum Scriptis; quorum pluri-
usque item breves Refutationes annexuntur. p. 100.
Dogmatum Socinianorum summa Pernicies, cum vi-
tijs illius Secta Hominum; praesertim Arrogantia,
Inconstantia, Contumacia; Hypocrisis, atque Ter-
giversatio, Socii Sociorumque illius arguuntur.
pag. 223.

Socini & Socinianorum Concessa, quae ad refellendum
Ipsorum errores non parum conducunt. pag. 245.

Postulata Sociniani proposita, quae vel in istis Con-
cessis fundantur, vel Argumentis prius allatis imi-
tuntur, vel alia sana Rationi, & Aequitati con-
sona sunt. pag. 296.

ERRATA.

P Ag. 10. l. 18. lege uberius. p. 34. l. 23. l. suo. p. 44. l. 9. l. pugiles. p. 51. l. 8. l. communicarent. p. 52. l. 16. l. 1595. p. 56. l. 33. l. ipsorum Auctoritatem, tanquam ad Asylum. p. 63. l. 12. l. sum parum. p. 74. l. 27. l. affirmetur. p. 92. l. 11. l. sederent. p. 129. l. 17. l. non suscepiss. lb. l. 22. l. neque effecisse, ut nobis vita aeterna offerretur à Deo, sed ut nos illam à Deo. p. 132. l. 7. l. secum. p. 138. l. 2. l. amplectandam. p. 145. l. 24. l. ea per. p. 178. l. 31. l. docent. p. 184. l. 14. l. nobis, Ipsis. p. 186. l. 8. l. ideoque merito. lb. l. 31. l. Reformatarum. p. 188. l. 4. l. Puccius. p. 194. l. 25. l. praesertim. p. 195. l. 2. l. Israelitis solis. p. 214. l. 12. l. non decrevisset. p. 226. l. 1. l. suas Ipsius. lb. l. 5. l. amice. lb. l. 15. l. vel de Re levi. p. 228. l. 11. l. inuideant. lb. l. 20. l. Arbitram. p. 235. l. 2. l. Dominatum. p. 236. l. 1. l. credamus. p. 240. l. 14. dele fuerunt. p. 246. l. 23. l. credunt. lb. l. 28. l. errorem. p. 253. l. 26. l. Wagroviensem. p. 254. l. penult. l. Contumacium. p. 255. l. 12. l. observavi. p. 256. l. 2. l. non exiguum. p. 257. l. 26. l. Cur itaque non. p. 258. l. 7. l. se. p. 262. l. 30. l. Patrum. p. 263. l. 23. l. Idololatriam. lb. l. ult. l. solet. p. 265. l. 2. l. pertinebat. p. 270. l. 25. l. Illi. p. 271. l. 20. l. Cui. lb. l. 30. l. maledicti. p. 272. l. 10. l. praecipua. lb. l. 28. l. Oppositum inirepretari per Oppositum. lb. l. pen. l. dato, pro, patiar sumi. p. 274. l. 5. l. permittam. p. 275. l. 1. l. non certe. lb. l. 7. aele, plenius. lb. l. 8. l. & pestes plenius. p. 285. l. 3. l. indicio. p. 292. l. 18. l. Cur non Schismata duntaxat. p. 293. l. 16. l. proposuit, ut subsidio esse possent ad. lb. l. 19. l. exterius; p. 300. l. 24. l. Revelationes. lb. l. 28. dele esse. lb. l. 29. l. vel esse, vel fuisse. p. 301. l. 13. l. in Credendis.